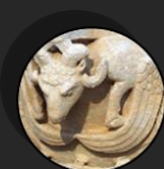

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Χ. ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
(1828-1831)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΟΓΙΑ/LOGIA
ΚΑΒΑΛΑ 2021

Ο Τηλέμαχος Καλομοίρης γεννήθηκε το 1975 στην Αθήνα. Πραγματοποίησε προπτυχιακές σπουδές στα τμήματα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (ΑΠΘ) και Νομικής (ΔΠΘ). Σε μεταπτυχιακό επίπεδο, παρακολούθησε το ΠΜΣ «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές» του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης (ΕΚΠΑ). Είναι κάτοχος διδακτορικού τίτλου στη Νεότερη Ιστορία (ΑΠΘ). Έχει συμμετάσχει με Εισηγήσεις του σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια. Επίσης, έχει Δημοσιεύσεις σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά.

Εργάζεται στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Στα αντικείμενα των ερευνητικών του δραστηριοτήτων, εντάσσονται η ελληνική και παγκόσμια νεότερη και σύγχρονη ιστορία, αλλά και ο τομέας των Διεθνών Σχέσεων. Είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής στο τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας (ΔΠΘ).

---

* Απεικόνιση εμπροσθόφυλλου:

«Ιωάννης Καποδίστριας». Αγνώστου – Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα.

Πηγή: <https://commons.wikimedia.org>

CC: public domain

---

* Απεικόνιση οπισθόφυλλου:

«Η δολοφονία του Καποδίστρια». Διονυσίου Τσόκου - Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα.

Πηγή: el.wikipedia.org

CC: public domain

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Χ. ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
(1828-1831)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΟΓΙΑ/LOGIA
ΚΑΒΑΛΑ 2021

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ: ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (1828-1831)

ISBN: 978-618-83974-6-0

ΜΑΡΤΙΟΣ 2021

Συγγραφέας: Τηλέμαχος Χ. Καλομοίρης
Επιμέλεια έκδοσης: Κωνσταντίνος Γεωργιάδης

Σειρά: Philosophia Ancilla/ Academica VIII
Επιστημονικός υπεύθυνος Σειράς: Κωνσταντίνος Γεωργιάδης
<http://kigeorgiad.wix.com/philipporum>

Η σειρά αυτή δημιουργήθηκε από κοινού με τον Σύλλογο Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας «ΣΥΝ ΑΘΗΝΑ» (www.synathena.gr)

Εκδόσεις ΛΟΓΙΑ/LOGIA,
ΚΟΙΝΣΕΠ «ERGO CULTURE-HUMAN TRACES»

Ναυπλίου 1, 64003 Κρηνίδες Καβάλας
Τηλ.: 2510 232738/ 2510516016
Κιν.: 694 8210296
e-mail: logiaph@gmail.com
website: <https://www.echtr.com/>

COPYRIGHT – ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

* Στο κοινό επιτρέπεται η οποιαδήποτε χρήση του έργου, μέρους ή και του συνόλου του, αλλά με την αναφορά της δημοσίευσης και τον αποκλεισμό του εμπορικού σκοπού.

Στον πατέρα μου Χαράλαμπο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΠΡΟΤΟΥ ΑΝΑΛΑΒΕΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

1. Βιογραφικά στοιχεία	15
2. Η δράση του στα Επτάνησα	16
3. Η σταδιοδρομία του στο Ρωσικό Υπουργείο των Εξωτερικών	24

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

1. Η άφιξη και υποδοχή του κυβερνήτη	61
2. Οι πρώτες ενέργειες του κυβερνήτη	64
3. Το Πανελλήνιον και η Γραμματεία της Επικρατείας	66
4. Οικονομικά	69
5. Ίδρυση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας	72
6. Φορολογία-Έγγειος ιδιοκτησία	73
7. Ίδρυση Εθνικού Νομισματοκοπείου	75
8. Εσωτερική ασφάλεια-αστυνόμευση	76
9. Οργάνωση του Στρατού	77
10. Οργάνωση του Ναυτικού	83
11. Διοικητική διαίρεση του κράτους	85
12. Γεωργία	86
13. Δημόσια έργα	87
14. Δικαιοσύνη	87
15. Εκπαίδευση	89
16. Εκκλησία	92
17. Επιθέσεις του Ιμπραήμ-πανώλη	94
18. Το εκστρατευτικό σώμα των Γάλλων στην Πελοπόννησο	96
19. Ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829	99
20. Διπλωματικές εξελίξεις	104
21. Ίδρυση Ταχυδρομείου	107
22. Οι συσκέψεις στον Πόρο	108

23. Οι εξελίξεις στη Στερεά Ελλάδα	111
24. Η Χίος και η Κρήτη	115
25. Ο καθορισμός των συνόρων	118
26. Η Εθνοσυνέλευση του Άργους	120
27. Σχηματισμός κυβέρνησης και λειτουργία της Γερουσίας	127
28. Οικονομική κατάσταση	128
29. Η ενίσχυση της αντιπολίτευσης	128
30. Το πρωτόκολλο του Λονδίνου-ανεξαρτησία	130
31. Ο πρίγκιπας Λεοπόλδος ηγεμόνας της Ελλάδος	131
32. Αντιδράσεις στο εσωτερικό	140
33. Παραίτηση του Λεοπόλδου	143
34. Οι αντιδράσεις από την παραίτηση του Λεοπόλδου	146
35. Οι ενέργειες του κυβερνήτη μετά από την παραίτηση του Λεοπόλδου	148
36. Αντικυβερνητικές εκδηλώσεις	151
37. Η αποστασία της Ύδρας	161

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ

1. Η δολοφονία του Καποδίστρια	177
2. Εξελίξεις μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια	193
3. Αποτίμηση του έργου του	196
4. Η αναρχία που ακολούθησε	203
5. Η Ε' Εθνοσυνέλευση του Άργους	205
6. Εκλογή του Όθωνα ως βασιλέα της Ελλάδος	211
7. Εξελίξεις στην Ελλάδα μετά την είδηση της εκλογής του Όθωνα	212
8. Σχηματισμός κυβέρνησης	217
9. Συνεδρίαση της συνεχιζόμενης Ε' Εθνοσυνέλευσης στην Πρόνοια	218
10. Η οριστικοποίηση και χάραξη των συνόρων της Ελλάδας	220
11. Κατάσταση αναρχίας	220

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

225

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Για τον Ιωάννη Καποδίστρια έχουν γραφτεί πολλά βιβλία και επιστημονικά συγγράμματα. Ίσως αποτελεί το πρόσωπο της ελληνικής ιστορίας του 19^{ου} αιώνα που έχει απασχολήσει περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο επιστήμονες, μελετητές αλλά και το αναγνωστικό κοινό. Δύο ίσως είναι οι αιτίες αυτού του φαινομένου. Πρώτον, η αδιαμφισβήτητη και πανθομολογούμενη φιλοπατρία του Καποδίστρια. Δεύτερον, το τραγικό του τέλος.

Ο Καποδίστριας αποτελεί υπόδειγμα αφοσιωμένου στο εθνικό συμφέρον κυβερνήτη. Η αγάπη του για την Ελλάδα αλλά και τον ελληνικό λαό αναγνωρίστηκε ακόμη και από τους αντιπάλους του. Η αφιλοχρηματία του είναι παροιμιώδης. Πρόκειται για πολιτικό άνδρα ο οποίος δεν δέχθηκε αμοιβή από το υπό σύσταση ελληνικό κράτος. Έφθασε μάλιστα στο ακατανόητο, για τις σύγχρονες πολιτικές συνήθειες, να ξοδεύει από την προσωπική του περιουσία για την κάλυψη των αναγκών του κράτους. Όταν, μετά τη δολοφονία του, τα οικονομικά του κράτους βρέθηκαν να έχουν έλλειμμα, το ποσό αυτό καλύφθηκε από τους κληρονόμους του. Με έκπληξη διαπιστώνει ο ερευνητής πόσες φορές αρνήθηκε ο Καποδίστριας νόμιμο περιουσιακό όφελος από την πολιτική του δράση. Η φιλανθρωπία του, ιδιαίτερα προς τα ορφανά του Αγώνα, ομολογείται και από τους εκπροσώπους της αντιπολίτευσης. Ο Καποδίστριας έδινε ιδιαίτερη σημασία στη διαπαιδαγώγηση της νεολαίας και στην εκπαίδευσή της.

Ο κυβερνήτης διακρινόταν για τη βαθιά θρησκευτικότητά του και την θερμή πίστη του. Παρακολουθούσε ανελλιπώς τις εκκλησιαστικές λειτουργίες. Μέσα στους λόγους του αλλά και στις επιστολές του υπάρχει συχνότατη επίκληση στον Θεό και στη θεϊκή βοήθεια. Το τραγικότερο όλων είναι το γεγονός ότι δολοφονήθηκε, ενώ προσερχόταν στην εκκλησία, για να παρακολουθήσει την Θεία Λειτουργία.

Στον Καποδίστρια, αναγνωρίζεται, επίσης, σχεδόν κατά γενική ομολογία, η εξαιρετική γνώση της διεθνούς καταστάσεως και η ικανότητα κατά τους διπλωματικούς χειρισμούς. Θεωρείται εξαίρετος διπλωμάτης, όπως αυτό αναδεικνύεται από τη σταδιοδρομία του στο ρωσικό υπουργείο των Εξωτερικών.

Όταν ανέλαβε, όμως, τη διακυβέρνηση της Ελλάδας, που ακόμη δεν είχε καν συσταθεί ως ανεξάρτητο κράτος, προκάλεσε την αντίδραση και την εχθρότητα των υπολοίπων Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής και κυρίως της Αγγλίας. Τόσο η Αγγλία όσο και, σε λιγότερο βαθμό, η Γαλλία αντιμετώπιζαν τον Καποδίστρια ως τον εκπρόσωπο της ρωσικής πολιτικής στην Ελλάδα. Η Αγγλία θα τηρήσει, με συνέπεια, εχθρική στάση απέναντι στον κυβερνήτη, σε όλη την περίοδο της άσκησης της διακυβέρνησης, μέχρι τη δολοφονία του.

Στο εσωτερικό, η αντιπολίτευση, η οποία με την εκλογή του δεν εκδηλωνόταν ανοιχτά, σταδιακά διευρύνθηκε. Σε αυτήν συγκαταλέγονταν όλοι οι πολιτικοί άνδρες που ανέμεναν να λάβουν αξιώματα και πολιτικές θέσεις μετά την άφιξη του κυβερνήτη. Οι πολιτικοί αυτοί άνδρες, σε μεγάλο βαθμό, πρόταξαν το προσωπικό συμφέρον και την ατομική πολιτική ανέλιξη, από το εθνικό συμφέρον του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Οι αντιπρόσωποι της Αγγλίας, από την ανάληψη της διακυβέρνησης, και της Γαλλίας, αργότερα, θα υποθάλψουν ανοιχτά την αντικυβερνητική παράταξη. Πολλοί, επίσης, ξένοι που βρίσκονταν, στην Ελλάδα και φιλέλληνες θα περάσουν στην πλευρά της αντιπολίτευσης.

Ο Καποδίστριας κατηγορήθηκε για την επιλογή των συνεργατών του, καθώς κάλεσε από την Κέρκυρα τα αδέρφια του Βιάρο και Αυγουστίνο, ενώ παραμέρισε τους πολιτικούς που είχαν συμμετάσχει στην Επανάσταση και ανέμεναν την ανταμοιβή για τις θυσίες τους αλλά και υλικές απολαβές.

Η βίαιη διακοπή του έργου του κυβερνήτη θα συμβεί μέσα από μία καθαρά οικογενειακή υπόθεση. Οι νόμοι και τα έθιμα των Μανιατών θα οπλίσουν τα χέρια των δολοφόνων. Βέβαια, η λυσσαλέα αντιπολίτευση και η παρέμβαση των Άγγλων και των Γάλλων, υπέρ των αντικυβερνητικών, είχαν δημιουργήσει κλίμα ακραίας σύγκρουσης. Η υπόθεση της εξέγερσης της Ύδρας και το περιστατικό της πυρπόλησης του πολεμικού στόλου από τον Μιαούλη καταδεικνύουν την αγριότητα των πολιτικών παθών.

Φυσικά δεν μπορούμε να υποθέσουμε ποια θα ήταν η εξέλιξη του ελληνικού κράτους, αν παρέμενε ο Καποδίστριας στη διακυβέρνηση της χώρας, για το διάστημα μέχρι την άφιξη του εκλεγμένου από τις Μεγάλες Δυνάμεις ηγεμόνα. Αυτό που μπορούμε να ισχυριστούμε, με βεβαιότητα, είναι ότι ο Καποδίστριας υπήρξε ένας αγνός και ανιδιοτελής πατριώτης, που προσέφερε, στην πιο δύσκολη για τη σύσταση του ελληνικού κράτους στιγμή, ακάματες υπηρεσίες, προσφέροντας, στο τέλος, θυσία και την ίδια του την ζωή.

Τηλέμαχος Καλομοίρης
Ιστορικός-Νομικός, Δρ. Ιστορίας ΑΠΘ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ
ΠΡΟΤΟΥ ΑΝΑΛΑΒΕΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

1. Βιογραφικά στοιχεία

Ο Ιωάννης Καποδίστριας γεννήθηκε στην Κέρκυρα, την 31 Ιανουαρίου 1776¹. Πατέρας του Καποδίστρια ήταν ο Αντώνιος Μαρία Καποδίστριας και μητέρα του η κόμισσα Αδαμαντίνη Χριστοδούλου Γονέμη. Η οικογένειά του είχε μακρά ιστορία, προερχόμενη από την περιοχή της Ιστρίας (Caro d' Istria, το οποίο σημαίνει πρωτεύουσα της Ιστρίας). Σύμφωνα με μία εκδοχή, κάποιος πρόγονος της οικογένειας, ανδραγαθήσας, το 1250, μαζί με τον αυτοκράτορα της Γερμανίας Φρειδερίκο Β', έλαβε την κομητεία της Ιουστινιούπολεως, η οποία μετονομάστηκε, από τους Βενετούς, Caro d' Istria².

Το 1329, οι Βίκτωρ και Νικόλαος Καποδίστριας εγκαταστάθηκαν, στην Κέρκυρα. Το έτος 1477, οι οικογένεια γράφτηκε στον κατάλογο των ευγενών οικογενειών της Κέρκυρας, ενώ, το 1689, έλαβε ο Βιάρος Καποδίστριας, τριπάππος του Ιωάννη, τον κληρονομικό τίτλο του κόμη, από τον δούκα της Σαβοΐας Κάρολο Εμμανουήλ³. Τον τίτλο αυτό αναγνώρισαν τόσο οι Βενετοί όσο και οι Άγγλοι επικυρίαρχοι της Κέρκυρας. Το 1690, κατά την πολιορκία της Κέρκυρας από τους Τούρκους, διακρίθηκαν τα μέλη της οικογένειας Γεώργιος, Αλοΐσιος και Σταύρος. Το ίδιο έπραξαν, κατά το 1716, άλλα μέλη της οικογένειας οι Φραγκίσκος και Βίκτωρ, όταν πολιορκούνταν ξανά η Κέρκυρα. Τέλος, ο Αντώνιος Μαρία Καποδίστριας, ο πατέρας του Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος ήταν διακεκριμένος νομομαθής, στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη από την Γερουσία για την επικύρωση, από την Υψηλή Πύλη, του Ιονίου Συντάγματος. Ο Αντώνιος Μαρία διορίστηκε, από την Υψηλή Πύλη, επίτροπος στην Κέρκυρα, μαζί με τον κόμη Δεσύλλα. Ο αυτοκράτορας της Ρωσίας Παύλος Α' (1796-1801) τίμησε τον Αντώνιο Μαρία με το παράσημο του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ.

Ο Αντώνιος Μαρία με τη σύζυγό του Αδαμαντίνη Χριστοδούλου Γονέμη απέκτησαν εννέα παιδιά. Ο Ιωάννης ήταν ο δευτερότοκος υιός της οικογενείας. Πρωτότοκος υιός ήταν ο Βιάρος. Τα άλλα αδέλφια του ήταν ο Βίκτωρ, ο οποίος πέθανε νέος, ο Αυγουστίνος και

¹ Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου κυβερνήτου της Ελλάδος* (1828-1831), 7, υποσ. 1. Έχουν προταθεί διάφορες χρονολογίες για τη γέννηση του Καποδίστρια, από το 1772 έως το 1780. Ο Ευαγγελίδης επιλέγει το έτος 1776.

² Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών. Πολιτικοί άνδρες*, τόμος Ζ', 1.

³ Βροκίνης, *Σύντομος αφήγησις του βίου του Ιωάννου Καποδιστρίου*, 5.

ο Γεώργιος, ο οποίος σπούδασε αγρονομία και φιλολογία⁴. Ο Ιωάννης είχε και τέσσερεις αδελφές. Δύο αδελφές του, η Ευφροσύνη και η Ευφημία, έγιναν μοναχές, η τρίτη Στέλλα έλαβε σύζυγο τον Σπυρίδωνα Πολυλά και η τέταρτη Μαρία τον Νικόλαο Ροδόσταμο. Ο Ιωάννης Καποδίστριας σπούδασε Ιατρική (1794-1797), στο Πανεπιστήμιο της Πάντοβα.

2. Η δράση του στα Επτάνησα

Με το 5^ο άρθρο της συνθήκης του Κάμπο Φόρμιο, τον Οκτώβριο του 1797, τα Επτάνησα και οι περιοχές της Ηπείρου, που αποτελούσαν ενετικές κτήσεις, περιέρχονταν στη Γαλλία, μετά τη νίκη της επί της Βενετίας. Την 16 Μαΐου 1797, ο γαλλικός στρατός εισήλθε αμαχητί, στη Βενετία, και κατέλυσε το κράτος της⁵. Η Κέρκυρα βρισκόταν, υπό την κυριαρχία της Βενετίας, από το 1386. Στην Κέρκυρα, οι Γάλλοι αποβίβασαν, την 16 Ιουνίου 1797, από δύο φρεγάτες και δύο βρίκια, 1.500 στρατιώτες. Οι Γάλλοι στράφηκαν εναντίον των αριστοκρατών, των οποίων τα προνόμια δεν αναγνώρισαν, και εκποίησαν πολλές ιδιοκτησίες ευγενών, αλλά και εκκλησιαστικών ιδρυμάτων⁶. Εκείνη την ταραχώδη εποχή, φυλακίσθηκε, μεταξύ πολλών αριστοκρατών, και ο Αντώνιος Μαρία, με την κατηγορία της αντίστασης κατά της εξουσίας των Γάλλων.

Τον Φεβρουάριο του 1799, η Κέρκυρα περιήλθε στην εξουσία των συνασπισμένων δυνάμεων της Ρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μετά από τετράμηνη πολιορκία⁷. Κατά την πολιορκία, διανεμόταν εγκύκλιος του Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε', μετέπειτα εθνομάρτυρα, και προκήρυξη του Ρώσου αυτοκράτορα Παύλου Α', στις οποίες ζητούσαν, από τους κατοίκους, να εκδιώξουν τους Γάλλους, ώστε να αποτελέσουν τα Επτάνησα ανεξάρτητο κράτος. Στην Κέρκυρα, υψώθηκε η ρωσική σημαία. Μετά

---

⁴ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 2.

⁵ Θεοτόκης, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας εν Κεφαλληνία και αι στάσεις αυτής εν έτεσι 1800, 1801, 1802. Ιστορικά σημειώσεις εξαχθείσαι εκ των εγγράφων του αρχείου της Επτανήσιου Πολιτείας*, 1-2. Η Ζάκυνθος περιήλθε στην εξουσία των Βενετών, το 1482, η Κεφαλληνία, το 1500, και η Λευκάδα (Αγία Μαύρα), το 1684.

⁶ Βροκίνης, ό.π., 6.

⁷ Βροκίνης, ό.π.. Αρχηγοί των συνασπισμένων στρατών ήταν ο Ρώσος ναύαρχος Ουζακόφ και ο Τούρκος ναύαρχος Κατήρ μπέης. Θεοτόκης, ό.π., 4.

την κατάληψη των Επτανήσων, από τον ρωσοτουρκικό στόλο, εκδόθηκε απόφαση, για σύσταση ανεξαρτήτου Πολιτείας, με πρωτεύουσα την Κέρκυρα. Συστάθηκε Γερουσία, από 14 μέλη, η οποία θα ψήφιζε το σύνταγμα της Πολιτείας. Τον Μάιο, η Γερουσία ψήφισε το σύνταγμα και διοίκησε τα Επτάνησα, μέχρι τον Μάρτιο του 1800. Ο Ιωάννης Καποδίστριας διορίστηκε, από τον Τούρκο ναύαρχο Κατήρ μπέη, αρχίατρος του στρατιωτικού τουρκικού νοσοκομείου. Οι Τούρκοι απαίτησαν από τα Επτάνησα την καταβολή φόρου 75.000 γροσίων.

Τον Μάρτιο του 1800, τα Επτάνησα απέκτησαν αυτονομία από την Υψηλή Πύλη, με τη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, και ιδρύθηκε η Επτάνησος Πολιτεία⁸. Η Επτάνησος Πολιτεία αποτέλεσε το πρώτο ελληνικό κράτος που συστάθηκε, μετά την μακρόχρονη υποδούλωση σε ξένους επικυρίαρχους⁹. Η Επτάνησος Πολιτεία αποτέλεσε δημοκρατία, κατά το πρότυπο της Δημοκρατίας της Ραγούζας¹⁰. Η Υψηλή Πύλη, την 25 Οκτωβρίου/6 Νοεμβρίου 1800, διόρισε τον Αντώνιο Μαρία Καποδίστρια, ο οποίος ήταν απεσταλμένος της Γερουσίας, στην Κωνσταντινούπολη, ως αυτοκρατορικό επίτροπο με καθήκον να συστήσει τις τοπικές κυβερνήσεις¹¹. Αρχικά, συστάθηκε η τοπική κυβέρνηση της Κέρκυρας. Κατόπιν, εκδόθηκε διάταγμα, το οποίο εξουσιοδοτούσε τους αυτοκρατορικούς επιτρόπους να περιέλθουν τα υπόλοιπα νησιά και να συστήσουν τοπικές κυβερνήσεις. Οι αυτοκρατορικοί επίτροποι είχαν το δικαίωμα να ορίσουν αντικαταστάτες, στο έργο τους. Έτσι, ο πατέρας του Καποδίστρια τον διόρισε αντικαταστάτη του, στο έργο του ως επιτρόπου της οργάνωσης των υπολοίπων Επτανήσων.

Το πρώτο νησί που επισκέφτηκαν ο Ιωάννης Καποδίστριας και ο δεύτερος αυτοκρατορικός επίτροπος Νικόλαος Σιγούρος αποτέλεσε η

---

⁸ Θεοτόκης, ό.π., 6. Με το σύνταγμα της Επτανήσου Πολιτείας, κάθε νησί είχε δική του κυβέρνηση, ενώ πρωτεύουσα ανακηρυσσόταν η Κέρκυρα. Ηγεμόνας της Πολιτείας αναγορεύτηκε ο Σπυρίδωνας Γεώργιος Θεοτόκης.

⁹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 7-8. Τα εδάφη στη δυτική Ελλάδα, που κατείχαν οι Βενετοί, όπως η Πάργα, η Πρέβεζα, η Βόνιτσα, και άλλα παραδόθηκαν αμαχητί, στους Τούρκους.

¹⁰ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 22. Αυτό αναφέρει ο Καποδίστριας, στην έκθεσή του με τίτλο «Επισκόπησις της πολιτικής μου σταδιοδρομίας από του 1798 μέχρι του 1822», προς τον τσάρο Νικόλαο Α΄, που συνέταξε, στην Γενεύη, τον Δεκέμβριο του 1826.

¹¹ Θεοτόκης, ό.π., 7. Οι αυτοκρατορικοί επίτροποι ανέρχονταν σε δύο. Ο δεύτερος ήταν ο Νικόλαος Γραδενίγος Σιγουρός, από την Ζάκυνθο.

Κεφαλληνία. Τον Απρίλιο του 1801, όταν οι δύο αυτοκρατορικοί επίτροποι έφθασαν στην Κεφαλληνία, το νησί βρισκόταν σε στάση. Ένοπλοι γεωργοί παρενοχλούσαν τους αστούς και πολλοί επιδίδονταν, σε ληστείες και πειρατεία¹². Με την εκδίωξη των Γάλλων, επικράτησαν αναρχία και εγκληματικές ενέργειες, κατά των πλουσίων. Είχαν σχηματιστεί δύο αντίπαλες ομάδες, οι οποίες αντιμάχονταν για την κατάληψη της εξουσίας. Η μεν μία επιδίωκε την αποκατάσταση των προνομίων των ευγενών, όπως αυτά είχαν αποδοθεί και ίσχυαν, επί Βενετοκρατίας, ενώ η άλλη προωθούσε τα δημοκρατικά ιδεώδη, όπως τα είχαν διαδώσει οι Γάλλοι κατακτητές¹³. Οι αυτοκρατορικοί επίτροποι έγιναν δεκτοί, με τιμές. Ο νεαρός Ιωάννης έλαβε λόγο, ενώπιον των αρχόντων της Κεφαλλονιάς, και τόνισε την ανάγκη, για εφαρμογή των νόμων. Ακόμη, όμως, και, κατά την παρουσία των επιτρόπων, πολιτικές παρατάξεις δεν δίστασαν να συμπλακούν, στο Αργοστόλι. Με την παρέμβαση των αρχών, η κατάσταση εξομαλύνθηκε. Δεύτερο μέτωπο, που είχαν να αντιμετωπίσουν οι επίτροποι, ήταν η προετοιμασία ένοπλης εξέγερσης, κατά της Επτανησίου Πολιτείας. Ο Καποδίστριας, μαζί με τον έτερο επίτροπο, πέτυχαν, με τη χρησιμοποίηση ευυπόληπτων οικογενειών της Κεφαλληνίας, να επιτύχουν προσωρινή συμφιλίωση. Οι επίτροποι ζήτησαν την ενίσχυση της τοπικής φρουράς και προσπάθησαν να απομακρύνουν τους κομματάρχες, οι οποίοι αποτελούσαν πηγή εντάσεων.

Ο Ιωάννης συγκάλεσε εκπροσώπους όλων των κατοίκων και τους μίλησε, με σκοπό την «ταχεϊαν παῦσιν τῶν δεινῶν»¹⁴. Παρά τις νουθεσίες, ένοπλοι εισήλθαν, στην πόλη του Αργοστολίου, υπό τον Ευστάθιο Μεταξά. Ο Ιωάννης αποφάσισε, χωρίς στρατιωτική συνοδεία και παρά την αντίθετη γνώμη του άλλου επιτρόπου αλλά και του φρουράρχου, να επισκεφτεί τον Μεταξά. Μετά, λοιπόν, από τη συνομιλία, με τον στασιαστή Μεταξά, ο Ιωάννης έκρινε ότι τα αιτήματά του Μεταξά ήταν δίκαια, καθώς ο τελευταίος δεχόταν και την εξουσία της Πολιτείας. Συνεχιζόταν, όμως, η αναταραχή, από ομάδες ενόπλων γεωργών οπαδών του Μεταξά, που εισέρχονταν, στο Αργοστόλι. Με τη δραστηριότητα των επιτρόπων, συστάθηκε

¹² Θεοτόκης, ό.π., 11. Η διαμάχη, στην Κεφαλληνία, ενισχυόταν και από την αντιπαλότητα δύο ισχυρών οικογενειών, Μεταξά και Ανίνου.

¹³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 10.

¹⁴ Θεοτόκης, ό.π., 40-41.

επιτροπή ειρήνης, η οποία έπεισε τους κατοίκους να πάψουν να οπλοφορούν και να σταματήσουν τις συγκεντρώσεις. Στο νησί, έφθασαν 100 στρατιώτες της Πολιτείας, 20 πυροβολητές και 2 τηλεβόλα. Επίσης, ρωσικό πολεμικό πλοίο, αγκυροβόλησε, στο Αργοστόλι, για περιφρούρηση της τάξης. Ο Ιωάννης προσπάθησε να αποκαταστήσει τις εχθρικές σχέσεις, μεταξύ των κατοίκων του Αργοστολίου και του Ληξουρίου. Τελικά, με επέμβαση των δυνάμεων της Πολιτείας και της τοπικής φρουράς, ύστερα από επιμονή του Ιωάννη, αλλά και διαφωνία του Σιγούρου, ηττήθηκαν οι εναπομείναντες στασιαστές χωρικοί. Ένας από τους στασιαστές ο Ανδρέας Μεταξάς δραπετεύσε, από το ρωσικό πλοίο, όπου φυλασσόταν¹⁵. Ο Καποδίστριας είχε να αντιμετωπίσει και την αυτονομιστική διάθεση των κατοίκων του Ληξουρίου, η οποία συχνά λάμβανε διαστάσεις εξέγερσης.

Όταν τον Μάρτιο του 1801, ο Αλέξανδρος Α' (1801-1825) διαδέχθηκε τον Παύλο Α', στον θρόνο της τσαρικής Ρωσίας, η Γερουσία της Επτανησίου Πολιτείας, απέστειλε τον Ιωάννη, στην Πετρούπολη, ως έκτακτο απεσταλμένο, για να συγχαρεί τον νέο ηγεμόνα, εκ μέρους των κατοίκων των Επτανήσων¹⁶. Ο Καποδίστριας ζήτησε την επάνοδο των Ρώσων στρατιωτών, στα Επτάνησα, με έξοδα της Πολιτείας, για την τήρηση της τάξης.

Το 1801, οι κάτοικοι της Ζακύνθου εξεγέρθηκαν, κατά της κοινής διοίκησης των Επτανήσων, και ύψωσαν τη σημαία της Αγγλίας. Τον Ιούλιο του 1801, ο Καποδίστριας στάλθηκε, με Ρώσους στρατιώτες, για να καταπαύσει την εξέγερση. Ο Ιωάννης, ως επίτροπος, συνέχισε το έργο της εγκατάστασης τοπικών κυβερνήσεων και στην Ιθάκη¹⁷. Τον Σεπτέμβριο του 1802, η Ρωσία απέμεινε η αποκλειστική κυρίαρχος των Επτανήσων. Τότε, διαλύθηκε η Γερουσία και η εξουσία περιήλθε στον Ηγεμόνα των Επτανήσων. Ο Καποδίστριας, τον Σεπτέμβριο του 1802, ως προσωρινός αντιπρόσωπος του Ηγεμόνα, επισκέφθηκε, την Κεφαλληνία, με την συνοδεία ρωσικής

¹⁵ Βροκίνης, ό.π., 7. Ο Καποδίστριας δεν δίστασε να συλλάβει τον συγγενή του λοχαγό Αντώνιο Βίκτορα Καποδίστρια, επειδή βοήθησε τον φυλακισμένο Μεταξά να δραπετεύσει. Θεοτόκης, ό.π., 73-74. Οι κάτοικοι της Κεφαλληνίας ζητούσαν, από τον Ηγεμόνα της Πολιτείας, την παύση του Σιγούρου, επειδή δεν επιδείκνυε την ίδια αποφασιστικότητα, στην αντιμετώπιση των στασιαστών, όπως ο Καποδίστριας.

¹⁶ Θεοτόκης, ό.π., 197-198.

¹⁷ Θεοτόκης, ό.π., 111-112.

φρουράς. Έτσι, επέτυχε τον αφοπλισμό των ενόπλων ομάδων. Κατόπιν, μετέβη στην Ιθάκη.

Τον Μάιο του 1802, με συνομηλίκους του, συνέστησε την «Εταιρία των Φίλων», η οποία σκοπό είχε την πρόοδο των γραμμάτων. Τον Φεβρουάριο του 1803, όταν συστάθηκε προσωρινή Γερουσία, αυτή διόρισε τον Καποδίστρια Γενικό Γραμματέα της Επικρατείας, σε ηλικία μόλις 27 ετών¹⁸. Ο Καποδίστριας συνέστησε οργανισμό για τη διοίκηση της Γενικής Γραμματείας. Ως Γραμματέας της Επικρατείας επισκέφθηκε τη Ζάκυνθο και την Κεφαλληνία. Εκείνη την εποχή, ιδρύθηκε, στην Κέρκυρα, η πρώτη δημόσια σχολή, της οποίας έφορος ορίστηκε ο Ιωάννης¹⁹.

Συστάθηκε, επίσης, την ίδια εποχή, Συντακτική Συνέλευση, με σκοπό να καταρτίσει το Πολίτευμα που θα αντικαθιστούσε το υφιστάμενο. Το νέο πολίτευμα δυσαρέστησε τους ολιγαρχικούς και αντικαταστάθηκε, το 1806. Την 12 Νοεμβρίου 1803, ο Καποδίστριας εκφώνησε, με απόφαση της Γερουσίας, επικήδειο λόγο, εξ αφορμής του θανάτου του Ηγεμόνα. Τον Μάρτιο του 1804, ο τσάρος Αλέξανδρος Α' υπέγραψε διάταγμα για την απονομή στον Ιωάννη του βαθμού του κρατικού συμβούλου 6^{ου} βαθμού²⁰. Τον Απρίλιο του 1806, ο Καποδίστριας διορίστηκε, από τη Γερουσία, επιτετραμμένος στην Πετρούπολη, οπότε απαλλάχθηκε των καθηκόντων του Γενικού Γραμματέα. Τον Δεκέμβριο του 1806, ο Ιωάννης εισηγήθηκε το σχέδιο μεταρρυθμίσεως του συντάγματος²¹. Την 18 Ιουνίου, επίσης, η ρωσική κυβέρνηση γνωστοποιούσε ότι ο Ιωάννης έλαβε τη θέση του επιτίμου συμβούλου (Conseiller de Collège) του Ρώσου τσάρου Αλεξάνδρου Α'²².

---

¹⁸ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 23.

¹⁹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 20. Ο Καποδίστριας, για την θρησκευτική κατήχηση των νέων, ανέθεσε, στον Γερμανό Καρούσο, την μετάφραση μίας κατηχήσεως των Ορθοδόξων, η οποία εκδόθηκε, στην Κέρκυρα, το 1805. Στον πρόλογο της κατήχησης, περιλαμβάνεται επιστολή του Ιωάννη Καποδίστρια.

²⁰ Arsh, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας στη Ρωσία*, 32-33. Στο διάταγμα, αναφέρεται ότι ο Καποδίστριας «διακρίθηκε για τον ζήλο του στην κοινή υπόθεση κατά τη δημιουργία της εν λόγω Πολιτείας [Επτανήσου]».

²¹ Θεοτόκης, *ό.π.*, 218.

²² Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμος Στ', 202, υπος., όπου επισημαίνεται ότι η θέση του Καποδίστρια ήταν τιμητική μόνο. Έτσι, ο Ιωάννης συνέχιζε να διαμένει στην Κέρκυρα.

Το 1804, είχαν καταφύγει, στην Κέρκυρα, οικογένειες Σουλιωτών, για να διασωθούν, από τα στρατεύματα του Αλή πασά²³. Αυτές τις οικογένειες ο Καποδίστριας περιέθαλψε και πέτυχε να προσληφθούν σώματα Σουλιωτών, από τους Ρώσους, και να μισθοδοτούνται²⁴. Την 15 Μαρτίου 1807, η Γερουσία επέτρεψε στον Ιωάννη να μεταβεί στη Λευκάδα, με τη συνοδεία πολλών Κερκυραίων, με σκοπό να τη διασώσει από τον Αλή πασά που την απειλούσε. Προηγουμένως, ο Αλή πασάς είχε κυριεύσει την Πρέβεζα. Συγκροτήθηκε στρατόπεδο, με τη συμμετοχή κλεφτών και αρματωλών, προερχομένων από την Πελοπόννησο, την Ακαρνανία και το Σούλι²⁵. Ο Ιωάννης διακρίθηκε για τη δραστηριότητα προς σωτηρία της νήσου και την ενθουσιώδη πατριωτισμό του. Πραγματοποιήθηκαν έργα επισκευής της τάφρου. Κατά τον ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, «αὕτη εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ ἐνδοξοτέρα πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐποχή, διότι ἐν αὐτῇ διαλάμπει ἡ φαινοτάτη αὐτοῦ ψυχὴ καὶ ἔκτοτε διατυποῦται ὁ χαρακτήρ τοῦ μεγάλου ἀνδρός»²⁶.

Ο Αλή πασάς είχε συγκεντρώσει πολυπληθή στρατεύματα, στην Πρέβεζα, με σκοπό να επιτεθεί, στη Λευκάδα²⁷. Μαζί με τον Καποδίστρια, στάλθηκε, από τη Γερουσία, και ο Γάλλος μηχανικός Michaud, αλλά και άλλοι Κερκυραίοι. Ο μητροπολίτης Ἄρτης Ιγνάτιος ηγείτο σώματος αρματωλών, από την Αιτωλοακαρνανία, το οποίο προστέθηκε, στις δυνάμεις του Καποδίστρια. Οι δυνάμεις του Αλή πασά υπολογίζονταν, σε ἑξί χιλιάδες. Στη Λευκάδα, βρισκόταν Ρώσος στρατηγός. Ο Γάλλος μηχανικός πρότεινε την κατασκευή τριών πυροβολοστασίων, την κατασκευή οχυρώματος και τάφρου. Μετά από παραίνεση του Καποδίστρια, εμφανίστηκαν 600 κάτοικοι να βοηθήσουν, στα οχυρωματικά έργα. Ο Καποδίστριας έγραφε, σε

---

²³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 21-22. Ο μητροπολίτης Ἄρτας Ιγνάτιος είχε μεταφέρει, στη Λευκάδα, όπου είχε μεταβεί και ο ίδιος, πολλούς Έλληνες, από την Αιτωλοακαρνανία.

²⁴ Καλεβράς, *Πολιτικός βίος του αοιδίμου Ιω. Καποδίστρια κυβερνήτου της Ελλάδος*, ζ'. Βροκίνης, ό.π., 9.

²⁵ Ευαγγελίδης, ό.π., 7. Ανάμεσα σε αυτούς που συμμετείχαν στην κοινή προσπάθεια, συγκαταλέγονταν οι Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Νικήτας Σταματελόπουλος (Νικηταράς), Μάρκος Μπότσαρης, Οδυσσεάς Ανδρούτσος, Φώτος Τζαβέλλας και άλλοι.

²⁶ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 23..

²⁷ Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα τω 1815. Μετά προεισαγωγής εν η εκτίθενται αι προηγούμεναι τύχαι αυτών*, τόμος Β', 161.

επιστολή του προς την Γερουσία, «εἶναι δὲ ἀξία παντὸς ἐπαίνου καὶ ἡ παρεχομένη συνδρομὴ παρὰ τῶν λοιπῶν νήσων»²⁸. Εθελοντές ἦρθαν, ἀπὸ την Ἰθάκη, νὰ συνδράμουν στην ἀμυνα της Λευκάδας, ἀλλὰ καὶ τῶν υπολοίπων νήσων. Προσῆλθαν, ἐπίσης οἱ οπλαρχηγοὶ Καραΐσκος καὶ Βαρνακιώτης, με τὰ ἐνόπλα σώματά τους, νὰ ενισχύσουν την ἀμυνα τοῦ νησιού. Μάλιστα, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης προσελήφθη ὡς ιδιοκτήτης ἐνὸς πλοίου, ἀπὸ την Επτανήσιο Πολιτεία, γιὰ νὰ συνδράμει στην ἀμυνα της Λευκάδας. Ἀλλὰ, ἐξαιτίας μίας ἐπίθεσης στην Πελοπόννησο, προκάλεσε τὴ δυσარέσκεια της Γερουσίας καὶ ἀνατέθηκε στὸν Καποδίστρια νὰ τον δικάσει. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁμως, παραιτήθηκε, ἀπὸ την υπηρεσία της Πολιτείας.

Ὁ Ἠγεμόνας τῶν Επτανήσων Μοτσενίγος πίστευε ὅτι οἱ κάτοικοι της Λευκάδας δὲν βοηθοῦσαν στην ἀμυνα τοῦ νησιού καὶ ἐκφράστηκε προσβλητικὰ, ἐναντίον τους²⁹. Ὁ Καποδίστριας υπερασπίστηκε την φιλοπατρία τῶν Λευκαδιτῶν, σὲ ἐπιστολή του, πρὸς τὴ Γερουσία, με σκοπὸ, ὅπως ἔλεγε, «ὅπως προστατεύσω τὴν ἀθωότητα καὶ τὰς εἰλικρινεῖς τοῦ λαοῦ τούτου προθέσεις». Στους ἀμυνομένους, προστέθηκαν οἱ αρματωλοὶ Κατσαντώνης, Σκυλοδήμος καὶ ἄλλοι, ἐν συνόλῳ 250 ἐνόπλοι. Ἡ ὀριστικὴ ἀναβολὴ της ἐπίθεσης ἐπιτεύχθηκε, χάρις στὴ συνθήκη εἰρήνης, ποὺ υπέγραψε ὁ Ναπολέον καὶ ὁ Ρώσος αυτοκράτορας Ἀλέξανδρος Α΄, στὸ Τιλσίτ της Πρωσίας.

Με τὴ συνθήκη τοῦ Τιλσίτ, τὸν Ιούνιο τοῦ 1807, τὰ Επτάνησα παραχωροῦνταν, ἀπὸ τὴ Ρωσία στὸν ἴδιο τὸν Ναπολέοντα, ὡς προσωπικὴ κτήση³⁰. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1807, γαλλικὰ στρατεύματα,

²⁸ Μαυρογιάννης, ὅ.π., τόμος Β΄, 163-164. Ὁ ἴδιος ὁ Καποδίστριας, μαζί με ἱερεῖς, ἔλαβε ἐργαλεῖα καὶ ἔσκαπτε στὰ οχυρωματικὰ ἔργα. Οἱ κάτοικοι της Λευκάδας ἦταν ἀπειροὶ, ἀπὸ πόλεμο, καὶ στους πρώτους κανονιοβολισμοὺς, ἀπὸ την ἀπέναντι στεριά, ὅπου βρισκόταν τὸ στρατόπεδο τοῦ Ἀλή πασά, φοβήθηκαν. Ἀποφασίστηκε, λοιπόν, νὰ ἐργάζονται μόνο τὴ νύχτα, ὅταν δὲν γίνονταν κανονιοβολισμοὶ ἢ πυροβολισμοὶ, ἀπὸ τὰ ἀπέναντι υψώματα.

²⁹ Καποδίστριας, *Αὐτοβιογραφία*, 23, ὑποσ. 1. Ὁ Γεώργιος Μοτσενίγος καταγόταν ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο. Ἀργότερα, διετέλεσε πρεσβευτὴς της Ρωσίας στὴ Νεάπολη καὶ στὸ Τορίνο.

³⁰ Μαυρογιάννης, ὅ.π., τόμος Β΄, 177-178. Ἡ παραχώρηση της Επτανήσου, στὸν Ναπολέοντα, περιλαμβάνονταν, σὲ μυστικὸ ἄρθρο. Ὁ Ναπολέοντας ἔδινε ἰδιαίτερη σημασία, στὴν κατάληψη της Κέρκυρας, ἀπὸ τὸν γαλλικὸ στρατό. Ὁ Ναπολέοντας, ἄλλωστε, στὸ Τιλσίτ, εἶχε ἀναπτύξει, στὸν Ρώσο τσάρο, σχέδιο, γιὰ μελλοντικὸ διαμελισμὸ τῶν ευρωπαϊκῶν ἐδαφῶν της Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας.

δύναμης 1.500 ανδρών, αποβιβάστηκαν στα Επτάνησα. Με αυτό τον τρόπο, έπαυσε η ύπαρξη της βραχύβιας Επτανήσου Πολιτείας. Ο Γάλλος αυτοκράτορας απέστειλε τον υπασπιστή του αντισυνταγματάρχη Τερριέ στην Κέρκυρα. Έκτοτε, ο γαλλικός στρατός ανέλαβε την περιφρούρηση των νησιών. Η Γερουσία, ως αποτέλεσμα των ανωτέρω εξελίξεων, ανακάλεσε τον Καποδίστρια, από τη Λευκάδα, διατάζοντάς τον να διαλύσει τις ένοπλες ομάδες που συνέστησε, αλλά και τα πλοία που ναύλωσε.

Ο Καποδίστριας, εκτός των άλλων, έλαβε ενεργό μέρος, στην ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας, υπό του λόρδου Γκίλφορντ, όπως γράφτηκε «οὐδείς συνετέλεσεν εἰς τοῦτο πλειότερον»³¹. Οι Γάλλοι πρότειναν στον Ιωάννη να συμμετάσχει, ως ακροατής, στο Συμβούλιο της Επικρατείας, στην Κέρκυρα. Αυτός αρνήθηκε και, στα τέλη του 1808, μετέβη στη Ρωσία³². Ο αγγλικός στόλος, υπό τον λόρδο Collingwood, κατάφερε να κυριεύσει τα υπόλοιπα νησιά, εκτός της Κέρκυρας, η οποία είχε οχυρωθεί επαρκώς³³.

Ο Καποδίστριας προσκλήθηκε, στην Πετρούπολη, από τον κόμη Ρουμιάντσεφ, και του απονεμήθηκε, τον Ιανουάριο του 1809, το παράσημο της Αγίας Άννης³⁴. Ο Καποδίστριας ενδεχομένως αποδοκίμαζε την κατάλυση της αυτονομίας της Επτανήσου Πολιτείας και την υπαγωγή της απευθείας στην εξουσία του Γάλλου ηγεμόνα. Πιθανόν, ήλπιζε και σε ρωσική βοήθεια, για την επίλυση των προβλημάτων των υπόδουλων Ελλήνων. Έτσι, τον Ιανουάριο του 1809, ο Καποδίστριας έγινε δεκτός, τόσο από τον αρχικαγκελάριο όσο και από τον αυτοκράτορα Αλέξανδρο Α'.

---

³¹ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 5. Έτσι, έγραφε η «Εγκυκλοπαιδική Επιθεώρησης» του Παρισίου.

³² Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 24. Ο ίδιος ο Καποδίστριας ισχυρίζεται ότι προφύλαξε την Ελλάδα από τους «πειρασμούς της γαλλικής πολιτικής».

³³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 24.

³⁴ Arsh, *ό.π.*, 33. Η πρόσκληση υπογράφηκε από τον υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας Ρουμιάντσεφ, τον Μάιο του 1808. Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 27. Βροκίνης, *ό.π.*, 10. Ο αρχικαγκελάριος Ρουμιάντσεφ τον προσκάλεσε, εξ ονόματος, του Ρώσου αυτοκράτορα. Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 26. Ο αυτοκράτορας Αλέξανδρος Α' είχε παρασημοφορήσει και τον πατέρα του Καποδίστρια, Αντώνιο Μαρία, με το παράσημο της Αγίας Άννης.

3. Η σταδιοδρομία του στο Ρωσικό Υπουργείο των Εξωτερικών

Ο Καποδίστριας, μετά την άφιξή του, στην Πετρούπολη, προσελήφθη, στις αρχές του 1809, στο ρωσικό υπουργείο των Εξωτερικών ως «σύμβουλος της Αυλής»³⁵. Εκεί, εκτελούσε τα καθήκοντά του, υπό την καθοδήγηση του αρχιγραμματέα Ρουμιάντσεφ³⁶. Ο Καποδίστριας συνδέθηκε και με τον ναύαρχο Τσιτσάγκωφ, ο οποίος εκτελούσε καθήκοντα υπουργού των Ναυτικών³⁷. Γνωρίστηκε, επίσης, με τον Ιωάννη Δομπόλη, ο οποίος άφησε διαθήκη για τη χρησιμοποίηση μεγάλου ποσού που κατέθεσε στην Αυτοκρατορική Τράπεζα της Ρωσίας, με σκοπό την ίδρυση πανεπιστημίου, που θα ονομαζόταν Καποδιστριακό³⁸. Η εκταμίευση του ποσού οριζόταν να πραγματοποιηθεί το 1906. Στον Καποδίστρια, εκείνη την εποχή προτάθηκε να διοριστεί πρεσβευτικός σύμβουλος, στη ρωσική επαρχία της Βόρειας Αμερικής (Αλάσκα), η οποία τότε ακόμη βρισκόταν, υπό ρωσική εξουσία, αλλά αυτός αρνήθηκε, λόγω των αντίξωων συνθηκών που θα είχε να αντιμετωπίσει³⁹.

Το 1811, ο Καποδίστριας τοποθετήθηκε, ως υπάλληλος, στη ρωσική πρεσβεία της Βιέννης. Πρεσβευτής, εκείνη την εποχή, στη Βιέννη, ήταν ο βαρόνος Στακελμπέργκ. Μετά την αρχική δυσπιστία, την οποία επέδειξε ο βαρόνος στον Καποδίστρια, γιατί είχε

³⁵ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 27-28. Ο Καποδίστριας παρουσιάστηκε, ενώπιον ου τσάρου Αλεξάνδρου Α΄, ο οποίος έδειξε ευμενή διάθεση, απέναντί του. Η αμοιβή του ανερχόταν σε 3.000 χάρτινα ρούβλια. Arsh, *ό.π.*, 33. Ο Καποδίστριας, στην Αγία Πετρούπολη, επειδή δεν γνώριζε κανέναν, διέμεινε στο σπίτι του εμπόρου Ιωάννη Δομπόλη, που ζούσε μόνιμα στη ρωσική πρωτεύουσα. Μεταξύ των δύο ανδρών αναπτύχθηκαν φιλικές σχέσεις και ο Δομπόλης διαχειριστής των ιδιωτικών υποθέσεων του Καποδίστρια. Είχαν κοινό στόχο τη διάδοση του Διαφωτισμού στην Ελλάδα. Ο Καποδίστριας προσελήφθη, στο υπουργείο των Εξωτερικών, με το βαθμό κρατικού συμβούλου 5^{ου} βαθμού.

³⁶ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 26. Την ίδια χρονιά, δηλαδή το 1809, κατατάχθηκε στο ρωσικό στρατό, ως ανθυπολοχαγός, και ο Δημήτριος Υψηλάντης, ο οποίος συμμετείχε αργότερα τόσο στη Φιλική Εταιρία όσο και στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας.

³⁷ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 31, υποσ, 1. Παύλος Βασίλειεβιτς Τσιτσάγκωφ (1765-1849) διορίστηκε, το 1812, αρχηγός της στρατιάς του Δουνάβεως, αντικαθιστώντας τον Κουτούζωφ.

³⁸ Ευαγγελίδης, *Λόγος επιμνημόσυνος απαγγελθείς εν τω Μητροπολιτικώ ναώ τη 4 Φεβρουαρίου 1920 κατά την τέλεσιν του ιερού μνημοσύνου των αιδιίμων ιδρυτών του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Ιωάννου Καποδιστρίου και Ιωάννη Δομπόλη εντολή της πανεπιστημιακής Συγκλήτου*, 13-15.

³⁹ Η επαρχία της Αλάσκας εξαγοράστηκε, εκ μέρους των Η.Π.Α., από τη Ρωσία, το 1867. Βροκίνης, *ό.π.*, 10.

τοποθετηθεί, ως υπεράριθμος γραμματέας, από το υπουργείο των Εξωτερικών, χωρίς να τον ζητήσει, τον εμπιστεύτηκε και του ανέθετε να συντάσσει εκθέσεις, σχετικά με την κατάσταση των Χριστιανών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία⁴⁰. Το επόμενο έτος, το 1812, τοποθετήθηκε διευθυντής του διπλωματικού γραφείου της ρωσικής στρατιάς των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών⁴¹. Αυτό το οφείλει, όπως ισχυρίζεται ο ίδιος, στο υπόμνημά του για την υποστήριξη από τον ρωσικό στρατό των κινημάτων επαναστατικών κινημάτων, στις Δαλματικές ακτές και στις ιταλικές κτήσεις, που βρίσκονταν υπό γαλλική εξουσία⁴². Χρέη διοικητή, εκείνη την εποχή, της στρατιάς, εκτελούσε ο ναύαρχος Τσιτσάγκωφ, γνώριμος του Καποδίστρια, από τη θητεία του, στο ρωσικό υπουργείο των Εξωτερικών στην Πετρούπολη⁴³. Ο Καποδίστριας ακολούθησε τον ρωσικό στρατό, στις επιχειρήσεις του⁴⁴. Κατά τον Στούρζα, «όλοι, οί αυτόπται γενόμενοι...έθαύμασαν τούς μόχθους, έτίμησαν τούς άθλους, έπαίνεσαν τήν βαθύνοιαν, έσεβάσθησαν τήν διαγωγήν, και άείποτε

⁴⁰ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 28. Ο ίδιος ο Καποδίστριας ζήτησε να τοποθετηθεί, στη Βιέννη, επειδή εκεί δεν είχαν δικαιοδοσία οι Γάλλοι, οι οποίοι ήταν τότε κυρίαρχοι των Επτανήσων και των οποίων πολίτης λογιζόταν ακόμη ο ίδιος. Κατά την αφήγηση του ίδιου του Καποδίστρια, ο Στάκελμπεργκ τον υποδέχθηκε «πλέον ή ψυχρώς». Τόμπρος, *Νύξεις περί του βίου Ιωάννου Καποδιστρίου κυβερνήτου της Ελλάδος*, 6.

⁴¹ Arsh, *ό.π.*, 43-44. Ο Καποδίστριας έφτασε, στο Βουκουρέστι, τον Ιούνιο του 1812. Αυτό το γραφείο της ρωσικής στρατιάς του Δουνάβεως, κατά τον Arsh, λειτουργούσε περισσότερο ως μεσανατολικό και βαλκανικό τμήμα του υπουργείου των Εξωτερικών της Ρωσίας. Από το γραφείο αυτό, περνούσε όλη η αλληλογραφία με τον πρεσβευτή της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη Ιταλίνσκι. Καλεβράς, *ό.π.*, 3-4. Ο Καλεβράς υποστηρίζει ότι ο Καποδίστριας συνέλαβε σχέδιο, το οποίο πρότεινε, στον Ρώσο αυτοκράτορα, να δώσει ο Αλέξανδρος Α', στον Ναπολέοντα, ως σύζυγο, την αδελφή του, για να αποκτήσει διαδόχους, που θα προέρχονταν από βασιλικό οίκο. Ο Ναπολέοντας, πάντα κατά τον συγγραφέα, αποδέχθηκε την πρόταση του Καποδίστρια. Μάλιστα, είχε αποφασίσει τον δευτερότοκο υιό του να τον κάνει Ορθόδοξο, με σκοπό να τοποθετηθεί, όταν ο καιρός θα ήταν κατάλληλος, ως αυτοκράτορας, στην Κωνσταντινούπολη. Αυτά τα σχέδια τα αποκάλυψε αργότερα ο Καποδίστριας, στον Έλληνα ομογενή έμπορο Ζωσιμά.

⁴² Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 31. Το υπόμνημα αυτό έτυχε της εγκρίσεως του τσάρου.

⁴³ Arliotti, *La vita di Giovanni conte Capodistria*, 18.

⁴⁴ Οικονόμος Κωνσταντίνος ο εξ Οικονόμων, *Αλέξανδρος ο Στούρζας. Βιογραφικόν σχεδιάσμα*, 20-21. Τον στρατό ακολουθούσε, εκτός του Καποδίστρια, και ο Αλέξανδρος Στούρζας. Τόμπρος, *ό.π.*, 6. Ο κυβερνήτης συνέτασσε τις προκηρύξεις και τα δελτία πολέμου.

θέλουν ένθυμείσθαι τὴν ἀγάπην τοῦ Καποδίστρια»⁴⁵. Ο Καποδίστριας έτυχε της ίδιας ευμενούς μεταχείρισης και από τον διάδοχο του ναυάρχου Τσιτσάγκωφ, τον στρατηγό Μπαρκλάυ-δε Τόλλυ, ενώ η θέση του στο διπλωματικό γραφείο της στρατιάς διεκδικούνταν, λόγω της σπουδαιότητάς της, από πολλούς Ρώσους διπλωμάτες⁴⁶. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια των μαχών, ο Ρώσος στρατηγός είχε δίπλα του έφιππο τον Καποδίστρια, τον οποίο συνόδευε ένας Κοζάκος που του κρατούσε τον χαρτοφύλακα⁴⁷.

Στόχος της ρωσικής πολιτικής τότε ήταν η σύναψη στρατιωτικής συμμαχίας των Ρώσων και των Τούρκων, εναντίον του Ναπολέοντος. Το 1812, ο Καποδίστριας νόσησε ίσως από τις κακουχίες και την ταλαιπωρία των καθηκόντων του, παρά τη ρωσική στρατιά, στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες. Ο Καποδίστριας είχε τιμηθεί, από τον Ρώσο αυτοκράτορα, για το φιλανθρωπικό έργο του της προστασίας των Σέρβων, από τις αυθαιρεσίες και αγριότητες των Τούρκων⁴⁸. Κατόπιν, διορίστηκε διευθυντής της Διπλωματικής Γραμματείας, στο Βουκουρέστι.

Ο τσάρος Αλέξανδρος Α', θέλοντας να επιβραβεύσει τον Καποδίστρια, τον διόρισε σύμβουλο της επικρατείας. Μετά την οριστική ήττα του Ναπολέοντα, ο Αλέξανδρος Α' αναζητούσε ικανό διπλωμάτη, ώστε να χειριστεί τις υποθέσεις της Ελβετίας. Τότε, προτάθηκε στον τσάρο ο Καποδίστριας. Μετά τη σύμφωνη γνώμη του

---

⁴⁵ Στούρζας, Λόγος επιτάφιος εις τον κυβερνήτη της Ελλάδος Ιωάννην Αντωνίου κόμητα Καποδίστριαν, 8. Arsh, ό.π., 46-47. Ο Καποδίστριας έγινε αυτόπτης μάρτυρας της νίκης των ρωσικών στρατευμάτων, στη μάχη του ποταμού Μπερεζίνα, όπου συνετρίβη η «Μεγάλη Στρατιά» του Ναπολέοντα. Ο Καποδίστριας ακολούθησε τη ρωσική στρατιά, στην καταδίωξη των γαλλικών σωμάτων που είχαν απομείνει, μέχρι τον ποταμό Νιέμεν.

⁴⁶ Καποδίστριας, Αυτοβιογραφία, 33-36. Ο Μιχαήλ Μπογδάνοβιτς Barclay de Tolly (1761-1818), τον Φεβρουάριο του 1813, αντικατέστησε τον Τσιτσάγκωφ, ενώ τον Μάιο, διορίσθηκε αρχιστράτηγος των ρωσικών στρατευμάτων. Ο Καποδίστριας ισχυρίζεται ότι, όταν ο στρατηγός τοποθετήθηκε αρχιστράτηγος των ρωσικών και πρωσικών δυνάμεων, Ρώσοι διπλωμάτες, με μεγαλύτερη εμπειρία και προσόντα, ζητούσαν να καταλάβουν την θέση του, αλλά ο στρατηγός προτιμούσε τη συνέχιση της συνεργασίας τους. Ο Καποδίστριας περιγράφει και έναν σύντομο διάλογο που είχαν, με τον τσάρο, όταν ο τελευταίος επισκέφθηκε τον στρατηγό. Τότε, ο τσάρος εκδήλωσε την επιθυμία να συνεργαστεί δια ζώσης με τον Καποδίστρια και όχι μέσω των εκθέσεων που αυτός συνέτασσε.

⁴⁷ Arsh, ό.π., 46-47.

⁴⁸ Βροκίνης, ό.π., 11.

Ρώσου ηγεμόνα, ο Καποδίστριας παρουσιάστηκε ενώπιον του και προκάλεσε αισθήματα συμπάθειας και εμπιστοσύνης, προς το πρόσωπό του. Ο τσάρος έθεσε τον Καποδίστρια υπό την άμεση διοίκηση του υπουργού των Εξωτερικών κόμη Νέσσερροδ.

Το 1814, ο Καποδίστριας τοποθετήθηκε, ως έκτακτος απεσταλμένος και πληρεξούσιος υπουργός στην Ελβετική Ομοσπονδία⁴⁹. Εκείνη την εποχή, η κατάσταση, στην Ελβετία, προσομοίαζε, με αυτή των Επτανήσων, καθώς υπήρχαν αντιμαχόμενες ομάδες αριστοκρατών και αστών⁵⁰. Κύριο στόχο των συμμάχων αποτελούσε η επίτευξη της ουδετερότητας της Ελβετίας⁵¹. Ο Καποδίστριας, τότε, συνέταξε ένα σχέδιο διακυβέρνησης και το υπέβαλε στον τσάρο, ο οποίος το αποδέχθηκε και το ενέκρινε. Ο Καποδίστριας κατόρθωσε να συμφιλιώσει τις αντίπαλες ομάδες των Ελβετών, αλλά και να οργανώσει, κατά αριστοτεχνικό τρόπο, τη διακυβέρνηση των ελβετικών καντονιών. Έτσι, ο Καποδίστριας εγκαταστάθηκε, στη Ζυρίχη, μαζί με έναν συνεργάτη του. Σκοπός του Καποδίστρια ήταν η κατοχύρωση της ουδετερότητας της Ελβετίας, έναντι των αντιμαχομένων πλευρών. Μάλιστα, ελβετικές πόλεις, όπως η Γενεύη και η Λωζάννη, αναγνώρισαν, το 1815, στον Καποδίστρια, το δικαίωμα του πολίτη της Ελβετίας⁵². Ο τσάρος τίμησε τον Καποδίστρια, για την επιτυχή ολοκλήρωση του ζητήματος της διακυβέρνησης των ελβετικών κρατιδίων, με το παράσημο του Αγίου Βλαδιμήρου.

---

⁴⁹ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 42, υποσ. 1. Η Αυστρία απέστειλε, ως αντιπρόσωπό της τον βαρόνο Λουδοβίκο Λέμπτσελτερν (von Lebzelter 1771-1854).

⁵⁰ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 27.

⁵¹ Τόμπρος, *ό.π.*, 7-8. Ο Καποδίστριας έπρεπε να συνεργαστεί, με τον απεσταλμένο της Αυστρίας, Λέμπτσελτερν. Ο Καποδίστριας κατηγορήθηκε, για τους χειρισμούς του, από τις αντιμαχόμενες ομάδες της Ελβετίας, στον Ρώσο αυτοκράτορα.

⁵² Arsh, *ό.π.*, 49, υποσ. 38. Ο Καποδίστριας τιμήθηκε, ως ένδειξη ευγνωμοσύνης για την υπεράσπιση των συμφερόντων της Ελβετίας κατά τη διάρκεια του συνεδρίου της Βιέννης, με τον τίτλο του επίτιμου πολίτη από τα καντόνια της Γενεύης, του Βο και της Λωζάννης. Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 32, υποσ. 1. Ο Καποδίστριας, επειδή θεωρούσε μέγιστη τιμή αυτή που του αποδόθηκε, από τους κατοίκους της Ελβετίας, όταν υπέγραφε δημόσια έγγραφα συμπλήρωνε και τον τίτλο του πολίτη της Γενεύης, μεταξύ των άλλων που κατείχε. Στο κείμενο της απόδοσης του τίτλου του πολίτη της Γενεύης, υπάρχει η χαρακτηριστική φράση «είς μνήμην τῆς νέας αὐτοῦ πατρίδος».

Μετά την επιτυχή επίλυση του ζητήματος της διακυβέρνησης της Ελβετίας, ο Καποδίστριας κλήθηκε, από τον τσάρο Αλέξανδρο Α', να συμμετάσχει στο συνέδριο της Βιέννης, τον Νοέμβριο του 1814. Στο συνέδριο αυτό, συμμετείχαν εκπρόσωποι όλων των μεγάλων ηγεμονιών και κρατών της Ευρώπης, όπως ο αυτοκράτορας της Ρωσίας, ο αυτοκράτορας της Αυστρίας, ο Μέττερνιχ, ο Κάστελρη (Castlereagh) και άλλοι. Σε αυτό, αναγνωρίστηκε, ως μέγιστη πάντων, η «αρχή της νομιμότητας» και η παλινόρθωση της δυναστείας των Βουρβόνων, στη Γαλλία. Οι αντιπρόσωποι της Αυστρίας και της Πρωσίας επιθυμούσαν την ταπείνωση της Γαλλίας, ως αντίποινα για τις καταστροφές που επέφεραν στα εδάφη τους. Ο Καποδίστριας πέτυχε, με τη μεσολάβησή του, στον Ρώσο αυτοκράτορα, να μειωθεί η αποζημίωση, που έπρεπε να καταβάλει η Γαλλία, αλλά και να μην τους αφαιρεθούν εδάφη⁵³. Η Ρωσία μείωσε τις απαιτήσεις της για πολεμική αποζημίωση, από τη Γαλλία. Ο Καποδίστριας, εν μέσω εμπείρων πολιτικών προσωπικοτήτων, διακρίθηκε, καθώς, ύστερα από εισήγησή του, η οποία έγινε δεκτή από τους ηγεμόνες, κάθε χωριστή συνθήκη που γινόταν αποδεκτή επικυρωνόταν αμέσως, χωρίς να πρέπει να εγκριθεί, μετά το πέρας του συνεδρίου.

Ένα από τα ζητήματα που απασχόλησαν το συνέδριο του Βερολίνου αποτέλεσε και το μέλλον των Επτανήσων. Η Γερουσία των Επτανήσων, μάλιστα, απέστειλε επιστολή, τον Μάιο του 1814, προς τον Καποδίστρια. Στην επιστολή αυτή, η Γερουσία υποστήριζε ότι η αγγλική κατοχή ορισμένων νήσων της Επτανήσου θεωρείται, ως αναγκαίο στρατιωτικό μέτρο, κατά τη διάρκεια του πολέμου, και ζητούσε «να άναγνωρισθῇ ἐπισήμως ἡ Δημοκρατία τῆς Ἐπτανήσου ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευθέρα πάσης οἰασδῆποτε ὑποτελείας»⁵⁴. Η πολιτική, όμως, του Αλεξάνδρου Α', απέναντι στους Χριστιανούς της

⁵³ *Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 29-30. Ο συμμαχικός στρατός, επίσης, θα κατείχε στρατιωτικά τη Γαλλία, για τρία έως πέντε έτη. Καλεβράς, *ό.π.*, 5-6. Υπήρχε σχέδιο να διαιρεθεί η Γαλλία, σε επαρχίες, υπό τη διοίκηση των συμμάχων, ώστε να μπορέσουν, με αυτό τον τρόπο, να λάβουν απευθείας τις πολεμικές αποζημιώσεις. Με τη μεσολάβηση του Καποδίστρια, ο Ρώσος αυτοκράτορας πέτυχε να μην τεθεί η Γαλλία, υπό τη διοίκηση των συμμάχων, αλλά να απαιτηθεί η καταβολή μόνο αποζημίωσης.

⁵⁴ *Ευαγγελίδης, ό.π.*, 36. Στην πρόταση της Γερουσίας της Επτανήσου, υποδεικνυόταν να συνενωθούν, με το μελλοντικό ανεξάρτητο κράτος, και οι πόλεις της Πρέβεζας, της Πάργας και της Βόνιτσας.

Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είχε αλλάξει. Δεν ενδιαφερόταν ο Ρώσος ηγεμόνας, για έναν ξεσηκωμό των Χριστιανών υπηκόων της Υψηλής Πύλης, αλλά ήταν διατεθειμένος να κάνει υποχωρήσεις, στις απαιτήσεις της Αγγλίας, προκειμένου να κερδίσει, στο μέτωπο της διεκδίκησης της Πολωνίας⁵⁵. Η ρωσική αντιπροσωπεία, στο συνέδριο, πρότεινε, προφανώς υπό την καθοδήγηση του Καποδίστρια, τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους με το όνομα «Δημοκρατία της Επτανήσου», στην οποία θα προσαρτώντο και οι απέναντι ηπειρωτικές ακτές. Η Ρωσία στήριζε το ειδικό συμφέρον της, για τα Επτάνησα στο γεγονός ότι τα στρατεύματά της απελευθέρωσαν νήσους, από τη γαλλική κατοχή. Ο Καποδίστριας συνεργάστηκε, με τον Άγγλο υπουργό των Εξωτερικών Κάστελρη, για το ζήτημα των Επτανήσων⁵⁶.

Στην ανωτέρω πρόταση της Ρωσίας, αντιτάχθηκε τόσο η Αγγλία όσο και η Αυστρία. Η Αυστρία υποστήριζε ότι, εφόσον η Επτάνησος Πολιτεία και οι απέναντι ακτές βρίσκονταν, κάποτε, στην εξουσία της Ενετικής Δημοκρατίας, τότε έπρεπε να περιέλθουν, μετά την κατάλυσή της, στο διάδοχό αυτής κράτος, αυτό δηλαδή της Αυστρίας. Η αντιπροσωπεία της Αυστρίας δεσμευόταν να έρθει σε διαπραγματεύσεις, με την Αγγλία, και να προστατεύσει να δικαιώματα όλων των υπηκόων της Επτανήσου. Αντίθετα, ο Καποδίστριας αγωνίστηκε, ώστε να αποδοθούν στα Επτάνησα, όχι μόνο όλα τα νησιά, τα οποία κατείχαν προηγουμένως η Βενετοί, αλλά και τα ηπειρωτικά εδάφη της Πάργας, της Πρέβεζας καθώς και τα υπόλοιπα, που είχαν παραχωρηθεί, στους Τούρκους. Όλα αυτά θα βρίσκονταν, υπό την αγγλική προστασία. Στο συνέδριο, κατατέθηκε υπόμνημα των κατοίκων της Επτανήσου, με το οποίο ζητούσαν «έν όνόματι τοῦ ὅλου Ἰονίου λαοῦ», να τεθούν υπό την προστασία της Αγγλίας⁵⁷.

Κατόπιν τούτου, η ρωσική αντιπροσωπεία συγκατατέθηκε, στην παραμονή της Επτανήσου, υπό την κυριαρχία των Άγγλων. Ένας από τους λόγους που πρόβαλε η ρωσική διπλωματία ήταν και το γεγονός ότι επρόκειτο για καθαρά νησιωτικό κράτος, επομένως, όφειλε να

---

⁵⁵ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 50-51. Ο Καποδίστριας είχε ζητήσει, από τον τσάρο Αλέξανδρο, να μην αποφασίσει τίποτα για τα Επτάνησα, πριν εκθέσει ο ίδιος τις θέσεις του, για το ζήτημα.

⁵⁶ *Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 31.

⁵⁷ *Ευαγγελίδης, ό.π.*, 39.

τεθεί, υπό αγγλική προστασία. Ο Καποδίστριας ζήτησε άδεια, από τον τσάρο Αλέξανδρο Α', να υπερασπίζεται τα συμφέροντα των υπόδουλων Ελλήνων⁵⁸. Αυτός του απάντησε θετικά, τονίζοντας «πεποιθήατε εις τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὴν εὐνοϊάν μου» και του έδωσε τον λόγο του ότι «πᾶσα ὑπόθεσις ἀφορῶσα τοὺς Ἕλληνας, εἰς σᾶς μόνον θέλει ἐμπιστεύηται»⁵⁹. Ο Καποδίστριας τιμήθηκε, από τους ηγεμόνες, οι οποίοι συμμετείχαν, στο συνέδριο της Βιέννης, με πολλές βραβεύσεις και διακρίσεις⁶⁰. Τον Σεπτέμβριο του 1815, ο τσάρος υπέγραψε το διάταγμα για τον διορισμό του Καποδίστρια στη θέση του γραμματέα του κράτους για τις Εξωτερικές Υποθέσεις⁶¹.

Μετά την οριστική νίκη των συμμάχων στο Βατερλώ, η αγγλική διπλωματία παρουσιαζόταν ως η κυρίαρχη. Έτσι, η Αγγλία απαίτησε να ασκεί απεριόριστη και πλήρη κυριαρχία, επί των Επτανήσων και των εξαρτημάτων τους. Σε αυτή την αγγλική απαίτηση, η ρωσική διπλωματία αντέδρασε, απορρίπτοντας το σχέδιο προσάρτησης των Επτανήσων, από την Αγγλία. Οι αντιπρόσωποι της Ρωσίας, μεταξύ των οποίων και ο Καποδίστριας, υποστήριξαν ότι τουλάχιστον η νήσος της Κέρκυρας, της οποίας η στρατηγική θέση αναγνωριζόταν, έπρεπε να τεθεί, υπό κοινή κατοχή όλων των συμμάχων. Η Κέρκυρα κυριαρχούσε, όπως υποστήριζαν, στο Αδριατικό πέλαγος, και αποτελούσε την πρωτεύουσα των Επτανήσων. Έτσι, οι Ρώσοι

---

⁵⁸ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 69. Ο τσάρος υποσχέθηκε ότι θα εμπιστεύεται στον Καποδίστρια τόσο τις ιδιωτικές όσο και τις δημόσιες υποθέσεις που αφορούν στους Έλληνες. Την επόμενη ημέρα, ο τσάρος διόρισε τον Καποδίστρια γραμματέα της Επικρατείας των Εξωτερικών.

⁵⁹ Βροκίνης, *ό.π.*, 14.

⁶⁰ Βροκίνης, *ό.π.*, 15. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ο Καποδίστριας τιμήθηκε με 17 συνολικά Μεγαλόσταυρους, από τους διάφορους βασιλείς και εστεμμένους που συγκεντρώθηκαν στο συνέδριο της Βιέννης.

⁶¹ Arsh, *ό.π.*, 51-53. Ο Καποδίστριας πήρε μέρος και στη δεύτερη εκστρατεία του ρωσικού στρατού στη Γαλλία, μετά την απόδραση του Ναπολέοντα, από την Έλβα. Τον Νοέμβριο του 1815, ο Καποδίστριας υπέγραψε τη συνθήκη των Παρισίων, εκπροσωπώντας τη Ρωσία. Ο Γάλλος επιτετραμμένος στην Πετρούπολη έγραφε, τον Απρίλιο του 1816, ότι «τίποτα δεν γίνεται σήμερα χωρίς τον κύριο Καποδίστρια, από τον οποίον όλοι λαμβάνουν κρυφά μία ιδιωτική ακρόαση». Είχε ήδη διοριστεί, από τον Αύγουστο του 1816, ο Νέσελροδ διευθυντής του ρωσικού υπουργείου των Εξωτερικών και θεωρούνταν προϊστάμενος του Καποδίστρια. Ο αξιωματούχος συγγραφέας Δημήτριεφ, ο οποίος το 1818 υπηρετούσε στο γραφείο του Νέσελροδ, έγραφε τον Μάρτιο του 1856, ότι «ο κόμης Νέσελροδ θεωρούνταν ανίκανος και δεν έκανε ούτε ένα βήμα χωρίς τον κηδεμόνα του, τον Καποδίστρια».

υπέβαλαν διακοίνωση, τον Σεπτέμβριο του 1815, που επέδωσαν στους αντιπροσώπους των υπόλοιπων κυβερνήσεων, στο συνέδριο. Σε αυτήν, υποστήριζαν ότι έπρεπε τα Επτάνησα να είναι ελεύθερα και ανεξάρτητα, υπό την προστασία, όμως, της Αγγλίας. Πρότειναν, επίσης, να υπάρξει ανεξάρτητη διακυβέρνηση στα Επτάνησα, η οποία θα επιτηρείται, από πληρεξούσιο της αγγλικής κυβέρνησης.

Τέλος, τον Νοέμβριο του 1815, με τη συνθήκη του Παρισιού, ανακηρύσσονταν τα Επτάνησα «κράτος ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον»⁶². Η Αγγλία, η οποία θα ασκούσε την προστασία, θα είχε την τελική έγκριση του συντάγματος και της νομοθεσίας των Επτανήσων⁶³. Ο αγγλικός στρατός θα ήταν επικεφαλής της στρατιωτικής δύναμης των νησιών. Η εξέλιξη αυτή, βεβαίως δεν ικανοποίησε ούτε τους κατοίκους των Επτανήσων ούτε τον ίδιο τον Καποδίστρια. Ο Καποδίστριας, τον Ιούνιο του 1819, όταν επισκέφθηκε την Κέρκυρα, υποστήριζε ότι η Αγγλία ερμήνευσε και εφάρμοσε εσφαλμένα το σύνταγμα, στα Επτάνησα. Ο Άγγλος αρμοστής Μαίτλαντ υποστήριζε το σύνταγμα που παραχωρήθηκε, από την αγγλική κυβέρνηση. Ο Καποδίστριας πρότεινε την ίδρυση πανεπιστημίου στην Ιθάκη, αλλά και την οργάνωση δημοτικών, γυμνασίων και λυκείων, στα υπόλοιπα νησιά.

Τον Σεπτέμβριο του 1815, ιδρύθηκε η Ιερά Συμμαχία, στην οποία συμμετείχαν η Ρωσία, η Αυστρία και η Πρωσία. Το 1818, η Γαλλία αποφάσισε και αυτή να συμμετάσχει, στη χωρία των μελών της Ιεράς Συμμαχίας. Η Αγγλία εκδηλώθηκε πλήρως αρνητικά και δεν συμμετείχε ποτέ στον όμιλο των ανωτέρω χωρών.

Ο Καποδίστριας συμμετείχε ως μέλος στην «Έταιρία τῶν Φιλομούσων», που ιδρύθηκε το 1814⁶⁴. Ο Άνθιμος Γαζής και ο μητροπολίτης Άρτης Ιγνάτιος επισκέφθηκαν τον Καποδίστρια και του παρέδωσαν γράμματα, με σκοπό την ίδρυση της εταιρίας.

---

⁶² Bulgari, *Les Sept-Iles Ioniennes et les traités qui les concernent*, 51-52, όπου το σχετικό άρθρο που προβλέπει ανεξαρτησία. Ευαγγελίδης, ό.π., 42. Τόμπρος, ό.π., 11. Με τη συνθήκη, αποφασίστηκε η παραμονή 150.000 στρατιωτών των συμμάχων, στη Γαλλία.

⁶³ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 4. Η αγγλική εφημερίδα «Χρόνος» (The Times) έγραφε έδέχθημεν τήν προστασίαν τῆς Ἐπτανήσου τῇ αἰτήσει ἐνὸς Ῥώσου ὑπουργοῦ, καταγωγὴν ἔχοντος ἑλληνικὴν».

⁶⁴ Φιλήμων, *Δοκίμιον ιστορικόν περί της Φιλικῆς Εταιρίας*, 129-132. Ο Φιλήμων αναφέρει ότι πολλοί φαντάστηκαν τον Καποδίστρια, ως ιδρυτή της Φιλικῆς Εταιρίας.

Μάλιστα, το καταστατικό της εταιρίας συντάχθηκε από τον Καποδίστρια, τον Άνθιμο Γαζή και τον μητροπολίτη Ιγνάτιο⁶⁵. Ο Άγγλος ιστορικός Gordon υποστηρίζει ότι ο Καποδίστριας ίδρυσε την Εταιρία των Φιλομούσων, για την προώθηση της εκπαίδευσης και του ήθους της νεολαίας⁶⁶. Έδρα της εταιρίας, αρχικά, αποτέλεσε η Βιέννη, ενώ, κατόπιν, το Μόναχο⁶⁷. Η τσαρική οικογένεια της Ρωσίας συνεισέφερε οικονομικά στην εταιρία, μέχρι το 1820.

Δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι ο Καποδίστριας υπήρξε μέλος της Φιλικής Εταιρίας⁶⁸. Ο ιστορικός Ιωάννης Φιλήμων υποστηρίζει ότι ο Βιάρος Καποδίστριας ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρίας⁶⁹. Για τον Ιωάννη Καποδίστρια ο Φιλήμων αναφέρει «ένω έθεώρει πάντοτε

⁶⁵ Arsh, ό.π., 164-168. Συνδρομές προσέφεραν και οι αδελφές του τσάρου Αλεξάνδρου Α', ενώ η Ρωξάνδρα Στούρτζα φρόντιζε για τις συνδρομές από τις εκλεκτές κυρίες που συγκεντρώθηκαν στη Βιέννη λόγω του συνεδρίου. Τα μέλη της εταιρίας έφτασαν τα 200 περίπου και οι συνδρομές τα 1.000 ολλανδικά δουκάτα. Η συντριπτική πλειοψηφία των συνδρομητών, από το 1816, σταμάτησαν να καταβάλουν τη συνδρομή τους. Ο Μέττερνιχ ανησυχούσε για τις προσπάθειες διαφώτισης των Ελλήνων και η μυστική αστυνομία της Αυστρίας παρακολουθούσε τη δράση της εταιρίας. Τον Μάιο του 1815, η εταιρία μετέφερε την έδρα της στο Μόναχο. Η εταιρία είχε ιδρύσει γραφεία σε όλες τις πόλεις της Ευρώπης, όπου υπήρχαν μέλη της. Την περίοδο 1816-1817, στη Ρωσία ήταν εγγεγραμμένα 21 μέλη, μεταξύ των οποίων ο Ρώσος υπουργός της Παιδείας Γκολίτσιν και ο γραμματέας της αυτοκρατορίας Ελισάβετ Λογγίνωφ. Η μεγαλύτερη οικονομική συνδρομή, στα 1816-1817, προερχόταν από τον τσάρο Αλέξανδρο Α' και την αυτοκράτειρα Ελισάβετ, οι οποίοι κατέβαλαν 600 δουκάτα. Η εταιρία ενίσχυε οικονομικά Έλληνες φοιτητές ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, ελληνικά σχολεία και ανώτερες σχολές.

⁶⁶ Gordon, *History of the Greek Revolution and of the wars and campaigns*, Vol. I, 42 και 46. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η λειτουργία της Εταιρίας των Φιλομούσων υποβοηθούσε τους σκοπούς της Φιλικής Εταιρίας, κυρίως στον τομέα της χρηματοδότησης. Έτσι, αποκρύπτονταν οι πραγματικοί σκοποί της εταιρίας, οι οποίοι, κατά τον Άγγλο συγγραφέα, ήταν η προετοιμασία της ένοπλης επανάστασης, στην Ελλάδα.

⁶⁷ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 59. Ο Καποδίστριας παραθέτει την οικονομική ενίσχυση που παρείχαν τόσο ο τσάρος όσο και η σύζυγός του, αλλά και άλλοι εξέχοντες υπουργοί, που παραβρίσκονταν, στο συνέδριο της Βιέννης.

⁶⁸ Ευαγγελίδης, ό.π., 45. Ο Ευαγγελίδης υποστηρίζει την άποψη ότι, εφόσον ο αδελφός του Καποδίστρια Βιάρος διετέλεσε μέλος της Φιλικής Εταιρείας, μπορούμε να συνάγουμε το συμπέρασμα ότι και ο ίδιος είχε ήδη μνηθεί σε αυτήν πριν την κάθοδό του στην Κέρκυρα, το 1819.

⁶⁹ Φιλήμων, *Δοκίμιον ιστορικόν περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Α', 395. Ο Φιλήμων περιλαμβάνει τον Βιάρo, στους καταλόγους των Φιλικών. Arsh, ό.π., 216. Τρεις μήνες, πριν την άφιξη του Καποδίστρια στην Κέρκυρα, την άνοιξη του 1819, ο Βιάρος είχε μνηθεί στη Φιλική.

παράκαιρον τὴν ὑπαρξίν της, δὲν ἠδύνατο καὶ ὡς ὑπουργὸς ξένης δυνάμεως νὰ ἀναδεχθῇ [τὴν ἀρχηγία]»⁷⁰. Εἶναι δύσκολο νὰ πιστέψει κάποιος ὅτι τὸ ρωσικὸ κράτος δὲν γνώριζε γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Φιλικῆς Εταιρίας, καθὼς αὐτὴ δραστηριοποιούνταν, στὸ ἐδαφὸς τοῦ⁷¹. Ὁ ἴδιος ὁ Καποδίστριας ἀναφέρει, γιὰ κάποιον Ἰθακήσιο με τὸ ὄνομα Γαλάτη, πού τον ἐπισκέφθηκε στὴν Πετρούπολη, ὁ ὁποῖος τοῦ πρότεινε νὰ ἀναλάβει τὴν ἡγεσία μυστικῆς εταιρίας, ἡ ὁποία εἶχε σκοπὸ νὰ προετοιμάσει γενικὴ ἐξέγερση τῶν Ελλήνων⁷². Ὁ Καποδίστριας ἐνημέρωσε τὸν τσάρο καὶ ἀρνήθηκε ὁποιαδήποτε συμμετοχή, ἀφοῦ ἐπέπληξε δριμύτατα τὸν Γαλάτη⁷³. Στις ἀρχές τοῦ 1820, ὁ Καποδίστριας προέβη σε διάβημα κατὰ τῆς Φιλικῆς, καθὼς εἶχαν φτάσει φήμες ὅτι ὁ Ξάνθος καὶ ὁ Ἀναγνώστουποςλος

⁷⁰ Φιλήμων, *Δοκίμιον ιστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Εταιρίας*, 253.

⁷¹ Καλεβράς, *ὁ.π.*, 9-10. Ὁ συγγραφέας υποστηρίζει ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ρώτησε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρο Α', ὅταν βρισκόταν στὴν Ὁδησσό, ἀν εἶναι διατεθειμένος νὰ συνδράμει, στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸς ἀπάντησε «μὴ θέλετε νὰ σᾶς ἐλευθερώσουν ξένοι, καὶ ἐγὼ δὲν θὰ σᾶς ἀφίσω· κινηθεῖτε μόνοι σας, πληρώσατε φόρον τοῦ αἵματος...καὶ ὅταν ἴδω σημεῖον τοῦ Θεοῦ τότε θέλεις ἔχει πατρίδα, ἢ δὲ Ῥωσσία ὅπως ἡμπορέση θὰ σᾶς βοηθήσῃ». Ὁ Καλεβράς ἰσχυρίζεται ὅτι ἐνήργησε καὶ ὁ ἴδιος γιὰ τὴ σύσταση τῆς Φιλικῆς Εταιρίας. Επίσης, ὁ Καλεβράς υποστηρίζει ὅτι ὁ Καποδίστριας συνέστησε, στους φιλικούς, νὰ συστήσουν τὴν μυστικὴ ἀρχὴ τῆς εταιρίας, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ Καποδίστριας συνέδραμε μυστικὰ τὸ ἔργο τῆς εταιρίας.

⁷² Καποδίστριας, *Αὐτοβιογραφία*, 82-87. Ὁ Γαλάτης συνελήφθη καὶ ἀνακρίθηκε ἀπὸ τὴ ρωσικὴ ἀστυνομία, γιὰτὶ διέδιδε παντοῦ χωρὶς προφυλάξεις τὸν σκοπὸ τοῦ ταξιδίου τοῦ. Τελικὰ, βρέθηκαν ἐγγράφα ἐπάνω τοῦ με σχέδια μυστικῆς εταιρίας. Ἀπελάθηκε ἀπὸ τὴν Ῥωσία, με σκοπὸ νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν πατρίδα τοῦ. Arsh, *ὁ.π.*, 207-208, 212 καὶ 214, ὑποσ.16. Ὁ 27χροнос Γαλάτης εἶχε μνηθεῖ στὴ Φιλικὴ Εταιρία ἀπὸ τὸν Σκουφά, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1816, στὴν Ὁδησσό, καὶ εἰσήχθη στὴ μυστικὴ «Ἀρχή». Ὁ Γαλάτης καταγόταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια. Ὁ Γαλάτης φυλακίστηκε γιὰ πέντε ἡμέρες, στὸ φρούριο τῶν Ἀγίων Πέτρου καὶ Παύλου. Τὰ ἐγγράφα πού ἔφερε πάνω τοῦ καὶ κατασχέθηκαν κἀκαν, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐκτοπίστηκε στὴ Μολδαβία, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ ρωσικοῦ προξενείου. Ἡ παραμονὴ τοῦ Γαλάτη στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες συνέβαλε στὴν ἐξάπλωση τῆς εταιρίας. Ὁ Γαλάτης, ὁμως, συμπεριφερόταν πάλι ἀπερίσκεπτα καὶ κατέληξε στὴν προδοσία. Ἐτσι, ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπὴ τῆς Φιλικῆς ἀποφάσισε τὴν ἐκτέλεσή τοῦ, γιὰ παραδειγματισμό, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1818, στὴν Ελλάδα.

⁷³ Arsh, *ὁ.π.*, 210. Ὁ Καποδίστριας φοβόταν τὶς συνέπειες τῆς ἀποκάλυψης τῆς μυστικῆς εταιρίας καὶ τὶς ἐνδεχόμενες δυσμενεῖς συνέπειες γιὰ τοὺς ὑπόδουλους Ἕλληνες.

χρησιμοποιούν το όνομά του, για τους σκοπούς της εταιρίας⁷⁴. Η Φιλική και η Φιλόμουσος Εταιρία δεν είχαν καμία σχέση μεταξύ τους. Άλλωστε, εξυπηρετούσαν και διαφορετικούς σκοπούς.

Μετά το πέρας των συνεδριάσεων, στο Παρίσι, ο Καποδίστριας διατάχθηκε να επιστρέψει στην Πετρούπολη, αν και ο ίδιος υποστήριξε, χωρίς αποτέλεσμα, στον τσάρο Αλέξανδρο Α', ότι θα αποδεικνυόταν πιο χρήσιμος για τα ρωσικά συμφέροντα, αν συνέχιζε να υπηρετεί στο εξωτερικό. Ο Καποδίστριας είχε πλέον τον τίτλο του βοηθού υπουργού και υφυπουργού των Εξωτερικών της Ρωσίας. Ο Καποδίστριας, μετά του προϊσταμένου του υπουργού των Εξωτερικών Νέσελροδ (Karl Robert Reichsgraf von Nesselrode-Ehreshoven, 1780-1862), συναντούσε δύο φορές την εβδομάδα τον τσάρο, με σκοπό να συσχεφθούν για όλα τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής. Ο Καποδίστριας, κατά αυτή την περίοδο, ασχολήθηκε, με τη διοίκηση των νέων κτήσεων της Ρωσίας, της Βεσσαραβίας και της Πολωνίας. Ο Καποδίστριας εισηγήθηκε, επίσης, την ελάττωση του συμμαχικού στρατού των 150.000 ανδρών που βρισκόταν στη Γαλλία και τον συντηρούσε αυτή, καθώς και τη μείωση των οφειλομένων αποζημιώσεων της Γαλλίας, προς τους νικητές συμμάχους. Τον Ιούλιο του 1816, ο Ρώσος αυτοκράτορας Αλέξανδρος Α' απέστειλε επιστολή, στον πατέρα του Καποδίστρια, Αντώνιο Μαρία, εκφράζοντας την ευαρέσκεια του προς το πρόσωπό του, αλλά και την ελπίδα ότι η Επτάνησος «θα ἦναι αὕτη εὐτυχῆς ὑπὸ τὴν βρετανικὴν πρασασίαν»⁷⁵.

Ο Καποδίστριας, από την άλλη, αντιλαμβανόταν και τον ενδεχόμενο φθόνο των γηγενών Ρώσων, από την αλματώδη ανέλιξή του, στην ιεραρχία του υπουργείου των Εξωτερικών της Ρωσίας. Συνεπώς, όταν ο αδελφός του Βιάρος, το 1816, μετέβη στην

⁷⁴ Arsh, *ό.π.*, 222 και 236. Ο Καποδίστριας έστειλε, τον Ιανουάριο του 1820, ειδική διπλωματική επιστολή, στον γενικό πρόξενο της Ρωσίας στη Μολδαβία Πίνη, όπου ανέφερε την αγανάκτησή του για τις διαδόσεις των δύο ανδρών. Το όνομα του Καποδίστρια χρησιμοποιούνταν γενικά από τα μέλη της Φιλικής. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Γεώργιος Κουντουριώτης, πριν μυηθεί στην εταιρία, ζήτησε να του παρουσιαστεί ιδιόχειρη επιστολή του Καποδίστρια και ζητούσε να μάθει αν ο υπουργός του τσάρου ήταν επικεφαλής της Φιλικής. Επίσης, ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ενώ είχε προσχωρήσει στη Φιλική, έστειλε απεσταλμένο του στην Αγία Πετρούπολη, προκειμένου να διευκρινίσει τη στάση του Καποδίστρια όσον αφορά την εταιρία.

⁷⁵ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 32-33.

Πετρούπολη, τον απέτρεψε να αναλάβει οποιαδήποτε θέση, γιατί, όπως υποστήριζε, θα αποτελούσαν αντικείμενο φθόνου, εκ μέρους των Ρώσων, όχι μόνο τα δύο αδέρφια, αλλά και όλοι οι Έλληνες, οι οποίοι είχαν βρει άσυλο στη ρωσική Αυλή. Ο Καποδίστριας του τόνισε ότι «ἂν σὺ ἀποφασίσῃς τοῦτο, ἐγὼ αὖριον δίδω τὴν παραίτησίν μου...καὶ ἀπολέσῃ οὕτω τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐν ἄσυλον, πολλάκις ἐν ἀνάγκῃ χρησιμεῦσαν αὐτῷ»⁷⁶. Το 1818, οι κάτοικοι ελληνικής καταγωγής της Μαριανούπολης έλαβαν ειδικά προνόμια, από τη ρωσική κυβέρνηση. Τότε, οι κάτοικοι της Μαριανούπολης μετέβησαν, στον Καποδίστρια, με σκοπό να του προσφέρουν χρηματική αμοιβή για την ευεργεσία, στην οποία συνετέλεσε και αυτός. Όταν ο Καποδίστριας πληροφορήθηκε ότι οι ομογενείς αυτοί δεν γνώριζαν να ομιλούν ελληνικά, παραχώρησε το ποσό που του δώρισαν, ώστε με αυτό να πληρώνεται διδάσκαλος, ο οποίος θα μάθαινε στους Έλληνες αυτούς τη μητρική τους γλώσσα. Τα λόγια του Καποδίστρια είναι ενδεικτικά της φιλοπατρίας του «διότι εἶναι αἴσχος, Ἕλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα, ν' ἀγνοῇτε τὴν εὐγενεστέραν τοῦ κόσμου γλῶσσαν»⁷⁷. Τον Ιούνιο του 1818, η Ακαδημία Επιστημῶν της Αγίας Πετρούπολης εξέλεξε τον Καποδίστρια μέλος της⁷⁸.

Το 1818, ο Καποδίστριας ακολούθησε τον τσάρο Αλέξανδρο Α', στο συνέδριο της Aix la Chapelle της Πρωσίας (Άαχεν), ως διευθυντής του αυτοκρατορικού γραφείου και ιδιαίτερος σύμβουλος⁷⁹. Ο Καποδίστριας χρειάστηκε να απαντήσει σε 8.000 αναφορές, οι οποίες στάλθηκαν στον Ρώσο αυτοκράτορα. Ο Καποδίστριας υποστήριζε ότι η Ιερά Συμμαχία είχε εκπληρώσει τον στόχο της και όφειλε να διαλυθεί. Τα υπόλοιπα μέρη της συμμαχίας, όμως, αντιτάχθηκαν,

⁷⁶ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 6.

⁷⁷ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 7.

⁷⁸ Arsh, *ό.π.*, 60-65. Ο Καποδίστριας έχαιρε μεγάλου σεβασμού στους λογοτεχνικούς κύκλους της Ρωσίας. Υπήρξε επίτιμο μέλος του διάσημου λογοτεχνικού και κοινωνικού συλλόγου «Αρζαμάς», μέλος του οποίου ήταν ο μεγάλος Ρώσος ποιητής Πούσκιν. Ο Καποδίστριας, από τη θέση που κατείχε, βοηθούσε λογοτέχνες, όπως ο διάσημος ποιητής Μπάτιουσκωφ. Επίσης, ο Καποδίστριας βοήθησε τον ποιητή Πούσκιν, όταν κινδύνευε να εξοριστεί, από τον τσάρο, εξαιτίας των φιλελεύθερων στίχων του. Ο Καποδίστριας συνέβαλε στη μετάθεση του Πούσκιν στο γραφείο του αντιστρατήγου Ίνζωφ, στο Αικατερινοσλάβ, σώζοντάς τον από την εξορία που τον απειλούσε στη Σιβηρία.

⁷⁹ Βροκίνης, *ό.π.*, 16. Προηγουμένως, ο Καποδίστριας είχε τιμηθεί, από τον Ρώσο αυτοκράτορα, με το παράσημο του Αγίου Αλεξάνδρου Νιέφσκι.

καθώς υποστήριζαν ότι έπρεπε να αντιμετωπιστεί το επαναστατικό πνεύμα της εποχής, το οποίο προκαλούσε εστίες αναβρασμού, σε όλη την Ευρώπη. Εκεί, ο Καποδίστριας εισηγήθηκε να αποχωρήσουν τα συμμαχικά στρατεύματα κατοχής από τη Γαλλία⁸⁰. Η εισήγησή του έγινε αποδεκτή, από τους ηγεμόνες και τους εκπροσώπους των κρατών. Μετά από πρόταση του Λουδοβίκου του ΙΗ' (1815-1824), ο δούκας Ρισελιέ προσέφερε, από ευγνωμοσύνη, χρήματα στον Καποδίστρια, τα οποία δεν δέχθηκε. Αλλά, αντί των χρημάτων, ζήτησε να δοθούν αντίτυπα βιβλίων που υπήρχαν διπλά, στις βιβλιοθήκες του Παρισιού, για να δημιουργήσει βιβλιοθήκη, στην πατρίδα του την Ελλάδα⁸¹. Δυστυχώς, όμως, δεν ικανοποιήθηκε αυτή η παράκληση του Καποδίστρια, γιατί, στη Γαλλία, ακολούθησε κυβερνητική αλλαγή.

Κατόπιν, ο Καποδίστριας μετέβη στη Βαυαρία, προς τον τότε βασιλιά Μαξιμιλιανό Ιωσήφ. Σκοπός του ταξιδιού του ήταν η επίλυση οροθετικής διαφοράς, μεταξύ Βαυαρίας και Βάδης. Η υγεία του Καποδίστρια, όμως, είχε καταβληθεί, από την αδιάκοπη και εντατική εργασία. Αναγκάστηκε να ζητήσει άδεια από τον τσάρο, για να μεταβεί στην πατρίδα του την Κέρκυρα⁸². Της άδειας δοθείσης, αναχώρησε από τη Βιέννη, για την Κέρκυρα⁸³. Τον Μάρτιο του 1819, ο Καποδίστριας, ως ιδιώτης, έφθασε στην Κέρκυρα. Εκεί, διέμεινε μόνο τρεις μήνες. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του, στην Κέρκυρα, λάμβανε αλληλογραφία, από τον Ρώσο αυτοκράτορα⁸⁴. Σε επικοινωνία που επιδίωξε ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων με τον Καποδίστρια, ώστε να μεσιτεύσει, υπέρ αυτού, προς τον Ρώσο

---

⁸⁰ Τόμπρος, ό.π., 12-13.

⁸¹ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 4.

⁸² Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 110-112 και 115. Ο Καποδίστριας δεν πρόλαβε να βρει ζωντανή τη μητέρα του, η οποία είχε πεθάνει. Κατά την παραμονή του στην Κέρκυρα, συναντήθηκε με τους Κολοκοτρωναίους, τους Μποτσαραίους και άλλους οπλαρχηγούς, τους οποίους ενίσχυσε οικονομικά, ενώ ταυτόχρονα τους απέτρεψε για το ξέσπασμα επανάστασης κατά της οθωμανικής εξουσίας. Τους γνωστοποίησε τις θέσεις του τσάρου, στο ζήτημα αυτό.

⁸³ Ευαγγελίδης, ό.π., 50-51. Ο τσάρος Αλέξανδρος Α' παρέδωσε, τον Δεκέμβριο του 1818, στον Καποδίστρια επιστολή, απευθυνόμενη στον πατέρα του Αντώνιο Μαρία. Αντίγραφα της επιστολής του τσάρου έλαβαν πολλοί κλέφτες και αρματολοί που έσπευσαν να συγχαρούν τον Καποδίστρια, για τις ευεργεσίες του προς την πατρίδα.

⁸⁴ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 8. Οι επιστολές παραδίδονταν στον Καποδίστρια, μέσω του Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου.

αυτοκράτορα, στη διαμάχη του με τον σουλτάνο, απελευθερώθηκαν αιχμάλωτοι Έλληνες της Άρτας⁸⁵. Οι Άγγλοι, επικυρίαρχοι των Επτανήσων, τον υποδέχθηκαν με προσήνεια, αλλά και με καχυποψία. Ο Καποδίστριας διαπίστωσε, εκ του σύνεγγυς, ότι η αγγλική προστασία είχε μετατραπεί σε αγγλική στρατιωτική κατοχή. Ο Καποδίστριας αναχώρησε, από την Κέρκυρα, κρυφά, για να μην στενοχωρηθεί ο πατέρας του, σε αγγλική φρεγάτα, και μετέβη στη Βενετία⁸⁶.

Στην περιοχή εκείνη, έκανε μερικά ιαματικά λουτρά, χάριν ευεξίας, συνεχίζοντας, συγχρόνως, να εργάζεται. Οι αυστριακές αρχές παρακολουθούσαν τις κινήσεις του Καποδίστρια. Τον Ιούλιο, ο Καποδίστριας έφθασε, στο Παρίσι, όπου κατέλυσε στη ρωσική πρεσβεία. Εκεί, τον υποδέχθηκε ο Ρώσος πρεσβευτής Pozzo di Borgo. Στο Παρίσι, συναντήθηκε, με τον Λουδοβίκο ΙΗ', τους υπουργούς του και τον δούκα του Ρισελιέ. Έπειτα, επισκέφθηκε το Λονδίνο, τον Αύγουστο του 1819, όπου συναντήθηκε με Άγγλους πολιτικούς⁸⁷. Με ρωσική φρεγάτα, έπλευσε, προς τη Δανία, κατόπιν στο Ντάνσιγκ και, από εκεί, στη Βαρσοβία, τον Οκτώβριο του 1819, όπου βρισκόταν ο τσάρος, που παρακολουθούσε τις εργασίες της Πολωνικής Δίαιτας⁸⁸. Τον Οκτώβριο του 1819, ο Καποδίστριας, ύστερα από συνεννόηση με τον Ρώσο αυτοκράτορα, απέστειλε επιστολή στον Άγγλο πρωθυπουργό Ουέλλιγκτον (Arthur Wellesley, first Duke of Wellington, 1769-1852), στην οποία επέκρινε την παραβίαση της συνθήκης του 1815, για τα Επτάνησα, από την Αγγλία⁸⁹. Η Αγγλία

---

⁸⁵ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 9. Απελευθερώθηκε η οικογένεια Μόστρα της Άρτας.

⁸⁶ Arsh, *ό.π.*, 138. Ο Καποδίστριας αναχώρησε, από την Κέρκυρα, τον Μάιο του 1819, πάνω στο αγγλικό πλοίο «Γανυμήδης» που του είχε παραχωρήσει ο Άγγλος αρμοστής των Ιονίων Μαίτλαντ. Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος, 34. Αυτή ήταν η τελευταία φορά που έβλεπε ο Καποδίστριας τον πατέρα του ζωντανό.

⁸⁷ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 120-123. Ο Καποδίστριας συναντήθηκε μεταξύ άλλων με τον Κάστελρη, τον δούκα του Ουέλλιγκτον, τον Αντιβασιλέα και τον λόρδο Λίβερπουλ.

⁸⁸ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 10.

⁸⁹ Arsh, *ό.π.*, 141-142. Στο υπόμνημα του ο Καποδίστριας, ύστερα από έγκριση του τσάρου Αλεξάνδρου Α', ζητούσε μεταξύ άλλων και την αντικατάσταση του Μαίτλαντ. Τόνιζε, επίσης, ότι το σύστημα διακυβέρνησης είχε προκαλέσει τη δυσαρέσκεια και τις διαμαρτυρίες των κατοίκων των Επτανήσων.

παρέδωσε, εκείνη την εποχή, την Πάργα, στον Αλή πασά⁹⁰. Με αυτό τον τρόπο, δεν υπήρχε πουθενά ελεύθερο ελληνικό έδαφος.

Εκείνη την εποχή, ο Καμαρίνος έφθασε στην Πετρούπολη, κομίζοντας γράμματα του Μαυρομιχάλη, ο οποίος αποκάλυπτε την δράση της Φιλικής Εταιρίας. Στα γράμματα αυτά, ενοχοποιούσε τον Υψηλάντη και την Ρωσία⁹¹. Αποκάλυπτε την οργάνωση μελλοντικού επαναστατικού κινήματος. Τον Ιανουάριο του 1820, ο Ξάνθος ταξίδευσε, στην Πετρούπολη, και ζήτησε, από τον Καποδίστρια, στον οποίο παρέδωσε επιστολή του Άνθιμου Γαζή, να αναλάβει την αρχηγία της Φιλικής Εταιρίας, αλλά αυτός αρνήθηκε τόσο την ηγεσία όσο και την απλή συμμετοχή, καθώς κατείχε την θέση υπουργού του Ρώσου αυτοκράτορα⁹². Ο Καποδίστριας διευκρίνισε τον Ξάνθο ότι δεν μπορούν να αναμένουν τη βοήθεια του τσάρου σε καμία περίπτωση επαναστατικής εκδήλωσης. Ευχήθηκε, όμως, να τους βοηθήσει ο Θεός στο έργο τους. Έτσι, αρχηγός της Φιλικής Εταιρίας ανέλαβε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, τον Απρίλιο του 1820⁹³. Ο Καποδίστριας κράτησε μυστική τη συνάντηση με τον Ξάνθο και δεν ενημέρωσε τον τσάρο. Όπως αργότερα ο Καποδίστριας δεν ενημέρωσε τον τσάρο και για τη συζήτηση που έκανε με τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, κατά την οποία ο τελευταίος επιθυμούσε να ζητήσει οικονομική ενίσχυση για

⁹⁰ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 35. Πολλοί κάτοικοι της Πάργας, για να γλυτώσουν, από την σκληρή τυραννική διοίκηση του Αλή πασά, αναγκάστηκαν να φύγουν, από την πατρίδα τους.

⁹¹ Φιλήμων, *Δοκίμιον ιστορικών περί της Φιλικής Εταιρίας*, 265-266.

⁹² Ξάνθος, *Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρίας*, 16. Στην επιστολή του Άνθιμου Γαζή, αποκαλύπτονταν οι αρχηγοί της Φιλικής Εταιρίας, καθώς και όλο το σύστημα οργάνωσης. Το αίτημα, προς τον Καποδίστρια, ήταν είτε να αναλάβει ο ίδιος την αρχηγία είτε να καταστρώσει σχέδιο ενάρξεως του πολέμου, ειδοποιώντας όλους τους επιφανείς Έλληνες ομογενείς του εξωτερικού. Arsh, *ό.π.*, 238-239. Η συνάντηση του Καποδίστρια με τον Ξάνθο διεξήχθη σε τεταμένο κλίμα. Μάλιστα, χρειάστηκε να ξανασυναντηθούν μετά από 5-6 ημέρες, όπου συζήτησαν με σχετική ηρεμία.

⁹³ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 11. Ο Υψηλάντης παραδίδει ότι τον διαβεβαίωσε ο Καποδίστριας ότι «άρκει ή εμφάνισις όλίγων χιλιάδων επαναστατών κατά την Ελλάδα, όπως ή Ρωσία συνδράμη εκ των ενόντων». Κατά την επανάσταση, στη Μολδοβλαχία, ο Καποδίστριας, ύστερα από οδηγίες του Ρώσου αυτοκράτορα, καταδίκασε το κίνημα, καθώς ερχόταν σε αντίθεση με τις αρχές της Ιερής Συμμαχίας. Arsh, *ό.π.*, 240-241. Ο Arsh δεν θεωρεί τον Υψηλάντη αξιόπιστο μάρτυρα για τη συζήτηση που είχαν με τον Καποδίστρια. Το πιο πιθανό είναι να επανέλαβε ο Καποδίστριας στον Υψηλάντη ότι είχε αναφέρει και στον Ξάνθο.

τη Φιλική Εταιρία, από τον Ρώσο ηγεμόνα. Κατά τον Ρώσο ακαδημαϊκό Arsh, ο Καποδίστριας μην ενημερώνοντας τον τσάρο Αλέξανδρο Α' για τα σχέδια της εκδήλωσης επανάστασης στην Ελλάδα, από τα μέλη της Φιλικής, και αποτρέποντας από αυτή την ενέργεια τον Υψηλάντη αναμφισβήτητα προσέφερε μία μεγάλη υπηρεσία στην υπόθεση της απελευθέρωσης της Ελλάδας⁹⁴.

Το 1820, στην Ισπανία, ξέσπασε επανάσταση, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την παραχώρηση κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, από τον βασιλιά Φερδινάνδο Ζ' (1813-1833). Στη Νεάπολη, επίσης, την ίδια εποχή, παραχωρήθηκε σύνταγμα. Στη Ρωσία, πάλι, εκδιώχθηκαν οι Ιησουίτες μοναχοί, επειδή διενεργούσαν προσηλυτισμό. Κατόπιν, όλων αυτών των εξελίξεων, η Αυστρία συνεκάλεσε συνέδριο των ηγεμόνων της Ιερής Συμμαχίας, στο Τροπάου της αυστριακής τότε Σιλεσίας, τον Οκτώβριο του 1820. Ο Μέττερνιχ ισχυρίστηκε ότι η επανάσταση, στη Νεάπολη, απειλούσε την ειρήνη. Η θέση του υποστηρίχθηκε, από τους άλλους ηγεμόνες. Ο Καποδίστριας, όμως, αντέτεινε ότι η Ρωσία δεν έχει λόγο να επέμβει στην υπόθεση αυτή και επικαλέστηκε τον Πάπα, ως διαμεσολαβητή. Την πρόταση δέχθηκαν οι άλλοι σύνεδροι, αλλά όχι ο Πάπας. Ο βασιλιάς της Νεάπολης (Βασίλειο των δύο Σικελιών) προσήλθε στη συνεδρίαση της Ιερής Συμμαχίας, στο Λάϋμπαχ (Λιουμπλιάνα), τον Ιανουάριο του 1821. Μετά από επέμβαση των Αυστριακών, η επανάσταση στην Νεάπολη κατεστάλη.

Μέσα σε αυτό το αντεπαναστατικό κλίμα, έφθασε η είδηση της εκδήλωσης της επανάστασης του υπασπιστή του τσάρου Αλέξανδρου Υψηλάντη στη Μολδοβλαχία, τον Φεβρουάριο του 1821. Ο Καλεβράς υποστηρίζει ότι ο Καποδίστριας έγραψε επιστολή στον Υψηλάντη να ξεκινήσει άμεσα την επανάσταση στην Μολδοβλαχία⁹⁵. Ο τσάρος Αλέξανδρος Α' βρέθηκε τότε σε δύσκολη θέση, γιατί ένας υπασπιστής του προέβη σε επαναστατική ενέργεια και φαινόταν ότι αυτός υπέθαλπε τέτοιες επαναστατικές ενέργειες. Αναγκάστηκε, λοιπόν, να καταδικάσει τις ενέργειες του υπασπιστή του. Σε αυτή την απόφαση,

---

⁹⁴ Arsh, ό.π., 242.

⁹⁵ Καλεβράς, ό.π., 12-13. Κατά τον συγγραφέα, έγραψε ο Καποδίστριας την επιστολή, επειδή έμαθε, για τις δυσμενείς αποφάσεις του συνεδρίου στο Λάϋμπαχ. Η Επανάσταση προετοιμαζόταν, από τους φιλικούς, για να ξεσπάσει, το 1831 και όχι το 1821.

συναίνεσε αναγκαστικά και ο Καποδίστριας⁹⁶. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης είχε στείλει επιστολές τόσο στον Καποδίστρια όσο και στον τσάρο Αλέξανδρο Α', στις οποίες τους ανακοίνωνε την επανάσταση και ζητούσε συνδρομή⁹⁷. Άλλωστε, πολλά μέλη της Φιλικής Εταιρείας άφηναν να εννοηθεί ότι πίσω από τη μυστική «Αρχή» βρισκόταν ο τσάρος Αλέξανδρος Α'. Ακολούθησε η επανάσταση, στην Πελοπόννησο, στη Στερεά Ελλάδα και σε νησιά του Αιγαίου, αλλά και τα αντίποινα των Τούρκων, με σφαγές Χριστιανών και απαγχονίσεις του Οικουμενικού Πατριάρχη Γερμανού Ε' και επισκόπων. Σφαγές εκτυλίχθηκαν, από τους μανιώδεις Τούρκους, στη Σμύρνη, στην Κωνσταντινούπολη, στην Αδριανούπολη και αλλού.

Ο Καποδίστριας, αναπτύσσοντας όλο το διπλωματικό του ταλέντο, κατάφερε να επηρεάσει τον τσάρο, ώστε να μην στραφεί ενεργητικά, κατά του Αγώνα της ανεξαρτησίας των Ελλήνων, όπως και να μην ληφθεί απόφαση, για στρατιωτική δράση, προς καταστολή της Επανάστασης⁹⁸. Έτσι, τον Ιούλιο του 1821, η Ρωσία, διά του πρεσβευτού της στην Κωνσταντινούπολη Στρόγκανωφ, επέδωσε διακοίνωση, στην Υψηλή Πύλη, διαμαρτυρόμενη, για τις διώξεις και τις σφαγές των Χριστιανών από τους Τούρκους. Ο Ρώσος πρεσβευτής, μετά την άκαρπη παρέλευση της οκταήμερης προθεσμίας, για

---

⁹⁶ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 130-132. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης παραιτήθηκε από τον στρατό και έλαβε άδεια να ταξιδεύσει εκτός Ρωσίας. Ο Καποδίστριας εξέφρασε την πλήρη αντίθεσή του για το ξέσπασμα της επανάστασης. Αυτά γράφει, σε έκθεση του προς τον τσάρο Νικόλαο Α'. Arsh, *ό.π.*, 245, υποσ. 81. Στα χέρια των οθωμανικών αρχών, έπεσε μία επιστολή του Καποδίστρια που απευθυνόταν σε έναν έμπορο του Μοριά και καταδίκασε οποιαδήποτε εκδήλωση επαναστατικής κίνησης. Η Υψηλή Πύλη ικανοποιήθηκε με αυτή την καταδίκη και καθησυχάστηκε από τις ανησυχίες της για τον Έλληνα υπουργό των Εξωτερικών του τσάρου.

⁹⁷ Arsh, *ό.π.*, 252-254. Στην επιστολή του προς τον Καποδίστρια, ο Υψηλάντης, εκφράζοντας και τις ανησυχίες του για το αν θα στηρίξει ο τσάρος την επανάσταση, κατέληγε με την παραίνεση «κάντε αυτό που ορίζει το καθήκον σας». Στην επίσημη απάντηση του Καποδίστρια, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κατηγορούνταν ότι παρέσυρε τους συμπατριώτες του, υποσχόμενος ψευδώς τη βοήθεια της Ρωσίας. Η επιστολή ανέφερε ότι ο τσάρος δεν θα παράσχει καμία υποστήριξη στον Υψηλάντη «με την επαίσχυντη και εγκληματική πράξη μίας μυστικής εταιρίας».

⁹⁸ Καλεβράς, *ό.π.*, 14-15. Η μη στρατιωτική επέμβαση της Ιερής Συμμαχίας, κατά της εξέγερσης των Ελλήνων, στην Πελοπόννησο, έδωσε τον χρόνο να στεριώσει η Επανάσταση. Ακολούθησε η καταστροφή της στρατιάς του Δράμαλη.

απάντηση από πλευράς της Υψηλής Πύλης, αναχώρησε από την Κωνσταντινούπολη. Ο ίδιος ο Καποδίστριας προετοίμασε το τελεσίγραφο που επιδόθηκε στην Υψηλή Πύλη⁹⁹.

Τότε, η Αυστρία, υπό την επίδραση των αντιδραστικών απόψεων του Μέττερνιχ, αντέδρασε αρνητικά στην είδηση του ξεσπάσματος της Επανάστασης στην Πελοπόννησο. Άλλωστε, ο ίδιος ο Μέττερνιχ αποκαλούσε τους επαναστατημένους Έλληνες «ταραχοποιούς»¹⁰⁰. Ο Μέττερνιχ, επίσης, υποστήριζε ότι, υπεράνω της επιβίωσης του ελληνικού έθνους, από τις σφαγές των Τούρκων, «ή διατήρησις τῆς εἰρήνης εἶναι μάλλον ἀναγκαία»¹⁰¹. Ο Καποδίστριας προσπάθησε, με σχετική του εισήγηση, να πετύχει την απαγκίστρωση της ρωσικής πολιτικής, από την Αυστρία, αλλά ο τσάρος δεν υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του και προτίμησε να συνεχίσει την πολιτική της αγαστούς συνεργασίας, με την Βιέννη¹⁰². Ο Καποδίστριας είχε προτείνει στον τσάρο να καταληφθούν, από τον ρωσικό στρατό, οι Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, ως μέτρο άσκησης προς την Τουρκία, αλλά η πρόταση δεν έγινε δεκτή¹⁰³.

Οι Έλληνες παρακινήθηκαν, επίσης, στην έναρξη της Επανάστασης, και από το γεγονός της εξέγερσης του Αλή πασά των Ιωαννίνων, κατά της εξουσίας του σουλτάνου, το 1820. Τα δύο έτη

---

⁹⁹ Arsh, *ό.π.*, 266. Ο Καποδίστριας συνεργάστηκε με τον Ρώσο πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη Στρόγκανωφ, ώστε να πιεστεί και να πειστεί ο τσάρος να απειλήσει την Υψηλή Πύλη για τους διωγμούς των Χριστιανών.

¹⁰⁰ Mendelssohn-Bartoldy, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, 809-810. Ο Καποδίστριας, σε έναν Άγγλο συνομιλητή του, είχε υποστηρίξει ότι «τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀποτελεῖται ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔπαυσαν πρεσβεύοντες τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, λαλοῦντες τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων αὐτῶν». Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 62-63. Ο Μέττερνιχ είχε εκφράσει την ακόλουθη άποψη για τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας των Ελλήνων ότι «ὁ θάνατος ἐνὸς ἢ δύο ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ὀλίγον ζημιώνει τὸν κόσμον».

¹⁰¹ Βροκίνης, *ό.π.*, 19.

¹⁰² Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 149-150. Ο τσάρος επιθυμούσε τη συνεννόηση με τις υπόλοιπες Δυνάμεις, ώστε με διπλωματικά μέσα να αλλάξει η πολιτική, έναντι των Χριστιανών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

¹⁰³ Arsh, *ό.π.*, 284. Ο Καποδίστριας, σε επιστολή του προς τον πρόξενο της Ρωσίας στη Μολδοβλαχία, τον Οκτώβριο του 1821, επεσήμαινε ότι οι Έλληνες έπρεπε να συσπειρωθούν και να παραμείνουν υπό την αιγίδα της Εκκλησίας «επειδή αυτοί υπάρχουν χάρη σε αυτήν και μόνο αυτή μπορεί να του σώσει». Οι Έλληνες δεν θα έπρεπε να στραφούν σε επαναστατικές κινήσεις, γιατί αυτό θα τρόμαζε την Ιερά Σύμμαχία.

που κράτησε η εξέγερση αυτή του Αλή πασά, δόθηκε ο κατάλληλος χρόνος για να επεκταθεί η Επανάσταση, στην υπόλοιπη Πελοπόννησο, στη Στερεά Ελλάδα και σε αρκετά νησιά.

Ενώ συνέβαινε ο επαναστατικός αναβρασμός σε ολόκληρη σχεδόν την Ελλάδα, ο Καποδίστριας, νοιώθοντας το βάρος που επιφόρτιζε στους ώμους του τσάρου, με την υπόνοια που επλανάτο ότι αυτός επηρεάζει τον Ρώσο ηγεμόνα, υπέρ της Επανάστασης των Ελλήνων, παραιτήθηκε, τον Αύγουστο του 1822, από κάθε επίσημη υπηρεσία στο ρωσικό κράτος¹⁰⁴. Ήδη από τον Αύγουστο του 1821, οι σχέσεις του Καποδίστρια με τον τσάρο είχαν επιδεινωθεί¹⁰⁵. Ο τσάρος Αλέξανδρος Α' δεν δέχτηκε την παραίτηση του Καποδίστρια, αλλά του χορήγησε απεριόριστη άδεια προς ανάρρωση, για να μεταβεί εκτός Ρωσίας.

Στο συνέδριο της Ιεράς Συμμαχίας που ακολούθησε, στη Βερόνα (Οκτώβριος-Νοέμβριος 1822), ο Καποδίστριας δεν παρέστη. Στο συνέδριο αυτό, έγινε λόγος, μεταξύ άλλων, και για τις εκκρεμείς διαφορές Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αποφασίστηκε, λοιπόν, η αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων, από τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, και ο διορισμός ηγεμόνων. Όσον αφορά την Ελλάδα, το συνέδριο ευχήθηκε να επέλθει ειρήνευση, υπό την εγγύηση των Μεγάλων Δυνάμεων. Ο Ρώσος αυτοκράτορας πίστευε, όπως δήλωσε στον Στράτφορντ Κάννινγκ (Stratford Canning, 1786-1880), ότι «ή κοινή γνώμη τῆς Ἀγγλίας θ' ἀναγκάσει τὴν κυβέρνησίν της ν' ἀσχοληθῇ σπουδαίως εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος...χιμαϊρική εἶναι ἡ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἰδέα»¹⁰⁶. Ο τσάρος επιδίωκε, για την

¹⁰⁴ Καποδίστριας, *Αυτοβιογραφία*, 161-163. Ο Καποδίστριας εξέθεσε στον τσάρο ότι δεν μπορεί να μένει ασυγκίνητος στα εγκλήματα που διαπράττονται, κατά των Ελλήνων ομογενών του. Ο τσάρος απάντησε ότι στη θέση του θα έπραττε το ίδιο, αλλά του είναι αδύνατο να μεταβάλει την απόφασή του, σχετικά με το ζήτημα.

¹⁰⁵ Arsh, *ό.π.*, 279-280 και 282. Ο Μέττερνιχ κατηγορούσε τον Καποδίστρια ως εμπνευστή της εκδήλωσης της Επανάστασης στην Ελλάδα. Τον Δεκέμβριο του 1821, έλαβε χώρα ανταλλαγή επιστολών ανάμεσα στον Καποδίστρια από την μία και στον τσάρο Αλέξανδρο Α' και τον Νέσελροδ από την άλλη με πολύ έντονο ύφος. Ο Καποδίστριας είχε αρχίσει να παραγκωνίζεται από τη συμμετοχή στις υποθέσεις που αφορούσαν την πολιτική της Ρωσίας στο Ανατολικό Ζήτημα. Τον Μάιο του 1822, είχε ληφθεί απόφαση για την απομάκρυνση του Καποδίστρια.

¹⁰⁶ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Γ', 25-26. Ο Ρώσος αυτοκράτορας ανέμενε, από την Αγγλία, να λάβει πρωτοβουλία, στο ελληνικό ζήτημα.

Ελλάδα, μία λύση κατά το πρότυπο της Σερβίας και της Μολδοβλαχίας.

Τον Αύγουστο του 1822, ο Καποδίστριας παρέστη στο υπουργικό συμβούλιο, ενώπιον του τσάρου, όπου ο τσάρος ζήτησε από αυτόν να συντάξει υπόμνημα, για την ακολουθητέα πολιτική υπό της Ρωσίας. Ο Καποδίστριας, όμως, αρνήθηκε και εξήγησε, σε ιδιαίτερη ακρόαση από τον τσάρο, τους λόγους της αρνήσεως αυτής. Ο τσάρος, τότε, του απάντησε ότι «άν ήμην Καποδίστριας, ήθελον ίσως αποφασίσει, ως σὺ ἀπεφάσιζες περὶ σεαυτοῦ, ἀλλ' ὡς αὐτοκράτωρ, καὶ σὺ θὰ ἀπεφάσιζας νὰ βαδίσῃς τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὀφείλω νὰ προτιμήσω»¹⁰⁷. Τέλος, του υπενθύμισε ότι «ἐγὼ δὲν σοὶ ἔδωκα τὴν παραίτησίν σου»¹⁰⁸.

Παρά τη διαφωνία αυτή, ο τσάρος ζήτησε, από τον Καποδίστρια, να συμμετάσχει στα συμβούλια των υπουργών, τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο. Κατόπιν, ο Καποδίστριας ζήτησε «άδεια απουσίας», η οποία έγινε αποδεκτή, από τον τσάρο, προκειμένου να μεταβεί στη Γενεύη της οποίας ήταν πολίτης¹⁰⁹. Τυπικά, η παραίτηση του Καποδίστρια δεν έγινε αποδεκτή. Ο Καποδίστριας παρέμεινε στη Γενεύη, επί τέσσερα έτη. Κατά την παραμονή του στη Γενεύη, ο Καποδίστριας ασχολούνταν ενεργά με την ενίσχυση της Επανάστασης και των επαναστατημένων Ελλήνων¹¹⁰. Στη Γενεύη, κατοικούσε σε μία μικρή κατοικία δύο δωματίων¹¹¹. Επειδή προκαλούσε εντύπωση η λιτότητα της διαβίωσής του εκεί, ο Καποδίστριας απαντούσε, με δάκρυα στα μάτια, ότι «ἐφ' ὅσον κρούω τὰς θύρας τῶν Δυνάμεων νὰ ἐλεήσωσι τοὺς πεινῶντας καὶ σφαζομένους ἀδελφούς μου, δὲν μοὶ

---

¹⁰⁷ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 66-67. Ο Καποδίστριας εξηγούσε, επί μία ώρα, τους λόγους που τον εμποδίζουν να ακολουθήσει την υποδεικνυόμενη πολιτική του τσάρου.

¹⁰⁸ Βροκίνης, *ό.π.*, 20. Ο τσάρος είχε χορηγήσει στον Καποδίστρια «ἀόριστον ἄδειαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας του».

¹⁰⁹ Herzberg, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, 3.

¹¹⁰ Παπαρηγόπουλος, *ό.π.*, τόμος Στ', 201-202. Στη Γενεύη, συναντήθηκε με τους Γερμανούς φιλέλληνες Χάνς Γκάϊερ και Κάρολο Στάϊν.

¹¹¹ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 67-68. Φραντζής, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος αρχομένη από του έτους 1715 και λήγουσα το 1837*, τόμος Γ', 9. Ο Καποδίστριας, κατά την παραμονή του, στη Γενεύη, συνέχιζε να πληρώνεται, από το ρωσικό υπουργείο των Εξωτερικών.

ἐπιτρέπεται νὰ δαπανῶ, σὺν τῷ ὑπηρέτῃ μου, πλειότερα τῶν πέντε φράγκων τὴν ἡμέραν»¹¹².

Ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας έβαινε αυξανόμενος, με νίκες και ήττες, αλλά συνέβη ένα γεγονός που άλλαξε τις ισορροπίες στο στρατιωτικό πεδίο της μάχης. Το νέο σημαντικό γεγονός ήταν η είσοδος του στρατού του ανεξάρτητου ηγεμόνα της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή, στο πλευρό των Τούρκων. Το 1825, ο Ιμπραήμ, ο υιός του Μεχμέτ Αλή, αποβιβάστηκε στην Πελοπόννησο. Ο σουλτάνος Μαχμούτ Β' (1808-1839) υποσχέθηκε στον Μεχμέτ Αλή το πασαλίκι της Πελοποννήσου, εφόσον καταστείλει την Επανάσταση των Ελλήνων.

Τον Δεκέμβριο του 1825, ο Καποδίστριας απάντησε στην προσωρινή διοίκηση της Ελλάδος, η οποία του είχε στείλει επιστολή, τον Ιανουάριο του 1824. Στην επιστολή που υπογράφεται, από τον πρόεδρο Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, εξαιτίας της φυλάκισης του οποίου ο Καποδίστριας θα δολοφονηθεί, η προσωρινή διοίκηση του ζητούσε να έρθει, στην Ελλάδα, και να φέρει τη συνδιαλλαγή. Στην απάντησή του, ο Καποδίστριας δικαιολογεί την παραίτησή του, από την θέση του υπουργού του τσάρου, καθώς αυτό υποδείκνυε η συνείδησή του, ώστε «νὰ ἐκπληρώσω ἐνταυτῷ καὶ τὰ ἱερὰ χρέη, εἰς τὰ ὅποια μὲ καθυποβάλλει ὁ τόπος τῆς γεννήσεώς μου»¹¹³. Εκφράζει, επίσης, την λύπη του, για τη διχόνοια που επικρατεί, μεταξύ των Ελλήνων, και προτρέπει, ώστε να επέλθει συμφιλίωση και ομόνοια, για τον κοινό σκοπό της απελευθέρωσης.

Ταυτόχρονα, συνέβησαν και άλλες εξελίξεις, σε διεθνές επίπεδο. Ο τσάρος Αλέξανδρος Α' απεβίωσε και τον διαδέχθηκε ο αδελφός του Νικόλαος Α' (1825-1855). Ο Νικόλαος Α' ακολούθησε πιο δραστήρια πολιτική, σε σχέση με τον προκάτοχό του. Στην Αγγλία, πάλι, ο πρωθυπουργός Γεώργιος Κάννινγκ¹¹⁴ (George Canning) ακολουθούσε φιλελληνική πολιτική. Την 23 Μαρτίου/4 Απριλίου 1826, υπογράφηκε το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης, από τη Ρωσία και την Αγγλία¹¹⁵. Στο πρωτόκολλο, προβλεπόταν ίδρυση αυτόνομου

¹¹² Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 12. Απάντηση, σε ερώτηση της συγγραφέως Καρλόττα δε Στωρ, κατά το 1825.

¹¹³ Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι.Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Δ', 427-434.

¹¹⁴ Σπανδώνης, Γεώργιος Κάννινγκ, 24-26.

¹¹⁵ Ευαγγελίδης, ό.π., 70-72, όπου το κείμενο του πρωτοκόλλου.

κράτους, υπό την επικυριαρχία της Τουρκίας. Στη συνθήκη του Άκκερμαν της Βεσσαραβίας, που υπογράφηκε το 1826, μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η Ρωσία πέτυχε σημαντικές διπλωματικές παραχωρήσεις, σε βάρος της Τουρκίας, με κυριότερη την ελεύθερη ναυσιπλοΐα στον Εύξεινο Πόντο.

Τον Μάρτιο του 1827, ο Καποδίστριας μετέβη στο Παρίσι, για να ενισχύσει την υποστήριξη προς τους επαναστατημένους Έλληνες. Τον Ιούλιο του 1827, οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία, όρισαν προθεσμία ενός μηνός, στην Τουρκία, για να υπογράψει ανακωχή με τους Έλληνες. Στη συνθήκη, είχε προσαρτηθεί συμπληρωματικό και μυστικό άρθρο, όπου αναφέρονταν ότι οι εξελίξεις «υποχρεώνουν τὰς Ὑψηλὰς συμφωνούσας Δυνάμεις νὰ λάβουν ἄμεσα μέτρα προσεγγίσεως με τοὺς Ἑλληνας...ἐὰν ἐν τῷ ρηθέντι διαστήματι τοῦ ἐνὸς μηνὸς ἡ Πύλη δὲν ἤθελε δεχθῇ τὴν ἀνακωχὴν...αἱ ρηθεῖσαι Ὑψηλαὶ Δυνάμεις ἔχουν σκοπὸν νὰ βάλουν εἰς πρᾶξιν ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὅποια αἱ περιστάσεις ἡμποροῦν νὰ ὑπαγορεύσουν εἰς τὴν φρόνησιν των, διὰ νὰ ἀπολάυσουν τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἀνακωχῆς...ἐπομένως αἱ Ὑψηλαὶ συμφωνοῦσαι δυνάμεις ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ παρόντος συμπληρωματικοῦ καὶ μυστικοῦ ἄρθρου, θέλουν πέμψει ὁδηγίας συμπτωματικὰς συμφώνους με ὅσα κατὰ πρόβλεψιν ἐσυμφωνήθησαν, πρὸς τοὺς ναυάρχους τοὺς κυβερνῶντας τοὺς στόλους των»¹¹⁶.

Τον Απρίλιο του 1827, η Γ' Εθνική Συνέλευση της Τροιζήνας εξέλεξε τον Καποδίστρια κυβερνήτη της Ελλάδας, με το Στ' ψήφισμα¹¹⁷. Η διάρκεια της διακυβέρνησης του Καποδίστρια

¹¹⁶ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 74-79, όπου ολόκληρο το κείμενο της συνθήκης.

¹¹⁷ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 699-700, όπου αναφέρεται ότι τα μέλη της Εταιρίας του Φοίνικος υποστήριξαν την υποψηφιότητα του Καποδίστρια. Μάλιστα, ο συγγραφέας υπερτονίζει τις κομματικές έριδες της εποχής, για να υποστηρίξει ότι μόνο ο Καποδίστριας ήταν μία κοινά αποδεκτή υποψηφιότητα. Αν αρνούνταν και ο Καποδίστριας, τότε οι Έλληνες θα στρέφονταν, κατά τον συγγραφέα, σε πρόσωπο εκτός Ελλάδος, εξαιτίας της έντασης των κομματικών αντιπαλοτήτων και ανταγωνισμών. Παρατίθεται, μάλιστα, διάλογος του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, με τον ναύαρχο Χάμιλτον, για το ζήτημα της εκλογής κυβερνήτη. Ο Κολοκοτρώνης ενημέρωσε ευθαρσώς τον Άγγλο ναύαρχο ότι «Ἑλληνα δὲν ἔχομεν ἄλλον ἀξιώτερον τοῦ Καποδιστρίου». Στις ενστάσεις του Άγγλου ναυάρχου, ο Κολοκοτρώνης ισχυρίστηκε ότι, από τις Μεγάλες Δυνάμεις, δεν επιτρέπεται ο κυβερνήτης να είναι ούτε Άγγλος ούτε υπήκοος των άλλων Μεγάλων Δυνάμεων. Ο ναύαρχος, τότε, βρισκόμενος σε αδιέξοδο,

«προσδιορίζεται διὰ ἑπτὰ χρόνους»¹¹⁸. Ταυτόχρονα, οριζόταν τριμελής Αντικυβερνητική Επιτροπή, η οποία θα ασκούσε την εξουσία, μέχρι την άφιξη του Καποδίστρια¹¹⁹. Κατά τον Σπυρίδωνα Τρικούπη, «ἡ ἐκλογή τοῦ Καποδιστρίου ὡς ἑπταετοῦς κυβερνήτου δυσηρέστησε πολλοὺς τῶν πολιτικῶν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ἐκφράσῃ ἐναντίαν γνώμην, διότι καὶ ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἔθνους ἦσαν ὑπὲρ αὐτῆς»¹²⁰. Πάλι, κατά τον Τρικούπη, ο Άγγλος πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη και ο ναύαρχος Χάμιλτον πίστευαν ότι ο Καποδίστριας θα αποποιηθεί την εκλογή του, ως κυβερνήτη της Ελλάδος. Με ψήφισμα της 8 Απριλίου 1827, η Εθνοσυνέλευση εξουσιοδοτούσε τον Καποδίστρια να διαπραγματευθεί τη σύναψη δανείου, το οποίο «τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνοίγει καὶ δέχεται μέχρι πέντε μιλλιουνίων διστήλων ταλλήρων πραγματικῶν ἤτοι ἐκκαθαρισμένων δι' ὑποθήκης τῆς ἐθνικῆς γῆς πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δανειστῶν».

Ο Καποδίστριας έμαθε, για την εκλογή του, ενώ βρισκόταν, στη Γενεύη, και ετοιμαζόταν να ταξιδεύσει, στην Πετρούπολη¹²¹. Αποφάσισε, λοιπόν, να επισκεφθεί τις πρωτεύουσες και των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, ώστε να επιβεβαιώσει την εμπιστοσύνη τους, προς το πρόσωπό του. Υποστήριζε, τότε, ο Καποδίστριας ότι «ἡ μὲν Ἑλλάς, ἄνευ τοιαύτης συνδρομῆς [των Μεγάλων Δυνάμεων] δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ συνταχθῇ εἰς κράτος ἀνεξάρτητον»¹²².

Ο Καποδίστριας, αφού πληροφορήθηκε τον διορισμό του, από την Εθνοσυνέλευση, ως κυβερνήτης της Ελλάδος, μετέβη πρώτα στην Πετρούπολη. Εκεί, τον Μάιο του 1827, συναντήθηκε με τον νέο τσάρο

απάντησε «ἐκλέξατε τὸν Καποδίστριαν ἢ ὅποιον διάβολον θέλετε, διότι ἀλλέως ἔχαθιτε». Ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς ἐκφράστηκαν, επίσης, καὶ οἱ Ἄγγλοι Κόχραν καὶ ο Τσωρτς, ὁ ὁποῖος μεταβλήθηκε, μετέπειτα, σε ἔντονο ἐπικριτὴ τοῦ κυβερνήτη.

¹¹⁸ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 80-82, όπου το Στ' ψήφισμα της 2 Απριλίου 1827.

¹¹⁹ *Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 41. Οι αντιπρόσωποι της Ύδρας και των Σπετσών αποχώρησαν, κατά την ψήφιση του Καποδίστρια, ως κυβερνήτη.

¹²⁰ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 123-124. Κατά την Εθνοσυνέλευση, οι Άγγλοι Κόχραν και Τσωρτς υποστήριξαν εμμέσως την εκλογή του Καποδίστρια.

¹²¹ Βροκίνης, *ό.π.*, 21.

¹²² Βροκίνης, *ό.π.*, 22. Ο Καποδίστριας επεσήμανε την έλλειψη χρημάτων, αλλά και την στενότητα των εδαφών που αποδόθηκαν στην Ελλάδα. Άλλωστε, όπως τόνιζε, τα έσοδα της χώρας είχαν εκμηδενιστεί, από τις καταστροφές που επέφεραν οι συνεχείς πολεμικές επιχειρήσεις.

Νικόλαο Α' και μέλη της βασιλικής οικογένειας. Η σύζυγος του αποθανόντος τσάρου Αλεξάνδρου Α' τον συμβούλευσε «μὴ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὑπάγετε εἰς τὴν Ἑλλάδα, κύριε κόμη, διότι ἡδύναντο ἐκεῖ νὰ ἀποπειραθῶσι κατὰ τῆς ζωῆς σας. Σεῖς δὲ γνωρίζετε μὲ ποῖον τρόπον οἱ Ἕλληνες κατατρώγουσιν ἀλλήλους διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐξουσιάζωσι πάντες, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποτάσσεται οὐδεὶς»¹²³. Τότε, ὁ Καποδίστριας ἀπάντησε «καθὼς ἀφιέρωσα τὴν νεότητά μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐνδόξου εὐεργέτου μου...ὁμοίως δύναμαι κάλλιστα νὰ προσφέρω εἰς τὴν Ἑλλάδα θυσίαν τὸ γηραλέον μου σῶμά μου». Κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Καποδίστρια νὰ ἀναλάβει τὴ θέση τοῦ κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος, ὁ τσάρος, με αὐτοκρατορικό διάταγμα (ουκάζιο), ἀποδέχθηκε τὴν παραίτησή του ἀπὸ κάθε ὑπηρεσία στο ρωσικό κράτος¹²⁴.

Τὴν ἀπόφαση αὐτή δημοσίευσε ὁ Νικόλαος Α', τὸν Ιούλιο τοῦ 1827, ἐκφράζοντας «τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὸν πεφωτισμένον ζῆλον μεθ' οὗ ἐξεπλήρωσε τὰ χρεῖα αὐτοῦ, διὰ τὴν πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τὴν δόξαν τῆς Ρωσίας ἀφοσίωσιν αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ σεβαστὸν πρόσωπον τοῦ...αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου». Ὁ τσάρος χορήγησε, στὸν Καποδίστρια, γιὰ τὶς ὑπηρεσίες του, ετήσια ἀποζημίωση 60.000 φράγκων. Ὁ Καποδίστριας, ὅμως, ἀρνήθηκε καὶ αὐτὴ τὴ χρηματικὴ ἀμοιβή, ὅπως ἔκανε καὶ σὲ ἄλλες παρόμοιες περιστάσεις παλαιότερα. Με αὐτὸ τὸν τρόπο, ἄλλωστε, θὰ ἦταν ἀνεξάρτητος ἀπὸ οποιαδήποτε ρωσικὴ ἐπιρροή. Ὁ Καποδίστριας υπέβαλε ὑπόμνημα στὸν Ρώσο αὐτοκράτορα, ὅπου ἀνέφερε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὅτι «πρώτη πηγὴ τῶν κακῶν εἶναι ἡ διὰ περιστάσεις ἐναντιοτρόπους μὴ ἄμεσως προσέγγις τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων μετὰ τῶν Ἑλλήνων...νὰ κατακυρωθῶσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅλα τὰ πραγματικά ἀγαθὰ τῆς πάντῃ ἐλευθέρας καὶ ἐθνικῆς ὑπάρξεως»¹²⁵. Κατὰ τὴν παραμονή τοῦ Καποδίστρια στὴν Πετρούπολη, ἔμαθε τὸ λυπηρὸ ἀγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, κατὰ τὶς μάχες γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀκρόπολης¹²⁶. Τὸν Ιούλιο τοῦ 1827, ὁ

¹²³ Ευαγγελίδης, ὁ.π., 85.

¹²⁴ Herzberg, ὁ.π., 4.

¹²⁵ Καποδίστριας, *Επιστολαὶ* I.A. *Καποδίστρια, Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά καὶ ιδιωτικά, γραφεῖσαι ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Α', 112-115.

¹²⁶ Gordon, ὁ.π., Vol. II, 390. Ὁ συγγραφέας ἀποδίδει τὴν ἀποτυχία τῆς κατάληψης τῆς Ἀκρόπολης, στὴν ἀνυπομονησία τοῦ ναυάρχου Κόχραν καὶ στὶς ατυχεῖς ἀποφάσεις τοῦ στρατηγοῦ Τσωρτς «Lord Cochrane's

Καποδίστριας απηύθυνε επιστολή, προς τον Ζωσιμά και άλλους ομογενείς πλουσίους, να ενισχύσουν οικονομικά την ελληνική κυβέρνηση και να προωθήσουν την χορήγηση δανείου, γιατί, όπως υποστηρίζει, η πείνα ανάγκασε τους Έλληνες να παραδώσουν το Μεσολόγγι και την Ακρόπολη¹²⁷. Τους υπενθυμίζει ότι μπορεί οι Μεγάλες Δυνάμεις να συσκέπτονται για το μέλλον της Ελλάδας, αλλά οι ομογενείς δεν μπορούν να αδιαφορούν για τους Χριστιανούς αδελφούς τους.

Την τοποθέτησή του, ως κυβερνήτη της Ελλάδας, αναγνώρισαν τόσο η Αγγλία όσο και η Γαλλία. Όταν ο Άγγλος ναύαρχος Χάμιλτον ρώτησε τον πρεσβευτή της Αγγλίας, στην Κωνσταντινούπολη, Στράτφορντ Κάννινγκ, για τη θέση της χώρας του απέναντι στην εκλογή του Καποδίστρια, ο διπλωμάτης απάντησε, αδιαφορώντας για τις θέσεις του κυβερνήτη, «πρὸ παντὸς ἄλλου ἔχομεν ἀνάγκην μίας Ἑλλάδος»¹²⁸. Ο Καποδίστριας υπέβαλε, στον τσάρο Νικόλαο Α', υπόμνημα, στο οποίο ζητούσε «ἡμιανεξαρτησίαν». Ο Ρώσος αυτοκράτορας επιθυμούσε την αυτονομία της Ελλάδας, μέσα στα πλαίσια, όμως, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κατά το πρότυπο των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών. Δεν υποστήριζε, προς το παρόν, την χορήγηση πλήρους ανεξαρτησίας, στο υπό σύσταση κράτος. Κύριος φόβος του τσάρου ήταν οι επέκταση επαναστάσεων, αλλά και φιλελεύθερων ιδεών και κινημάτων, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη συνολικά. Ο Καποδίστριας, στο υπόμνημα, δήλωνε ότι, σε περίπτωση δε που, εξαιτίας ξένων επιδράσεων, οι Έλληνες απαιτούσαν ανεξαρτησία θα αποσυρόταν, στην πατρίδα του Κέρκυρα. Αυτή τη διαβεβαίωση, προφανώς, την έκανε για να καθησυχάσει τον τσάρο, από υποψίες, μήπως ο Καποδίστριας καταστεί υποχείριο άλλης Δύναμης¹²⁹.

---

impatience saved him [Κιουταχή], by hurrying General Church into the most absurd and ill-timed measures».

¹²⁷ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 162-167.

¹²⁸ Βροκίνης, ό.π., 22.

¹²⁹ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 797-798. Ο Ρώσος υπουργός των Εξωτερικών Νέσελροδ είχε δηλώσει, προς τη διάσκεψη του Λονδίνου, ότι ο τσάρος Νικόλαος Α' θεωρούσε ζωτικό το ζήτημα της καταστροφής των μυστικών εταιρειών στην Ελλάδα, αλλά και του σπέρματος της Επανάστασης.

Ο Καποδίστριας, σε επιστολή του προς τον βαρόνο Στάϊν, τον Αύγουστο του 1827, εξέφραζε τις ελπίδες του ότι «ὁ Θεός, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ εὐσπλαχνίᾳ Του, καὶ οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς, ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτῶν καλοκαγαθίᾳ, δὲν θὰ μὲ ἀφήσωσιν ἐγκαταλελειμμένον». Στη συνέχεια, ο Καποδίστριας επισκέφθηκε το Βερολίνο και το Λονδίνο. Στο Λονδίνο, όμως, ο Καποδίστριας δεν πρόλαβε να συναντήσει τον φιλέλληνα πρωθυπουργό Κάννινγκ, που είχε αποβιώσει. Αυτό το γεγονός τον λύπησε βαθύτατα, καθώς στήριζε πολλές ελπίδες, στον φιλελληνισμό του Κάννινγκ¹³⁰. Η αγγλική διπλωματία δεν επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και συγκίνηση για την άφιξη του Καποδίστρια στο Λονδίνο. Μάλιστα, ο Καποδίστριας ζήτησε να συναντήσει τον βασιλιά της Αγγλίας Γεώργιο Δ' (1820-1830).

Ο βασιλιάς Γεώργιος Δ' είχε εκφράσει τους παρακάτω χαρακτηρισμούς για τον Καποδίστρια, στον πρεσβευτή της Ρωσίας στο Λονδίνο, «δὲν ἀγαπῶ τοὺς ἐπαναστάτας, τοὺς ἀποτροπιάζομαι· τὰ περὶ τούτου συναισθήματά μου εἶναι ἀκλόνητα· μέλλει νὰ περιπλεχθῇ εἰς δύσκολον ὑπόθεσιν, καὶ τίθεται εἰς θέσιν λίαν ἀχάριστον, ἀκανθώδη καὶ ἀβεβαίαν»¹³¹. Κατά την συνάντηση με τον βασιλιά, στα Ανάκτορα του Ουίνδσωρ, ο Γεώργιος Δ', αφού τον χαιρέτησε με τη φράση «ah! vous êtes ici, monsieur le comte! je suis bien aise de vous voir», αναχώρησε, χωρίς να περιμένει να απαντήσει ο Καποδίστριας¹³². Κατόπιν, άνοιξε η θύρα για να εξέλθει ο Καποδίστριας, καθώς είχε τελειώσει η ακρόαση του, από τον βασιλιά Γεώργιο Δ'. Η αγγλική διπλωματία ήταν φανερό ότι διέκειτο εχθρικά προς τον Καποδίστρια, γιατί πίστευε ότι ενεργούσε, υπό την καθοδήγηση της ρωσικής διπλωματίας, και θα οδηγούσε τους Έλληνες και το μελλοντικό ελληνικό κράτος, κάτω από τη ρωσική σφαίρα επιρροής¹³³. Φάνηκε, με αυτήν την άκομψη αλλά άκρως

¹³⁰ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce, tome premier*, 210-211.

¹³¹ Prokesch von Osten, *Ιστορία της Επανάστασεως των Ελλήνων κατά του οθωμανικού κράτους εν έτει 1821 και της ιδρύσεως του Ελληνικού Βασιλείου*, τόμος Β', 170.

¹³² Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 234. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του ίδιου του Καποδίστρια, ο Άγγλος βασιλιάς ήταν ενδεδυμένος ανεπίσημα και προσποιούνταν ότι κοιτούσε τους πίνακες ζωγραφικής, στην αίθουσα αναμονής, όπως έκανε ο Καποδίστριας.

¹³³ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 800, 802 και 804. Ο Καποδίστριας απαντούσε, σε όσους τον ρωτούσαν αν συμπαθεί τη Ρωσία περισσότερο, ότι

διαφωτιστική συμπεριφορά του Άγγλου ηγεμόνα, ότι οι Άγγλοι πολιτικοί και διπλωμάτες αντιμετώπιζαν τον Καποδίστρια, με καχυποψία, και τον έβλεπαν πάντοτε ως τον πρώην υπουργό Εξωτερικών του Ρώσου αυτοκράτορα¹³⁴. Ο Καποδίστριας, όπως θα αποδειχθεί τα επόμενα χρόνια, είχε να ανταπεξέλθει και να αντιπαλέψει με την αμετάβλητη και εντεινόμενη εχθρότητα της Αγγλίας και των διπλωματικών αντιπροσώπων της.

Από το Λονδίνο, ο Καποδίστριας απάντησε στην Εθνοσυνέλευση, τον Αύγουστο του 1827, στην οποία ενημέρωνε ότι, λόγω των οικονομικών δυσχερειών των Αγωνιστών αποφάσισε να αποστείλει, προς τον αδελφό του Βιάρο, «μέρος τῆς μετριωτάτης περιουσίας...δύο χιλιάδας λίρας στερλίνας», το οποίο προήλθε από πώληση επίπλων της ιδιοκτησίας του¹³⁵. Το ίδιο παρακίνησε να κάνουν οι εύποροι ομογενείς της Ευρώπης, όπως φαίνεται, από επιστολή που έστειλε στον Δημήτριο Ιγγλέση, «σκοπὸς τῆς συνδρομῆς εἶναι ἡ προμήθεια πολεμοφοδίων καὶ ἡ περίθαλψις τοῦ ὑπὸ τοσούτων συμφωρῶν ταλαιπωρουμένου γένους»¹³⁶. Στην επιστολή του, προς τον πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης Σισίνη, υποστήριζε ότι ένα μελλοντικό εξωτερικό δάνειο θα αποτελούσε απόδειξη της αναγνώρισης της υπόστασης του ελληνικού κράτους, από τις Μεγάλες Δυνάμεις, και θα βοηθούσε, στην οργάνωση της διοίκησης της Ελλάδος. Ανακοίνωνε ότι σκοπεύει να επισκεφθεί και το Παρίσι και κατέληγε «ἂν ἡ Θεία Πρόνοια εὐλογήσῃ, καὶ εἰς τὸ μέλλον, τὰς προσπάθειάς μου, τολμῶ νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ σᾶς παράσχω παρηγορίαν τινά, τὸ δὲ ἔθνος, πιστεύω, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῇ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ζητήσω...ἀκλόνητοι μένοντες ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων ἀρχῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν Θρησκείας ἐργασθῆτε ἐν συμπνοίᾳ, καὶ ἐν ἀγαθοπιστίᾳ εἰς τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, οἱ μὲν ἐξ ὑμῶν φέροντες τὰ ὅπλα, ὅχι μόνον μετ' ἀνδρίας, ἀλλὰ καὶ

«Ρώσος; Διατὶ ὅχι; Ἀλλὰ πρὸ παντὸς εἶμαι Ἕλλην». Ο Γερμανός ιστορικός Karl Mendelssohn-Bartoldy καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο Καποδίστριας είχε επιφυλάξεις και όρια στην αγάπη του για τη Ρωσία. Σε αντίθεση, την Ελλάδα αγαπούσε απεριόριστα. Συνεχίζει, μάλιστα, τη σκέψη του ότι, σε περίπτωση διεκδίκησης της βυζαντινῆς κληρονομιάς και της Κωνσταντινούπολης, δεν θα δίσταζε να συγκρουσθεῖ με τη Ρωσία.

¹³⁴ Herzberg, *ό.π.*, 5.

¹³⁵ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 92-94, όπου ολόκληρο το κείμενο της επιστολής του Καποδίστρια, προς τον πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης Γεώργιο Σισίνη.

¹³⁶ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 43.

μετὰ αὐστηραῖς πειθαρχίας εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων σας, οἱ δὲ διοικοῦντες τὸν τόπον ὑπὲρ τοῦ τόπου καὶ ὄχι ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν δεῖνα συμφερόντων». Ο Καποδίστριας, την 14/26 Αυγούστου, ἔγραψε επιστολή, ἀπὸ το Λονδίνο, καὶ στον πρόεδρο τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως¹³⁷. Παραινέσεις, γιὰ οικονομικὴ ἐνίσχυση καὶ περίθαλψη τῶν ὀρφανῶν τοῦ πολέμου, ὁ Καποδίστριας θὰ ἀποτείνει, σὲ πολλὰς ἐπιστολὰς του, ποὺ ἀπευθύνονταν σὲ πλούσιους ὁμογενεῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ¹³⁸.

Τὴν 31 Αυγούστου/12 Σεπτεμβρίου τοῦ 1827, ὁ Καποδίστριας ζήτησε, ἀπὸ τὶς τρεῖς Μεγάλες Δυνάμεις, χρηματικὴ ἐνίσχυση, γιὰ νὰ εὐοδωθεῖ τὸ ἔργο του, στὴν Ελλάδα. Στὴν ἐπιστολή, διαβεβαιώνει ὅτι δὲν θὰ διαταραχθεῖ ἡ εἰρήνη στὴν Εὐρώπη, ἀπὸ τὸν Ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων γιὰ ἀνεξαρτησία, καὶ ἀποδέχεται τὴ μεσολάβηση τῶν Μεγάλων Δυνάμεων¹³⁹. Σκοπὸς του ἦταν νὰ καθησυχάσει τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Ζητά, ἀκόμη, ὁ Καποδίστριας, ἀπὸ τὶς τρεῖς Μεγάλες Δυνάμεις, νὰ ἐγγυηθοῦν, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ λάβουν οἱ ἐπαναστατημένοι Ἕλληνες νέο δάνειο, ὕψους 1.000.000 στερλινῶν, ἀπὸ ιδιώτες, ἢ 900.000 στερλίνες ἀπευθείας, ἀπὸ τὶς Δυνάμεις. Με αὐτό, ὅπως ἰσχυρίζεται, θὰ ἀποπληρώσουν τὰ δύο προηγούμενα, τοῦ 1824 καὶ 1825, καὶ θὰ ἐνεργήσουν πρὸς ἐνίσχυση καὶ οργάνωση τῆς Ελλάδας.

Τὸ ἐπόμενο τοῦ ταξίδι, πρὶν κατέλθῃ στὴν Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε στὴ Γαλλία¹⁴⁰. Ἐκεῖ, συναντήθηκε με τὸν βασιλιά Κάρολο Ι΄ καὶ τὴ γαλλικὴ κυβέρνηση. Στὸ Παρίσι, θὰ λάβῃ εἰσφορὰς τῶν φιλελλήνων, γιὰ τὰ ὀρφανὰ τοῦ Ἀγῶνα, ποὺ βρίσκονταν, στὸ ἐξωτερικό¹⁴¹. Κατὰ τὴν παραμονή του στὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα, ὁ Καποδίστριας πληροφορήθηκε γιὰ τὴν ἀποδοχή, ἀπὸ τὴν προσωρινή

¹³⁷ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 198-199.

¹³⁸ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 203-204, 284-285, 309-312, 365-366.

¹³⁹ Εὐαγγελίδης, ὁ.π., 95-104, ὅπου ολόκληρη ἡ ἐπιστολή τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὶς τρεῖς Μεγάλες Δυνάμεις. *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 213-224.

¹⁴⁰ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 808. Ὁ Μέττερνιχ θεωροῦσε, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, τὴ Γαλλία «ἐτερόρρυθμον ἐταῖρον τῆς Ρωσίας». Ὁ βασιλιάς Κάρολος Ι΄ διέκειτο φιλικὰ, πρὸς τὴν ἐλληνικὴν υπόθεση καὶ τὴν προσπάθεια τοῦ Καποδίστρια, γιὰ χορήγηση δανείου.

¹⁴¹ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 252-254, 258-260, 260-262.

ελληνική κυβέρνηση της συνθήκης, για ανακωχή, ενώ, ταυτόχρονα, η Τουρκία απέρριψε κάθε διαμεσολάβηση. Χαρακτηριστική της αντιμετώπισης της Υψηλής Πύλης, στο ζήτημα της Επανάστασης των Ελλήνων, είναι η απάντηση του Ρεΐζ εφένδη, στις εκκλήσεις των πρεσβευτών των Μεγάλων Δυνάμεων για ανακωχή, «ἂν ἤξευρα ὅτι τὸ ἔγγραφον ἀπέβλεπε τὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν θὰ τὸ ἐδεχόμην· ἀλλὰ μαθὼν τί περιεῖχε, δὲν τὸ ἀνέγνωσα...ἡ αἰώνιος ἀπάντησις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης εἶναι, οὐδεμίαν δέχεται πρότασιν περὶ Ἑλλήνων»¹⁴². Η πιο ανησυχητική είδηση, όμως, ήταν ότι ο αιγυπτιακός στόλος εισήλθε στο Ναβαρίνο, παρά την επιτήρηση των στόλων των Μεγάλων Δυνάμεων¹⁴³.

Την 20 Σεπτεμβρίου/2 Οκτωβρίου του 1827, ο Καποδίστριας έκανε νέα έκκληση, προς τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, για βοήθεια¹⁴⁴. Στην επιστολή του, επεσήμανε ότι, τον Αύγουστο, αιγυπτιακός στόλος 84 πλοίων, από τα οποία τα 40 ήταν αυστριακά, αποβίβασε στρατό 4.000 στο Ναβαρίνο. Συνεπώς, ο κίνδυνος, για την επιβίωση της Επανάστασης, ήταν άμεσος και κρίσιμος και ζητούσε επίσπευση της αποστολής της οικονομικής βοήθειας. Ο Καποδίστριας ζητούσε στρατολόγηση Ελβετών μισθοφόρων, για ενίσχυση της Επανάστασης, στην Πελοπόννησο, καθώς, με την κίνηση αυτή, θα μπορούσαν να καταβάλουν τον στρατό του Ιμπραήμ. Στο μεταξύ, οι ναύαρχοι της Αγγλίας και της Γαλλίας, είχαν παραταχθεί, για να προστατέψουν την Ύδρα και των Σπετσών¹⁴⁵.

Τον Οκτώβριο, ο Καποδίστριας απέστειλε δύο επιστολές, στις Μεγάλες Δυνάμεις, τονίζοντας την ανάγκη χορήγησης δανείου προς τους επαναστατημένους Έλληνες. Στις εκκλήσεις του Καποδίστρια για οικονομική ενίσχυση, ούτε η Αγγλία ούτε η Γαλλία συγκινήθηκαν να στέρξουν. Ο Καποδίστριας εξέφραζε ανησυχία, για την εκπροσώπηση των Ελλήνων, στις πρωτεύουσες των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, καθώς δεν μπορούσαν οι επαναστατημένοι Έλληνες, εκείνη την περίοδο, να συντηρήσουν διπλωματικές αποστολές. Έτσι, απευθυνόταν, με επιστολές, σε εύπορους Έλληνες

¹⁴² Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 195.

¹⁴³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 58.

¹⁴⁴ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 235-238.

¹⁴⁵ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 180. Οι ναύαρχοι περίμεναν επίθεση του Ιμπραήμ, στα νησιά και κυρίως στην Ύδρα, ώστε να εκλείψουν και οι τελευταίες εστίες αντίστασης των Ελλήνων.

του εξωτερικού, όπως ο Χριστόφορος Σακελλάριος στο Βουκουρέστι, για να αναλάβουν, χωρίς αμοιβή, την εκπροσώπηση των επαναστατημένων Ελλήνων.

Την ίδια περίοδο, στην Ελλάδα, υπήρχαν φήμες, περί μη καθόδου του Καποδίστρια και αντικατάστασής του¹⁴⁶. Πολλοί, μάλιστα, από αυτούς που αποδέχθηκαν την εκλογή του Καποδίστρια στη θέση του κυβερνήτη της Ελλάδος, σταδιακά στράφηκαν στην αντιπολίτευση, εναντίον του¹⁴⁷. Από τη Γαλλία, ο Καποδίστριας επισκέφθηκε ελβετικές πόλεις, μεταξύ των οποίων και η Γενεύη. Στη Γενεύη, συνέστησε ορφανοτροφείο, για τριάντα ορφανά του Αγώνα, με δαπάνες φίλων του¹⁴⁸. Από εκεί, οδηγήθηκε στη Βενετία, όπου συγκέντρωσε χρήματα, από τις προσφορές των ομογενών και ιδιαίτερα των Κερκυραίων της πόλης¹⁴⁹. Αυτά τα χρήματα θα διατίθεντο, για την περίθαλψη των Ελλήνων που είχαν καταφύγει, στην Ιταλία. Τη διαχείριση των χρημάτων αυτών εμπιστεύθηκε, στον έμπορο Αλέξιο Νικολαΐδη. Εκεί, στη Βενετία, ίδρυσε και ένα ελληνικό σχολείο. Και στην Τεργέστη ενίσχυσε το ελληνικό εκπαιδευτήριο του Μισαήλ Αποστολίδη¹⁵⁰. Αφού επισκέφθηκε το Τορίνο και την Μπολόνια, τον Νοέμβριο του 1827, έφθασε στην Αγκόνα. Από την Αγκόνα, ζήτησε, από τον Άγγλο αρμοστή Άνταμ, να μεταβεί στην Κέρκυρα. Ο Άγγλος αρμοστής, όμως, αρνήθηκε, με την πρόφαση ότι, αν υψώσει ελληνική σημαία το ατμόπλοιο από τα Επτάνησα που θα τον μετέφερε, αναγνώριζε την ύπαρξη ελληνικού κράτους, το οποίο δεν είχε αναγνωριστεί ακόμη διεθνώς. Δεύτερον, ο αρμοστής

¹⁴⁶ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 809. Ήδη είχαν αρχίσει συζήτηση, για αντικατάσταση του Καποδίστρια με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο.

¹⁴⁷ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 135-136. Οι οπαδοί του Κουντουριώτη και του Ζαΐμη, οι οποίοι εξέφραζαν το «αγγλικό» κόμμα, εξ αρχής, αντιτάχθηκαν, στην εκλογή του Καποδίστρια. Παραδόξως οι Άγγλοι Τσωρτζ και Κόχραν αρχικά υποστήριξαν την υποψηφιότητα του Καποδίστρια.

¹⁴⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 810-811. Ο Καποδίστριας σκόπευε να στείλει Ελβετούς, στην Ελλάδα, ώστε να την βοηθήσουν στην ίδρυση του νέου κράτους.

¹⁴⁹ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 225, υποσ. Ο Καποδίστριας είχε συγκεντρώσει, ύστερα από ακάματες προσπάθειες, 390.000 ρούβλια, σε τράπεζα της Οδησού, για αγορά αιχμαλώτων, 200.000 ρούβλια, στη Μόσχα, για τη σύσταση σχολείων, στα Ιωάννινα, 350.000 φράγκα, από το αγγλικό δάνειο, και 250.000 φράγκα, που προέρχονταν από την προσωπική περιουσία του.

¹⁵⁰ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 19.

επικαλέστηκε και τους φόβους του- ίσως αυτοί να ήταν και ο κύριος λόγος της άρνησής του- ότι η θέα της ελληνικής σημαίας στα Επτάνησα θα διηγείρε τον πατριωτισμό και θα ξεσήκωνε τους κατοίκους των Επτανήσων¹⁵¹.

Στο μεταξύ, στο Ναβαρίνο (Πύλο), οι ενωμένοι στόλοι των Μεγάλων Δυνάμεων πίεζαν τον αιγυπτιακό στρατό και στόλο να δεχθεί την ανακωχή με τους επαναστατημένους Έλληνες. Αρχικά, ο Ιμπραήμ είχε δώσει διαβεβαίωση στους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων ότι αποδέχεται και θα σεβαστεί την ανακωχή. Ο Ιμπραήμ, όμως, και ο αιγυπτιακός στρατός συνέχισαν τις εχθροπραξίες, κατά των Ελλήνων¹⁵². Την 8/20 Οκτωβρίου του 1827, εξαιτίας ενός τυχαίου περιστατικού, της απρόκλητης επίθεσης κατά της αγγλικής φρεγάτας “Dartmouth» με πυροβολισμούς, ακολούθησε γενικευμένη ναυμαχία, η οποία έληξε με την καταστροφή του αιγυπτιακού στόλου, από τον ενωμένο στόλο των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, υπό τον Άγγλο ναύαρχο Κόδριγκτον (Sir Edward Codrington, βαρονέτος του Shenstone, 1770-1851)¹⁵³.

Η είδηση της καταστροφής του τουρκοαιγυπτιακού στόλου, στο Ναβαρίνο, προκάλεσε αντικρουόμενα συναισθήματα και αντιδράσεις, στις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις. Η Ρωσία επιβράβευε την έκβαση της ναυμαχίας. Μάλιστα, ο υπουργός των Εξωτερικών Νέσελροδ έγραφε

¹⁵¹ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 18.

¹⁵² Gervinus, *Ιστορίας της Επανάστασεως και Αναγεννήσεως της Ελλάδος*, τόμος Β', 360-361. Ο Ιμπραήμ έστειλε στρατεύματα και κατέστρεφαν την παραγωγή στην Μεσσηνία, επειδή οργίστηκε από μία ναυτική επιτυχία του ελληνικού στόλου, στο λιμάνι των Σαλώνων, όπου ανατινάχτηκε η τουρκική ναυαρχίδα, άλλα επτά από τα εννέα τουρκικά πολεμικά πλοία καταστράφηκαν και τρία αυστριακά πλοία κυριεύθηκαν.

¹⁵³ Prokesch von Osten, ό.π., 188-189, υποσ. και 190-191. Ο Άγγλος ναύαρχος Κόδριγκτον είχε λάβει οδηγίες να αποφύγει κάθε επίθεση. Σε υστερόγραφο, όμως, των οδηγιών υπήρχε χειρόγραφα η οδηγία «τοῦτο δὲν ἐμποδίζει...νὰ ἐκσφενδονίσῃς τὸ πῦρ, ἐὰν παρουσιασθῇ εὐκαιρία πρὸς τοῦτο». Τα πλοία του τουρκοαιγυπτιακού στόλου ανέρχονταν σε 110, ενώ των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, σε 26. Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 801. Τη νίκη του συμμαχικού στόλου στο Ναβαρίνο έμαθε ο Καποδίστριας, κατά την παραμονή του στο Τορίνο. Ευαγγελίδης, ό.π., 115. Η αγγλική διπλωματία θεώρησε, κατά τον Ευαγγελίδη, την καταστροφή του αιγυπτιακού στόλου στο Ναβαρίνο νίκη της ρωσικής διπλωματίας. Άλλωστε, ο βασιλιάς της Αγγλίας Γεώργιος Δ' χαρακτήρισε το αποτέλεσμα της ναυμαχίας «ἄξιοθρήνητον συμβάν» (untoward event). *Memoir of the life of admiral Sir Edward Codrington, With selection from his public and private correspondence*, volume II, 83-85.

ότι «οἱ ναύαρχοι εἶναι ἄξιοι νὰ τεθῶσιν ἐπὶ κεφαλῇς τῶν κυβερνήσεων, ὅπως διευθύνωσι τὴν πολιτικὴν αὐτῶν»¹⁵⁴. Στη Γαλλία, ο βασιλιάς δήλωνε ὅτι ἡ νίκη των στόλων στο Ναβαρίνο ἦταν αφορμὴ δόξας, για τα γαλλικὰ ὅπλα, καὶ ἐγγύηση σύμπνοιας των τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Παρασημοφόρησε, ἐπίσης, τους ναυάρχους τῆς Ἀγγλίας Κόδριγκτον καὶ τῆς Ρωσίας Ἐϋδεν (Lodewijk van Heiden). Ἀντίθετα, στὴν Ἀγγλία, ἡ κυβέρνηση των Τόρις θεώρησε δυσάρεστη ἐξέλιξη τὸ γεγονός. Μάλιστα, ἡ κυβέρνηση ἀρνήθηκε νὰ χορηγήσει, στους ναύτες, τὸ ἐπιμίσθιο που προβλεπόταν, σε περίπτωση νίκης. Οἱ ἐμπορικοὶ κύκλοι τῆς Ἀγγλίας φοβόντουσαν ἀντίποινα των Τούρκων. Μόνο ἡ ἀντιπολίτευση των Ουῖγων ἐκδήλωσε ικανοποίηση, ἀπὸ τὴν ἐκβασὴ τῆς ναυμαχίας. Ο Καποδίστριας, σε ἐπιστολὴ που ἀπηύθυνε, τὴν 29 Φεβρουαρίου/12 Μαρτίου 1828, στὸν Ἀγγλο ναύαρχο Κόδριγκτον, ἀναγνώριζε ὅτι, κατὰ τὴ ναυμαχία τοῦ Ναβαρίνου, γράφτηκε λαμπρὴ σελίδα στὴν παγκόσμιο ἱστορία¹⁵⁵.

Μετά τὴν εἶδηση αὐτή, ὁ Καποδίστριας ἀνυπομονοῦσε νὰ φθάσει στὴν Ελλάδα, ἀλλὰ ὁ βαρὺς χειμώνας που ἀκολούθησε τὸν κρατοῦσε, στὴν Ἀγκόνα¹⁵⁶. Κατὰ τὸν Αυστριακὸ Prokesch von Osten, ὁ Καποδίστριας προτιμοῦσε νὰ ἐρθεῖ ὁ ἴδιος, σε ἐπικοινωνία με τὸν Μεχμέτ Ἀλή καὶ νὰ ἐπιτύχει τὴν ἀποχώρηση των Αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο¹⁵⁷. Ο Καποδίστριας ἐπιθυμοῦσε νὰ οφείλει ἡ Ελλάδα μόνο στις δικές τῆς δυνάμεις τὴν ἀπελευθέρωσή τῆς καὶ ὄχι στὴν συνδρομὴ των Μεγάλων Δυνάμεων. Πίστευε ὅτι ἡ ναυμαχία τοῦ Ναβαρίνου θὰ ἐντείνει τὸν ἀνταγωνισμό των Δυνάμεων καὶ τὴν καχυποψία τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐναντίον

¹⁵⁴ Gervinus, ὁ.π., τόμος Β', 368-369. Οἱ Ἀγγλοι φοβόντουσαν ἀκόμη καὶ ἀπαγόρευση διόδου των πλοίων τους, μέσω των Στενῶν τοῦ Βοσπόρου.

¹⁵⁵ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 480-481.

¹⁵⁶ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 322-324. Ευαγγελίδης, ὁ.π., 117. Ο Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλός, ὁ ὁποῖος συνόδευε τὸν Καποδίστρια, στὴν Ἀγκόνα, συνέθεσε ποίημα με τὸν τίτλο «ὁ κυβερνήτης ἐν Ἀγκώνι», ὅπου περιγράφεται λογοτεχνικότατα ἡ ἀγωνία τοῦ Καποδίστρια νὰ πλεύσει στὴν Ελλάδα.

¹⁵⁷ Prokesch von Osten, ὁ.π., 253. Ο Καποδίστριας πληροφορήθηκε τὴν καταστροφὴ τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου, ἀπὸ τὸν διπλωματικὸ πράκτορα τοῦ ρωσικοῦ στόλου Κατακάζη, ὁ ὁποῖος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθῶνα, θὰ ἀσκήσει χρέη διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ρωσίας στὴν Ἀθήνα.

του και της ρωσικής πολιτικής. Τα γεγονότα που ακολούθησαν απέδειξαν πόσο δίκαιο είχε. Έλεγε, για τον Ρώσο αυτοκράτορα, «δὲν ἔχει ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας τὸν Ἕλληνα ὡς ὑπουργόν του, ἀλλ' Ἕλληνα ἔχει εἰς χεῖρας του τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος»¹⁵⁸. Στην Αγκόνα, ο Καποδίστριας συνέστησε ελληνικό σχολείο, του οποίου τη λειτουργία ανέθεσε στον Γεώργιο Φραγκιάδη από τη Χίο.

Επιτέλους, την 7/19 Δεκεμβρίου του 1827, αναχώρησε ο Καποδίστριας, με την αγγλική κορβέτα «Λύκος» («Wolf»), για τη Μάλτα. Κατόπιν, ο Καποδίστριας, μεταξύ Οτράντο και Αυλώνας, επιβιβάστηκε στο μεγαλύτερο αγγλικό δίκροτο «Warspite», το οποίο είχε στείλει ο Άγγλος ναύαρχος Κόδριγκτον, ο νικητής της ναυμαχίας του Ναβαρίνου¹⁵⁹. Στο αγγλικό δίκροτο, του οποίου πλοίαρχος ήταν ο Πάρκερ (William Parker, 1781-1866), κυμάτιζε η ελληνική σημαία. Αυτή θεωρείται η πρώτη επίσημη αναγνώριση της ελληνικής σημαίας, από ξένο κράτος.

Από τη Μάλτα, ο Καποδίστριας έστειλε επιστολή, προς τον αδελφό του Βιάρο, στην οποία εξηγούσε, γιατί δεν μπόρεσε να συναντηθεί, με τον Στράτφορντ Κάννινγκ, και του αφηγούνταν ότι μπόρεσε να συνομιλήσει εκτενώς με τον ναύαρχο Κόδριγκτον. Υπαινίσσεται την ψυχρή και αφιλόξενη υποδοχή που του έγινε στην Αγγλία και τονίζει την ανάγκη οικονομικής βοήθειας, προς την Ελλάδα, καθώς καμία Μεγάλη Δύναμη δεν την ενίσχυσε¹⁶⁰. Ο Καποδίστριας, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται, είχε μαζί του μόνο 200 με 300.000 φράγκα. Τέλος, τον παρακινεί να μεριμνήσει να υποστηρίξει το αίτημά του, προς την αγγλική κυβέρνηση, για χορήγηση οικονομικής βοήθειας.

Στη Μάλτα, έφθασε, την 28/9 Ιανουαρίου του 1827, όπου περίμενε τη συνοδεία ενός γαλλικού και ενός ρωσικού πολεμικού πλοίου. Τα κανόνια του φρουρίου της Μάλτας χαιρέτισαν τιμητικά τον

¹⁵⁸ Prokesch von Osten, ό.π., 281.

¹⁵⁹ Herzberg, ό.π., 6. Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 813-814. Στη Μάλτα, ο Κόδριγκτον ζήτησε από τον μελλοντικό κυβερνήτη της Ελλάδος την καταπολέμηση της πειρατείας, η οποία είχε λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Ο Καποδίστριας επιδίωξε να καθησυχάσει τους Άγγλους, που τον αντιμετώπιζαν με μεγάλη καχυποψία, δηλώνοντας ότι «δὲν ἐπιδιώκω τὴν δόξα τοῦ νὰ καταστήσω τὴν Ἑλλάδα μέγα κράτος».

¹⁶⁰ Καποδίστριας, *Επιστολαί I.A. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Α', 267-270.

Κυβερνήτη και την ελληνική σημαία. Εκεί, απελευθερώθηκαν 100 Έλληνες που ήταν κρατούμενοι με τη κατηγορία της πειρατείας¹⁶¹. Απελευθερώθηκε, επίσης, και κατασχεμένο βρίκιον, από τα Ψαρά, «Έκτωρ», το οποίο είχε σταλεί να παραλάβει τον κυβερνήτη. Ενώ, όμως, η αγγλική διοίκηση είχε ετοιμάσει κατάλυμα για τον Καποδίστρια, αυτός έμεινε στον Έλληνα έμπορο Κοντόσταυλο. Την 2/14 Ιανουαρίου 1828, ο Καποδίστριας, επιβαίνων επί το αγγλικό δίκροτο «Warspite», με τη συνοδεία δύο φρεγατών, αναχώρησε από τη Μάλτα.

---

¹⁶¹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 64.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

1. Η άφιξη και υποδοχή του κυβερνήτη

Ο Καποδίστριας, την 6 Ιανουαρίου 1828, έφθασε στο Ναύπλιο. Αποβιβάστηκε ο κυβερνήτης, από το αγγλικό πολεμικό «Warspite», εν μέσω κανονιοβολισμών, από το αγγλικό, το γαλλικό και το ρωσικό πλοίο, αλλά και των κανονιών του φρουρίου της πόλης. Στον ναό του Αγίου Γεωργίου, ψάλθηκε δοξολογία και, κατόπιν, οδηγήθηκε στην οικία του Εμμανουήλ Ξένου, όπου διέμεινε.

Ο Θεόδωρος Γρίβας παρέδωσε το φρούριο, ύστερα από συνάντηση με τον κυβερνήτη. Ο Αυστριακός Prokesch von Osten παραδίδει την σκηνή της παράδοσης του Παλαμηδίου, από τον Γρίβα¹. Ο τελευταίος δεν πτοήθηκε, από την εμφάνιση των πολεμικών πλοίων των τριών Μεγάλων Δυνάμεων. Παρά μόνο, όταν εμφανίστηκε ο Καποδίστριας, κατέβηκε με αξιωματικούς του και δήλωσε υποταγή. Συναντήθηκε, με εκπροσώπους του στρατού και με τον Ιωάννη Κωλέττη. Στο Ναύπλιο, τοποθετήθηκε φρουρά εκ 200 Υδραίων, 100 Σπετσιωτών και 200 Πελοποννησίων, υπό τον συνταγματάρχη Έϋδεκ (Karl Wilhelm Freiherr von Heideck, 1788-1861). Ο Καποδίστριας ανέθεσε στον Κωλέττη την επιτήρηση του σεβασμού των υπεσχημένων από τους Στερεοελλαδίτες οπλαρχηγούς Γρίβα και Στράτο, ο οποίος κατείχε την Ακροναυπλία². Στον Θεόδωρο Γρίβα έδωσε εντολές, την 8 Ιανουαρίου, «να φυλάξητε τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν». Ο Καποδίστριας αποχώρησε, από το Ναύπλιο, την 9 Ιανουαρίου, εν μέσω κανονιοβολισμών, αφήνοντας τον Σταμάτιο Βούλγαρη, με την εντολή να ανακαινίσει την πόλη και να ιδρύσει το προάστιο Πρόνοια, για να στεγαστούν πτωχές οικογένειες και να χτιστούν στρατώνες. Ο Βούλγαρης συνέχισε το ίδιο ανακαινιστικό έργο και στην πόλη των Πατρών.

Την 11 Ιανουαρίου, έφθασε στην Αίγινα, πάλι από το δίκροτο «Warspite». Εκείνη την εποχή στην Αίγινα, φιλοξενούνταν 100.000

¹ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 260. Κατά τον συγγραφέα, ο Καποδίστριας δήλωσε ότι ο Γρίβας «θα καταβῇ ἀκουσίως καὶ θὰ φιλήσῃ τὸ κράσπεδον τοῦ μανδύου μου». Ο Καποδίστριας δήλωσε ότι θα επιθυμούσε να έχει σωματοφύλακα τον Γρίβα και ορισμένους άνδρες του.

² Herzberg, *ό.π.*, 7. *Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 65. Επί εννέα μήνες, διεξάγονταν συγκρούσεις, στο Ναύπλιο, μεταξύ των αντιμαχόμενων παρατάξεων, με συνέπεια να σκοτωθούν πολλοί αθώοι κάτοικοι της πόλης. Φραντζής, *ό.π.*, τόμος Γ', 35. Εξαιτίας των συγκρούσεων των αντιμαχόμενων ομάδων, μία βολίδα κανονιού σκότωσε τον βουλευτή Χρήστο Γεροθανάση, που συνεδρίαζε, με άλλους συναδέλφους του, στο βουλευτικό κατάστημα.

περίπου Έλληνες, από διάφορα μέρη της επαναστατημένης Ελλάδας³. Την 12 Ιανουαρίου, ο Καποδίστριας αποβιβάστηκε, στην Αίγινα, και όλα τα ελληνικά πολεμικά και η γαλλική φρεγάτα «Ήρα» χαιρέτισαν την ελληνική σημαία, που κυμάτιζε στο αγγλικό δίκροτο «Warspite». Τα τρία μέλη της Αντικυβερνητικής Επιτροπής, ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, του οποίου το χέρι μετά από τρία χρόνια θα κινείτο θανάσιμα κατά του κυβερνήτη, ο Μιλαΐτης και ο Νάκος, μαζί με τους γραμματείς του κράτους και τους δημογέροντες, επιβιβάστηκαν επί του αγγλικού πολεμικού, για να υποδεχθούν τον κυβερνήτη. Ο Καποδίστριας αποβιβάστηκε, με τη συνοδεία του Άγγλου πλοιάρχου Πάρκερ, του Γάλλου πλοιάρχου της «Ήρας» Λεβλάν και του Ρώσου πλοιάρχου Πέτροβιτς της «Ελένης», επιβαίνοντας σε ελληνική λέμβο⁴. Κατόπιν, έγινε δεκτός από τη Βουλή και από τους κατοίκους του νησιού. Στο ναό που ήταν αφιερωμένος στη Θεοτόκο, πραγματοποιήθηκε δοξολογία. Πανηγυρικό λόγο, επί της υποδοχής του κυβερνήτη, ανέγνωσε ο Θεόφιλος Καΐρης⁵. Ο κυβερνήτης ορίστηκε να κατοικεί σε μία μικρά κατοικία.

Κατά την ενημέρωση των γραμματέων, ο γραμματέας των Εσωτερικών και της Αστυνομίας Ανδρέας Λόντος, κατά την ενημέρωση που πραγματοποίησε στον κυβερνήτη, δήλωσε ότι «έξοχώτατε, τὸ κράτος δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ ἡ Αἴγινα, ὁ Πόρος, ἡ Σαλαμίς, ἡ Ἐλευσίς καὶ τὰ Μέγαρα. Ἔχομεν καὶ τινὰς νήσους ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἀλλ' εἰς ὀλίγας μεθ' ἡμῶν εὐρίσκονται σχέσεις οἱ ἐκεῖ

³ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 20.

⁴ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 123, υποσ. 1. Ο Καποδίστριας είχε γράψει ότι δεν ήθελε να ακολουθείται από στρατιωτική φρουρά στην Ελλάδα. Έγραφε χαρακτηριστικά, την 7 Δεκεμβρίου 1827, «δὲν φρονῶ ὅτι ἡ νέα ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ κεφαλῇς λόχων καὶ πυροβόλων...δὲν εἶναι ἐπ' ἐμοὶ νὰ φθάσω εἰς τὴν Ἑλλάδα παραπεμπόμενος ἀπὸ πραιτοριανὴν φρουράν...».

⁵ Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι των ἐπὶ τῆς αναγεννήσεως τῆς Ελλάδος διαπρεψάντων ἀνδρῶν. Παιδεία*, τόμος Β', 157-164, όπου ολόκληρος ο λόγος του Θεόφιλου Καΐρη. Μεταξύ των άλλων ευχήθηκε ο ρήτορας στον κυβερνήτη «ἀληθῶς αὐτὸς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτοὶ τῆς Ἑλλάδος οἱ θεσμοὶ κυβερνήσουσι τὴν Ἑλλάδα διὰ σοῦ...πολὺ μεγαλειτέραν ἀνάγκην ἔχει σήμερον ἡ Ἑλλάς νὰ διευθύνηται ὑπὸ μόνων τῶν τοιούτων νόμων διὰ σοῦ...Μὴ συγχωρήσης εἰς κανένα νὰ πράξῃ μὴδὲ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ ὅσα ἔκαμαν νὰ κινδυνεύῃ νὰ σπαραχθῇ ἡ Ἑλλάς...ἄνθρωπος δὲν ἀνεδέχθη ἀκόμη κυβέρνησιν ἔθνους μὲ ὁποίας περιστάσεις ἀναδέχεσαι σὺ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἔθνους σοῦ...».

νομάρχαι διότι κύριοι αὐτῶν εἶναι οἱ πειραταί»⁶. Ο γραμματέας των Οικονομικῶν Λιδωρίκης, συνεχίζοντας την καταγραφή της ζοφεράς κατάστασης, ενημέρωνε ὅτι «ἐξοχώτατε, ὄχι μόνον χρήματα δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὸ ταμεῖον, ἀλλ' οὔτε ταμεῖον εἶναι...Πρέπει νὰ προσθέσω ὅτι ἠναγκάσθημεν νὰ προπωλήσωμεν τὴν δεκάτην εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸ τοῦ ἔτους. Τὰ μέλη τοῦ νομοθετικοῦ σώματος ἤθελον τοὺς μισθοὺς των, ἀλλὰ δὲν εἴχομεν ἄλλο μέσον νὰ τοὺς πληρώσωμεν...δὲν ἤμην εἰς θέσιν νὰ πληρώσω εἰς τοὺς κτίστας καὶ ξυλουργοὺς τὰ ἔξοδα τῶν ἐπισκευῶν αἵτινες ἔγιναν εἰς τὸ οἶκημα τὸ ὁποῖον κατέχει ἡ Ὑψηλότης σας καὶ παρακαλῶ αὐτὴν νὰ εὐσπλαχνισθῇ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους». Ο γραμματέας των Στρατιωτικῶν Βλαχόπουλος παρατήρησε «δὲν ἔχομεν στρατόν, οὐδὲ πολεμοφόδια· διότι τὸ Ναύπλιον καὶ ὁ ναύσταθμος εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γρίβα». Οἱ γραμματεῖς των Ναυτικῶν καὶ Εξωτερικῶν Γλαράκης, καὶ Δικαιοσύνης Σούτσος δὲν εἶχαν, ἐπίσης, αἰσιόδοξα μηνύματα γιὰ τὴν κατάσταση τῆς χώρας. Ο γραμματέας των Ναυτικῶν ἀνέφερε χαρακτηριστικὰ «ἡ φρεγάτα «Ἑλλάς» εἶναι εἰς Πόρον ὁμοίως καὶ ἡ κορβέτα «Ὑδρα» ἀμφοτέραι ἄοπλοι»⁷. Ἡ Ἀντικυβερνητικὴ Επιτροπὴ παραιτήθηκε τὴν ἡμέρα τῆς ἀφίξης τοῦ κυβερνήτη.

Κατὰ τὴν ἀφίξη τοῦ Καποδίστρια, στὴν Ελλάδα, ἡ χώρα βρισκόταν σὲ τραγικὴ κατάσταση. Στὸ Ναύπλιο, ἀπὸ τὶς συγκρούσεις των ἀντιμαχόμενων ομάδων, εἶχε επικρατήσῃ χάος καὶ ἀνομία. Ἡ υπόλοιπη Πελοπόννησος εἴτε κατεχόταν, ἀπὸ δυνάμεις Αἰγυπτίων τοῦ Ἰμπραήμ, εἴτε ἀπειλούνταν καὶ ἐρημωνόταν ἀπὸ τὶς βάρβαρες ἐπιδρομὲς τους, πρὸς ἐξεύρεση τροφῆς καὶ λεηλασία. Στὴ Δυτικὴ Ελλάδα, οἱ Τούρκοι κατεῖχαν τὴν Ἀκαρνανία⁸. Τέλος, ἡ Ἀνατολικὴ Ελλάδα, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Καραϊσκάκη, βρισκόταν ὑπὸ τὴν ἐλεγχὸ των Τούρκων. Ἀπὸ τὰ νησιά, ἡ Κρήτη εἶχε ἐπανελθεῖ στὴν τουρκικὴ

---

⁶ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 818-821. Ο γραμματέας των Στρατιωτικῶν δήλωσε στὸν Καποδίστρια ὅτι δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς των ἐλληνικῶν στρατευμάτων «καθότι τὸ ὑπουργεῖον οὐδέποτε κατῴρθωσε νὰ τὸν μάθῃ, ἅτε οὐδέποτε γενομένης ἐπιθεωρήσεως». Ο Γερμανὸς ἱστορικὸς υποστηρίζει ὅτι κάποιος νεαρότερος τοῦ Καποδίστριας, ἀν ἀναλάμβανε τὸ ἔργο τῆς διακυβερνήσεως τῆς Ελλάδας, ὑπὸ τέτοιες συνθήκες, θὰ εἶχε ἀπελπιστεῖ. Εὐαγγελίδης, ὁ.π., 134.

⁷ Βροκίνης, ὁ.π., 26.

⁸ Τρικούπης, *Ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς Επανάστασεως*, τόμος Δ', 216-217.

εξουσία, αλλά και των πειρατών της Γραμβούσας⁹. Η Σάμος, αν και είχε αποδιώξει τους εκπροσώπους της τουρκικής εξουσίας, δεν είχε επικοινωνία με την ελληνική κυβέρνηση. Τον ελληνικό πολεμικό στόλο αποτελούσαν δέκα μόνο πλοία¹⁰.

Υπό αυτές τις τραγικές και αποθαρρυντικές συνθήκες, κλήθηκε ο Καποδίστριας να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας. Ο ίδιος προφανώς και γνώριζε, σε μεγάλο βαθμό, τι είχε να αντιμετωπίσει, αλλά, όπως γράφει ο Ιδρωμένος, υπό αυτές τις αντίξοες και επικίνδυνες καταστάσεις, «άνελαμψαν πᾶσαι αἱ ἄρεταὶ αὐτοῦ, ὁ ἁδαμάντινος χαρακτήρ καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς»¹¹.

2. Οι πρώτες ενέργειες του κυβερνήτη

Ο κυβερνήτης, κατά το σύνταγμα της Τροιζήνας, ήταν απαραβίαστος και είχε την εκτελεστική εξουσία. Η θητεία του κυβερνήτη ήταν επταετής. Ο κυβερνήτης δεν παρίσταται στη Βουλή, παρά διαμέσου των γραμματέων (υπουργών) του.

Ο Καποδίστριας δυσανασχετούσε, όσον αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του συντάγματος της Τροιζήνας. Άλλωστε, ο κυβερνήτης είχε σταδιοδρομήσει στο υπουργείο των Εξωτερικών της Ρωσίας, μίας χώρας στην οποία εφαρμοζόταν το σύστημα της απόλυτης μοναρχίας. Λογικό, επομένως, ήταν να μην έχει εξοικείωση με τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς ή και να τους θεωρεί εμπόδιο για την επιβολή της νομιμότητας στη χώρα, όπου κυριαρχούσε η αναρχία. Η Βουλή, την 18 Ιανουαρίου 1828, κατήργησε το σύνταγμα και όρισε τον κυβερνήτη «ἄκρατον μοναρχικὸν παράγοντα ἐν τῷ πολιτεύματι καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ πάσας τὰς ἐξουσίας δίκην δικτάτορος».

Ο Τρικούπης επικρίνει την απόφαση του Καποδίστρια να αναστείλει την εφαρμογή του συντάγματος, καθώς «ᾧφειλε νὰ τὴν συγκαλέσῃ [Εθνοσυνέλευση] εὐθὺς εἰς νομιμοποίησιν τῆς κυβερνήσεώς του... Ὁ Καποδίστριας ἐφοβήθη τὰ ἀποτελέσματα ἐθνικῆς συνελεύσεως... ἐπροφασίσθη τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀταξίαν ὡς πρόσκομμα τῶν ἐκλογῶν... Ἦθελε νὰ ἐπηρρεάσῃ τὰς ἐκλογὰς διὰ τῆς

⁹ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 219-221.

¹⁰ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 66-67. Τα πλοία αυτά κυρίως ήταν η φρεγάτα «Ελλάς» και τρία ατμόπλοια, που αγοράστηκαν, με χρήματα του πρώτου δανείου, η κορβέτα «Ύδρα», που είχε κυριευθεί από τους Αιγυπτίους, και μία γολέτα που προερχόταν, από το τουρκικό ναυτικό.

¹¹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 70.

υπαλληλίας του, καὶ διὰ τοῦτο ἤθελε νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν πρώτοις αὐτήν...ἐπὶ συνελεύσεως εἶχε τὸ πᾶν νὰ κερδίσῃ καὶ οὐδὲν νὰ φοβηθῇ...ἦτον ἄτολμος πολιτευτὴς καὶ ἀμφέβαλλε μόνος...Ἄν ἄλλως ἐπολιτεύετο, δὲν θὰ ἐστηλιτεύετο ἢ κυβέρνησιν τοῦ ὑπὸ τῆς μετ' ὀλίγον ἀναφανείσης ἀντιπολιτεύσεως ὡς παράνομος»¹². Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁ Ἰδρωμένος δικαιολογεῖ τὴν ἀπόφαση τοῦ Καποδίστρια, ἐξαιτίας τῆς κατάστασης ποὺ επικρατοῦσε στὴν Ελλάδα, ἡ ὁποία κατεχόταν, σὲ μεγάλο μέρος τῆς ηπειρωτικῆς χώρας, ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ καταλήγει «ἀσύνετος ἀληθῶς θὰ ἦτο πᾶσα πορεία διάφορος»¹³.

Ὁ Καποδίστριας, γιὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὶς ὁποῖες ἀντιδράσεις, υπέδειξε τὴ δημιουργία τοῦ Πανελληνίου, ἐνὸς γνωμοδοτικοῦ σώματος, με 27 μέλη, χωρισμένο σὲ τρία τμήματα τῆς Οἰκονομίας, τῶν Εσωτερικῶν καὶ τῶν Στρατιωτικῶν.¹⁴ Στὴν Εθνοσυνέλευση τοῦ Ἀργεῖου τοῦ 1829, τὸ Πανελλήνιο μετονομάστηκε σὲ Γερουσία. Ἡ Γερουσία εἶχε καὶ περιορισμένη νομοθετικὴ ἐξουσία.

Τὴν 20 Ἰανουαρίου, ὁ κυβερνήτης ἐξέδωσε διακήρυξη πρὸς τὸν ἐλληνικὸ λαό¹⁵. Σὲ αὐτήν, ἐξηγοῦσε τὸν σκοπὸ τῶν ταξιδιῶν τοῦ στὴν Εὐρώπῃ «εἶχον μόνον καὶ ἐξάρετον σκοπόν, νὰ ἐξάξουν τὴν ἀγαπητὴν μας Πατρίδα ἀπὸ τὴν ὀλέθριαν μονήρη θέσιν...καὶ νὰ τὴν προμηθεύσουν ἀκόμη χρηματικά τινα μέσα ἐκ μέρους ὄλων ἀνεξαίρετων τῶν Δυνάμεων». Γιὰ τὸ σύνταγμα τῆς Τροιζήνας, δίνει τὴν παρακάτω ἐρμηνεία «ἡ ἐν Τροιζῇνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις δὲν ἐφωδίασε τὴν Βουλὴν μὲ ἀποχρώσας δυνάμεις, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν νὰ κυρώσῃ τὰ μέτρα, ἅτινα ἡ κοινὴ σωτηρία ἀποκαθιστᾷ...ἀπαραίτητα...προέτεινον τὴν σύγκλησιν Ἐθνικῆς συνελεύσεως κατὰ τὸν προσεχῆ Ἀπρίλιον». Τὴν ἴδια ἡμέρα, ὁ κυβερνήτης ἀπέστειλε διακοίνωση, στοὺς δημογέροντες τῆς χώρας,

¹² Τρικούπης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Επανάστασεως*, τόμος Δ', 239-240.

¹³ Ἰδρωμένος, *Ἰωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης τῆς Ελλάδος*, 76.

¹⁴ Μαμούκας, *Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ελλάδος*, τόμος Ι', 39-42. Ὁ κυβερνήτης εἶχε βοηθὸ τὸν Γραμματέα τῆς Επικρατείας.

¹⁵ Εὐαγγελίδης, *ὁ.π.*, 146-150. Ἡ διακήρυξη εἶχε προμετωπίδα τὴν εὐαγγελικὴν ρῆσιν «ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν». Στὴν ἐγκύκλιο ποὺ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς στρατιωτικούς, ὁ Καποδίστριας τονίζει «μόνη ἡ πραγματικὴ ἰσχὺς τῶν νόμων δύναται νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὸ ἔθνος τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν...νὰ μένετε εἰς ἃς εὕρισκεσθε θέσεις ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχόμενοι». Mendelssohn-Bartoldy, *ὁ.π.*, 824. Ὁ Γερμανὸς ἱστορικός ἐπικρίνει τὸν Καποδίστρια, γιὰ τὴν ἀπόφασί του νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν.

αλλά και εγκύκλιο στους στρατιωτικούς. Ο κυβερνήτης παρακινούσε τους δημογέροντες και τους στρατιωτικούς να υπακούν στους νόμους, οι οποίοι θα παρέχουν στο Έθνος την πολυπόθητη ησυχία και την ευημερία. Ο κυβερνήτης επέδειξε έντονη δραστηριότητα, σε όλους του τομείς δράσης της κυβέρνησης¹⁶.

3. Το Πανελλήνιον και η Γραμματεία της Επικρατείας

Ο Καποδίστριας, στη θέση του Γραμματέως της Επικρατείας, τοποθέτησε τον Σπυρίδωνα Τρικούπη. Κατόπιν, ο κυβερνήτης διόρισε τα μέλη του Πανελληνίου, τα οποία, αρχικά, ήταν εννέα¹⁷. Το Πανελλήνιο αποτελείτο από 27 μέλη και είχε τρία τμήματα. Σε κάθε τμήμα υπήρχε ο πρόβουλος, ο οποίος ασκούσε χρέη προέδρου και επικουρείτο από δύο γραμματείς.

Ο ίδιος ο Καποδίστριας είχε αναλάβει την διεύθυνση της γραμματείας των Εξωτερικών, όπως ήταν αναμενόμενο. Ταυτόχρονα, λειτουργούσε Υπουργικό Συμβούλιο επί των Εξωτερικών, της Ναυτιλίας και Εμπορίας και, τέλος, Πολεμικό, αποτελούμενο, από τους αρχηγούς του κατά ξηράν και θάλασσαν στρατού, όπως, επίσης, και στρατηγούς ή ναυάρχους που θα επέλεγε ο ίδιος¹⁸.

¹⁶ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 25-26. Αυτό παραδεχόταν και ο Νικόλαος Δραγούμης.

¹⁷ Τα πρώτα μέλη του πανελληνίου αποτέλεσαν ο Γεώργιος Κουντουριώτης ως πρόβουλος (πρόεδρος) στο τμήμα των Οικονομικών, ο Ανδρέας Ζαΐμης πρόβουλος στο τμήμα των Εσωτερικών, ο Πέτρος Μαυρομιχάλης πρόβουλος στο τμήμα των Στρατιωτικών, οι Νικόλαος Σπηλιάδης και Ανδρέας Παπαδόπουλος γραμματείς του τμήματος των Οικονομικών, οι Γεώργιος Ψύλλας και Χριστόδουλος Αινιάν γραμματείς στο τμήμα των Εσωτερικών και οι Κωνσταντίνος Ζωγράφος και Χριστόδουλος Κλωνάρης γραμματείς του τμήματος των Στρατιωτικών. Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 21. Αργότερα, θα προστεθούν και άλλα μέλη, όπως ο Αναγνώστης Δηλιγιάννης, ο Τάσης Μαγγίνας, ο Ανδρέας Μεταξάς, ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο Βιάρος Καποδίστριας και άλλοι. Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 825. Ο συγγραφέας, κρατώντας επικριτική στάση, στις ενέργειες του Καποδίστρια, χαρακτηρίζει το Πανελλήνιον, ως συνταγματική παραχώρηση, κατά την ορολογία που χρησιμοποιούσε ο Μέττερνιχ.

¹⁸ Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος, 73. Την 10 Οκτωβρίου 1828, ο Καποδίστριας όρισε μέλη του Πολεμικού Συμβουλίου τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τον Νόττη (Παναγιώτη) Μπότσαρη και τον Νάσο Φωτομάρα.

Την 26 Ιανουαρίου, ο Καποδίστριας ορκίσθηκε ως κυβερνήτης¹⁹. Ο κυβερνήτης δεν έδωσε τον όρκο που προβλεπόταν, από το σύνταγμα της Επιδαύρου, αλλά έναν παραλλαγμένο, τον οποίο ο ίδιος είχε συγγράψει²⁰. Ο Καποδίστριας δεν ορκίστηκε, σύμφωνα με μία ερμηνεία, κατά τον όρκο, που προέβλεπε το σύνταγμα της Τροιζήνας, γιατί δεν μπορούσε να δεσμευτεί για χορήγηση ανεξαρτησίας, όπως προβλεπόταν στο σύνταγμα, καθώς οι Μεγάλες Δυνάμεις αναγνώριζαν, εκείνη την εποχή μόνο αυτονομία στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος²¹. Ορκίστηκαν και τα μέλη του Πανελληνίου και ο Γραμματέας της Επικρατείας. Αυτές οι πράξεις του Καποδίστρια, που δεν έδειχναν σεβασμό στο σύνταγμα της Τροιζήνας, θεωρήθηκαν από τους αντιπολιτευόμενους πραξικοπηματικές.

Ο κυβερνήτης ανέθεσε, στον Ανδρέα Μιαούλη (Βώκος), την καταπολέμηση της πειρατείας. Αυτό το έργο ο Μιαούλης το έφερε, σε μεγάλο βαθμό, εις πέρας. Η Γραμβούσα είχε γίνει κέντρο εκτεταμένης πειρατείας. Πολλοί κάτοικοι των νησιών είχαν τραπεί στην πειρατεία, για βιοπορισμό. Αυτοί παρενοχλούσαν πλοία ουδετέρων κυρίως κρατών, όπως η Αυστρία, αλλά και πολλά αγγλικά²². Τρία από τα πλοία που καταλήφθηκαν, στην Γραμβούσα, πέτυχε ο Καποδίστριας να αποδοθούν στην ελληνική κυβέρνηση, από τον ναύαρχο Κόδριγκτον²³. Κατά τον Τρικούπη, «τὸ δὲ πάντων αἷσχιστον, ἔπρατταν τὰ τοιαῦτα πολλάκις ὑπὸ τὴν σκέπην καταγωγικῶν ἐγγράφων τῆς κυβερνήσεώς των»²⁴. Κατόρθωσε ο Μιαούλης να κυριεύσει, από τους πειρατές, συνολικά 79 πλοία, τα οποία

¹⁹ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 154. Ο όρκος που έδωσε ο Καποδίστριας περιλάμβανε και τις εξής φράσεις «...ὀρκίζομαι νὰ ἐκπληρώσω κατὰ τὰς ὁποίας αἱ πράξεις τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἄστρους καὶ τῆς Τροιζήνης ἔθεσαν βάσεις τὰ ἐμπιστευθέντα μοι χρέη παρὰ τοῦ ἔθνους».

²⁰ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 258-259, όπου παρατίθεται ολόκληρος ο όρκος που έδωσε ο Καποδίστριας.

²¹ Ἰδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 72.

²² Gervinus, *ό.π.*, τόμος Β', 382-383. Ο Καποδίστριας απέστειλε, ύστερα από συνεννόηση με τους ναύαρχους των Μεγάλων Δυνάμεων, τον μοίραρχο Staines, υπό την συνοδεία επτά αγγλικών και τεσσάρων γαλλικών πλοίων, να καταστείλει την πειρατεία στην Γραμβούσα. Τον στολίσκο συνόδευε ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ως επιτετραμμένος της ελληνικής κυβέρνησης.

²³ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 478-480. Σε επιστολή του κυβερνήτη, από τον Πόρο, την 29 Φεβρουαρίου/11 Μαρτίου 1828.

²⁴ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Δ', 243.

κατάσχεσε²⁵. Ο Σαχτούρης εκδίωξε τους πειρατές από τις ακτές της Μικράς Ασίας και ο Κριεζής ήλεγχε τον Αμβρακικό κόλπο²⁶. Οι αντιπρόσωποι έδιναν μεγάλη σημασία στην καταπολέμηση της πειρατείας, ώστε τα εμπορικά τους πλοία να μπορούν να πλέουν με ασφάλεια, στην περιοχή. Οι ναύαρχοι των Μεγάλων Δυνάμεων, σε επιστολή τους, την 12/24 Οκτωβρίου, είχαν απειλήσει την ελληνική κυβέρνηση ότι δεν θα δίσταζαν να στραφούν και εναντίον του ελληνικού στόλου, αν δεν περιστελλόταν η πειρατεία²⁷. Με την επιτυχία αυτή του ελληνικού στόλου, η περιοχή του Αιγαίου καθαρίστηκε, από τους πειρατές.

Ο Καποδίστριας, σε επιστολή του, προς τον αδελφό του Βιάρo, επεσήμανε την έλλειψη νομομαθών, οι οποίοι δεν ελπίζουν σε άξια λόγου αντιμισθία, καθώς το ελληνικό κράτος ερχόταν σε συνεχείς διενέξεις, με τους ξένους ναυάρχους, για ζητήματα εμπορικού και δημοσίου δικαίου²⁸. Έτσι, κάλεσε, από την Κέρκυρα, τους αδελφούς του Βιάρo και Αυγουστίνo και τον διδάκτορα της νομικής Ιωάννη Γεννατά, τους οποίους τοποθέτησε σε υπεύθυνες θέσεις²⁹. Ο Βιάρo ασχολήθηκε με την Δικαιοσύνη, ο Αυγουστίνoς με τα Στρατιωτικά και ο Γεννατάς με τις εσωτερικές υποθέσεις του κράτους. Διορίστηκαν, επίσης, μέλη του Πανελληνίου, αν και δεν ήταν αυτόχθονες, αλλά ο Καποδίστριας δικαιολόγησε την επιλογή του, ένεκα των εξαιρετικών νομικών γνώσεων που κατείχαν³⁰. Αυτοί, όμως, προκάλεσαν περισσότερες αντιδράσεις στο εσωτερικό, παρά έλυσαν προβλήματα³¹. Ο Τρικούπης επικρίνει αυτή την απόφαση του Καποδίστρια, καθώς «τοῖς ἔδωκεν ἐξουσίαν οἷαν οὐδενὶ ἔδωκεν ἄλλω...Οἱ ἀπολίτευτοι οὗτοι διορισμοί...καὶ οἱ ἀπρεπεῖς περὶ τῶν ἀγωνιστῶν λόγοι τοῦ κυβερνήτου ἐπλήγωσαν τὴν φιλοτιμίαν

²⁵ Prokesch von Osten, ό.π., 267.

²⁶ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 28.

²⁷ Gordon, ό.π., Vol. II, 506-507, όπου η επιστολή των τριών ναυάρχων, η οποία εστάλη τρεις ημέρες, μετά την ναυμαχία στο Ναβαρίνο.

²⁸ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 392-396. Η επιστολή στάλθηκε, από την Αίγινα, την 24 Ιανουαρίου/5 Φεβρουαρίου 1828.

²⁹ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 448-449. Επιστολή, για το ζήτημα αυτό, έστειλε και στον Άγγλο στρατηγό Άνταμ, στην Κέρκυρα.

³⁰ Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος, 75.

³¹ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 23.

πολλῶν, μετέβαλλαν εἰς δυσμενῆ τὴν πρὸς αὐτῶν εὐμενῆ διάθεσίν των καὶ ἐψύχραναν καὶ αὐτοὺς τοὺς φιλοκυβερνητικούς»³².

4. Οικονομικά

Κατὰ τὴν ἀφίξη τοῦ κυβερνήτη, στὴν Ελλάδα, ὄχι μόνο τὸ ταμεῖο τοῦ κράτους ἦταν ἄδειο, ἀλλὰ ἐμφάνιζε ἐκκρεμεῖς οφειλές 28.724 γροσίων, ἀπὸ μὴ καταβληθέντες πληρωμές³³. Ὁ Κοντόσταυλος παραδίδει ὅτι, ὅταν τοῦ ἀνατέθηκε ἀπὸ τὸν κυβερνήτη ὁ ἐλεγχος τοῦ δημόσιου ταμείου, βρήκε, σὲ αὐτό, ἓνα νόμισμα καὶ, μάλιστα, κίβδηλο³⁴. Ταυτόχρονα, ἡ χώρα ἐπιβαρυνόταν, μετὰ τὴν ἀποπληρωμὴ τῶν δανείων τοῦ Ἀγώνα, τοῦ 1824, ὕψους 800.000 λιρῶν, καὶ 1825, ὕψους 2.000.000 λιρῶν. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1828, τὸ ἐξωτερικὸ χρέος τῆς χώρας ἀνερχόταν, σὲ 2.400.000 λίρες, ἐνῶ, τὸν Μάρτιο τοῦ 1829, σὲ 2.428.165 λίρες Ἀγγλίας.

Πρῶτο τοῦ μέλημα ἀποτέλεσε ἡ ἐνίσχυση τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. ΓΙΑ τὸν σκοπὸ αὐτόν, διέθεσε τὸ ποσὸ τῶν 300.000 φράγκων ποῦ εἶχε συγκεντρώσει, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐπίσης, ἱδρύσε Εὐρωπαϊκὴ Χρηματιστικὴ Τράπεζα³⁵. Ταυτόχρονα, ἀπευθύνθηκε πάλι στὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ζητώντας δανεισμό, πρὸς τὴν ἐλληνικὴ κυβέρνησι, τουλάχιστον 100.000 ταλλήρων. Παρακαλοῦσε, ἀκόμη, ὁ κυβερνήτης τὶς Δυνάμεις νὰ ἐφαρμόσουν ναυτικὸ ἀποκλεισμό, στὴ Μεσσηνίᾳ, στὴν Ἀττικὴ, στὴν Ἄρτα καὶ στὸν Βόλο, ὥστε νὰ υποχρεώσουν τὸν Κιουταχὶ καὶ τὸν Ἰμπραήμ, σὲ διαπραγματεύσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύσουν τὴ Σάμο, ἀπὸ πιθανὴ τουρκικὴ ἐπίθεση.

Κατόπιν αὐτῶν τῶν παρακλήσεων τοῦ Καποδίστρια, ἡ Ρωσία ἀπέστειλε 500.000 φράγκα καὶ 100.000 φράγκα σὲ εἶδος. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1830, ἡ ρωσικὴ κυβέρνησι ἀπέστειλε 77.1178 φράγκα, τὰ ὁποῖα

³² Τρικούπης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, τόμος Δ', 279.

³³ Μάκκας, *Ἡ ἐν τοῖς δημοσίοις οικονομικοῖς δράσεις τοῦ Καποδιστρίου*, 8 καὶ 24. Ἀπὸ τὸ δάνειο τοῦ 1824, ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησι εἰσέπραξε μόνον 480.317 λίρες, ἐνῶ, ἀπὸ τὸ δάνειο τοῦ 1825, στὸ ταμεῖο τῆς κράτους ἐφθασαν 1.149.832 λίρες.

³⁴ Κοντόσταυλος, *Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικὴ ναυπηγηθεισῶν φρεγατῶν καὶ τὸν ἐν Αἰγίνῃ νομισματοκοπέϊον*, 260, ὑποσ. α.

³⁵ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 821. Κατὰ τὸν συγγραφέα, ὁ Καποδίστριας βασιζόταν στὴν προσωπικὴ του ἀξία καὶ ὑπεροχὴ ἐναντὶ τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν καὶ στὴν στήριξη τοῦ Ρώσου αυτοκράτορα. Τὸν κυβερνήτη στήριζε καὶ ἡ τάξι τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν φιλελλήνων.

δαπανήθηκαν, για ανάγκες της κυβέρνησης. Τον Μάιο του 1830, η Ρωσία χορήγησε, μαζί με προσφορές φιλελλήνων, το ποσό των 3.500.000 ρουβλίων, προς την Ελλάδα³⁶. Η Γαλλία, επίσης, έπεμψε, τον Ιούνιο του 1828, 500.000 φράγκα, συνοδευόμενα και από πολεμοφόδια αξίας 100.000 φράγκων. Κατόπιν, εξαιτίας της αλλαγής της στάσεως, απέναντι στη διακυβέρνηση του Καποδίστρια, η Γαλλία χορηγούσε 100.000 φράγκα μηνιαίως, αλλά απέστειλε, εφ' άπαξ, και το ποσό των 100.000 φράγκων, προς ενθάρρυνση της γεωργίας. Για τους επόμενους πέντε μήνες, η Γαλλία συνέχισε να στέλνει το ποσό των 500.000 φράγκων. Η Αγγλία, μόλις, τον Ιανουάριο του 1831, απέστειλε και αυτή το ποσό των 500.000 φράγκων. Ο Ελβετός φιλέλληνας Εϋνάρδος (Jean-Gabriel Eynard, 1775-1863), επίσης, τον Μάιο του 1830, απέστειλε 154.860 φράγκα, τον Ιούνιο του ίδιου έτους, 340.000 φράγκα και, τον Απρίλιο του 1831, 200.000 φράγκα.

Συστήθηκε, εκείνη την εποχή, η Γενική Γραμματεία, αποτελούμενη εκ δέκα προσώπων, με πρόεδρο τον Σπυρίδωνα Τρικούπη³⁷. Ο κυβερνήτης φρόντισε για την ίδρυση της Επιτροπής της Οικονομίας, η οποία ήλεγχε τα σχετιζόμενα με την οικονομία και την ιδρυθείσα Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα. Το συσταθέν Γενικόν Φροντιστήριο είχε στην αρμοδιότητα του την επιμελητεία του στρατού και υπαγόταν, στον έλεγχο της Επιτροπής της Οικονομίας.

Στο εσωτερικό, υφίστατο το χρέος της πληρωμής των στρατιωτών και των ναυτών, αλλά και οι απαιτήσεις αποζημιώσεων τόσο εκ μέρους τοπικών κοινοτήτων όσο και εκ μέρους ιδιωτών, για τις ζημιές που υπέστησαν, εκ του γεγονότος της συμμετοχής στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Το συνολικό ποσό των χρεών της κυβέρνησης, στο

---

³⁶ Μάκκας, ό.π., 34-35. Επίσης, σε αυτές τις δαπάνες, μπορεί να συνυπολογιστεί και το ποσό των 13.335.448 φράγκων, που δαπάνησε η Γαλλία, για τη συντήρηση του εκστρατευτικού σώματος του Μαιζόν, στην Πελοπόννησο. Η παρουσία του γαλλικού στόλου, στα ελληνικά ύδατα, την περίοδο της διακυβέρνησης του Καποδίστρια, στοίχισε 13.000.000 φράγκα. Ο Γάλλος πρωθυπουργός de Broglie υπολογίζει τις παντός είδους χορηγίες, προς την Ελλάδα, του έτους 1828, σε 3.833.000 φράγκα, του έτους 1829, σε 1.325.000 φράγκα και του έτους 1830, σε 500.000 φράγκα. Η μείωση των χορηγιών, από τη Γαλλία, προερχόταν και από τις κακές σχέσεις, μεταξύ κυβερνήτη και Φαβιερου, αλλά και των Γάλλων του εκστρατευτικού σώματος.

³⁷ Τα δέκα μέλη της γραμματείας αποτελούσαν οι Ν.Δραγούμης, Γ.Καραγιαννόπουλος, Ν.Καρόρης, Λ.Λιβερόπουλος, Ν.Λουριώτης, Ν.Ολλανδός, Γ.Πραΐδης, Σ.Σκούφος, Π.Σπανόπουλος και Θ.Σχινάς.

εσωτερικό, ανέρχονταν, σε 10.000.000 φράγκα. Μόνο, βέβαια, οι κάτοικοι της Ύδρας απαιτούσαν αποζημίωση 18.000.000 φράγκων, για τις ζημιές που υπέστησαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης³⁸. Ο κυβερνήτης απάντησε, στις υπέρογκες απαιτήσεις των Υδραίων, ότι «τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔγκειται εἰς τὴν Ὑδρα. Ὡς ὁ χειροῦργος ἀποκόπτει τὸ σεσηπὸς μέλος ἵνα σώσῃ τὸ σῶμα, οὕτως ἴσως ἀναγκασθῶ καὶ ἐγὼ ν' ἀποκόψω τὴν Ὑδραν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἑλλάδος»³⁹. Τον Φεβρουάριο του 1830, χορηγήθηκαν, στους Υδραίους, 300.000 φράγκα, για τη συμμετοχή τους στον Αγώνα.

Ο Καποδίστριας έστειλε, τον Φεβρουάριο του 1828, επιστολή, προς τους προκρίτους της Ύδρας, στην οποία περιέγραφε την απελπιστική κατάσταση των δημοσίων οικονομικών. Γράφει χαρακτηριστικά «ἀναλαβὼν τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, εὔρηκα τὸ δημόσιον ταμεῖον ὄχι μόνον κενὸν πάσης χρηματικῆς ἀφορμῆς, ἀλλὰ καὶ βεβαρυμμένον ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ χρέους τῶν 2.400.000 λιρῶν»⁴⁰. Ο γραμματέας των Οικονομικών Λιδωρίκης δήλωσε, στον κυβερνήτη, ότι οι μοναδικές πηγές εσόδων, εκείνη την εποχή, ήταν τα φορτία των ξένων εμπορικών πλοίων και η δεκάτη που πλήρωναν τα νησιά⁴¹.

Οι στρατιωτικές δαπάνες, τον Ιανουάριο του 1828, υπολογίζονταν, από τον κυβερνήτη, σε 100.000 δίστηλα⁴². Στον προϋπολογισμό του 1828-1829, υπολογίζονται στρατιωτικές δαπάνες, ύψους 19.827.000 γροσίων. Η μέση ετήσια δαπάνη, για στρατιωτικές δαπάνες, ανερχόταν, σε 6.340.000 φράγκα.

Κατά τη διάρκεια της διακυβερνήσεως του Καποδίστρια, η οικονομική βοήθεια των Μεγάλων Δυνάμεων ανήλθε συνολικά σε 7.500.000 φράγκα. Τα έσοδα που κατάφερε να συγκεντρώσει ο κυβερνήτης, από καθαρά εσωτερικούς ελληνικούς πόρους, ανέρχονταν, σε 24.600.000 φράγκα⁴³.

³⁸ Μάκκας, ό.π., 41. Υπήρχαν, όμως, και οι αξιοπρεπείς πατριώτες, όπως ο Μιαούλης, ο οποίος πενόταν, με την πολυπληθή οικογένειά του. την ανάγκη του οποίου, όταν έμαθε ο κυβερνήτης, του απέστειλε 1.000 γρόσια ανά μήνα.

³⁹ Prokesch von Osten, ό.π., 262.

⁴⁰ Καποδίστριας, Επιστολαί Ι.Α..Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831, τόμος Α', 309-311.

⁴¹ Prokesch von Osten, ό.π., 255. Κατά τον συγγραφέα, ο ναύαρχος Κόχραν επέδειξε μέγιστη αμέλεια στην είσπραξη των φόρων.

⁴² Μάκκας, ό.π., 43-44.

⁴³ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 29.

5. Ίδρυση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας

Ο Καποδίστριας, έχοντας αδήριτη ανάγκη χρημάτων και μη βλέποντας πρόοδο στο ζήτημα του δανεισμού από τις Μεγάλες Δυνάμεις, προχώρησε, τον Φεβρουάριο του 1828, στην ίδρυση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας. Για την εξεύρεση των κεφαλαίων της τράπεζας, κατέφυγε στους Έλληνες εμπόρους κυρίως του εξωτερικού. Ο ίδιος ο κυβερνήτης κατέβαλε 25.000 τάλληρα, από την προσωπική του περιουσία, για να συγκροτηθεί το ταμείο της ιδρυθείσας τράπεζας⁴⁴.

Η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα παρείχε, ως εγγύηση, για τις καταθέσεις, το 8% του ετήσιου κρατικού προϋπολογισμού⁴⁵. Έτσι, σε έναν μήνα, συγκεντρώθηκαν 525.000 φράγκα. Μεταξύ αυτών που κατέθεσαν κεφάλαια ήταν ο ίδιος ο Καποδίστριας, με το ποσό των 5.000 φράγκων, ο Ελβετός τραπεζίτης Εϋνάρδος, ο οποίος δώρισε 50.000 φράγκα, πολλοί φιλέλληνες, μέλη του Πανελληνίου και Έλληνες έμποροι, κυρίως της Ύδρας και των Σπετσών⁴⁶. Η τράπεζα εξέδωσε και μετοχές, οι οποίες είχαν επταετή διάρκεια, όση προβλεπόταν να είναι η θητεία του κυβερνήτη. Ο τόκος που αποκόμιζαν οι μετοχές ανερχόταν σε 8% ανά έτος. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δεν υποθηκεύθηκαν εθνικές γαίες, ως εγγύηση της απόδοσης των χρημάτων των μετόχων.

Το έτος 1828-1829, τα έσοδα της τράπεζας, τα οποία ανέρχονταν, σε 750.000 φράγκα, δαπανήθηκαν, για τις ανάγκες της κυβέρνησης. Αυτό προκάλεσε την ανασφάλεια των μετόχων, καθώς αυτοί δεν είχαν λάβει, ως εγγύηση την υποθήκευση των εθνικών γαιών. Η ενίσχυση πολλών πλουσίων της Ελλάδας, προς το αρτισύστατο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα της χώρας, υπήρξε περιορισμένη και επιφυλακτική. Αυτό συνέβη, πιθανόν, εκτός της μειωμένη διασφάλισης των μετόχων, και για λόγους αντιπολιτευτικούς, προς τον κυβερνήτη⁴⁷.

Το 1830, όμως, αναγκάστηκαν να υποθηκευθούν οι σταφιδοαμπελώνες της ακτής της Αχαΐας, οι ελαιώνες της Κορίνθου

⁴⁴ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 260.

⁴⁵ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 832. Οι πλούσιοι Έλληνες που συμμετείχαν στον Αγώνα δεν έδειξαν προθυμία να ενισχύσουν την νεοϊδρυθείσα τράπεζα. Ο Γερμανός ιστορικός αποδίδει την απροθυμία αυτή στην ανεπαρκή παροχή εγγυήσεων προς τους μετόχους της τράπεζας.

⁴⁶ Μάκκας, *ό.π.*, 37-39.

⁴⁷ Πιπινέλης, *Πολιτική Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, 201-202.

και της Άμφισσας, η σμύριδα και οι αλυκές της Νάξου και οι αλυκές και τα λατομεία της Μήλου. Το 1830, δεν αναγράφηκε έσοδο, από την τράπεζα, προς τον εθνικό προϋπολογισμό. Η τράπεζα σταδιακά οδηγήθηκε σε μαρασμό. Ο Herzberg ισχυρίζεται ότι αιτίες της αποτυχίας της λειτουργίας της τράπεζας ήταν η εκτεταμένη πενία του μεγαλύτερου μέρους του ελληνικού λαού και η έλλειψη ικανής εξασφάλισης των ομολογιούχων⁴⁸. Τέλος, το 1835, η Αντιβασιλεία του Όθωνα έπαυσε τη λειτουργία της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας, που τόσο ευεργετική υπήρξε για τον τόπο⁴⁹.

6. Φορολογία-Έγγειος ιδιοκτησία

Όταν έφθασε ο Καποδίστριας, στην Ελλάδα, το μόνο έσοδο που είχε η κυβέρνηση ήταν η είσπραξη των φόρων εισαγωγής των ξένων εμπορευμάτων, ο οποίος δεν εισπράττονταν, εξαιτίας των συγκρούσεων του Ναυπλίου⁵⁰. Ο φόρος εισπράττονταν μόνο, στη Σύρο, που αποτελούσε το εμπορικό κέντρο της περιοχής. Τα 2/3 του φόρου αποδίδονταν στον ναύαρχο του ελληνικού στόλου, για τα έξοδα του πολεμικού ναυτικού.

Ο φόρος εγγείας ιδιοκτησίας ανερχόταν σε 10%, για τις ιδιωτικές και σε 30% για τις εθνικές (δημόσιες) γαίες. Ο φόρος θεωρούνταν άδικος, καθώς οι διαφορετικές γεωλογικές συνθήκες του εδάφους κάθε περιοχής απαιτούσαν διαφορετικά έξοδα, για την καλλιέργεια της γης, τα οποία δεν αφαιρούνταν, από τον φόρο⁵¹. Τα νησιά έδιδαν τον μεγαλύτερο φόρο, στην κυβέρνηση, καθώς η είσπραξή του, στην Πελοπόννησο παρουσίαζε πολλές δυσκολίες, λόγω της παρουσίας των Αιγυπτίων και της γενικότερης αναρχίας. Τον φόρο αυτόν εισέπρατταν οι εκμισθωτές των φόρων (δεκατιστές), από το δέκατο των ακαθάριστων προσόδων των γαιών. Οι εκμισθωτές, όμως, προέβαιναν σε καταπιέσεις και παρατυπίες, προκειμένου να εισπράξουν τους φόρους και αποκόμιζαν μεγάλα χρηματικά οφέλη. Κατά το έτος 1828-1829, ο φόρος που εισπράχθηκε υπολογίζεται, σε 2.300.000 φράγκα.

---

⁴⁸ Herzberg, ό.π., 18. Επενδυτές από το εξωτερικό δεν αγόραζαν ομόλογα της τράπεζας, γιατί πίστευαν ότι η ίδρυση του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, από τον κυβερνήτη, σκοπό είχε να αντιμετωπίσει την έλλειψη ρευστότητας που αντιμετώπιζε.

⁴⁹ Herzberg, ό.π., 82.

⁵⁰ Μάκκας, ό.π., 7.

⁵¹ Μάκκας, ό.π., 54-55.

Ο κυβερνήτης, όταν αντιλήφθηκε αυτή την κατάσταση, κατήργησε τους υπάρχοντες εκμισθωτές και προχώρησε σε νέο διαγωνισμό ορισμού φοροεισπρακτόρων. Από αυτόν τον διαγωνισμό, το κράτος εισέπραξε 30.000 τάλληρα. Τον Μάρτιο του 1830, ο Καποδίστριας προσπάθησε να μεταβάλει την καταβολή του φόρου, αντί σε είδος, να πραγματοποιείται σε χρήματα⁵². Το αποτέλεσμα της επιχειρηθείσης αλλαγής ήταν οι αγρότες να πέσουν θύματα τοκογλύφων, για την εξεύρεση χρημάτων προς πληρωμή των φόρων. Έτσι, το 1831, επανήλθε η πληρωμή των φόρων σε είδος, επί των προσόδων των γαιών.

Για την καταγραφή των γαιών και, ιδιαίτερα, των πρώην οθωμανικών και βακουφικών ιδιοκτησιών, ο κυβερνήτης συνέστησε την Κτηματολογική Επιτροπή. Η πραγματοποίηση της καταγραφής ενός κτηματολογίου των γαιών που απελευθερώθηκαν, από τον τουρκικό ζυγό, δεν ολοκληρώθηκε. Το συμπέρασμα των εργασιών ήταν ότι, εξαιτίας των καταστροφών που προκάλεσε ο στρατός του Ιμπραήμ, είχαν καταστραφεί τα 9/10 των καλλιεργήσιμων γαιών της Πελοποννήσου.

Ο Καποδίστριας αρνήθηκε να προβεί, σε διαμοιρασμό των εθνικών γαιών στους ακτήμονες αγρότες. Ο Νικόλαος Πονηρόπουλος είχε εκπονήσει ένα σχέδιο παραχώρησης 100 στρεμμάτων γης, ανά οικογένεια αγροτών, προς 30 φράγκα ανά στρέμμα, αλλά ο κυβερνήτης δεν συμφώνησε στην πραγματοποίησή του⁵³. Η μη διανομή των γαιών προκάλεσε έντονες δυσaréσκειες. Αργότερα, ο Καποδίστριας έδωσε εντολή στη Γερουσία, που διαδέχθηκε το Πανελλήνιον, να ενεργήσει τα αναγκαία, για τη διανομή των γαιών, η οποία, τελικά, δεν πραγματοποιήθηκε. Ο ιστορικός Herzberg υποστηρίζει ότι ο Καποδίστριας δεν είχε εξειδικευμένες οικονομικές γνώσεις και λειτουργούσε ως «άπλοῦς ιδιώτης»⁵⁴.

⁵² Herzberg, ό.π., 19. Δεν υπήρχαν νομίσματα, για να αποπληρωθούν οι φόροι, οπότε αναγκαστικά μόνο η πληρωμή σε είδος μπορούσε να λειτουργήσει.

⁵³ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 839. Ο συγγραφέας κατακρίνει τον Καποδίστρια, για την μη διανομή των εθνικών γαιών. Ευαγγελίδης, ό.π., 163. Ο Πονηρόπουλος υπολόγιζε τις αγροτικές οικογένειες σε 68.000 περίπου. Σύμφωνα με το σχέδιο του, το κράτος θα εισέπραττε 204.000.000 φράγκα, εντός τριάντα ετών. Ο τόκος θα ανερχόταν σε 6% και τα ετήσια έσοδα σε 20.400.000 φράγκα.

⁵⁴ Herzberg, ό.π., 18-19. Ο Γερμανός ιστορικός επικρίνει τον κυβερνήτη ότι κακώς διατήρησε την έγγεια φορολογία που ίσχυε, επί τουρκοκρατίας,

Όσον αφορά στους εμμέσους φόρους, ο κυβερνήτης αύξησε τους τελωνειακούς δασμούς, από 2-3%, σε 6 εξαγωγής και 10% εισαγωγής. Αυτή η αύξηση απέφερε έσοδα 1.200.000 φοινίκων⁵⁵. Το 1831, αύξησε ακόμη περισσότερο τους τελωνειακούς δασμούς σε 8% εξαγωγής και 12% εισαγωγής. Η δεκάτη και οι τελωνιακοί δασμοί αποτελούσαν τις κύριες πηγές εσόδων του κυβερνήτη.

7. Ίδρυση Εθνικού Νομισματοκοπείου

Σύμφωνα με το Ζ' ψήφισμα της Εθνοσυνέλευσης του Άργους, προβλεπόταν η κοπή εθνικού νομίσματος για την καταπολέμηση της κιβδηλείας. Έτσι, ο κυβερνήτης αποφάσισε την ίδρυση Εθνικού Νομισματοκοπείου. Το σχέδιο, για την ίδρυσή του, συνέταξε το Πανελλήνιο. Σε αυτό, περιγραφόταν η τιμή, τα σύμβολα και οι επιγραφές που θα έφεραν τα πρώτα νομίσματα του νέου ελληνικού κράτους.

Στο νομισματοκοπείο της Αίγινας, προβλεπόταν κοπή χρυσών, αργυρών και χάλκινων νομισμάτων. Τελικά, μόνο ασημένια και χάλκινα νομίσματα παράχθηκαν. Ο έμπορος Αλέξανδρος Κοντόσταυλος στάλθηκε στη Μάλτα, στην οικία του οποίου φιλοξενήθηκε ο Καποδίστριας κατά τη διαμονή του στο νησί, όταν επέβαινε στο αγγλικό δίκροτο «Warspite», από όπου αγόρασε μηχανή κοπής νομισμάτων. Ο Κοντόσταυλος, επίσης, ρευστοποίησε τις συναλλαγματικές των 500.000 φράγκων, που είχε χορηγήσει ο Ρώσος ηγεμόνας στην Ελλάδα. Στη Μάλτα, ο Κοντόσταυλος πέτυχε την αγορά μηχανής κοπής νομισμάτων, η οποία ήταν ιδιοκτησία του τάγματος των Ιπποτών της Μάλτας που καταργήθηκε. Το αντίτιμο για την αγορά αυτή ανερχόταν στο ευτελές ποσό των 100 αγγλικών λιρών⁵⁶.

Παρά την αρχική δυσπιστία για την ικανότητα της έναντι ευτελούς ποσού αγορασθείσης κοπτικής μηχανής, τον Ιούλιο του 1829, κόπηκαν ο πρώτος ασημένιος φοίνικας και χάλκινα νομίσματα

αλλά και η εκμίσθωση της είσπραξης των φόρων δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

⁵⁵ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 843-844. Η αύξηση αυτή των φόρων δεν επέφερε αύξηση των εσόδων του κράτους. Μάκκας, *ό.π.*, 57. Ο συγγραφέας ερμηνεύει την κριτική των ξένων στο μέτρο της αύξησης των δασμών, στο προηγούμενο καθεστώς που απολάμβαναν, επί τουρκοκρατίας, όπου οι Τούρκοι αδιαφορούσαν, για την είσπραξη τελωνειακών δασμών.

⁵⁶ Μάκκας, *ό.π.*, 44-45.

των ενός, πέντε και δέκα λεπτών⁵⁷. Έκτοτε, συνεχίστηκε η κοπή νομισμάτων, από το Εθνικό Νομισματοκοπείο της Αίγινας. Τα νομίσματα έφεραν, στη μία πλευρά το μυθικό πουλί φοίνικα πάνω στο οποίο ήταν σχηματισμένος ένας σταυρός και από κάτω η χρονολογία ,αωκα' (1821) και τα γράμματα Ελληνική Πολιτεία, στην άλλη πλευρά σχηματίζονταν κλαδιά ελιάς και δάφνης συνδεδεμένα και αναγραφόταν η αξία του νομίσματος και η επιγραφή Κυβερνήτης Ι.Α. Καποδίστριας. Ο αργυρός φοίνικας έφερε τη χρονολογία του 1828, όταν αποβιβάστηκε ο κυβερνήτης στην Ελλάδα, ενώ τα χάλκινα νομίσματα τις χρονολογίες, από το 1829 έως το 1831.

Κατά την παραγωγή των νομισμάτων, δεν αφαιρούνταν τα έξοδα κοπής. Το αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής ήταν να ζημιώνεται οικονομικά το ελληνικό κράτος, κατά το στάδιο της παραγωγής⁵⁸. Ο Καποδίστριας αντιλήφθηκε τη ζημία και η επιτροπή της Οικονομίας άρχισε ανακρίσεις. Υπολογίζεται ότι συνολικά κόπηκαν 12.000 φοίνικες. Οι κερδοσκόποι αγόραζαν τον φοίνικα και τον έλιωναν ή τον πουλούσαν στο εξωτερικό, γιατί είχε υψηλή περιεκτικότητα σε άργυρο. Ο Κοντόσταυλος κατηγορήθηκε ότι έκοψε λιγότερα νομίσματα, από αυτά, που μπορούσε, αλλά η κατηγορία αποδείχθηκε αστήρικτη⁵⁹. Τον Ιούλιο του 1831, απαγορεύτηκε η χρήση ξένων νομισμάτων στην ελληνική επικράτεια.

8. Εσωτερική ασφάλεια-Αστυνόμευση

Ο κυβερνήτης φρόντισε, για την τήρηση της εσωτερικής ασφάλειας, η οποία είχε καίρια βλαφθεί, κατά την περίοδο του πολυετούς Αγώνα. Μάλιστα, προκλήθηκαν αντιδράσεις από την υπερβολική αυστηρότητα, κατά την εφαρμογή της τάξης⁶⁰. Είναι χαρακτηριστική η φράση ενός βοσκού της εποχής ότι «δέν έχω

⁵⁷ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 281-282. Ο Τρικούπης επικρίνει τον κυβερνήτη, μέχρι και για την επιλογή του συμβόλου του φοίνικα, επειδή, ο Καποδίστριας ήθελε να αποδείξει, με αυτή την επιλογή, ότι «πεσοῦσα ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τῆς ἐπανάστασεως, ἐξανίστατο ἐπὶ τῶν ζωοποιῶν ἡμερῶν του». Ο φοίνικας αποτέλεσε το σύμβολο της σημαίας της επανάστασης στη Μολδοβλαχία.

⁵⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 844-845.

⁵⁹ Μάκκας, *ό.π.*, 47.

⁶⁰ Καλεβράς, *ό.π.*, 21-22. Ο Καλεβράς υποστηρίζει ότι ο κυβερνήτης τον διόρισε, στη μυστική αστυνομία και τομέας αρμοδιότητάς του ορίστηκε η Πελοπόννησος, όπου ανακάλυψε συνωμοσίες των κοτζαμπάσηδων, για απόδοση τίτλων ευγενείας.

ανάγκην νὰ φυλάττω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ποίμνιόν μου, διότι ὑπὸ τὴν οὐρὰν τῆς προβατίνας εἶναι ὁ Μπαρμπαγιάννης»⁶¹.

Ο Καποδίστριας καθιέρωσε τα διαβατήρια, για τον καλύτερο έλεγχο της τάξης και της εγκληματικότητας. Η είσοδος στην Ελλάδα, συνεπώς, γινόταν μόνο με τη χρήση ελληνικού διαβατηρίου, για τους Έλληνες, και ξένου κράτους, για τους αλλοδαπούς⁶². Ο εισερχόμενος αλλοδαπός θα έπρεπε να αποδείξει ότι έχει εξασφαλίσει τα έξοδα του βιοπορισμού του και να δηλώσει ότι θα σέβεται τους νόμους. Με τη χρήση των διαβατηρίων, η οποία κατηγορήθηκε από την αντιπολίτευση, ως απολυταρχικής σύλληψης, εμπεδώθηκε η ασφάλεια και η ειρήνη στο εσωτερικό της Ελλάδας.

9. Οργάνωση του Στρατού

Κατά την άφιξη του κυβερνήτη στην Ελλάδα, 300 άνδρες ήταν συγκεντρωμένοι στην Ελευσίνα, ενώ, υπό τον Δυοβουνιώτη, άλλοι 1.500. Τον συνολικό αριθμό των ατάκτων πολεμιστών, κατά τον γραμματέα των Στρατιωτικών Βλαχόπουλο, η κυβέρνηση δεν στάθηκε δυνατό να τον καταμετρήσει⁶³. Ο υφιστάμενος τακτικός στρατός αποτελούνταν από 2.612 άνδρες, οι οποίοι αντιμετώπιζαν πολλές ελλείψεις και είχαν ανεπαρκή οπλισμό. Ο κυβερνήτης συνέστησε αυστηρή οικονομία, καθώς το ποσό των 300.000 φράγκων που έφερε, κατά την άφιξή του, δαπανήθηκε στις επείγουσες ανάγκες του στρατού, του ναυτικού και της διοίκησης. Αναγκάστηκε, λοιπόν, να ζητήσει νέα δάνεια 10.000 ταλλήρων, από τον Άγγλο αρμοστή της Κέρκυρας Άνταμ, και 100.000 τάλληρα, από την Ιονική κυβέρνηση, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες του κράτους⁶⁴.

Ο κυβερνήτης διοργάνωσε δύο στρατόπεδα, ένα της Ανατολικής, υπό τον Δημήτριο Υψηλάντη, και ένα της Δυτικής Ελλάδος, υπό τον

---

⁶¹ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 28. Μπαρμπαγιάννης ονομαζόταν, από τον απλό λαό, ο Καποδίστριας. Γεγονός που δείχνει τόσο την οικειότητα που ένοιωθε ο λαός, για το πρόσωπό του κυβερνήτη, όσο και την αγάπη που έτρεφε, προς αυτόν.

⁶² Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος, 88.

⁶³ Prokesch von Osten, ό.π., 256. Ο γραμματέας των Στρατιωτικών δήλωσε, στον κυβερνήτη, ότι το μεγαλύτερο μέρος του στρατού δεν πληρωνόταν και είχε ανάγκη εφοδίων.

⁶⁴ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 392-396. Η πληροφορία, για το δάνειο του Άγγλου αρμοστή, δίνεται σε επιστολή του, προς τον αδελφό του Βιάρρο, την 24 Ιανουαρίου/5 Φεβρουαρίου 1828.

Άγγλο Τσωρτς (Richard Church, 1784-1873). Τον Αύγουστο του 1829, ο τακτικός στρατός τέθηκε, υπό τη διοίκηση του Γάλλου Τρεσέλ. Ο τακτικός στρατός διέθετε χωριστό Οργανισμό. Έτσι, ο τακτικός στρατός χωρίζονταν σε τάγματα και ίλες. Στον Πόρο, επιδιώχθηκε η οργάνωση του ατάκτου στρατού. Ο κυβερνήτης φρόντισε για την κατασκευή στρατώνων, στο Ναύπλιο, στο Άργος, στην Κόρινθο, στην Πάτρα και στην Ναύπακτο, όπου μπορούσαν να φιλοξενηθούν πέντε χιλιάδες στρατιώτες⁶⁵.

Έτσι, σύμφωνα με τον νέο Οργανισμό του τακτικού Στρατού που συντάχθηκε, ο μέχρι πρότινος άτακτος στρατός χωριζόταν σε νέες μονάδες. Πρώτη διαίρεση του στρατού ορίστηκε αυτή της χιλιαρχίας, η οποία θα αποτελούνταν από 1.000 άνδρες, υπό την εξουσία ενός χιλιάρχου. Η διαίρεση του στρατού σε χιλιαρχίες έγινε, ύστερα από εισήγηση του Δημητρίου Υψηλάντη και του Άγγλου Τσωρτς⁶⁶.

Ο Υψηλάντης ορίστηκε στρατάρχης. Η εξουσία κατανεμόταν, μετά τον χιλιάρχο, διαδοχικά και βαθμηδόν, σε δύο πεντακοσιάρχες, δέκα εκατοντάρχες, είκοσι πεντηκοντάρχες, σαράντα εικοσιπεντάρχες, ογδόντα δωδεκάρχες και εκατόν εξήντα πεντάρχες. Η χιλιαρχία αποτελούνταν, συνεπώς, από 800 στρατιώτες. Τη χιλιαρχία συνόδευαν ένας υπασπιστής, ένας γραμματέας, ένας ιερέας, ένας ιατρός, ένας ταμίας, ένας φροντιστής, δύο σημαιοφόροι και δύο σαλπικτές-τυμπανιστές. Οι ηλικιωμένοι οπλαρχηγοί λάμβαναν την θέση του στρατιωτικού συμβούλου⁶⁷. Ο Κίτσος Τζαβέλλας αποδέχθηκε πρώτος τη θέση του χιλιάρχου. Όρισε υφισταμένους του πολλούς Σουλιώτες, μεταξύ αυτών ο Φωτομάρας και ο Πανομάρας. Η μισθοδοσία γίνονταν, από την κυβέρνηση και όχι μέσω των οπλαρχηγών, όπως παλαιότερα. Οι συχνές επιθεωρήσεις ανάγκαζαν τους αξιωματικούς να δηλώνουν τον πραγματικό αριθμό των

---

⁶⁵ Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι.Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Α', 95.

⁶⁶ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 83. Πρώτοι χιλιάρχοι ορίστηκαν οι Κίτσος Τζαβέλλας, Χατζή Πέτρος, Θεόδωρος Γρίβας, Ιωάννης Στράτος, Γιάννης Δυοβουνιώτης, Ζέρβας και καπετάν Κώστας.

⁶⁷ Παπαγεωργίου, *Η στρατιωτική πολιτική του Καποδίστρια*, 27-30. Πρόβλημα αποτελούσε η αποδοχή της θέσης του χιλιάρχου, από οπλαρχηγούς, που κατείχαν ήδη διπλώματα στρατηγίας. Μόνο το 1824, δόθηκαν 51 διπλώματα στρατηγίας, 88 αντιστρατηγίας και 393 χιλιαρχίας.

ανδρών τους, και όχι μεγαλύτερο, για να εισπράττουν περισσότερες αμοιβές, όπως γινόταν μέχρι τότε.

Έτσι, η πρώτη χιλιαρχία μπορεί να χαρακτηριστεί σουλιώτικη⁶⁸. Ακολουθώς, ορίστηκαν οι αμοιβές και τα σιτηρέσια εκάστου βαθμού. Οι αντιπολιτευόμενοι πολέμησαν το θεσμό της χιλιαρχίας, υποτιμώντας την αξιοσύνη του Υψηλάντη και αναγνωρίζοντας τον Τσωρτς ως αρχιστράτηγο. Αργότερα, δέχθηκε και ο Ρουμελιώτης Χατζή Πέτρος το βαθμό του χιλιάρχου. Αρχικά, όμως, αντιμετώπισε δυσκολίες στην επάνδρωση της χιλιαρχίας του. Πολλοί άτακτοι καταδέχθηκαν να καταταγούν ως υπαξιωματικοί, στη χιλιαρχία. Η δεύτερη χιλιαρχία αποτελούνταν κυρίως από άνδρες, οι οποίοι προέρχονταν, από τη Δυτική Στερεά και την Ήπειρο. Η τρίτη χιλιαρχία είχε χιλίαρχο τον Γιαννάκη Στράτο. Δεν κατάφερε να συγκεντρώσει, παρά μόνο 550 άνδρες⁶⁹. Η τέταρτη χιλιαρχία, υπό τον Γεώργιο Δυοβουνιώτη, επανδρώθηκε, από 1.300 άνδρες, που προέρχονταν, από την Ανατολική και Δυτική Στερεά Ελλάδα. Υπήρχαν, όμως, οπλαρχηγοί, οι οποίοι θεώρησαν υποτιμητικό να υπηρετήσουν ως πεντακοσιάρχοι, όπως ο Ιωάννης Ρούκης και ο Νάκος Πανουργιάς⁷⁰. Η πέμπτη χιλιαρχία συστάθηκε, υπό τον Νικόλαο Κριεζώτη, από άνδρες προερχόμενους, κυρίως από την Ανατολική και Κεντρική Στερεά, αλλά και λιγότερο από την Ανατολική Στερεά, την Πελοπόννησο και ετερόχθονες. Η έκτη χιλιαρχία συγκροτήθηκε, υπό τον Βάσο Μαυροβουνιώτη. Ο Μαυροβουνιώτης, όμως, κατηγορούνταν, για πειθαρχικό παράπτωμα και η τοποθέτησή του εκκρεμούσε, αλλά η χιλιαρχία του συγκροτήθηκε κανονικά, με δύναμη 860 άνδρες. Αργότερα, συστάθηκε χιλιαρχία, υπό τον Γαρδικιώτη Γρίβα, με δύναμη 664 ανδρών, των οποίων οι περισσότεροι κατάγονταν, από την Δυτική Στερεά και την Ήπειρο. Άλλη χιλιαρχία συγκροτήθηκε, με χιλίαρχο

⁶⁸ Παπαγεωργίου, ό.π., 34. Κατά τον συγγραφέα, ο Καποδίστριας προτίμησε να σχηματιστεί μία «σουλιώτικη» χιλιαρχία και όχι αναμεμιγμένη με Ρουμελιώτες, κατά πρώτο λόγο, για να μην υπάρχουν προστριβές, και, κατά δεύτερο, για να τους χρησιμοποιήσει ως στήριγμα της εξουσίας του, επειδή ήταν ετερόχθονες και δεν περιλήφθηκαν στο ελληνικό κράτος. Αρχικά, η πρώτη χιλιαρχία είχε δύναμη 670 ανδρών.

⁶⁹ Παπαγεωργίου, ό.π., 36-40.

⁷⁰ Παπαγεωργίου, ό.π., 43-44. Ο Πανουργιάς πείστηκε, τελικά, από τον Δυοβουνιώτη, να δεχθεί την θέση. Ο Ρούκης έμεινε αμετάπειστος και την θέση του έλαβε ο Γιάννης του Γκούρα. Αργότερα, πείστηκε να λάβει θέση πεντακοσιάρχου.

τον Διαμάντη Ζέρβα, αποτελούμενη, κατά κύριο λόγο, από Σουλιώτες, με δύναμη 470 ανδρών.

Παράλληλα, με τις χιλιαρχίες, συστάθηκαν ανεξάρτητες αρχηγίες, όπως η Μακεδονική Αρχηγία, από Θεσσαλομακεδόνες, υπό τον Τόλιο Λάζου, με δύναμη 860 άνδρες. Αρκετοί Θεσσαλομακεδόνες δεν αποδέχθηκαν την αρχηγία του Λάζου και, για να κατασιγάσουν οι αντιδράσεις, σχηματίστηκε άλλη μία ανεξάρτητη αρχηγία, υπό τον Δημήτριο Καρατάσο, υιό του Τσάμη, με δύναμη 240 ανδρών. Άλλες αρχηγίες αποτελούσαν αυτές των Χορμοβιτών, υπό τον Χορμοβίτη, και του Γιώργου Σκουρτανιώτη. Τον Ιούλιο του 1828, οι δύο τελευταίες αρχηγίες εντάχθηκαν, στην υπό σύσταση χιλιαρχία, υπό τον Διονύσιο Ευμορφόπουλο, με δύναμη 600 ανδρών. Ανεξάρτητη πεντηκοσιαρχία συστάθηκε, υπό τον Νικόλαο Τζαβέλλα. Τέλος, συγκροτήθηκε μία τελευταία χιλιαρχία, υπό τον Νάση Νίκα (Κουτσονίκα)⁷¹. Ο Τσωρτς περιορίστηκε, στην αρχιστρατηγία της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας.

Τον Μάρτιο του 1828, ο κυβερνήτης επιθεώρησε και όρκισε τις τρεις πρώτες χιλιαρχίες. Η άφιξη σωμάτων ατάκτων κλόνιζε την πειθαρχία, στις χιλιαρχίες. Για την αντιμετώπιση του φαινομένου της απειθαρχίας, συστάθηκε μόνιμο Πολεμικό Συμβούλιο, το οποίο θα εκδίκασε τις παραβάσεις, επί των άρθρων του διοργανισμού των χιλιαρχιών.

Τον Οκτώβριο του 1829, η χιλιαρχία αντικαταστάθηκε από είκοσι ελαφρά τάγματα, τα οποία υποδιαιρέθηκαν σε τέσσερις λόχους. Εισηγητής αυτής της δομής του στρατεύματος υπήρξε ο Αυγουστίνος⁷². Τον Νοέμβριο, συγκροτήθηκαν, στη Ναύπακτο, τα πρώτα πέντε ελαφρά τάγματα, με δύναμη λιγότερη των 300 ανδρών έκαστο. Τον Ιανουάριο, συγκροτήθηκαν άλλα οκτώ τάγματα. Στην Ανατολική Στερεά ο σχηματισμός των ελαφρών ταγμάτων παρουσίασε δυσκολίες, γιατί, στην περιοχή αυτή, ήταν συγκεντρωμένοι πολλοί δυσαρεστημένοι, από την διοίκηση του Αυγουστίνου. Τελικά, τον Ιανουάριο του 1830, συστάθηκαν έξι ελαφρά τάγματα, στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα. Τα τάγματα

---

⁷¹ Παπαγεωργίου, *ό.π.*, 65. Βαθμό χιλιάρχου έφεραν, επίσης, οι Τζέλιος, Βλαχόπουλος, Βαρνακιώτης, Τζόγκας, Κατσικογιάννης και Μακρής.

⁷² Παπαγεωργίου, *ό.π.*, 79. Ο Αυγουστίνος πέτυχε την περιθωριοποίηση του Υψηλάντη. Αυτό το γεγονός προκάλεσε ποικίλες αρνητικές αντιδράσεις.

διοικούσε ταξιάρχης, ενώ οι χιλιάρχοι προβιβάστηκαν σε στρατηγούς. Όσοι δεν κατάφεραν να ενταχθούν στην νέα οργάνωση των ταγμάτων εντάχθηκαν στο σώμα που ονομάστηκε Ταξιαρχικόν. Από πολλούς, θεωρήθηκε λάθος η μετάβαση της στρατιωτικής οργάνωσης, σε μεγάλες μονάδες, στις οποίες οι οπλαρχηγοί και οι άνδρες τους δεν είχαν συνηθίσει να λειτουργούν⁷³.

Οι στρατιώτες λάμβαναν σιτηρέσιο καθημερινώς και μισθό, που αποδιδόταν ανά τρίμηνο. Οι βαθμοί πέραν του δεκάρχου απονέμονταν από την κυβέρνηση, ενώ του πεντάρχου και δεκάρχου από τον χιλιάρχο. Καθιερώθηκε όρκος όλων των στρατιωτών⁷⁴. Επίσης, δεν επιτρεπόταν μετακίνηση αξιωματικού ή στρατιώτη, χωρίς την άδεια του διοικητή του, για το οποίο προβλεπόταν ειδική μνεία στον στρατιωτικό όρκο. Εκείνη την εποχή, δεν ήταν εύκολο να περιορισθούν και να πειθαρχούν αγωνιστές που είχαν μάθει να δρουν ελεύθεροι στα βουνά. Μάλιστα, όταν κλήθηκαν σε στράτευση νεοσύλλεκτοι, μόλις είκοσι παρουσιάστηκαν.

Προβλέπονταν, ακόμη, διατάξεις στρατιωτικού ποινικού κώδικα. Αναγράφονταν τα αδικήματα και οι ποινές για κάθε παράβαση, που κυμαίνονταν, από χρηματική ποινή και στέρηση βαθμού, μέχρι θανάτωση. Προβλεπόταν η ίδρυση δύο Στρατοδικείων και ενός Αναθεωρητικού (στρατιωτικού Εφετείου) στο Ναύπλιο, αλλά και η λειτουργία, για πρακτικούς λόγους, κατά τόπους Πειθαρχικών Συμβουλίων. Οι χήρες των στρατιωτών λάμβαναν το ήμισυ του μισθού του αποθανόντος συζύγου τους. Ο στρατάρχης ορκιζόταν να υποτάσσεται στις διαταγές του κυβερνήτη⁷⁵.

---

⁷³ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 852-854. Ο συγγραφέας θεωρεί αποτυχημένη την κατανομή του στρατού σε χιλιαρχίες, καθώς αποτελούσαν ιδιαίτερα μεγάλες μονάδες για τα δεδομένα της ελληνικής γεωμορφολογίας. Άλλωστε, οι άτακτοι είχαν συνηθίσει, μέχρι τότε, να λειτουργούν σε μικρότερες μονάδες. Herzberg, *ό.π.*, 22. Ο Γερμανός ιστορικός θεωρεί, επίσης, λανθασμένη την διαίρεση του στρατού σε μεγάλες μονάδες, όπως οι χιλιαρχίες.

⁷⁴ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 171. Ο όρκος ξεκινούσε ως εξής «ὀρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ χύσω καὶ τὴν ὑστερινὴν σταλαγματιὰν τοῦ αἵματός μου ὑπερασπίζόμενος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τὴν ἱερὰν ἡμῶν ὀρθόδοξον πίστην καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς κοινῆς πατρίδος καὶ ὑποστηρίζων τοὺς νόμους της...».

⁷⁵ Κρέμος, *Γενική Ιστορία από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, 953-955.

Οργανώθηκε, επίσης, το άτακτο ελαφρύ ιππικό, το οποίο ήταν ολιγάριθμο. Ιδρύθηκε σώμα Υπονομοποιών (Λαγουμιτζήδων) δύναμης 20 ανδρών, Πυροβολιστών, με έδρα την Ναύπακτο και Οπαδών, που λειτουργούσε ως προσωπική φρουρά του Αυγουστίνου⁷⁶. Περίπου 80 αξιωματικοί εντάχθηκαν στο τάγμα που ονομάστηκε Τυπικό. Η διεύθυνση της Επιμελητείας ανατέθηκε στον Γάλλο οικονομικό αξιωματικό Σωκέ.

Ο Καποδίστριας, επειδή θεωρούσε απαραίτητη τη σύσταση εξειδικευμένου σώματος πυροβολητών, ίδρυσε τάγμα, αποτελούμενο από έξι λόχους⁷⁷. Κάθε λόχος απαρτιζόταν από 100 άνδρες, μαζί με τους αξιωματικούς και υπαξιωματικούς. Στο σώμα, εντάχθηκαν κυρίως ναύτες πυροβολητές, από τα νησιά Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά, αλλά και από τα Επτάνησα. Διοικητής, αρχικά, ορίστηκε ο Νικόλαος Πιέρρης, ενώ, αργότερα, ο Γάλλος αξιωματικός Πωζιέ.

Εκείνη την εποχή, τον Δεκέμβριο του 1828, ο Καποδίστριας ίδρυσε τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, μετά από πρόταση του Βαυαρού Έυδεκ. Η διοίκηση της σχολής ανατέθηκε, στον Γάλλο λοχαγό του πυροβολικού Ανρί Πωζιέ. Στους πρώτους φοιτήσαντες στη σχολή συγκαταλέγονταν τα τέκνα των επιφανεστέρων οικογενειών, κυρίως, όμως, ετερεχθόνων. Το 1831, διορίστηκε διευθυντής της σχολής ο Ρώσος αντισυνταγματάρχης του πυροβολικού Νικόλαος Ράϊκοφ.

Για τη σύσταση τακτικού στρατού, ο κυβερνήτης δεν αποδέχθηκε τις προτάσεις του Γάλλου Φαβιέρου, για στράτευση με κλήρο μόνο εμπειροπόλεμων ανδρών, με στόχο την εξασθένηση των ατάκτων σωμάτων. Ο Γάλλος δυσανεστήθηκε και αποχώρησε στην πατρίδα του⁷⁸. Κατόπιν, τη διοίκηση του τακτικού στρατού ανέλαβε ο Βαυαρός Έυδεκ. Τον Ιούλιο του 1829, παραιτήθηκε ο Έυδεκ, για λόγους υγείας, και ανέλαβε τη διοίκηση ο Γάλλος ταγματάρχης Τρέζελ. Το σώμα χωρίστηκε, σε πεζικό, με 4 τάγματα, πυροβολικό, ιππικό και μηχανικό. Το ιππικό χωρίστηκε, σε δύο ίλες, με έδρα το Άργος και την Τριπολιτσά, υπό τη διοίκηση του Πολωνού ταγματάρχη Φαρούντζ και, αργότερα, του Δημητρίου Καλλέργη. Τον Ιούλιο του 1829, το σώμα αποτελούνταν από 300 περίπου άνδρες και 270 ίππους. Το μηχανικό οργανώθηκε, από τον Γάλλο λοχαγό Γκαρνώ.

⁷⁶ Παπαγεωργίου, ό.π., 115.

⁷⁷ Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος, 84.

⁷⁸ Παπαγεωργίου, ό.π., 138.

Τον Φεβρουάριο του 1828, ο κυβερνήτης επιθεώρησε τον στρατό, με την παρουσία Ρουμελιωτών. Στην επιθεώρηση, παραβρίσκονταν οι πλοίαρχοι των Μεγάλων Δυνάμεων, ο Άγγλος Πάρκερ, ο Γάλλος Λαλάνδ και ο Ρώσος Πέτροβιτς. Την 20 Φεβρουαρίου, ο Καποδίστριας μετέβη στο Ναύπλιο, του οποίου το φρούριο Παλαμήδι παραδόθηκε, από τον Γρίβα στον Βαυαρό Έϋδεκ, μετέπειτα μέλος της Αντιβασιλείας του Όθωνα. Παραδόθηκε και το κάστρο της Ακροναυπλίας (Ίτς Καλέ) στον Γερμανό Μύλλερ και στον Ρώσο Ράϊκοφ.

Ναυτική φρουρά τοποθετήθηκε, στην Ακροναυπλία, υπό τον Νικόλαο Γουδή, με Σπετσιώτες, στο Παλαμήδι, υπό τον Γεώργιο Σαχτούρη, με Υδραίους και, στα πυροβόλα του Ναυπλίου, υπό τον Κωνσταντή Νικόδημο, με Ψαριανούς.

Τον Θεόδωρο Γρίβα, με 300 άνδρες, ο Καποδίστριας απέστειλε στο Αίγιο. Τον Απρίλιο, ο Καποδίστριας παρέλαβε το φρούριο της Κορίνθου, από τον Νικόλαο Τζαβέλλα. Έπειτα, επισκέφθηκε το Άργος. Ένα, από αυτά που καταλόγιζαν οι αντιπολιτευόμενοι στον Καποδίστρια, ήταν ότι, επειδή δεν είχε στρατιωτική πείρα, παρά μόνο διπλωματική, δεν μπορούσε να συντελέσει, στη σωστή στρατιωτική οργάνωση του νέου κράτους.

Ο στρατός, σε γενικές γραμμές, με εξαίρεση την εξέγερση του Τσάμη Καρατάσου, υποτάχθηκε και ακολούθησε τις εντολές του κυβερνήτη. Αυτόν ήταν αποτέλεσμα της εκτίμησης, που έτρεφαν πολλοί οπλαρχηγοί, στο πρόσωπο του κυβερνήτη, αλλά και των οικονομικών απολαβών, που τους εξασφάλιζε η παραμονή στις τάξεις του στρατού⁷⁹. Αυτό αποδείχθηκε περίτρανα, όταν μετά την δολοφονία του κυβερνήτη, η αντιπολίτευση κατάφερε πολύ εύκολα να εξεγερθούν πολλοί αξιωματικοί.

10. Οργάνωση του Ναυτικού

Όσον αφορά το ναυτικό, όταν έφθασε ο Καποδίστριας στην Ελλάδα, αυτό περιλάμβανε τη φρεγάτα «Ελλάς» και τρία ατμόπλοια, τα οποία είχαν αγοραστεί με τα χρήματα του δανείου, την κορβέτα «Ύδρα», τη γολέτα «Αθηναΐς» και τρεις κανονιοφόρους, οι οποίες είχαν ναυπηγηθεί με δαπάνες φιλελλήνων. Αυτά τα πλοία

⁷⁹ Παπαγεωργίου, ό.π., 155-156. Οι αποδοχές των αξιωματικών θεωρούνταν πολύ ικανοποιητικές, για την εποχή, συγκρινόμενες, με τις αποδοχές των υπολοίπων δημοσίων υπαλλήλων.

βρίσκονταν υπό την ιδιοκτησία του ελληνικού κράτους. Όλα τα υπόλοιπα πολεμικά που χρησιμοποιήθηκαν, κατά τη διάρκεια του Αγώνα, ήταν ιδιωτικά, από την Ύδρα, τις Σπέτσες και τα Ψαρά⁸⁰.

Τον στόλο διοικούσε ο ναύαρχος Κόχραν (Thomas Cochrane, 1775-1860), ο οποίος προκάλεσε πολλές αντιδράσεις για τον αυθαίρετο τρόπο που ασκούσε τη διοίκηση. Ο Άγγλος ναύαρχος είχε λάβει 37.000 λίρες, με σκοπό να αποζημιωθεί, για τις υπηρεσίες που πρόσφερε στη κυβέρνηση της Βραζιλίας, στον πόλεμό της με την Πορτογαλία⁸¹. Επιπρόσθετα, ο Κόχραν σπατάλησε άλλες 150.000 λίρες, σε ναυτικούς εξοπλισμούς, οι οποίοι, κατά τους κατηγορούς του, δεν είχαν κανένα αξιόλογο αποτέλεσμα. Μετά την αποχώρηση του Κόχραν, ο Καποδίστριας τοποθέτησε διοικητή του ναυτικού τον αδελφό του Βιάρo Καποδίστρια, ο οποίος, όμως, δεν είχε καμία ναυτική πολεμική πείρα. Το γεγονός εξόργιζε τους ναυτικούς και ιδιαίτερα της Ύδρας, της οποίας ο στόλος αποκλείστηκε από τον μελλοντικό πολεμικό σχεδιασμό. Ο Καποδίστριας προωθούσε τη δημιουργία τακτικού πολεμικού ναυτικού, ώστε να μην εξαρτάται η εκάστοτε κυβέρνηση, από τους ιδιώτες ιδιοκτήτες εμπορικών πλοίων⁸². Ο κυβερνήτης κατασκεύασε το επίνειο του Πόρου, για τον πολεμικό στόλο⁸³.

Το εμπορικό ναυτικό διέθετε πολυάριθμα πλοία, αλλά αυτά δεν αξιοποιήθηκαν, αυτή την περίοδο, σε πολεμικές ενέργειες. Για να αντιμετωπίσει η προηγούμενη κυβέρνηση την κατάρρευση του θαλάσσιου εμπορίου, είχε εκδώσει άδειες καταδρομικές, για την επιβίωση των ναυτικών. Ουσιαστικά, αναγνωριζόταν το δικαίωμα άσκησης της πειρατείας. Ο Καποδίστριας, μετά την άφιξή του, αντιμετώπισε άμεσα το πρόβλημα της πειρατείας. Η καταπολέμηση

---

⁸⁰ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 858-863. Ο Καποδίστριας επιδίωξε την απεξάρτηση του ελληνικού κράτους, από τον πατριωτισμό και την καλή θέληση των νησιωτών, κυρίως των Υδραίων. Ο Κόχραν είχε κατηγορηθεί ότι κατασπατάλησε δημόσια χρήματα, χωρίς καμία αξιόλογη επιτυχία.

⁸¹ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 262. Ο Κόχραν, στη Βραζιλία, ανέλαβε τη διοίκηση των ναυτικών δυνάμεων της χώρας, κατά τη διάρκεια του πολέμου της ανεξαρτησίας, εναντίον της Πορτογαλίας (1823-1825).

⁸² Herzberg, *ό.π.*, 22-23. Ο συγγραφέας κατηγορεί τον κυβερνήτη ότι, στην οργάνωση του Ναυτικού, πραγματοποίησε μεγαλύτερα σφάλματα, από αυτά που διέπραξε στην οργάνωση του στρατού.

⁸³ Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι.Α.Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831, τόμος Α', 95.*

του φαινομένου ανατέθηκε στον Ανδρέα Μιαούλη, ο οποίος το αντιμετώπισε με επιτυχία⁸⁴.

11. Διοικητική διαίρεση του κράτους

Ο Καποδίστριας, κατά την παραμονή του στο Ναύπλιο, στην οικία του Εμμανουήλ Ξένου, προέβη στη διοικητική διαίρεση της Πελοποννήσου και των νήσων⁸⁵. Η Πελοπόννησος διαιρέθηκε στους παρακάτω επτά νομούς, με τοποθέτηση και των επιτρόπων της κυβέρνησης: Αχαΐας (Γεώργιος Μαυρομαμάτης), Ήλιδος (Σπυρίδων Καλογερόπουλος), Άνω Μεσσηνίας (Αντώνιος Τσουνής), Κάτω Μεσσηνίας (Γεώργιος Ψύλλας), Λακωνίας (Ιωάννης Γενοβέλης), Αργολίδος (Νικόλαος Καλλέργης) και Αρκαδίας (Αλέξανδρος Βλαχόπουλος). Τα νησιά κατανεμήθηκαν σε έξι νομούς: Βόρειες Σποράδες, Ανατολικές Σποράδες, Δυτικές Σποράδες, Βόρειες Κυκλάδες, Κεντρικές Κυκλάδες και Νότιες Κυκλάδες.

Ο πληθυσμός της Πελοποννήσου και των Κυκλάδων, το 1828, ανερχόταν σε 569.000 κατοίκους. Η Στερεά Ελλάδα δεν προσμετρείτο, γιατί βρισκόταν ακόμη, υπό τουρκική εξουσία.

Ο Καποδίστριας, κατά την εκλογή των δημογερόντων, απένειμε το δικαίωμα ψήφου σε όλους του Έλληνες, άνω των 25 ετών. Δικαίωμα εκλογής είχαν όσοι ήταν μεγαλύτεροι, από 35 έτη και μπορούσαν να αποδώσουν φόρους. Οι δημογέροντες που εκλέγονταν από τα χωριά, τις κωμοπόλεις και τις άλλες πόλεις συγκεντρώνονταν, στην πρωτεύουσα της επαρχίας, για να εκλέξουν τους δύο ή τρεις δημογέροντες που θα εκπροσωπούσαν ολόκληρη την επαρχία⁸⁶.

Επίσης, διορίστηκαν έκτακτοι επίτροποι, οι οποίοι είχαν αρμοδιότητες την απογραφή κατοικιών, των γεννήσεων και των θανάτων, την έρευνα των αναγκών του λαού, την καταγραφή εκκλησιών, μοναστηριών και του κλήρου, την έκθεση για την κατάσταση των σχολείων, τον έλεγχο της είσπραξης των δημοσίων εσόδων, την εξακρίβωση των δημοσίων κτημάτων και της αξίας

---

⁸⁴ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 862.

⁸⁵ Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος, 85.

⁸⁶ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome deuxième, 16-18. Σε επιστολή του ο κυβερνήτης, την 9/21 Απριλίου 1828, αναφέρεται στις εκλογές των δημογερόντων. Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος, 86.

τους, και τέλος, την επαγρύπνηση για τη δημόσια υγεία και τη δημόσια ασφάλεια.

12. Γεωργία

Στον τομέα της γεωργίας, ο Καποδίστριας εισήγαγε καινοτομίες. Από την Ελβετία και την Ιταλία, έφερε μεγάλες ποσότητες από γεώμηλα, για να καλλιεργηθούν, καθώς, μέχρι τότε ήταν άγνωστη η καλλιέργεια τους. Στην Αίγινα μόνο, απασχολούνταν 1.200 εργάτες, σε αυτή την καλλιέργεια, οι οποίοι αμείβονταν με μερίδες άρτου⁸⁷. Ο Ιρλανδός αγρονόμος Στήβενσον, στον οποίον ανατέθηκε, από τον Καποδίστρια, η προώθηση του νέου προϊόντος και η σχετική ενημέρωση των γεωργών, επέταξε κτήμα, με το όνομα «Απάθεια», όπου καλλιεργήθηκε το νέο είδος⁸⁸.

Επίσης, από την Πελοπόννησο, μεταφυτεύτηκαν καρποί στην Αίγινα, για παραγωγή μεταξιού, αλλά και καστανιές, από την Κρήτη, στον Πόρο και στην Αίγινα. Οι προσπάθειες χρήσης νέου τύπου αρότρου δεν υιοθετήθηκε από τους αγρότες, οι οποίοι διατήρησαν τη χρήση του παραδοσιακού αρότρου.

Στην Τίρυνθα, ιδρύθηκε το Αγροκήπιον, δηλαδή Γεωργική Σχολή, η οποία αναπτύχθηκε και προώθησε ποικίλα είδη αγροτικών προϊόντων. Πρόβλημα, βέβαια, για τη γεωργία ήταν η μη ύπαρξη οδικού δικτύου, ώστε να μεταφέρονται τα προϊόντα, μεταξύ των περιοχών. Έγιναν, επίσης, προσπάθειες εγκατάστασης και Αμερικανών αποίκων, στην Κόρινθο, με παραχώρηση γαιών και χωρίς πληρωμή φόρου, αλλά οδηγήθηκαν σε αποτυχία⁸⁹. Το 1830, από πυρκαγιά, στον ελαιώνα της Αττικής, κάηκαν 50.000 ελαιόδενδρα⁹⁰.

---

⁸⁷ Γούδας, *ό.π.*, τόμος Ζ', 26.

⁸⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 864-865. Το κτήμα «Απάθεια» είχε αγοραστεί, από τους Κουντουριώτηδες. Απαλλοτριώθηκε, από τον κυβερνήτη, χωρίς, όμως, να δοθεί αποζημίωση στους ιδιοκτήτες του.

⁸⁹ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 866-867. Εγκαταστάθηκαν, στην περιοχή του Ισθμού, περίπου 40 οικογένειες Αμερικανών. Στα 1830-1831, είχε πλέον διαλυθεί ο αμερικάνικος αυτός οικισμός.

⁹⁰ Μάκκας, *ό.π.*, 49-50.

13. Δημόσια έργα

Στον τομέα των δημόσιων έργων, ο Καποδίστριας έχει να επιδείξει πλούσιο έργο. Κατά την περίοδο της διακυβέρνησής του, κατασκευάστηκαν το μέγαρο της Κυβέρνησης στην Αίγινα, όπως και το παρόμοιο του Ναυπλίου, οπλοστάσιο, στρατώνας, ναύσταθμος στον Πόρο. Επίσης, δημιουργήθηκαν στρατώνες, στο Άργος, στην Κόρινθο, στην Πάτρα και στη Ναύπακτο.

14. Δικαιοσύνη

Κατά την άφιξη του κυβερνήτη στην Ελλάδα, ο γραμματέας της Δικαιοσύνης τον ενημέρωσε ότι το μοναδικό δικαιοδοτικό όργανο, που λειτουργούσε στη χώρα ήταν το δικαστήριο των λειών⁹¹. Ο Τρικούπης χαρακτήριζε το δικαστήριο αυτό «έργαστήριο άνομίας και άδικίας»⁹². Για την απονομή της Δικαιοσύνης, ο κυβερνήτης συνέστησε άμεσα τριμελές Προσωρινό Δικαστήριο, στο οποίο πρόεδρος τοποθετήθηκε ο αδελφός του Βιάρος και μέλη τους ο Μαυροκορδάτος και ο Τομπάζης⁹³. Το δικαστήριο εκδίκασε, στον Πόρο, υποθέσεις πειρατείας και, μετά το πέρας των εργασιών του, διαλύθηκε. Κατά τη σκοτεινή περίοδο της τουρκοκρατίας, εφαρμόζονταν και ακολουθούνταν η νομοθεσία της Εξαβίβλου του Κωνσταντίνου Αρμενόπουλου. Οι υπόδουλοι Χριστιανοί Έλληνες, διατηρώντας κάποιο βαθμό αυτοδιοίκησης, στις δημογεροντίες, αλλά και στη διοίκηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, εφαρμόζαν τη βυζαντινή κωδικοποιημένη νομοθεσία της Εξαβίβλου, στις ανακύπτουσες διαφορές, μεταξύ των Χριστιανών. Κατόπιν, ο Καποδίστριας οργάνωσε τα πρώτα δικαστήρια του νεοσύστατου ελληνικού κράτους⁹⁴.

Το 1828, ο κυβερνήτης εξέδωσε τον «Διοργανισμόν της πολιτικής, διορθωτικής, εμπορικής και εγκληματικής Δικαιοσύνης», που περιλάμβανε 39 άρθρα. Θεσμοθετήθηκε η δικαιοδοσία των δημογερόντων, επί των πολιτικών και ποινικών υποθέσεων. Συστήθηκαν τριμελή Πρωτοδικεία, των οποίων ο πρόεδρος και ο

⁹¹ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 256.

⁹² Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 219-221.

⁹³ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 828. Ο Βιάρος κατηγορούνταν, για πολλές αυθαιρεσίες. Ακύρωνε αποφάσεις δικαστηρίων, παραβίαζε το απόρρητο των επιστολών και, εν γένει, ασκούσε αυταρχική εξουσία, προκαλώντας την αντίδραση των Ελλήνων.

⁹⁴ Δραγούμης, *Ιστορικά Αναμνήσεις*, τόμος Α', 125.

γραμματέας διορίζονταν, από την κυβέρνηση, ενώ τα άλλα δύο μέλη, από την δημογεροντία της επαρχίας της έδρας⁹⁵. Στη Σύρο, ιδρύθηκε Εμποροδικείο, αποτελούμενο από πρόεδρο, διορισμένο από την κυβέρνηση, και τέσσερα μέλη, που διορίζονταν από τους εμπόρους. Επίσης, ιδρύθηκε ανέκκλητο πενταμελές δικαστήριο, με γενική αρμοδιότητα, όπου εξετάζονταν οι πάσης φύσεως εκκλήσεις, επί δικαστικών αποφάσεων. Για τις αστικές υποθέσεις, ορίστηκε ως νομοθεσία η Εξάβιβλος του Αρμενόπουλου, ενώ, για τις εμπορικές, ο Γαλλικός Εμπορικός Κώδικας. Τέλος, για τις ποινικές υποθέσεις, η εν χρήση εγκληματική νομοθεσία. Στην κατάρτιση της νομοθεσίας, συνέβαλε και ο Κερκυραίος δικηγόρος Γεννατάς, ο οποίος ήταν φίλος του Καποδίστρια, από την Κέρκυρα⁹⁶.

Από το 1829, άρχιζαν να ορίζονται τακτικά δικαστήρια. Συστάθηκε νόμος περί μνημόνων (συμβολαιογράφων), τον Φεβρουάριο του 1830, καθώς και πολιτική και ποινική δικονομία, τον Αύγουστο του 1830. Τα δικαστήρια που συστάθηκαν ήταν τα Ειρηνοδικεία, τα Πρωτόκλητα, Έκκλητα, Ανώτατα, Εμποροδικεία και Εξαιρετικά⁹⁷. Συστάθηκε, επίσης, και Ειδικόν Δικαστήριο, με αρμοδιότητα την εκδίκαση υποθέσεων ληστείας, κατά των αποφάσεων του οποίου οι εφέσεις ασκούσαν στο Ανώτατον Δικαστήριο. Στα Εξαιρετικά δικάζονταν εγκλήματα καθοσιώσεως⁹⁸.

Στάλθηκαν, λοιπόν, ένας ή δύο ειρηνοδίκες, στην έδρα κάθε επαρχίας. Τα Πρωτοδικεία συστήθηκαν, κατά επαρχίες⁹⁹. Τα δύο μέλη του Πρωτοδικείου ορίζονταν, από κατάλογο 15 δημογερόντων. Για το Εμποροδικείο, εκλέγονταν, παρουσία του προέδρου του δικαστηρίου, 16 σύνεδροι από τους εγγεγραμμένους εμπόρους. Από αυτούς, η κυβέρνηση διόριζε 4, με θητεία έξι μηνών. Τα Ειρηνοδικεία είχαν αρμοδιότητα και Πταισματοδικείου, ενώ τα Πρωτοδικεία εκδίκαζαν

⁹⁵ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 91.

⁹⁶ Herzberg, *ό.π.*, 86-87.

⁹⁷ Δραγούμης, *ό.π.*, τόμος Α', 139. Τα Εξαιρετικά δικαστήρια μετατράπηκαν, κατά τον Δραγούμη, σε επιτροπές που εκτελούσαν εντολές «ὑπὸ φιλυπόπτου ἐξουσίας». Έτσι, ενήργησε το Εξαιρετικό δικαστήριο που καθαίρεσε τον υπολοχαγό Επαμεινώνδα Βασιλείου, το 1831.

⁹⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 873-878. Κατά τον επικριτή του Καποδίστρια Γερμανό ιστορικό, ο κυβερνήτης επιδίωκε την υποδούλωση της δικαστικής εξουσίας, στην εκτελεστική. Επίσης, μέμφεται τον Καποδίστρια ότι δεν είχε νομικές γνώσεις και ότι το μόνο που γνώριζε ήταν να συντάσσει διπλωματικά έγγραφα.

⁹⁹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 93.

ως Πλημμελειοδικεία και Κακουργιοδικεία. Τα τρία Εφετεία, που ιδρύθηκαν, είχαν αρμοδιότητα στη Στερεά Ελλάδα, στην Πελοπόννησο και στα νησιά. Τα Εφετεία συγκροτούνταν, από τον πρόεδρο, δύο συνέδρους και τον εισαγγελέα, οι οποίοι διορίζονταν από την κυβέρνηση. Οι αποφάσεις των Εφετείων ήταν ανέκκλητες, όταν έλεγχαν τις αποφάσεις των πρωτοδικείων ή, αν δεν υπερέβαιναν το ποσό των 8.000 φοινίκων. Διαφορετικά ελέγχονταν, σε ανώτατο βαθμό, από τα Ανώτατα Δικαστήρια. Οι ποινικές υποθέσεις ήταν ανέκκλητες, όταν η ποινή δεν υπερέβαινε την τρίμηνο φυλάκιση ή την αξία των 400 φοινίκων. Όλες οι υπόλοιπες ελέγχονταν, στα Ανώτατα Δικαστήρια.

Τα Εξαιρετικά Δικαστήρια εκδίκαζαν εγκλήματα καθοσιώσεως. Οι κατηγορίες αυτές εξετάζονταν, αρχικά, από μία επιτροπή, αποτελούμενη από 5 γερουσιαστές, που διορίζονταν από τον κυβερνήτη. Αυτή διαβίβαζε την υπόθεση, για εξέταση, σε δεύτερη επιτροπή, αποτελούμενη από τρεις γερουσιαστές, ένα μέλος Ανωτάτου Δικαστηρίου και ένα μέλος Εφετείων της Πελοποννήσου. Ο καταδικασθείς, από την δεύτερη επιτροπή, παραπεμπόταν, σε Ανώτατο Δικαστήριο, για τον καταλογισμό της ποινής. Τα Ειδικά Δικαστήρια είχαν αρμοδιότητα την εκδίκαση υποθέσεων, που αφορούσαν γερουσιαστές ή γραμματείς της κυβέρνησης.

Τον Φεβρουάριο του 1831, εκδόθηκε νόμος για την καταπολέμηση της κιβδηλείας. Όσον αφορά στα ποινικά εγκλήματα, ίσχυε αντί ποινικού κώδικος, το «Απάνθισμα των Εγκληματικών της Β' των Ελλήνων Εθνικής Συνελεύσεως». Ο Καποδίστριας σχεδίαζε τη σύνταξη ποινικού κώδικα, αλλά, με τη δολοφονία του, δεν ολοκληρώθηκε το σχέδιο.

15. Εκπαίδευση

Για την περίθαλψη και την εκπαίδευση των ορφανών του Αγώνα, ο Καποδίστριας ίδρυσε, στην Αίγινα, τον Νοέμβριο του 1829, το Ορφανοτροφείο. Εκεί, εφαρμόστηκε η αλληλοδιδασκτική μέθοδος, της οποίας εισηγητής υπήρξε ο διδάσκαλος Κλεόβουλος ο οποίος πέθανε από την πανώλη. Για την ανέγερση του Ορφανοτροφείου, ο Καποδίστριας δαπάνησε χρήματα που είχε συγκεντρώσει, κατά τη διάρκεια της καθόδου του στην Ελλάδα, από πλουσίους ομογενείς της Ευρώπης. Στο Ορφανοτροφείο, συγκεντρώθηκαν 500 ορφανά, τα οποία διαβιούσαν άστεγα, μέχρι τότε. Πολλά από αυτά ζούσαν, υπό

άθλιες συνθήκες, στα στρατόπεδα¹⁰⁰. Όπως παρατηρεί ο Δραγούμης, ο κυβερνήτης φρόντιζε για την πνευματική ανόρθωση της νεολαίας «άγωνιζόμενος διὰ παντός τρόπου νὰ προαγάγη τὰ τῆς παιδείας καὶ διὰ τοῦτο ἐπισκεπτόμενος συνεχῶς τὰ σχολεῖα»¹⁰¹.

Από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Μάιο του 1828, ιδρύθηκαν 22 αλληλοδιδασκτικά δημοτικά σχολεία, στα νησιά του Αιγαίου. Ενώ, το 1830, τα δημοτικά αυξήθηκαν σε 48. Ιδρύθηκαν, ακόμη, 55 στην Πελοπόννησο και 6 στη Στερεά Ελλάδα, λόγω της συνεχιζόμενης τουρκικής κατοχής. Για μεγαλύτερα παιδιά, υπήρχαν τα Ελληνικά Σχολεία, που ανέρχονταν σε 44 και 38 στην Πελοπόννησο. Μεταξύ των άλλων, οι μαθητές διδάσκονταν θρησκευτικά, αρχαία ελληνικά, μαθηματικά, ιστορία και γαλλικά. Στην Αίγινα, ιδρύθηκε, επιπρόσθετα, Κεντρικό Σχολείο, το οποίο λειτουργούσε ως πρότυπο σχολείο, υπό τη διεύθυνση του Γεωργίου Γενναδίου¹⁰², αλλά και το Διδασκαλείο, τον Ιούλιο του 1830, στο οποίο εκπαιδεύονταν οι μέλλοντες να ασκήσουν το λειτούργημα του διδασκάλου. Γεωργικό Σχολείο συστάθηκε, στην Τίρυνθα, Εκκλησιαστικό, στον Πόρο, συντηρούμενο από τα εισοδήματα της μονής της Ζωοδόχου Πηγής, αλλά και Στρατιωτικό, στο Ναύπλιο. Ο Καποδίστριας έστειλε τον Γάλλο Dutrône, με σκοπό να εξετάσει την κατάσταση των υπαρχόντων σχολείων και να γνωμοδοτήσει, για τη σύσταση νέων¹⁰³. Στον Κλεόβουλο, από τη Σύρο, εμπιστεύθηκε τη διαπαιδαγώγηση πάνω από 100 ορφανών, που συγκέντρωσε, από τα στρατόπεδα.

Είναι εντυπωσιακό το ενδιαφέρον του κυβερνήτη, για τη μόρφωση των νέων παιδιών, καθώς, όχι μόνο την εκπαίδευση φρόντιζε, αλλά και την υγιεινή και την ένδυσή τους¹⁰⁴. Ο κυβερνήτης ίδρυσε Τυπογραφείο, στο οποίο θα τυπώνονταν τα βιβλία, που θα χρησιμοποιούνταν στα σχολεία, αλλά και τα έντυπα του κράτους. Στο

¹⁰⁰ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 26.

¹⁰¹ Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 146. Ο κυβερνήτης έγγραφε ο ίδιος ευχαριστήριες επιστολές προς νέους, όταν του έστελναν κάποιο έργο τους. Όποιος δώριζε βιβλία, σε σχολείο, άκουγε επαίνους από τον κυβερνήτη.

¹⁰² Παπαρρηγόπουλος, ό.π., τόμος Στ', 206. Στη σχολή της Αίγινας, δίδαξε και ο περίφημος ελληνιστής Νεόφυτος Δούκας.

¹⁰³ Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 147.

¹⁰⁴ Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 146-147. Ευαγγελίδης, ό.π., 187-188. Σε επιστολές του, προς διδασκάλους, ο Καποδίστριας δίνει συμβουλές, για την καθαριότητα και την υγιεινή των μαθητών. Φαίνεται, επίσης, η φροντίδα του για τους νεαρούς μαθητές, καθώς ο ίδιος απέστειλε ρουχισμό για να χρησιμοποιηθεί από τους μαθητές των σχολείων.

τυπογραφείο αυτό, εκδίδονταν δύο εφημερίδες της Αίγινας από τον Ανδρέα Μουστοξύδη¹⁰⁵.

Τη συντήρηση των σχολείων ανέλαβαν οι δημογεροντίες των κατά τόπους κοινοτήτων. Με φροντίδα του κυβερνήτη, χτίστηκαν, πάνω από 150 Αλληλοδιδασκτικά και Ελληνικά σχολεία¹⁰⁶. Ο Τρικούπης αναφέρει ότι ο κυβερνήτης «δὲν παρημέλησεν ἓν μὲσω τῶν πολυειδῶν του κυβερνητικῶν φροντίδων ν' ἀναθρέψη χρηστοήθως καὶ θρησκευτικῶς τὴν ἀνισταμένην γενεάν καθ' ὅσον ἐδύνατο... Ἐφρόνει ὁ κυβερνήτης ὅτι ἡ μεγάλη μάθησις ἦτο μεγάλη πληγὴ τῆς κοινωνίας, καὶ ὅτι ἡ μικρὰ καὶ θρησκευτικὴ συνετέλει μόνη εἰς τὴν εὐδαιμονίαν της... σύστασιν πανεπιστημίου δὲν ἤθελεν»¹⁰⁷. Για την κατηγορία ότι δεν επιθυμούσε την ίδρυση πανεπιστημίου, απαντά ο Ιδρωμένος ότι ανέμενε να βρεθούν καθηγητές αρμόδιοι και να είναι έτοιμοι οι μελλοντικοί φοιτητές¹⁰⁸. Ἄλλωστε, ο Καποδίστριας υποστήριξε ενεργά την ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας, στην Κέρκυρα, και είχε συνεργαστεί, με τον Δομπόλη, για την ίδρυση πανεπιστημίου, στην πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, το οποίο θα ονομαζόταν Καποδιστριακό¹⁰⁹. Επομένως, δεν

¹⁰⁵ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 893-894. Οι δύο εφημερίδες που εκδίδονταν, εκείνη την εποχή, στην Αίγινα, ήταν η «Γενική Εφημερίς» και ο «Ελληνικός Ταχυδρόμος».

¹⁰⁶ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 126-128.

¹⁰⁷ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 282-283. Μεσολωράς, *Λόγος κατά το μνημόσυνον του Ιωάννου Καποδιστρίου και Ιωάννου Δομπόλη εκφωνηθείς εν τη μητροπόλει Αθηνών τη 4 Φεβρουαρίου 1914*, 11, 17 και 21-22. Ο συγγραφέας θεωρεί την κριτική αυτή του Τρικούπη «όλως εσφαλμένη και άδικο», καθώς, εκείνη την εποχή, ήταν αδύνατη η εξεύρεση ικανών καθηγητών, αλλά και η οργάνωση πανεπιστημιακού ιδρύματος, υπό τις συνθήκες που επικρατούσαν, στη χώρα. Ο Δομπόλης θα συνεισφέρει και στην ιδρυθείσα, από τον κυβερνήτη, τράπεζα 700 δίστηλα. Ο Δομπόλης διορίστηκε, τον Φεβρουάριο του 1828, πρώτος ταμίας της Ελλάδος.

¹⁰⁸ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 131. Κατά τον συγγραφέα, όποιος κατηγορούσε τον κυβερνήτη επειδή δεν ίδρυσε πανεπιστήμιο «θα ἠλέγχετο ἄκριτος».

¹⁰⁹ Βολονάκης & Ματθαίοπουλος, *Τα κατά την τελετή των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντος του Ιωάννου Καποδιστρίου*, 26. Στην διαθήκη Δομπόλη, αναγραφόταν ότι το πανεπιστήμιο θα ιδρυθεί «ἐν Ἀθήναις, ἢ ἐν οἱάδῃποτε ἄλλῃ πολει, ἥτις ἔσται πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος τῷ 1906». Ευαγγελίδης, *Λόγος ἐπιμνημόσυνος ἀπαγγελθείς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τη 4 Φεβρουαρίου 1920 κατά την τέλεσιν του ιεροῦ μνημοσύνου των αοιδίμων ιδρυτῶν του Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ιωάννου Καποδιστρίου και Ιωάννη*

μπορεί να κατηγορηθεί ότι δεν επιθυμούσε την παροχή πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, στην Ελλάδα.

Αυτή η έντονη δραστηριότητα του Καποδίστρια, για την ανόρθωση της παιδείας, παρακίνησε και τους υπόλοιπους Έλληνες, ώστε παντού σχεδόν, παρά την επικρατούσα οικονομική καχεξία, γίνονταν έρανοι, με σκοπό την ίδρυση σχολείων. Όπως παρατηρεί ο Δραγούμης, ακόμη και «είς έρείπια πόλεων», οι κάτοικοι ήταν πρόθυμοι να δώσουν από το υστέρημά τους, για τη σύσταση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Καταλήγει ότι «αί άνένδοτοι δὲ αὗται προσπάθειαι τοσοῦτον ἐξῆψαν τὴν φυσικὴν φιλομάθειαν τοῦ ἔθνους»¹¹⁰.

16. Εκκλησία

Η Εκκλησία της ελεύθερης Ελλάδος είχε διακόψει τις σχέσεις της, με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, λόγω της έκρηξης και της συνέχισης της Επανάστασης. Ο Καποδίστριας δεν προέβη, σε καμία ενέργεια διοικητικού χωρισμού των δύο εκκλησιών. Απώτερος σκοπός του ήταν η διατήρηση της πνευματικής ενότητας με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, αλλά και η βαθμιαία διοικητική ανεξαρτησία της Εκκλησίας της ελεύθερης Ελλάδος. Το πιο πιθανό είναι να δίσταζε να προβεί σε έναν τέτοιο χωρισμό, καθώς εκ του χωρισμού μπορούσαν να ανακύψουν δογματικά και άλλα εκκλησιαστικά ζητήματα, τα οποία θα αλλοίωναν την πίστη των Ελλήνων Ορθοδόξων. Ο κυβερνήτης κατηγορήθηκε αβάσιμα ότι επιδίωκε να υποτάξει την εκκλησία της Ελλάδος πνευματικά στην εκκλησία της Ρωσίας¹¹¹. Αντίθετα, όπως καταθέτει ο Δραγούμης, ο Καποδίστριας είχε σκοπό να στείλει κάποιον ως μεσολαβητή, προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο, για να επιτευχθεί συνεννόηση¹¹².

Δομπόλη εντολή της πανεπιστημιακής Συγκλήτου, 14-15. Η διαθήκη όριζε το 1906 ότι θα αποδίδονταν αυτά τα χρήματα. Ο ευεργέτης πίστευε ότι πρωτεύουσα της Ελλάδος, εκείνη τη χρονική στιγμή, θα είχε γίνει η Κωνσταντινούπολη και θα κοσμούσε, την βασιλεύουσα με την ίδρυση ενός πανεπιστημίου.

¹¹⁰ Δραγούμης, *ό.π.*, τόμος Α', 148 και 150. Αλλά ακόμη και στον τομέα της παιδείας, όπου επέδειξε μοναδικό και ένθερμο ζήλο ο Καποδίστριας, η αντιπολίτευση κατηγορούσε την κυβέρνηση ότι διδάσκονται μόνο «κολλυβογράμματα» και ο κυβερνήτης είναι «φωτοσβέστης».

¹¹¹ Herzberg, *ό.π.*, 28, υποσ.1.

¹¹² Δραγούμης, *ό.π.*, τόμος Α', 156.

Ίδρυσε την Εκκλησιαστική Επιτροπή, η οποία σκοπό είχε να μελετήσει τη συνολική κατάσταση της Εκκλησίας¹¹³. Ανακαινίστηκαν οι κατεστραμμένοι, από τον πόλεμο, ναοί. Στον Πόρο, συστάθηκε Εκκλησιαστικό Φροντιστήριο. Ο Καποδίστριας θεωρούσε τα εκκλησιαστικά ζητήματα, κατά τον Δραγούμη, ως από τα πρώτιστα μελήματα του, όταν ανέλαβε την εξουσία¹¹⁴.

Μάλιστα, τον Μάιο του 1828, είχαν σταλεί, στην Πελοπόννησο, κατόπιν προτροπής του σουλτάνου Μαχμούτ Β', μητροπολίτες του οικουμενικού θρόνου, για να ειρηνεύσουν τους επαναστατημένους Χριστιανούς και να τους πείσουν να αφήσουν τα όπλα¹¹⁵. Οι απεσταλμένοι μητροπολίτες έφθασαν, στην Τρίπολη, όπου δεν τους επιτράπηκε η είσοδος, καθώς προέρχονταν από περιοχές, όπου επικρατούσε η πανώλη. Μόνον ο γραμματέας του επιτρόπου της κυβέρνησης τους συνάντησε, έξω από την πόλη, στη λεγόμενη Πύλη του Ναυπλίου. Από εκεί, οδηγήθηκαν στο Ναύπλιο και από εκεί στον Πόρο, όπου συναντήθηκαν με τον κυβερνήτη, την 22 Μαΐου. Στον Καποδίστρια, επέδωσαν επιστολή της συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, του Φεβρουαρίου του 1828. Σε αυτήν την επιστολή, ο κυβερνήτης απάντησε, άμεσα, επιδίδοντάς την απάντηση στους απεσταλμένους μητροπολίτες. Ο Καποδίστριας, στην επιστολή του, εξέφραζε τη λύπη του, για τις παραινήσεις των μητροπολιτών και της

---

¹¹³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 73. Σε αυτήν, συμμετείχαν οι μητροπολίτες Αιγίνης και Τριπόλεως, καθώς και οι επίσκοποι Ταλαντίου, Ανδρούσης και Δαμαλίων.

¹¹⁴ Δραγούμης, *ό.π.*, τόμος Α', 154.

¹¹⁵ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 189. Οι μητροπολίτες αυτοί ήταν ο Ιωαννίνων Βενέδικτος, ο Λαρίσης, ο Χαλκηδώνος και ο Νικαίας, οι οποίοι συνοδεύονταν από τον πρωτοσύγκελο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Όταν οι απεσταλμένοι του σουλτάνου μητροπολίτες έφθασαν στην Άρτα, έστειλαν επιστολή στον κυβερνήτη, με την οποία του ζητούσαν να τους υποδείξει τον πιο ασφαλή δρόμο, ώστε να τον επισκεφθούν στην Αίγινα. Ο Καποδίστριας, τότε, αρνήθηκε να τους υποδείξει και τους παρέπεμψε στις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες εγγυούνταν τη διατήρηση της ειρήνης. Οι μητροπολίτες προσκόμιζαν επιστολή της συνόδου του Οικουμενικού πατριαρχείου, που είχε ήδη δημοσιευθεί, σε εφημερίδες της Ευρώπης και της Ελλάδας. Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 899-901. Ο συγγραφέας αποδίδει κακόπιστα την αντιμετώπιση της επιτροπής των μητροπολιτών, στην προκατάληψη του Καποδίστρια εναντίον του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η προκατάληψη αυτή αποδίδεται, σε επίδραση των απόψεων της ρωσικής διπλωματίας για τον ρόλο του Οικουμενικού Πατριάρχη.

συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου¹¹⁶. Διαβεβαίωνε ότι ο ελληνικός λαός ήταν πλέον προσηλωμένος, στο έργο της αποτίναξης του τουρκικού ζυγού και της ολοκληρωτικής απελευθέρωσή του.

17. Επιθέσεις του Ιμπραήμ-πανώλη

Ενώ ο Καποδίστριας προχωρούσε στο έργο της ανασυγκρότησης και ανασύστασης του ελληνικού κράτους, ο Ιμπραήμ αποφάσισε να εκστρατεύσει, με 5.000 πεζούς και 3.000 ιππείς, κατά της Τριπολιτσάς, την οποία κυρίευσε και λεηλάτησε. Ο στρατός του Ιμπραήμ προέβαινε σε μεγάλες καταστροφές, στην πόλη της Τριπολιτσάς. Οι Αιγύπτιοι στρατιώτες έκαυσαν όλα τα κτίρια και τα τείχη της Τριπολιτσάς, υπό τον ήχο σαλπίγγων, και, αποχωρώντας, έριξαν αλάτι¹¹⁷. Στόχος του Ιμπραήμ ήταν η συνέχιση της εκστρατείας και η καταστροφή του Ναυπλίου, αλλά, εξαιτίας των περιορισμένων λαφύρων και της δυσαρέσκειας των στρατιωτών, αποφάσισε να εγκαταλείψει το σχέδιο αυτό. Κατόπιν, αυτών οι Αιγύπτιοι επέστρεψαν στη Μεσσηνία.

Εξαιτίας αυτής της έκτακτης κατάστασης, ο κυβερνήτης, τον Απρίλιο, ανέβαλε τη σύγκληση Εθνοσυνέλευσης. Ταυτόχρονα, έπρεπε να αντιμετωπιστεί η επιδημία πανώλης που είχε ενσκήψει, στη Γαστούνη, στην Ύδρα, στις Σπέτσες και αλλού. Ο Καποδίστριας, ως ιατρός, επισκέφθηκε, τον Απρίλιο, τις Σπέτσες και την Ύδρα και φρόντισε για την αντιμετώπιση της επιδημίας. Ο Βιάρος εξουσιοδοτήθηκε από τον κυβερνήτη να αποκλείσει με στρατό την Ύδρα, από την Πελοπόννησο, ώστε να περιοριστεί η μετάδοση της πανώλους. Η αυστηρότητα της εφαρμογής του αποκλεισμού προκάλεσε τις αντιδράσεις των κατοίκων της Ύδρας. Κατά τον Τρικούπη, ο οποίος ανήκε στους αντιπολιτευόμενους τον κυβερνήτη, ο Βιάρος «υπερέβη καὶ ὡς πρὸς ἄλλα τὰ ὅρια πάσης πολιτικῆς

¹¹⁶ Ευαγγελίδης, ό.π., 190-195, όπου ολόκληρη η επιστολή του κυβερνήτη. Στην επιστολή, ο Καποδίστριας επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι «ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτὸν [τον ελληνικό λαό] τὴν χάριν τοῦ νὰ εὕρῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν Πίστην τὸ κράτος τοῦ πολεμεῖν, τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐγκαρτερεῖν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ν' ἀπολεσθῇ μᾶλλον, ἢ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν ζυγὸν τὸν ὁποῖον οἱ πατέρες τοῦ ἐβάστασαν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν παρεδέχθησαν...τὸ μαρτύριον τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου Γρηγορίου, πολλῶν ἐγκρίτων τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων ἐκ τῶν προτίστων τοῦ ἔθνους, δὲν ἤθελε διδάξῃ τὴν Ἑλλάδα, τί ἐχρεώσται ἡ ἰδία ἐν ἐαυτῇ διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν ἐξολοθρεμὸν».

¹¹⁷ Herzberg, ό.π., 26. Gervinus, ό.π., τόμος Β', 461.

αίδους»¹¹⁸. Ο Τρικούπης τον κατηγορεί, ακόμη, ότι κατάργησε τους δημογέροντες, διορίζοντας νέους, όπως και ότι διόρισε έναν βοηθό, ώστε να επικουρεί τους δημογέροντες, στα δικαστικά τους καθήκοντα του ειρηνοδίκη. Στις Σπέτσες, στάλθηκε ο Ιωάννης Κωλέττης ως έκτακτος έφορος δημόσιας υγείας¹¹⁹. Λίγα κρούσματα υπήρξαν και στην Αίγινα, αλλά δεν υπήρξε περαιτέρω διάδοση της λοιμώδους ασθένειας¹²⁰. Εκείνη την εποχή, συστάθηκαν και τα πρώτα λοιμοκαθαρητήρια.

Τον Μάιο του 1828, ο κυβερνήτης απηύθυνε υπόμνημα, προς τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, στο οποίο περιέγραφε τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε τόσο εξαιτίας της πανώλους όσο και εξαιτίας των καταστροφών του στρατού του Ιμπραήμ¹²¹. Ζητούσε ζωτροφές, πολεμοφόδια και χρήματα, τουλάχιστον 100.000 τάλληρα κατά μήνα. Παρακαλούσε τους στόλους των τριών Δυνάμεων να αποκλείσουν τα Μεσσηνιακά φρούρια, την Αττική, τους κόλπους της Άρτας και του Βόλου. Επίσης, παρακαλούσε για την προστασία της Σάμου, από τα αντίποινα των Τούρκων.

Τον Ιούνιο του 1828, ο Καποδίστριας επισκέφθηκε τη Μονεμβασιά και τοποθέτησε φρούραρχο τον Κωνσταντίνο Κανάρη. Ο Καποδίστριας έπεισε τους κυβερνήτες του συμμαχικού στόλου των Μεγάλων Δυνάμεων να συναντηθούν με τον Ιμπραήμ και να του ζητήσουν να σταματήσει τις εχθροπραξίες.

---

¹¹⁸ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 286-288. Ο Βιάρος εξέδωσε απόφαση, για την απαγόρευση δανεισμού, με υπερβολικό τόκο και αναδρομική ισχύ. Σκοπός του ήταν ο περιορισμός της τοκογλυφίας που μάστιζε, εκείνη την εποχή, τον λαό.

¹¹⁹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 88-89 και 138-139. Ο Ιδρωμένος υπερασπίζεται τον Βιάρo, καθώς ο περιορισμένος τόκος προβλεπόταν και στη Βυζαντινή νομοθεσία, που δεν είχε καταργηθεί ακόμη. Η προσπάθεια του κυβερνήτη και του Βιάρου επικεντρωνόταν στην καταπολέμηση της εκμετάλλευσης των φτωχών ανθρώπων από τους κοτζαμπάσηδες και η εξάλειψη των κακών συνηθειών της Τουρκοκρατίας. Τέλος, ορθώς, τοποθέτησε βοηθό που μπορούσε να συνδράμει, με τις γνώσεις του, το δικαστικό έργο των δημογερόντων.

¹²⁰ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 904-905. Ο Καποδίστριας έκλεισε προσωρινά τις εκκλησίες και διέταξε την παύση όλων των εξωτερικών εργασιών. Είχε απαγορευθεί, στην Πελοπόννησο, ακόμη, και η μετακίνηση μεταξύ των χωριών.

¹²¹ Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι.Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Β', 63-67.

Εκείνη την εποχή, 2.500 Αλβανοί, αφού κατέλαβαν το φρούριο της Κορώνης, μη βρίσκοντας τρόπο συντήρησής τους, λόγω της οικτρής κατάστασης της Πελοποννήσου, ζήτησαν άδεια να την εγκαταλείψουν¹²². Προηγουμένως είχαν στασιάσει, από τον Ιμπραήμ και τους Αιγυπτίους. Απελευθέρωσαν, επίσης, τους Έλληνες αιχμαλώτους. Η πρόταση έγινε δεκτή, από την κυβέρνηση, και εγκατέλειψαν την Πελοπόννησο, υπό την εποπτεία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, του Αυγουστίνου Καποδίστρια και άλλων οπλαρχηγών. Κατά την πορεία τους, κατέλαβαν και το φρούριο του Ρίου και το παρέδωσαν στον Αυγουστίνο¹²³. Μετά τη Μονεμβασία, ο κυβερνήτης επισκέφθηκε τη Μεθώνη και άλλες περιοχές της Πελοποννήσου. Μεταξύ αυτών, πήγε και στην Τριπολιτσά.

Οι ναύαρχοι κάλεσαν, την 24 Ιουνίου/6 Ιουλίου, τον Ιμπραήμ να συζητήσουν το ενδεχόμενο αποχώρησής αυτού και του αιγυπτιακού στρατού. Αυτός, νομίζοντας ότι παραβρισκόταν και ο Καποδίστριας στη συζήτηση, δήλωσε ότι «ήμεϊς δὲν συνειθίζομεν νὰ παραδιδώμεθα ἕως ὅτου δὲν ἀναγκασθῶμεν νὰ τρώγωμεν φύλλα δένδρων καὶ ἀνθρώπινον κρέας»¹²⁴.

18. Το εκστρατευτικό σώμα των Γάλλων στην Πελοπόννησο

Τον Ιούλιο του 1828, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Λονδίνο, έλαβαν την απόφαση, ύστερα από πρόταση του Γάλλου απεσταλμένου, να αποσταλούν γαλλικά στρατεύματα, στην Πελοπόννησο, με σκοπό να εκδιώξουν τους Αιγυπτίους¹²⁵. Από την Τουλών της Γαλλίας, εστάλη εκστρατευτικό σώμα 14.000 στρατιωτών και 1.500 ιππέων, το οποίο διαιρέθηκε σε τρεις μοίρες,

¹²² Herzberg, *ό.π.*, 29. Prokesch von Osten, *ό.π.*, 273. Σε άλλη συζήτησή τους, με Ρώσους, οι Αλβανοί είχαν δηλώσει ότι οι διαφορές τους, με τον Ιμπραήμ, ήταν ανάλογες του παιδιού, με τον πατέρα του.

¹²³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 88-89.

¹²⁴ Gervinus, *ό.π.*, τόμος Β', 462. Τρικoupης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, τόμος Δ', 291. Ο Ιμπραήμ νόμιζε ότι κάποιος από την ακολουθία των πρεσβευτών ήταν ο κυβερνήτης, αλλά του έδειξαν ότι η ελληνική σημαία κυμάτιζε, στο ρωσικό πολεμικό πλοίο, ένδειξη της εκεί παρουσίας του Καποδίστρια.

¹²⁵ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 251-252 και 293. Οι Μεγάλες Δυνάμεις δήλωσαν στην Υψηλή Πύλη ότι δεν είχαν εχθρικό σκοπό, εναντίον της. Και ότι δεν θα επενέβαιναν, αν αποχωρούσαν τα αιγυπτιακά στρατεύματα προς τον Ισθμό της Κορίνθου. Ο ίδιος ο κυβερνήτης είχε ζητήσει αποστολή ξένων στρατευμάτων.

υπό τους Σεβαστιάνη (Horace Sebastiani), Χογονέ (Philippe Hogone) και Σνέϊδερ (Virgile Schneider). Το σώμα αυτό τέθηκε υπό την διοίκηση του αρχιστρατήγου Μαιζόν (Nicolas Joseph Maison, 1771-1840).

Τον Αύγουστο του 1828, έφτασαν τα πρώτα τμήματα του εκστρατευτικού σώματος, υπό τον Μαιζόν, με τη συνοδεία 52 πλοίων. Αποβιβάστηκαν τα στρατεύματα, αποτελούμενα από 8.000 πεζούς, στο λιμάνι των Καλαμών, χωρίς να κινδυνεύσουν, από επίθεση του αιγυπτιακού στρατού του Ιμπραήμ. Ακολούθησαν και τα υπόλοιπα τμήματα του γαλλικού εκστρατευτικού σώματος, υπό τον Σεβαστιάνη, που αποβιβάστηκε στην Κορώνη, και υπό τον Σνέϊδερ, που αποβιβάστηκε στο Ναβαρίνο. Τον Σεπτέμβριο, ο σουλτάνος Μαχμούτ Β' είχε διαμηνύσει στον Ιμπραήμ να μην αποχωρήσει από το ελληνικό έδαφος.

Ο Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου, όμως, άλλαξε πολιτική και αποφάσισε να υπογράψει συνθήκη, τον Ιούλιο του 1828, με τον Άγγλο ναύαρχο Κόδριγκτον¹²⁶. Ο Άγγλος ναύαρχος είχε μεταβεί, από το Ιόνιο πέλαγος, στην Αλεξάνδρεια, με επτά αγγλικά πλοία. Ο Κόδριγκτον απείλησε τον Αλή πασά ότι θα αποκλείσει τα παράλια της Αιγύπτου, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης¹²⁷. Οι Αιγύπτιοι αποδέχονταν, με τη σύμβαση της 25 Ιουλίου/6 Αυγούστου, να ελευθερώσουν τους αιχμαλώτους, που είχαν συλλάβει στην Πελοπόννησο, αλλά δεν δέχθηκαν να επιστρέψουν αυτούς που στάλθηκαν στην Αίγυπτο. Στο τραγικό δίλημμα, με ποια κριτήρια να επιλέξει ο κυβερνήτης ποιοι αιχμάλωτοι έπρεπε να αγοραστούν, έδωσε εντολή, στον Prokesch von Osten, ο οποίος λειτούργησε ως διαμεσολαβητής να φέρει πίσω γυναίκες «δυναμένες να ἔχωσι παιδιά» και παιδιά¹²⁸. Τον Νοέμβριο του 1828, οι Αιγύπτιοι του Ιμπραήμ, οι οποίοι ανέρχονταν περίπου σε 20.000 άνδρες, αποχώρησαν οριστικά από την Πελοπόννησο, με τη συνοδεία αγγλικών και γαλλικών πλοίων, που ακολούθησαν τον αιγυπτιακό

---

¹²⁶ Herzberg, *ό.π.*, 31-32. Μετά από αυτή την διπλωματική επιτυχία του Κόδριγκτον, αντικαταστάθηκε από τον διάδοχό του Μάλκολμ. Η αντικατάστασή του ήταν εκδήλωση της δυσaréσκειας της αγγλικής κυβέρνησης, προς το πρόσωπο του ναυάρχου Κόδριγκτον.

¹²⁷ *Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 99.

¹²⁸ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 273. Ο κυβερνήτης ζήτησε, από τον Αυστριακό, να μην του φέρει πίσω αιχμαλώτους άνδρες.

στόλο, μέχρι την Αλεξάνδρεια¹²⁹. Σύμφωνα με τη συμφωνία, τα κάστρα της Πελοποννήσου, δηλαδή της Μεθώνης, Κορώνης, Πατρών, Χλεμουτσίου και Ναβαρίνου, που κατείχαν οι Αιγύπτιοι, θα παρέμεναν υπό την κατοχή των Τούρκων, καθώς επιτρεπόταν σε αυτούς να αφήσουν φρουρές.

Με το πρωτόκολλο του Νοεμβρίου 1828, το οποίο υπέγραψαν οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, δινόταν, στη Γαλλία, η δυνατότητα να διατηρήσει τα στρατεύματά της, στην Πελοπόννησο, και μετά την αποχώρηση των αιγυπτιακών στρατευμάτων¹³⁰. Ο Μαιζόν θεώρησε ότι η συμφωνία του Κόδριγκτον με τον Μεχμέτ Αλή ήταν άκυρη και επιδίωξε να κυριεύσει τα κάστρα που είχαν απομείνει στην εξουσία των Τούρκων. Ο Ιμπραήμ διαμαρτυρήθηκε για τις επιθέσεις των Γάλλων, στα φρούρια, αλλά η απάντηση ήταν ότι η αποστολή τους είχε σκοπό την εκκένωση της Πελοποννήσου, στην οποία περιλαμβάνονταν και τα φρούρια της. Έτσι, τον Οκτώβριο του 1828, τα γαλλικά στρατεύματα, αποτελούμενα από 4.000 στρατιώτες, κυριεύσαν το Ναβαρίνο, με έφοδο¹³¹. Τα φρούρια της Κορώνης και της Μεθώνης παραδόθηκαν, τον Οκτώβριο, από τους Τούρκους. Κατόπιν, παραδόθηκε, ύστερα από πολιορκία 3.000 Γάλλων, η ακρόπολη της Πάτρας¹³². Στο φρούριο του Ρίου, είχαν συγκεντρωθεί 8.000 περίπου Τούρκοι, οι οποίοι διέφυγαν από την Πάτρα. Μετά από ενδεκαήμερη πολιορκία, οι Τούρκοι παραδόθηκαν. Έτσι, οι Τούρκοι και οι Αιγύπτιοι αποχώρησαν οριστικά από την Πελοπόννησο.

---

¹²⁹ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασας*, τόμος Δ', 300. Ο Μαιζόν ισχυρίστηκε ότι αποχώρησαν 20.000 Αιγύπτιοι, ενώ, κατά άλλους, ανέρχονταν σε 15.000 οι αποχωρούντες στρατιώτες του Ιμπραήμ. Από αυτούς, πολλοί ήταν άρρωστοι.

¹³⁰ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 939-942. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η εκστρατεία του σώματος του Μαιζόν και των Γάλλων στρατιωτών, πραγματοποιήθηκε με σκοπό να περιοριστεί η εξάρτηση της Ελλάδας από την Ρωσία. Τη συμφωνία για την αποχώρηση των αιγυπτιακών στρατευμάτων επέτυχε ο Άγγλος ναύαρχος Κόδριγκτον. Με τη συμφωνία αυτή της Αλεξάνδρειας, όπως ονομάστηκε, περιοριζόταν η σημασία και η σκοπιμότητα της γαλλικής εκστρατείας στην Πελοπόννησο.

¹³¹ Φραντζής, *ό.π.*, τόμος Γ', 82-84.

¹³² Prokesch von Osten, *ό.π.*, 294 και 298. Οι Γάλλοι κατάσχεσαν τις ζωτροφές και τα εφόδια, που είχαν σταλεί, από την Αίγυπτο, προς ενίσχυση των Οθωμανών που είχαν απομείνει στα φρούρια. Αυτοί οι Οθωμανοί, αν και τους δόθηκε η δυνατότητα, να παραμείνουν στις οικίες τους, στην Πελοπόννησο, προτίμησαν να μεταφερθούν στη Μικρά Ασία.

Επιθυμία του κυβερνήτη ήταν η κατάληψη των φρουρίων, που εγκατέλειπαν οι Οθωμανοί, να πραγματοποιηθεί, με συμμετοχή και Ελλήνων στρατιωτών. Οι Γάλλοι δεν προχώρησαν στην υιοθέτηση της πρότασης του κυβερνήτη¹³³. Ο Καποδίστριας ζήτησε, από τον Γάλλο στρατηγό Μαιζόν, να πραγματοποιήσει εκστρατεία, στη Στερεά Ελλάδα, προς εκδίωξη των εναπομεινάντων Τούρκων και κατάληψη της Ναυπάκτου. Ο Μαιζόν είχε προετοιμάσει τον στρατό του, για τέτοια αποστολή, αλλά είχε λάβει και σχετικές οδηγίες από τη γαλλική κυβέρνηση¹³⁴. Η Ρωσία απέβλεπε, σε τέτοια κίνηση των γαλλικών στρατευμάτων, ώστε να λειτουργήσει ως αντιπερισπασμός για την οθωμανική κυβέρνηση. Στην εκστρατεία των Γάλλων, όμως, στη Στερεά Ελλάδα, εναντιώθηκε η αγγλική κυβέρνηση, καθώς η εντολή που είχε ληφθεί, στο Λονδίνο, από τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, προέβλεπε την απελευθέρωση μόνο της Πελοποννήσου.

Η γαλλική κυβέρνηση ανακάλεσε το γαλλικό εκστρατευτικό σώμα, καθώς είχε εκπληρώσει τον σκοπό της αποστολής του, τον Δεκέμβριο του 1828, χωρίς να ζητήσει τη σύμφωνη γνώμη του κυβερνήτη. Οι Γάλλοι στρατιώτες, αποχωρώντας, είχαν πραγματοποιήσει και έργα συντηρήσεως των φρουρίων της Πελοποννήσου, αλλά και είχαν κατασκευάσει δρόμο, μεταξύ Μεθώνης και Ναβαρίνου. Απέμειναν, στην Πελοπόννησο, μετά τον Ιανουάριο του 1829, περίπου 5.000 Γάλλοι στρατιώτες, υπό τον Σνέϊδερ. Γάλλοι στρατιωτικοί εργάστηκαν, στην οργάνωση του τακτικού ελληνικού στρατού.

19. Ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829

Εκείνη την περίοδο, είχαν ήδη αρχίσει οι εχθροπραξίες μεταξύ Ρώσων και Τούρκων, στα πλαίσια του Ρωσοτουρκικού πολέμου του 1828-1829. Την 14/26 Απριλίου του 1828, η Ρωσία κήρυξε τον πόλεμο, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Κατόπιν, σώμα στρατού 100.000 ανδρών, υπό τις διαταγές του Νικολάου Α', πέρασε τον ποταμό Προύθο, τον Μάιο, και εισέβαλε στη

---

¹³³ Herzberg, *ό.π.*, 32. Ο κυβερνήτης διατύπωσε την αντίθεσή του στη μονομερή, εκ μέρους των Γάλλων, κατάληψη των φρουρίων.

¹³⁴ Gervinus, *ό.π.*, τόμος Β', 462.464-465.

Μολδαβλαχία¹³⁵. Στο ανατολικό μέτωπο, ο Ρώσος διοικητής Πάσκεβιτς (Ivan Fyodorovich Paskevich-Yerenansky, 1782-1856) κατέλαβε το Καρς, τον Ιούνιο του 1828¹³⁶.

Αμέσως μόλις έμαθε την κήρυξη πολέμου, η Υψηλή Πύλη έσπευσε, μέσω του διερμηνέα της πρωσικής πρεσβείας, να δηλώσει ότι αναγνωρίζει τους όρους της συνθήκης του Άκκερμαν¹³⁷. Καλούσε τους πρέσβεις της Αγγλίας και της Γαλλίας, που βρίσκονταν στην Κέρκυρα, να επανέλθουν στην Κωνσταντινούπολη, καθώς δήλωνε ότι είναι διατεθειμένη να συζητήσει όλα τα διαφιλονικούμενα ζητήματα. Η επιστολή της Υψηλής Πύλης, προς τους πρεσβευτές, σκοπό είχε να διαιρέσει τις Μεγάλες Δυνάμεις και να απομονώσει τη Ρωσία.

Η αποστολή των Γάλλων στρατιωτών στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε, εκτός των άλλων λόγων, και για να ισορροπήσει την ενδεχόμενη αύξηση της ρωσικής επιρροής στην Ελλάδα, εξαιτίας του ευνοϊκού, για τα συμφέροντα της Ελλάδας, Ρωσοτουρκικού πολέμου. Τον Σεπτέμβριο του 1829, τερματίστηκε ο πόλεμος, με την υπογραφή της συνθήκης της Αδριανούπολης. Υπήρξε πρόταση, από τον στρατηγό Δείβιτς (Hans Karl von Diebitsch, 1785-1831) να υπογραφεί η συνθήκη, στα τείχη της Κωνσταντινούπολης, αλλά δεν προχώρησε¹³⁸. Ο Mendelssohn-Bartoldy ισχυρίζεται ότι οι Ρώσοι είχαν μόλις 13.000 στρατιώτες και μαστίζονταν από την πείνα και αρρώστιες. Επομένως, η συνθηκολόγηση των Τούρκων βασίστηκε

---

¹³⁵ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 243. Τον Μάιο, μετά την διάβαση του Προύθου, από τα ρωσικά στρατεύματα, έφθασε και η επίσημη κήρυξη πολέμου της Ρωσίας, στην Υψηλή Πύλη.

¹³⁶ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 920-923. Ο κυβερνήτης έδωσε εντολή, στον Δημήτριο Υψηλάντη και στον Τσωρτς, να επιχειρήσουν να καταλάβουν όσο το δυνατόν περισσότερα εδάφη, στην Ανατολική και Δυτική Στερεά Ελλάδα, με σκοπό να επιτευχθεί, μετά το τέλος του ρωσοτουρκικού πολέμου, η καλύτερη δυνατή διευθέτηση των ελληνοτουρκικών συνόρων, από τη διάσκεψη του Λονδίνου. Κατά τις επιχειρήσεις εναντίον του Ανατολικού, τον Μάιο του 1828, τραυματίστηκε και αργότερα υπέκυψε στα τραύματά του ο φιλέλληνας ναύαρχος Άστιγξ.

¹³⁷ Gervinus, *ό.π.*, τόμος Β', 421-422.

¹³⁸ Παπαρρηγόπουλος, *ό.π.*, τόμος Στ', 212. Ο στρατηγός Δείβιτς, για τα κατορθώματά του, κατά τον πόλεμο, ονομάστηκε, από τον Ρώσο αυτοκράτορα, Ζαβαλκάνσκι (υπεραίμιος).

περισσότερο στον αιφνιδιασμό και στην φόβο για συνέχιση της προέλασης¹³⁹.

Η Πύλη δέχθηκε όλους τους όρους του Ρώσου στρατηγού. Διαφώνησε μόνο, όσον αφορά στους όρους για το ελληνικό ζήτημα και στο ποσό της πολεμικής αποζημιώσεως, που θεωρούσε υπέρογκο. Οι Ρώσοι, εξαιτίας της θέσης τους, επέβαλαν τους δικούς τους όρους. Συμφωνήθηκε το ελληνικό ζήτημα να επιλυθεί, στην Κωνσταντινούπολη, με συνεργασία του Ρώσου επιτετραμμένου και των πρέσβων της Αγγλίας και της Γαλλίας. Έτσι, οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να αποδεχθούν τον όρο, για τη διευθέτηση του ζητήματος της έκτασης και της ανεξαρτησίας του νέου ελληνικού κράτους.

Μόλις έληξε ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος, τον Σεπτέμβριο του 1829, ο τσάρος Νικόλαος Α΄ συνέστησε μυστική επιτροπή, με σκοπό να εξετάσει σχέδια αλλαγής συνόρων, τα οποία θα επιβάλλονταν στην ηττημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η Ρωσία δεν θέλησε να προτείνει μόνη τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, αλλά προτιμούσε να αναγνωριστεί η ανεξαρτησία, με τη σύμφωνη γνώμη και των άλλων δύο Μεγάλων Δυνάμεων. Η ρωσική διπλωματία, επίσης, δεν προώθησε ιδιαίτερα την ιδέα της ισοβιότητας του κυβερνήτη Καποδίστρια, για να μην προκαλέσει την αντιπαλότητα των υπολοίπων Δυνάμεων.

Στην Αγγλία, μετά τον αρχικό αιφνιδιασμό, θεωρώντας την ευρωπαϊκή Τουρκία «νεκρή», συζητούσαν είτε για παροχή εγγυήσεων, για διατήρηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είτε ακόμη και αντικατάστασή της με ένα ελληνικό κράτος, με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη¹⁴⁰. Ο πρωθυπουργός της Αγγλίας Ουέλλιγκτον έγραφε χαρακτηριστικά, προς τον Άγγλο πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη, ότι «ή ανασύστασις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους εἶναι ἡ μόνη λογικὴ καὶ συμφέρουσα λύσις τοῦ ὅλου ζητήματος»¹⁴¹. Βέβαια, κατά την πορεία των συζητήσεων, εντός

¹³⁹ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1047. Κατά τον συγγραφέα, οι Τούρκοι θα μπορούσαν να τύχουν βοήθειας, από τον μεγάλο βεζίρη και τον πασά της Σκόδρας.

¹⁴⁰ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1055 και 1057. Ο πρωθυπουργός της Αγγλίας, δούκας του Ουέλλιγκτον, όταν διάβασε τους όρους της συνθήκης της Αδριανούπολης κήρυξε «νεκρούς» τους Τούρκους. Έκτοτε, άρχισε η συζήτηση για το ποιος θα μπορούσε να αντικαταστήσει τους Τούρκους.

¹⁴¹ Herzberg, *ό.π.*, 52, υποσ. 1.

της αγγλικής κυβέρνησης, έγινε αντιληπτό ότι ήταν αντίθετο με τα συμφέροντα της Ρωσίας η δημιουργία ενός μεγάλου ελληνικού βασιλείου. Έτσι, η αγγλική κυβέρνηση, υπό τον δούκα του Ουέλλιγκτον, κατέληξε στην πολιτική της διατήρησης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Συνεπώς, ο δούκας του Ουέλλιγκτον υποστήριζε την απόδοση, στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, περιορισμένης εδαφικής έκτασης.

Η αγγλική κυβέρνηση ήταν πλήρως αντίθετη στην παραχώρηση της Κρήτης, στην Ελλάδα. Ο υπουργός των Εξωτερικών Άμπερντην (George Hamilton Gordon, fourth Earl of Aberdeen, 1784-1860), σε επιστολή του, προς τον Άγγλο αντιπρόσωπο, στη συνδιάσκεψη του Πόρου, Στράτφορντ Κάννινγκ, υποστήριζε ότι «ή αγγλική κυβέρνηση ούδέποτε θά έπιτρέψει ώστε ή σπουδαία αύτη νήσος νά περιέλθη εις τò κράτος τοῦ Καποδιστρίου ή οίασδήποτε ἄλλης Δυνάμεως πρὸς βλάβην τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων συμβαλλομένων Δυνάμεων»¹⁴². Η αγγλική πολιτική ήταν αντίθετη και στην παραχώρηση της Ακαρνανίας, στο ελληνικό κράτος. Ο λόγος της αντίθεσης αυτής βρισκόταν, στη γειτνίαση της επαρχίας της Ακαρνανίας, με τα, υπό αγγλική κατοχή, Επτάνησα.

Τουλάχιστον, είχε γίνει πλέον αποδεκτή η αναγνώριση πλήρους ανεξαρτησίας της Ελλάδας, από το οθωμανικό κράτος. Αυτό ήταν μία σημαντική μεταβολή της αγγλικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς, πριν τον ρωσοτουρκικό πόλεμο, υποστηριζόταν μόνο η παραχώρηση αυτονομίας, υπό οθωμανική κυριαρχία, κατά το πρότυπο των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών. Η αλλαγή αυτή πολιτικής οφειλόταν, στην ανησυχία της Αγγλίας ότι ένα αυτόνομο ελληνικό κράτος θα μετατρέποταν σε υποχείριο της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής και θα αποτελούσε μία συνεχή πηγή αναταραχής και ανασφάλειας, για την Οθωμανική Αυτοκρατορία¹⁴³. Ο φόβος, όμως, για δημιουργία ισχυρού

¹⁴² Herzberg, ό.π., 52, υποσ. 2 και 53, υποσ. 3. Παρατηρήσεις και επισημάνσεις, επίσης, του Παύλου Καρολίδη. Η Ρωσία δεν είχε αντίθεση ως προς την παραχώρηση της Κρήτης στην Ελλάδα. Αλλά οι ναύαρχοι της Γαλλίας Δεριγνύ και ο Άγγλος Μάλκολμ, δεν επέδειξαν ενδιαφέρον, για την προστασία των Χριστιανών της νήσου, από τις βαρβαρότητες των Τούρκων και των Αιγυπτίων.

¹⁴³ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1063. Κατά τον δούκα του Ουέλλιγκτον, υποτελής ελληνική ηγεμονία εξυπηρετούσε μόνο τα ρωσικά συμφέροντα. Από την άλλη, όμως, δεν προώθησε την ιδέα της δημιουργίας εκτεταμένου ελληνικού κράτους, ως αντίπαλον δέος της παρακμάζουσας και γηρασμένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

και εκτεταμένου ελληνικού βασιλείου, υπαγόρευσε την πολιτική των περιορισμένων ελληνικών εδαφών.

Κατά τον Μέττερνιχ, η Ρωσία, επιδιώκοντας να εκδιώξει τους Τούρκους από την Ευρώπη, πέτυχε το ακριβώς αντίθετο, καθώς οι άλλες δύο Μεγάλες Δυνάμεις, δηλαδή η Αγγλία και η Γαλλία, εγγυούνταν πλέον τη διατήρηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μέσα από το δόγμα για τη μη διάλυσή της. Η Αυστρία πρότεινε τη δημιουργία ενός ομοσπονδιακού ελληνικού κράτους, αλλά αυτή η ιδέα απορρίφθηκε, από τις άλλες Δυνάμεις, εξ αρχής. Μάλιστα, ο Αυστριακός καγκελάριος κατέληγε στο συμπέρασμα ότι «ή νέα Έλλὰς στερεΐται μέσων ζωής, καὶ ἐπὶ πολὺ ἀκόμη δὲν θὰ ἀναλάβῃ»¹⁴⁴. Η αυστριακή πολιτική κατέληγε στο ίδιο δυσάρεστο, για τα ελληνικά συμφέροντα, συμπέρασμα.

Ο Καποδίστριας πρότεινε τότε την ίδρυση πέντε χριστιανικών κρατών, εντός των ορίων των ευρωπαϊκών κτήσεων της Τουρκίας: α) το Δακικό κράτος, που θα περιλάμβανε τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, β) το Σερβικό, που θα αποτελούνταν από τη Σερβία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη δυτική Βουλγαρία, γ) το Μακεδονικό, αποτελούμενο από τη Μακεδονία, τη Θράκη, εκτός της ανατολικής Βουλγαρίας, δ) το Ηπειρωτικό, στο οποίο θα περιλαμβάνονταν η Ήπειρος και η Αλβανία και ε) το Ελληνικό, που θα περιλάμβανε τα εδάφη από Θεσσαλία και νότια, καθώς και όλα τα νησιά του Αιγαίου. Όλα αυτά τα πέντε κράτη θα αποτελούσαν μία ομοσπονδία, κατά τα πρότυπα της Ελβετίας, με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη, η οποία θα χαρακτηριζόταν ελεύθερη πόλη¹⁴⁵. Η πρόταση αυτή δεν έγινε αποδεκτή από τη Ρωσία.

Με τη συνθήκη της Αδριανουπόλεως, στο άρθρο 10, οριζόταν ότι η Υψηλή Πύλη υποχρεωνόταν να αποδεχθεί τις αποφάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων για τη σύσταση του ελληνικού κράτους. Έτσι, πλέον, ρητώς δεσμευόταν η Τουρκία ότι αναγνωρίζει το ελληνικό

¹⁴⁴ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1058-1059.

¹⁴⁵ Καλεβράς, ό.π., 24. Ο Καλεβράς ισχυρίζεται ότι ο Καποδίστριας έστειλε επιστολή, στον Ρώσο στρατηγό στην Αδριανούπολη, και ζητούσε την κατάληψη της Κωνσταντινούπολη, ώστε εκεί να γίνει η συμφωνία των Μεγάλων Δυνάμεων. Όταν ο Ρώσος στρατηγός παρέπεμψε την επιστολή του Καποδίστρια, στον Ρώσο αυτοκράτορα, αυτός υποστήριξε ότι οι Έλληνες επιθυμούν την Κωνσταντινούπολη, αλλά δεν διαθέτουν τον στρατό, για να την κρατήσουν, τονίζοντας με νόημα ότι «ὁμοιάζουν μὲ ἕν βρέφος τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὄρθιου».

κράτος. Κατά τον Άγγλο πολιτικό Γλάδστον (William Ewart Gladstone), «τὸ δέκατον ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπετέλεσε τὸ διεθνὲς συμβόλαιον τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐλευθέρου κράτους»¹⁴⁶.

20. Διπλωματικές εξελίξεις

Τον Δεκέμβριο του 1827, μετά τη ναυμαχία στο Ναβαρίνο, ο σουλτάνος κάλεσε όλους του εξέχοντες μουσουλμάνους των ευρωπαϊκών κτήσεων και της Μικράς Ασίας, στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί, την 6/18 Δεκεμβρίου έλαβαν μυστικές εντολές, από τον σουλτάνο, σύμφωνα με τις οποίες κατηγορούνταν οι Ρώσοι ότι παρέσυραν τους Άγγλους και τους Γάλλους, στη ναυμαχία του Ναβαρίνου¹⁴⁷. Κατηγορούνταν οι πρεσβευτές των Μεγάλων Δυνάμεων ότι προστατεύουν τους Έλληνες και δεν τους αφήνουν να αναγνωρίσουν την εξουσία του σουλτάνου. Κατέληγε ότι, κατά τους μουσουλμανικούς κανόνες, έπρεπε να τιμωρηθούν όλοι οι άπιστοι με σφαγές.

Τον Νοέμβριο του 1827, μετά τη συνεχιζόμενη άρνηση του σουλτάνου να αποδεχθεί την ειρήνευση με τους επαναστατημένους Έλληνες, οι πρεσβευτές των Μεγάλων Δυνάμεων αποχώρησαν, από την Κωνσταντινούπολη. Τον Ιανουάριο του 1828, ο Ρώσος αυτοκράτορας έστειλε επιστολή, στον πρεσβευτή της Ρωσίας στο Λονδίνο, όπου εξέφραζε την απόφασή του να δράσει, κατά της Τουρκίας¹⁴⁸. Δήλωνε ότι δεν θέλει να δει να καταρρέει η ρωσική επιρροή, στην Κωνσταντινούπολη. Έτσι, πρότεινε την κατάληψη των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών, από τον ρωσικό στρατό, στο όνομα και των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, μέχρι να υποχωρήσει η Υψηλή Πύλη. Συγχρόνως, οι στόλοι των Μεγάλων Δυνάμεων έπρεπε να αποκλείσουν ναυτικά την Πελοπόννησο, την Αλεξάνδρεια και την Κωνσταντινούπολη. Ο Ρώσος αυτοκράτορας ζητούσε να στηριχθεί οικονομικά ο κυβερνήτης της Ελλάδας και να υπάρξει συνεννόηση των τριών πρεσβευτών των Μεγάλων Δυνάμεων, για την οργάνωση

¹⁴⁶ Herzberg, *ό.π.*, 46, υποσ. 3. Παρατήρηση και επισήμανση του Παύλου Καρολίδη.

¹⁴⁷ Gervinus, *ό.π.*, τόμος Β', 391-393. Το έγγραφο αυτό, εκείνη την εποχή, δεν δημοσιεύτηκε. Την ίδια περίοδο, εκδιώχθηκαν οι καθολικοί Αρμένιοι, από την Άγκυρα, στην πατρίδα τους.

¹⁴⁸ Gervinus, *ό.π.*, τόμος Β', 407.

του ελληνικού κράτους. η γαλλική κυβέρνηση υποστήριξε την πρόταση, προτείνοντας την αποστολή αγγλικών και γαλλικών στρατιωτικών δυνάμεων για εκδίωξη των Αιγυπτίων του Ιμπραήμ, από την Πελοπόννησο. Η αγγλική διπλωματία έδειξε ότι δεν συναινούσε, στη ρωσική πρόταση, και υποδείκνυε την απειλή χορήγησης ανεξαρτησίας στην Ελλάδα, ως μέσο πίεσης, προς την Υψηλή Πύλη.

Οι πρεσβευτές των τριών Μεγάλων Δυνάμεων ζήτησαν, από τον κυβερνήτη, στατιστικά στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη των εχθροπραξιών και τη συμμετοχή περιοχών της Ελλάδας, στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας¹⁴⁹. Ο Καποδίστριας συνέστησε στο Πανελλήνιον και στους επιτρόπους των επαρχιών να συντάξουν σχετικές εκθέσεις, που να αποδεικνύουν τη συμμετοχή της Πελοποννήσου, της Στερεάς Ελλάδας, των νήσων, αλλά και της Θεσσαλίας, την οποία ήθελε ο Καποδίστριας να περιληφθεί στο μελλοντικό ελεύθερο ελληνικό κράτος¹⁵⁰. Μεταξύ των στοιχείων που ζητήθηκαν, ήταν ο αριθμός των προσφύγων, από άλλες τουρκοκρατούμενες περιοχές, των οθωμανικών και βακουφικών περιουσιών, αλλά και της συνολικής περιουσίας των παραπάνω περιοχών.

Ο Καποδίστριας απάντησε, στους πρεσβευτές, αναλύοντας το σύστημα διοίκησης που ακολούθησαν οι προγενέστερες Εθνοσυνελεύσεις¹⁵¹. Ανέπτυξε σχετική επιχειρηματολογία, σχετικά με το αδύνατο της συμβίωσης πλέον μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, στις περιοχές, όπου διεξήχθησαν ένοπλες συγκρούσεις. Υποστήριξε, επίσης, ότι η στενή χάραξη των ελληνικών συνόρων αφήνει, εκτός του κράτους περιοχές, όπου οι ομογενείς Έλληνες αποτελούν την πλειοψηφία και αυτό θα αποτελεί αιτία συνεχών αναταραχών. Η γραμμή, που υπέδειξε ο Καποδίστριας, εκκινούσε, από τις υπώρειες του Ολύμπου, στον κόλπο της Θεσσαλονίκης, έως του λιμένα

---

¹⁴⁹ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome quatrième, 449-451. Επιστολή του Άγγλου πρεσβευτή Στράτφορντ Κάννινγκ, την 13 Αυγούστου 1828, από την Κέρκυρα, προς τον κυβερνήτη.

¹⁵⁰ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 965. Οι αντιπρόσωποι των τριών Μεγάλων Δυνάμεων ζήτησαν πληροφορίες, για το σύστημα διοίκησης επί Τουρκοκρατίας.

¹⁵¹ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome quatrième, 451-452 και 453-460. Οι απαντήσεις του κυβερνήτη, στην επιστολή του Άγγλου πρεσβευτή και στους εκπροσώπους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων.

Πάνορμος στην Ήπειρο, περιλαμβάνοντας το Μέτσοβο, τη Σαμαρίνα και άλλες ελληνικές περιοχές. Από τα νησιά, ο κυβερνήτης θεωρούσε ότι έπρεπε να ενωθεί η Κρήτη και η Εύβοια με το ελληνικό κράτος. Σύμφωνα με το αίτημα των πρεσβευτών των Μεγάλων Δυνάμεων, ο κυβερνήτης εξιστορεί αναλυτικά τη συμμετοχή στην Επανάσταση όλων των επαρχιών του μελλοντικού κράτους, ξεκινώντας από τη Μακεδονία και τη Μαγνησία, στο βορρά, έως τα νησιά Χίο, Σάμο, Ψαρά και Κάσσο¹⁵².

Η Ρωσία, στο μεταξύ, απέστειλε στην Ελλάδα, τον Σεπτέμβριο, επιτετραμμένο τον Μάρκο Βούλγαρη¹⁵³. Το ίδιο είχε πράξει και η Αγγλία, τον Αύγουστο, διορίζοντας επιτετραμμένο τον Καρτράϊτ και, κατόπιν, τον Εδουάρδο Ντόουκινς (Edward Dawkins). Επίσης, τον Ιούνιο του 1828, και η Γαλλία, με τον δικό της επιτετραμμένο τον βαρόνο Ζυσερώ Σαιν Δενύ (Jucherau de st. Deny). Με αυτόν τρόπο, οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις αναγνώριζαν διπλωματικά την ελληνική κυβέρνηση.

Ο Καποδίστριας είχε πάντοτε να αντιμετωπίσει την καχυποψία της Αγγλίας και της Γαλλίας. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται, από επιστολή του ίδιου, προς τον Γάλλο ναύαρχο, τον Απρίλιο του 1828, στην οποία ο κυβερνήτης εκφράζει την απορία του «άγνοω, κύριε ναύαρχε, κατά ποίας φήμας δύναται νὰ δικαιωθῇ ὑποψία ὁποιαδήποτε μεροληψίας»¹⁵⁴. Αλλά, όπως παρατηρεί ο Δραγούμης, «κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς διαπραγματεύσεις, οὐδεὶς πλὴν αὐτοῦ δεξιώτερος καὶ ἰσχυρότερος ὅπως ὑπερμαχήσῃ τῶν κοινῶν συμφερόντων»¹⁵⁵.

Ο Αυστριακός καγκελάριος Μέττερνιχ, ύστερα, από την εισβολή των ρωσικών στρατευμάτων, στην ευρωπαϊκή Τουρκία, επιδίωκε την αποδυνάμωση της θέσης της Ρωσίας στην ανατολική Ευρώπη¹⁵⁶. Πρότεινε, έτσι, την παραχώρηση πλήρους ανεξαρτησίας, στο ελληνικό κράτος. Μάλιστα, η Αυστρία έφτασε να προτείνει τη σύσταση ομόσπονδων κρατιδίων, υπό την προεδρεία του

¹⁵² *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome quatrième, 484-495.

¹⁵³ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 292. Herzberg, *ό.π.*, 24.

¹⁵⁴ Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι.Α.Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Β', 27-29.

¹⁵⁵ Δραγούμης, *ό.π.*, τόμος Α', 164.

¹⁵⁶ Herzberg, *ό.π.*, 48, υποσ. 1.

Καποδίστρια¹⁵⁷. Οι άλλες δύο Μεγάλες Δυνάμεις, η Αγγλία και η Γαλλία, θέλοντας, επίσης, να περιορίσουν τη ρωσική επιρροή στο μελλοντικό ελληνικό κράτος, ενστερνίστηκαν και αποδέχθηκαν την απόδοση πλήρους ανεξαρτησίας, από το οθωμανικό κράτος. Μάλιστα, αυτό επέδρασε, ώστε να αλλάξει και η ίδια η ρωσική εξωτερική πολιτική, στο ζήτημα της ανεξαρτησίας, και να την αποδέχεται, ως ενδεχόμενη και χρήσιμη, για την εμπέδωση της ειρήνης στην περιοχή. Η Υψηλή Πύλη αντιδρούσε, στην απώλεια της Εύβοιας, καθώς ακόμη την είχε, υπό την στρατιωτική κατοχή της.

21. Ίδρυση Ταχυδρομείου

Την 24 Σεπτεμβρίου του 1828, ο κυβερνήτης προχώρησε στην ίδρυση κρατικού Ταχυδρομείου¹⁵⁸. Ταχυδρομικά Γραφεία συστάθηκαν, σε Άργος, Τρίπολη, Επίδαυρο και Σύρο. Διευθυντές αυτών τοποθετήθηκαν οι τοπικοί υγειονόμοι ή οι δημογέροντες¹⁵⁹. Στην Πελοπόννησο και στη Στερεά Ελλάδα, ορίστηκαν δημογέροντες υπεύθυνοι, για την ταχυδρομική υπηρεσία, ενώ στα νησιά, οι υγειονόμοι. Η διοικητική δομή των Ταχυδρομείων αποτελούνταν, από τον γενικό διευθυντή, τους κεντρικούς επιστάτες και τους μερικούς επιστάτες. Τον Απρίλιο του 1829, εκδόθηκε ο πρώτος ταχυδρομικός κανονισμός, ενώ τροποποιήθηκε, τον Οκτώβριο. Η κεντρική διεύθυνση των Ταχυδρομείων ορίστηκε να έχει έδρα το Ναύπλιο. Ιδρύθηκαν 11 ταχυδρομικά γραφεία, ορίστηκαν τα ταχυδρομικά τέλη, ενώ η επιστασία της λειτουργίας των

---

¹⁵⁷ Herzberg, *ό.π.*, 64, υποσ. 2. Ενώ οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις επιθυμούσαν την υιοθέτηση μοναρχικού πολιτεύματος, για το μελλοντικό ελληνικό κράτος, η Αυστρία, προώθησε την ιδέα της προεδρίας του Καποδίστρια. Πράγματι, ανεξήγητη θέση, για τη συντηρητική και, υπό την καθοδήγηση του Μέττερνιχ, αυστριακή κυβέρνηση.

¹⁵⁸ Δηλιγιάννης & Ζηνόπουλος, *Ελληνική Νομοθεσία*, τόμος Δ', 130-131.

¹⁵⁹ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 208. Κατά τη λειτουργία των Ταχυδρομείων, όπως παρατηρεί ο Ευαγγελίδης, παραβιαζόταν το απόρρητο των επιστολών. Ανοίγονταν, δηλαδή, οι επιστολές και διαβάζονταν, για να ελεγχθεί το περιεχόμενό τους. Με αυτό τον τρόπο, συνελήφθησαν πολλοί αντιπολιτευόμενοι την κυβέρνηση, μεταξύ αυτών και ο Θεόκλητος Φαρμακίδης, ο οποίος φυλακίσθηκε, επί ένα εξάμηνο, εξαιτίας αρνητικών σχολίων κατά της διακυβέρνησης του Καποδίστρια. Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 869-871. Η κατάσταση επιτήρησης των αντικυβερνητικών εντάθηκε, κατά τον συγγραφέα, ο οποίος τηρεί στάση ιδιαίτερα επικριτική για την διακυβέρνηση του Καποδίστρια, την περίοδο που συζητείτο η εκλογή του Λεοπόλδου στον θρόνο της Ελλάδος.

ταχυδρομείων ανατέθηκε στους γραμματείς των εκτάκτων επιτρόπων και των προσωρινών διοικητών, καθώς και στους αστυνόμους. Στα νησιά την επιστασία ανέλαβαν οι υγειονόμοι.

22. Οι συσκέψεις στον Πόρο

Οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίοι βρίσκονταν, στην Κέρκυρα, ειδοποίησαν τον κυβερνήτη ότι είχε ληφθεί απόφαση να συσκεφθούν, επί ελληνικού εδάφους. Ο Καποδίστριας τους πρότεινε να επιλέξουν ανάμεσα στις Σπέτσες και στον Πόρο. Οι αντιπρόσωποι επέλεξαν τον δεύτερο¹⁶⁰. Στον Πόρο, συγκεντρώθηκαν οι εκπρόσωποι των τριών Δυνάμεων και συσκέπτονταν, για τον καθορισμό του μελλοντικού ελληνικού κράτους. Τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο 1828, παραδόθηκαν, από τους Τούρκους, στους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, τα φρούρια του Νεοκάστρου, της Κορώνης, της Μεθώνης, του Χλουμουτσίου, των Πατρών και του Ρίου.

Με το πρωτόκολλο του Νοεμβρίου του 1828, οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων αποφάσισαν «ή Πελοπόννησος, αἱ παρακειμένη νῆσοι καὶ αἱ κοινῶς καλούμεναι Κυκλάδες νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προσωρινὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, ἕως οὔ ἀποφασισθῇ ὀριστικῶς ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῆς Πύλης, χωρὶς νὰ ἐννοοῦν διὰ τούτου νὰ προαποφασίσωσιν εἰς τὸ παραμικρὸν τὸ περὶ τῶν ὀριστικῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ζήτημα».

Ἡ Ἀγγλία αντιδρούσε έντονα στην απόδοση εκτεταμένων συνόρων, στην Ελλάδα, γιατί πίστευε ότι το νέο κράτος θα τελούσε, υπό την επιρροή της Ρωσίας. Ο Στράτφορντ Κάννινγκ χαρακτήριζε την αγγλική πολιτική, στο ελληνικό ζήτημα, «δειλὴν, ἄστατον καὶ μελλητικήν»¹⁶¹.

Όταν κάποτε είχε ερωτηθεί ο Καποδίστριας ποια θα έπρεπε να είναι η έκταση της Ελλάδας, είχε απαντήσει ότι τα σύνορα «εἶναι χαραγμένα ἀπὸ τοῦ 1821 διὰ τοῦ χυθέντος αἵματος ἐν Κυδωνίαις, ἐν Κύπρῳ, ἐν Χίῳ, ἐν Κρήτῃ, εἰς Ψαρὰ, ἐν Μεσολογγίῳ καὶ εἰς τὰς πολυαρίθμους μάχας κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν»¹⁶².

¹⁶⁰ Prokesch von Osten, *ό.π.*, 292. Οι αντιπρόσωποι ενημέρωσαν τον κυβερνήτη, για την προσεχή άφιξη των γαλλικών στρατευμάτων.

¹⁶¹ Herzberg, *ό.π.*, 35, υποσ. 2.

¹⁶² Prokesch von Osten, *ό.π.*, 267-268.

Ο Καποδίστριας, φοβούμενος μην αποδοθούν αυτά το περιορισμένα σύνορα, στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, τον Δεκέμβριο του 1828, αντιπρότεινε δύο σχέδια χάραξης των ορίων της ελληνικής επικράτειας¹⁶³. Το ένα, που ήταν ευρύτερο, διερχόταν από τον Θερμαϊκό κόλπο και των βορείων υπωρειών του Ολύμπου, συμπεριλαμβάνοντας και το Μέτσοβο, μέχρι το Ιόνιο πέλαγος. Το δεύτερο, που αποτελούσε την πρόταση που μπορούσαν οι Δυνάμεις να αποδεχθούν, καθώς δεν ήθελαν να αποδώσουν εκτεταμένα σύνορα στο ελληνικό κράτος, από τον Παγασητικό, μέχρι του κόλπου των Σαγιάδων στη Θεσπρωτία. Ο κυβερνήτης επισήμαινε την ανάγκη οικονομικής βοήθειας, για μία δεκαετία, ώστε να μπορέσει η Ελλάδα να οργανώσει τον στρατό και την εσωτερική της διοίκηση, αλλά και να ξεπληρώσει τις υποχρεώσεις της, προς την Υψηλή Πύλη¹⁶⁴. Ο Καποδίστριας ζητούσε, από τους στόλους των Μεγάλων Δυνάμεων, την παρεμπόδιση αποστολής στρατιωτικής ενίσχυσης, από την Αίγυπτο, προς την επαναστατημένη Κρήτη. Όσον αφορά τις αποζημιώσεις, υποστήριζε ότι έπρεπε να συνυπολογιστούν οι δημεύσεις των ελληνικών περιουσιών, που έγιναν, από το 1821 και εξής, από την τουρκική κυβέρνηση, αλλά και να αφαιρεθούν απαιτήσεις, εκ μέρους των Τούρκων της Τριπολιτσάς και της Κορίνθου, καθώς τις δύο αυτές πόλεις κατέστρεψαν ο Ιμπραήμ και ο Δράμαλης.

Σε δεύτερη γνωμοδότηση της συνδιάσκεψης των εκπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων, προτάθηκαν σύνορα, που θα περιλάμβαναν συνοριακή γραμμή, από τον Βόλο μέχρι την Άρτα. Επίσης, στη θάλασσα, αποδίδονταν, στην Ελλάδα, όλα τα νησιά των Κυκλάδων. Για τη Σάμο και την Κρήτη, επειδή, στην πρώτη, η επανάσταση είχε επικρατήσει, ενώ, στη δεύτερη, εξακολουθούσε ακόμη, επιφυλάσσονταν να αιτηθούν, στις κυβερνήσεις τους, να συμπεριληφθούν και αυτές, στο ελληνικό κράτος¹⁶⁵. Όσον αφορά στη Χίο, κατέληγαν ότι δεν μπορούσε να γίνει συζήτηση, καθώς η κατάσταση στο νησί, με την κατάπαυση της επανάστασης, δεν

¹⁶³ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome quatrième, 534-543. Herzberg, ό.π., 34, υποσ. 1. Οι παρατηρήσεις της υποσημείωσης έγιναν από τον Έλληνα ιστορικό Παύλο Καρολίδη.

¹⁶⁴ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome quatrième, 537.

¹⁶⁵ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 117.

επέτρεπε να περιληφθεί στα ελληνικά εδάφη. Για τις αποζημιώσεις των τουρκικών περιουσιών, θα συστήνονταν μικτή επιτροπή, με διαιτησία, σε περίπτωση διαφωνίας, των Μεγάλων Δυνάμεων. Η αποζημίωση προς την Υψηλή Πύλη, που όρισαν οι εκπρόσωποι, ανερχόταν σε 1.500.000 γρόσια.

Το σχέδιο αυτό προκάλεσε τη δριμεία αντίδραση της αγγλικής κυβέρνησης. Το αγγλικό υπουργείο των Εξωτερικών κατηγόρησε τον αντιπρόσωπό της, στη συνδιάσκεψη Στράτφορντ Κάννινγκ, ότι η πρότασή αυτή αντιβαίνει στην απόφαση των αντιπροσώπων, του Νοεμβρίου, που περιλάμβανε περιορισμένα σύνορα, για το ελληνικό κράτος. Έτσι, ο Στράτφορντ Κάννινγκ απομακρύνθηκε από τη θέση του¹⁶⁶. Ως αντάλλαγμα, για τη στενή χάραξη των ελληνικών συνόρων, μέχρι τον Ισθμό της Κορίνθου, το αγγλικό υπουργείο των Εξωτερικών πρότεινε παροχή πλήρους ανεξαρτησίας, στο ελληνικό κράτος. Το παράδειγμα των αυτονόμων Παραδουναβίων Ηγεμονιών και της συνεχούς επέμβασης της Ρωσίας, σε αυτές, οδήγησαν την αγγλική πολιτική, στη θέση της παροχής πλήρους ανεξαρτησίας. Αντίθετα, τόσο η Γαλλία όσο και η Ρωσία επιδοκίμαζαν τις αποφάσεις των πρεσβευτών τους, στον Πόρο.

Ο Καποδίστριας, κατά τη διάρκεια των διασκέψεων των αντιπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων στον Πόρο, είχε προτείνει τον Λεοπόλδο του Σαξ Κόμπουργκ, για το στέμμα του ελληνικού κράτους, ο οποίος και είχε αποδεχθεί την πρόσκληση. Έστειλε, μάλιστα, αντιπρόσωπό του τον Κάρολο Στόκμαρ, για να πληροφορηθεί το σχεδιαζόμενο μέλλον της Ελλάδας, υπό των Μεγάλων Δυνάμεων¹⁶⁷. Ο Καποδίστριας συμβούλευε τον Λεοπόλδο να απειλήσει τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων ότι δεν θα αποδεχθεί τον θρόνο της Ελλάδος, αν δεν αποδοθούν η Κρήτη και η Σάμος στο νεοσύστατο βασίλειο. Την υποψηφιότητα του Λεοπόλδου, ως ηγεμόνα της Ελλάδας, είχε υποστηρίξει, στο παρελθόν, και η κυβέρνηση Κουντουριώτη, το 1825.

¹⁶⁶ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, τόμος Δ', 324-326. Ο Στράτφορντ Κάννινγκ παραιτήθηκε, από τη θέση του πρεσβευτή της Αγγλίας στην Κωνσταντινούπολη. Οι Έλληνες της Στερεάς Ελλάδας υπολογίζονταν, σε 180.000, ενώ οι Τούρκοι, σε 7.000-8.000.

¹⁶⁷ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 989-991 και 994. Ο Λεοπόλδος του Σαξ Κόμπουργκ επιθυμούσε να πληροφορηθεί λεπτομερέστερα την κατάσταση στην Ελλάδα. Ο Καποδίστριας απαίτησε να ασπαστεί όλη η οικογένειά του μελλοντικού ηγεμόνα της Ελλάδος την Ορθοδοξία.

23. Οι εξελίξεις στη Στερεά Ελλάδα

Τον Σεπτέμβριο του 1828, Έλληνες ναυτικοί εισήλθαν, στον ελεγχόμενο από τους Τούρκους, κόλπο του Αμβρακικού, και βύθισαν μία κανονιοφόρο. Ο Τσωρτς εμπόδισε 300 Οθωμανούς, προερχόμενους από την Άρτα, να εισέλθουν στο Μεσολόγγι¹⁶⁸. Στον κατά ξηρά πόλεμο, ο τακτικός ελληνικός στρατός κατέλαβε το Λουτράκι. Τον Αύγουστο, οι οπλαρχηγοί Κίτσος Τζαβέλλας και Ιωάννης Στράτος, με τα σώματά τους, απελευθέρωσαν τις επαρχίες Λοιδωρικού και Μαλανδρινού.

Επίσης, υπό την ηγεσία του Δημητρίου Υψηλάντη, ήρθαν στην εξουσία των Ελλήνων, η Λιβαδειά, ο Ορχομενός, η Αταλάντη, η Ιτέα, η Άμφισσα και η Λαμία. Ο Τζαβέλλας και ο Στράτος κατέλαβαν το Καρπενήσι. Στην εξουσία των Τούρκων, παρέμεναν, στην ανατολική Στερεά Ελλάδα, μόνο η Θήβα και η Αττική, ενώ, στη δυτική Στερεά Ελλάδα, η Βόνιτσα, η οποία και αυτή απελευθερώθηκε, ύστερα από έφοδο. Ο Μαχμούτ πασάς και ο Ομέρ πασάς της Καρύστου επιχείρησαν να χτυπήσουν, με σώμα 5.000 στρατιωτών, τους Έλληνες, υπό τον Βάσσο Μαυροβουνιώτη. Τον Ιανουάριο του 1829, το σώμα του Μαχμούτ πασά χτύπησε τον Μαυροβουνιώτη. Μετά από δώρη μάχη, οι Τούρκοι υποχώρησαν, με απώλειες 250 ανδρών. Ο Μαχμούτ υποχώρησε, προς τη Λαμία, και ο Ομέρ πασάς έφυγε, στην Εύβοια.

Ο Δημήτριος Υψηλάντης επιδίωκε τον αποκλεισμό της Αττικής και της Θήβας, ώστε να αναγκασθούν οι Τούρκοι σε παράδοση¹⁶⁹. Στο μεταξύ, είχε τοποθετηθεί, από τον Καποδίστρια, την 21 Ιανουαρίου/2 Φεβρουαρίου 1829, ο αδελφός του Αυγουστίνος ως πολιτικός και στρατιωτικός πληρεξούσιος τοποτηρητής του, στη Στερεά Ελλάδα. Ο Τρικούπης ισχυρίζεται ότι «ό διορισμός ούτος...ώφέλησε, διότι καὶ τὰ στρατεύματα ἐφάνησαν προθυμότερα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυβερνήτου, ὡς δυναμένου καὶ τοὺς ἀγῶνάς των ν' ἀνταμείψῃ, καὶ τὰς ἐλλείψεις τοῦ στρατοπέδου εὐκόλως νὰ θεραπεύσῃ»¹⁷⁰.

Ο Αυγουστίνος πέτυχε να καταλάβει τις Θερμοπύλες, τις πεδιάδες της Λιβαδειάς και της Αταλάντης¹⁷¹. Ο Αυγουστίνος έδωσε εντολή, στον Υψηλάντη, να καταλάβει οχυρά θέση, απέναντι της Εύβοιας,

¹⁶⁸ Herzberg, *ό.π.*, 29.

¹⁶⁹ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 928.

¹⁷⁰ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Δ', 334-335.

¹⁷¹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 103.

και, κατόπιν, να πολιορκήσει την Αθήνα. Κατά τον Ιδρωμένο, ο Υψηλάντης καθυστερούσε να λάβει δράση, καθώς επέμενε, επί τέσσερεις μήνες, στην πολιορκία της Θήβας.

Ο Αυγουστίνος, όμως, Καποδίστριας, ο οποίος δεν είχε πολεμική πείρα, αποφάσισε, αφαιρώντας δυνάμεις από τον Υψηλάντη, να πολιορκήσει την Ναύπακτο. Οι χιλίαρχοι διαμαρτυρήθηκαν, στον κυβερνήτη, για αυτή την ενέργεια του Αυγουστίνου, αλλά δεν υπήρξε αποτέλεσμα. Ο Αυγουστίνος, από τη φρεγάτα «Ελλάς», επιβιβάστηκε, με 3.000 άνδρες, στο Αντίρριο, το οποίο πολιορκούσαν από ξηρά, ο Τζαβέλλας και ο Χατζηχρήστος. Την επόμενη ημέρα, οι πολιορκούμενοι παραδόθηκαν. Κατόπιν, ο Ιωάννης Παπαρρηγόπουλος, λειτουργώντας ως διαπραγματευτής, επέτυχε την παράδοση των 5.000 Τούρκων υπερασπιστών του φρουρίου της Ναυπάκτου. Οι Τούρκοι μεταφέρθηκαν, στην Πρέβεζα. Μετά την παράδοση της Ναυπάκτου, άνοιξε ο δρόμος, για την παράδοση του ηρωικού Μεσολογγίου και του Αιτωλικού. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την παράδοση του Μεσολογγίου, αγγλική φρεγάτα, υπό τον μοίραρχο λόρδο Spencer, κατέφθασε, με σκοπό να παύσει κάθε εχθροπραξία. Όταν ο Αυγουστίνος αρνήθηκε και τον παρέπεμψε στον κυβερνήτη, ο Άγγλος μοίραρχος απείλησε με χρήση βίας¹⁷². Ευτυχώς, όμως, οι συνθήκες παράδοσης υπογράφηκαν, εντός της ίδιας ημέρας, για την παράδοση του Μεσολογγίου και του Αιτωλικού, και ο μοίραρχος Spencer σεβάστηκε τα συμφωνηθέντα και δεν άσκησε στρατιωτική βία.

Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας απελευθερώθηκε, αποδεικνύοντας, κατά τον Ιδρωμένο, πόσο συκοφαντικές ήταν οι μομφές, κατά του Αυγουστίνου¹⁷³. Ο κυβερνήτης, όταν πληροφορήθηκε την απελευθέρωση του ηρωικού Μεσολογγίου, δημοσίευσε διακήρυξη, στην οποία ανέφερε ότι «ηὐδόκησεν ὁ Κύριος καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Μεσολογγίου κυματίζει πάλιν ἡ σημαία τοῦ Σταυροῦ»¹⁷⁴. Ο Καποδίστριας έδωσε εντολή να τελεσθεῖ μνημόσυνο, από τον μητροπολίτη, για τους πεσόντες, κατά

¹⁷² Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασας*, τόμος Δ', 336 και 339. Η περίσταση ήταν κρίσιμη, γιατί, αν τροφοδοτούνταν οι πολιορκούμενοι Τούρκοι, θα αρνούσαν να παραδώσουν τα φρούρια. Φραντζής, *ό.π.*, τόμος Γ', 97-98.

¹⁷³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 104.

¹⁷⁴ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασας*, τόμος Δ', 340-342.

την ηρωική έξοδο και να συλλεγούν τα οστά των ηρωικώς πεσόντων, κατά την έξοδο, με σκοπό να ταφούν σε μνημείο που θα ανεγερθεί, για αυτόν τον σκοπό. Καταλήφθηκε, με αυτόν τον τρόπο, το δυτικό σύνορο, που είχε θέσει ο κυβερνήτης, το Μακρυνόρος.

Ο αντικαταστάτης του Κόδριγκτον, ο ναύαρχος Μάλκολμ, απαίτησε, από τον Καποδίστρια, την παύση των εχθροπραξιών και την απόσυρση των ελληνικών δυνάμεων, από τη Στερεά Ελλάδα. Επίσης, απαίτησε ο ναύαρχος Μάλκολμ, εν ονόματι και των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, την λύση όλων των ναυτικών αποκλεισμών, στη Στερεά Ελλάδα. Κατά τον Σπυρίδωνα Τρικούπη, η Αγγλία επιθυμούσε να περιορίσει το ελληνικό κράτος, μέχρι τον Ισθμό της Κορίνθου¹⁷⁵. Όταν οι εκπρόσωποι της Ρωσίας και της Γαλλίας διαμαρτυρήθηκαν, για την χρήση του ονόματός τους, ο Άγγλος ναύαρχος απείλησε τον κυβερνήτη ότι θα προβεί μόνη η Αγγλία σε χρήση βίας, για πλήρη κατάπαυση των εχθροπραξιών.

Παρά τις περιορισμένες δυνάμεις που είχε, ο Υψηλάντης αποφάσισε να προχωρήσει στην πολιορκία της Θήβας. Οι Τούρκοι διέθεταν φρουρά δύναμης 3.000 πεζών και 300 ιππέων. Ο Ομέρ πασάς της Καρύστου, με 1.000 στρατιώτες και 800 ατάκτους Αλβανούς, προσπάθησε να διασπάσει τον αποκλεισμό, αλλά υποχώρησε με 47 νεκρούς. Οι Έλληνες είχαν, μόλις, τρεις νεκρούς. Ο Υψηλάντης, με τη βοήθεια 300 πεζών και 130 ιππέων του Χατζηχρήστου, επιτέθηκε, εναντίον των Τούρκων της Θήβας, οι οποίοι εξέρχονταν ανενόχλητοι για να συλλέξουν τροφή, εκτός των τειχών. Η επιτυχία του χτυπήματος ήταν ολοκληρωτική, καθώς σκοτώθηκαν 130 Τούρκοι και αιχμαλωτίστηκαν 16, από δε την ελληνική πλευρά δεν σκοτώθηκε κανείς. Άλλοι 500 Τούρκοι, από τη Χαλκίδα, προσπάθησαν να εισέλθουν στη Θήβα, χτυπήθηκαν, από τους Έλληνες, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 120 Τούρκοι και 9 Έλληνες. Την επόμενη ημέρα, οι Τούρκοι επιτέθηκαν, κατά των ελληνικών θέσεων, σε διάφορα μέτωπα ταυτοχρόνως. Μετά από σκληρή μάχη, οι Τούρκοι υποχώρησαν, αφήνοντας πολλούς νεκρούς και τραυματίες, ενώ οι Έλληνες είχαν τρεις νεκρούς.

Η πολιορκία της Θήβας διακόπηκε, καθώς αποχώρησαν πολλοί οπλαρχηγοί, εξαιτίας λοιμώδους νόσου, ελλείψεως τροφίμων και διακοπής της καταβολής των μισθών των στρατιωτών. Τότε, 1.500

---

¹⁷⁵ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 338-339.

Τούρκοι επιτέθηκαν, υπό τον Αρσλάνμπεη, μέσω των Θερμοπυλών. Εισήλθαν στην Θήβα και, κατόπιν, στην Αθήνα. Παρέλαβαν τους Τούρκους της Αθήνας, καταλείποντας μόνο μία φρουρά, στην Ακρόπολη. Τα υπόλοιπα στρατεύματα των Τούρκων είχαν σκοπό να μεταφερθούν, στα βόρεια σύνορα, προς αντιμετώπιση της ρωσικής επίθεσης. Τον Σεπτέμβριο του 1829, οι Τούρκοι σχημάτιζαν σώμα 5.000 ανδρών και επιτέθηκαν, κατά των δυνάμεων του Δημήτριου Υψηλάντη. Το σώμα του Υψηλάντη ανερχόταν σε 2.300 άνδρες, οχυρωμένο στα στενά της Πέτρας Βοιωτίας. Οι Τούρκοι διοικούνταν από τον Αρσλάμπεη, ο οποίος ηγήθηκε της επίθεσης. Οι Έλληνες προέβαλαν γενναία αντίσταση, την 12/24 Σεπτεμβρίου, και απώθησαν τις υπέρτερες τουρκικές δυνάμεις. Διακρίθηκαν, σε αυτή τη φάση, οι Μαμούρης, Μπαϊρακτάρης, Χατζηχρήστος και Σπυρομήλιος. Την επόμενη ημέρα, οι Τούρκοι έστειλαν τον αρχηγό του ιππικού Αχμέτμπέη, για να συνθηκολογήσουν και να τους επιτραπεί η αποχώρηση. Ο Ιωάννης Φιλήμων, από την ελληνική πλευρά, επισκέφθηκε τους Τούρκους, αλλά δεν πραγματοποιήθηκε συμφωνία. Μετά από επιστολή του Αρσλάμπεη προς τον Υψηλάντη και νέες διαπραγματεύσεις, την 13 Σεπτεμβρίου, υπογράφηκε συμφωνία, στο ελληνικό στρατόπεδο της Πέτρας. Στη συμφωνία, προβλεπόταν ανταλλαγή αιχμαλώτων, αποχώρηση των Τούρκων, μέχρι της Θερμοπύλες και την Αλαμάνα, εξαιρουμένων της Αθήνας και του κάστρου Καραμπάμπα. Η μάχη της Πέτρας αποτέλεσε την τελευταία μάχη του Αγώνα της Ανεξαρτησίας, που ξεκίνησε το 1821.

Στην Αττική, ο Βάσσος Μαυροβουνιώτης,, ηγούμενος σώματος 300 πεζών και λίγων ιππέων, επιτέθηκε κατά 200 πεζών Τούρκων. Η μάχη έληξε, με λίγους τραυματίες και από τις δύο πλευρές. Τον Μάιο, οι Τούρκοι της Αθήνας επιχείρησαν, πραγματοποιώντας έξοδο, να διαλύσουν το σώμα του Μαυροβουνιώτη, αλλά απωθήθηκαν, αφήνοντας κάποιους νεκρούς. Τον Ιούλιο, επιχειρήθηκε, για δεύτερη φορά, από τους Τούρκους, η διάλυση του στρατοπέδου του Μαυροβουνιώτη. Και η δεύτερη επίθεση κατέληξε σε απώθηση των Τούρκων, οι οποίοι άφησαν νεκρούς, στο πεδίο της μάχης.

Στη δυτική Στερεά Ελλάδα, η φρεγάτα «Ελλάς», υπό τον Μιαούλη, κυριεύσε, μετά από διήμερη πολιορκία, το Αντίρριο. Κατόπιν, παραδόθηκαν, στις ελληνικές δυνάμεις, η Ναύπακτος, το Μεσολόγγι και το Αιτωλικό. Η ανάκτηση του Μεσολογγίου, από τους Έλληνες, μετά την μοναδικής αυτοθυσίας έξοδο των υπερασπιστών του,

εορτάσθηκε σε όλη την ελεύθερη Ελλάδα. Στην Αίγινα, την 8 Μαΐου, πραγματοποιήθηκε εορτασμός, για την απελευθέρωση του Μεσολογγίου, κατά την οποία εκφώνησε πανηγυρικό λόγο ο Σπυρίδων Τρικούπης¹⁷⁶.

Στον κατά θάλασσαν αγώνα, το ελληνικό πολεμικό «Καρτερία» συνέλαβε μία τουρκική κανονιοφόρο και τρία εμπορικά πλοία. Στον Αμβρακικό κόλπο, οι Έλληνες ναυτικοί εκδίωξαν όλα τα τουρκικά πλοία. Ο κυβερνήτης είχε διατάξει τον ναυτικό αποκλεισμό της Αττικής, του Βόλου και της Εύβοιας, με σκοπό να παρεμποδίσει τον επισιτισμό των Τούρκων¹⁷⁷.

Ο Καποδίστριας ενέτεινε την προσπάθειά του να καταλάβει όσο το δυνατόν περισσότερα εδάφη στη Στερεά Ελλάδα, ώστε να μπορεί να υποστηρίξει το αίτημά του, για παραχώρηση της συνοριακής γραμμής, από τον Βόλο ως το Μακρυνόρος.

24. Η Χίος και η Κρήτη

Όσον αφορά τη Χίο, οι έμποροι της Σύρου, με καταγωγή από το νησί, ανέλαβαν τη χρηματοδότηση εκστρατείας, με αρχηγό τον Γάλλο Φαβιέρο (Charles Nicolas Fabvier), με τον όρο να αναλάβουν αυτοί τη διοίκηση¹⁷⁸. Τον Οκτώβριο του 1827, ο Φαβιέρος, με 700 πεζούς και 200 ιππείς, με τη συνοδεία 1.500 ατάκτων και 80 πυροβολητών. Ο Γάλλος ναύαρχος Δεριγνύ ζήτησε να μην πραγματοποιηθεί η εκστρατεία, καθώς η Χίος δεν συμπεριλαμβανόταν, στα εδάφη που απέδιδαν οι Μεγάλες Δυνάμεις, στην Ελλάδα. Κατά την απόβαση του στρατού του Φαβιέρου,

¹⁷⁶ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 228-230. Ο Καποδίστριας, σε λόγο του που εκφώνησε στο Πανελλήνιο, ανέφερε «ηϋδόκησε ό Κύριος καί έπί τών τειχών τοϋ Μεσολογγίου κυματίζει πάλιν ή σημαία τοϋ Σταυροϋ. Είς τὰ τείχη τῆς πόλεως τοϋ Μεσολογγίου κείνται τὰ όστὰ τών γενναίων εκείνων άνδρών, οίτινες προμαχόμενοι αϋτῆς έπесαν ένδόξως...έχομεν χρέος νὰ συλλέξωμεν μετ'ευλαβείας τὰ σεβάσμια αϋτών λείψανα καί νὰ καταθέσωμεν είς τι μνημεϊον». Αμέσως, μετά την είσοδο των Ελλήνων στην πόλη, όρισε ο Καποδίστριας νὰ τελεστεί μνημόσυνο, υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των υπερασπιστών της. Νὰ συνταχθεί, επίσης, κατάλογος αϋτών που θυσιάστηκαν, κατά τις πολιορκίες της πόλης του 1822, 1823, 1825 και 1826.

¹⁷⁷ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 101.

¹⁷⁸ Gordon, *ό.π.*, Vol. II, 450-454. Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Δ', 221-222. Οι έμποροι, από τη Χίο, που ανέλαβαν τη διοργάνωση της εκστρατείας, ήταν οι Αμβρόσης Σκαραμαγκάς, Λουκάς Ράλλης και Γεώργιος Ψύλλας.

σκοτώθηκαν 36 Έλληνες και πάνω από 100 Τούρκοι. Το φρούριο της Χίου υπερασπίζονταν 700 Τούρκοι και Αλβανοί, με 80 τηλεβόλα, υπό τη διοίκηση του Ισούφ πασά. Όταν αποβιβάστηκε το εκστρατευτικό σώμα του Φαβιέρου, οι Τούρκοι κλείστηκαν, στο φρούριο¹⁷⁹. Ο Φαβιέρος άρχισε την πολιορκία. Τους επαναστατημένους ενίσχυσε ο Πορτογάλος φιλέλληνας Αλμείδας, με 200 στρατιώτες και 60 ίππους. Σε έξοδο περίπου 1.000 Τούρκων, από το κάστρο, ύστερα από συμπλοκές με τους Έλληνες, γύρισαν 150 σώοι. Ο κυβερνήτης έστειλε, στον Γάλλο συνταγματάρχη Φαβιέρο, οικονομική ενίσχυση και τον διόρισε έκτακτο επίτροπο της κυβέρνησης στο νησί, με σκοπό να συνεχίσει την Αγώνα¹⁸⁰. Τέλη, όμως, Φεβρουαρίου 1828, εμφανίστηκε τουρκικός στόλος, υπό τον Ταχήρ πασά, και αποβιβάστηκαν 2.500 Τούρκοι. Έτσι, δυστυχώς η πολιορκία του φρουρίου λύθηκε, τον Μάρτιο του 1828, από τον Φαβιέρο¹⁸¹. Αν και, με την άφιξη του στόλου του Μιαούλη, η θαλάσσια πολιορκία συνεχιζόταν, το σώμα του Φαβιέρου δεν είχε τα μέσα, για να συνεχίσει την πολιορκία. Μετά την αποτυχία της επανάστασης, στην Χίο, το εκστρατευτικό σώμα διαλύθηκε και ο Γάλλος συνταγματάρχης Φαβιέρος αναχώρησε από την Ελλάδα.

Στην Κρήτη, οι ελληνικές δυνάμεις, μετά την καταστροφή της Γραμβούσας, κατέλαβαν το Φραγκοκάστελλο. Ο φρούραρχος της Γραμβούσας φιλέλληνας Hane διατάχθηκε, από τον κυβερνήτη, να

¹⁷⁹ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 223-229. Όλοι οι Τούρκοι κατέφυγαν στο φρούριο. Κάποιοι βρήκαν άσυλο, στην αγγλική πρεσβεία και από εκεί σκότωσαν 5 Έλληνες. Ο Φαβιέρος έστειλε επιστολή, στον Ισούφ πασά, ότι, δεν παραδοθεί, θα έχει την τύχη που είχαν οι Χριστιανοί, στη Χίο και στα Ψαρά. Του υποσχέθηκε ασφαλή διαφυγή, στη Μυτιλήνη ή ή στο Τσεσμέ.

¹⁸⁰ *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce*, tome premier, 478-480. Prokesch von Osten, *ό.π.*, 441-442 και 443-444. Επιστολές του Καποδίστρια, του Φεβρουαρίου 1828, προς τους δημογέροντες της Χίου και προς τον συνταγματάρχη Φαβιέρο. Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 363-365. Οι Χιώτες της Σύρου κατηγόρησαν τον Φαβιέρο ότι μπορούσε να συνεχίσει την πολιορκία και αδράνησε. Ο Γάλλος αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει το ξίφος του, για να προστατευτεί, από τους μαινόμενους Χιώτες.

¹⁸¹ Herzberg, *ό.π.*, 21. Ο Καποδίστριας, μετά την αποτυχημένη εκστρατεία της Χίου, δεν πλήρωσε, τους μισθούς των στρατιωτών, που εδώ και 10 μήνες ήταν απλήρωτοι. Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 930-931. Ο Καποδίστριας επιδίωκε, με την αναζωπύρωση της επανάστασης στη Χίο και στη Σάμο, να πετύχει την ένταξη των νησιών αυτών στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, του οποίου τα σύνορα δεν είχαν ακόμη καθοριστεί.

συνδράμει τους επαναστάτες της Κρήτης¹⁸². Ο Τούρκος διοικητής της Κρήτης Μουσταφά κινήθηκε, κατά των επαναστατών στο Φραγκοκάστελλο. Οι κάτοικοι των Σφακίων δεν αποφάσιζαν να συνδράμουν τους κλεισμένους, στο Φραγκοκάστελλο, γιατί τους απείλησε ο Μουσταφά, με αντίποινα¹⁸³. Ο Χατζή Μιχάλης, με 100 άνδρες, κινήθηκε, κατά του Ρεθύμνου, και, αφού συναντήθηκε, με 500 Τούρκους, σκότωσε περίπου 40 και τους διασκόρπισε. Αφού έλαβαν τροφή και εφόδια, ώστε να αντέξουν την πολιορκία, ξανακλείστηκαν στο Φραγκοκάστελλο. Στην πολιορκία, που ακολούθησε, από 5.000 Τούρκους του Μουσταφά και 300 ιππείς, σκοτώθηκαν πολλοί, μεταξύ αυτών και ο Χατζή Μιχάλης. Όσοι επέζησαν κλείστηκαν, στο Φραγκοκάστελλο, αλλά, εξαιτίας της έλλειψης ύδατος, αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν, τον Μάιο του 1828, με τους Τούρκους, και αναχώρησαν, με τους τραυματίες και τον οπλισμό τους¹⁸⁴.

Όταν ο Ρεϊνέκος έφτασε, στην Κρήτη, αναζωογονήθηκε ο Αγώνας¹⁸⁵. Συγκεντρώθηκαν περίπου 3.000, στη θέση Πρόσνερον. Την 1 Αυγούστου, χτύπησαν του Τούρκους και απώθησαν τις δυνάμεις του Μουσταφά, στην πόλη των Χανίων, με πολλές απώλειες. Οι επαναστάτες Έλληνες κυρίευσαν τον Αποκόρωνα και εκδίωξαν τους Τούρκους, στη Σούδα. Την 13 Αυγούστου, στη Μεσαρά, οι Έλληνες σκότωσαν τον αρχηγό των Τούρκων του Μεγάλου Κάστρου. Σε αντίποινα, οι Τούρκοι προέβησαν σε σφαγές. Μόνο στους δρόμους και στις πλατείες των Χανίων, κείτονταν 750 νεκρά σώματα Ελλήνων. Από τους άνδρες, σώθηκε μόνο ο μητροπολίτης, που κατέφυγε στην οικία του πασά. Οι Τούρκοι του Ρεθύμνου προέβησαν, σε σφαγές πάνω από 60 Χριστιανών. Ο διάδοχος του Κόδριγκτον Μάλκολμ απαίτησε, από τον Μουσταφά, ανακωχή και την επέβαλε, αλλά οι σφαγές και οι λεηλασίες, κατά των Ελλήνων, δεν έπαυσαν. Ύστερα από εισήγηση του Άγγλου ναυάρχου, τον Οκτώβριο του

---

¹⁸² *Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce, tome premier*, 478-480. Ο κυβερνήτης, σε επιστολή του, προς τον ναύαρχο Κόδριγκτον, την 29 Φεβρουαρίου/11 Μαρτίου 1828, αναφέρεται στη δράση του φιλέλληνα, από το Αννόβερο, Hanes.

¹⁸³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 106.

¹⁸⁴ Gordon, *ό.π.*, Vol. II, 497-502. Οι άνδρες του Χατζή Μιχάλη είχαν συγκεντρώσει 20.000 πρόβατα, ως εφόδια για την πολιορκία.

¹⁸⁵ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμος Δ', 308-310.

1828, έπαυσε η επανάσταση, στο νησί της Κρήτης. Στη Μυτιλήνη, καταστράφηκε από τον Ανδρέα Μιαούλη ο τουρκικός στόλος.

25. Ο καθορισμός των συνόρων

Την 10/22 Μαρτίου 1829, οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Λονδίνο, υπέγραψαν πρωτόκολλο, για το καθορισμό των μελλοντικών συνόρων του ελληνικού κράτους¹⁸⁶. Σύμφωνα με το ανωτέρω πρωτόκολλο, «ή όροθετική γραμμή κατά μὲν τὴν Στερεάν, ἄρχεται ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου...καταλήγει διὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ νῆσοι αἱ εἰς τὴν Πελοπόννησον παρακείμεναι, ἡ Εὐβοία καὶ αἱ κοινῶς λεγόμεναι Κυκλάδες, θέλουν ὡσαύτως συμπεριληφθῇ ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους»¹⁸⁷. Οριζόταν, ἀκόμη, η καταβολή ετήσιου φόρου προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ὕψους 1.500.000 γρόσιων τουρκικῶν. Επίσης, προβλεπόταν αποζημίωση προς τους ιδιώτες Οθωμανούς, που θα προσκόμιζαν τίτλους ακίνητης περιουσίας και ιδιοκτησίας βακουφίων, οι οποίοι είχαν την δυνατότητα να πουλήσουν τις ιδιοκτησίες τους. Το ζήτημα της Κρήτης θα καθοριζόταν, ἀπὸ περαιτέρω διαπραγματεύσεις των Μεγάλων Δυνάμεων.

Προς εκτίμηση της αξίας των οθωμανικῶν περιουσιῶν, θα συστηνόταν μικτή επιτροπή, Ελλήνων και Οθωμανῶν, της οποίας οι αποφάσεις μπορούσαν να προσβληθῶν, σε επιτροπή διαιτησίας, αποτελούμενη ἀπὸ εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων. Το ελληνικό κράτος «ὕπὸ τὴν ἐπικυριότητα τῆς Πύλης, θέλει διοικεῖται ἐσωτερικῶς διὰ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου...ἡ διοίκησις αὕτη θέλει προσεγγίζει ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὸ μοναρχικὸν σύστημα καὶ θέλει διαπιστευθῇ εἰς εἰς ἀρχηγὸν ἢ ἡγεμόναν χριστιανόν».

Επιπρόσθετα, η επικύρωση της εκλογῆς του ηγεμόνα, καθώς και κάθε νέου διαδόχου του θα γινόταν, ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη. Σε περίπτωση αλλαγῆς δυναστείας, καθώς η μοναρχία προβλεπόταν να εἶναι κληρονομική, ἔπρεπε να συμμετάσχει η Ὑψηλὴ Πύλη, στην

¹⁸⁶ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 984. Η Αυστρία ἐπιδίωκε να περιορίσει τὴν ἑκταση του νεοσύστατου κράτους της Ελλάδος. Επίσης, η αὐστριακὴ διπλωματία εἶχε στόχο τὴν υποτέλεια της Ελλάδας στην Ὑψηλὴ Πύλη και ὀχι τὴν ἀπόδοση πλήρους ανεξαρτησίας.

¹⁸⁷ Εὐαγγελίδης, ὁ.π., 215-221, ὅπου ολόκληρο το κείμενο του πρωτοκόλλου του Λονδίνου της 10/22 Μαρτίου 1829.

εκλογή νέας δυναστείας. Αποκλείονταν εκλογή ηγεμόνα, ο οποίος να ανήκει σε βασιλικό οίκο των τριών Μεγάλων Δυνάμεων.

Συγχρόνως, αποδιδόταν γενική αμνηστία, από την Υψηλή Πύλη, για τους Έλληνες που συμμετείχαν στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Αναγνωριζόταν το δικαίωμα, εντός έτους, για τους Οθωμανούς της Ελλάδας να αποχωρήσουν. Στο ίδιο διάστημα, οι Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μπορούσαν να πράξουν το ίδιο. Αποφαιζόταν η γενική παύση των εχθροπραξιών και από τους δύο αντιμαχόμενους¹⁸⁸. Το μελλοντικό ελληνικό κράτος θα βρισκόταν, υπό την προστασία των τριών Μεγάλων Δυνάμεων.

Ο Καποδίστριας, σε επιστολή του, προς τους εκπροσώπους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, εξέφραζε την απορία του, για τη συναίνεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στις αποφάσεις τους¹⁸⁹. Επίσης, επεσήμανε ότι, όσον αφορά την παύση των εχθροπραξιών, ήταν αδύνατη η εφαρμογή της, από την ελληνική κυβέρνηση.

Η Υψηλή Πύλη, συνεχίζοντας την αδιάλλακτη στάση της, δεν αποδέχθηκε την αυτονομία του ελληνικού κράτους, αλλά και δεν αναγνώριζε την κυριαρχία, επί των φρουρίων της Πελοποννήσου. Επομένως, παρά την αντίθετη, εκείνη τη στιγμή, αγγλική πολιτική, η απόδοση ανεξαρτησίας, στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, θα καταστεί μονόδρομος, για τις Μεγάλες Δυνάμεις, μετά τα αποτελέσματα του Ρωσοτουρκικού πολέμου.

Η Δ' Εθνοσυνέλευση του Άργους, που συγκλήθηκε, μεταξύ Ιουλίου και Αυγούστου 1829, και η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλαν ενστάσεις, κατά του ανωτέρω πρωτοκόλλου των τριών Δυνάμεων. Όχι μόνο δεν αποδιδόταν ανεξαρτησία στο ελληνικό κράτος, αλλά πολλές περιοχές που συμμετείχαν στην Επανάσταση και είχαν αποτίσει βαρύ φόρο αίματος έμεναν, υπό την εξουσία της Τουρκίας.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία είχε περιέλθει σε δεινή θέση, εξαιτίας της ήττας που υπέστη στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1828-1829, αποδέχθηκε, τον Σεπτέμβριο του 1829, το πρωτόκολλο των Μεγάλων Δυνάμεων. Την 1/13 Σεπτεμβρίου, αποχώρησαν οι Τούρκοι, από τα μέρη που κατείχαν στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα, και, την 9/21 Σεπτεμβρίου, από την Ακρόπολη.

¹⁸⁸ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 119-120.

¹⁸⁹ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 120-121.

26. Η Εθνοσυνέλευση του Άργους

Τον Νοέμβριο του 1828, ο Καποδίστριας συγκάλεσε το Πανελλήνιο, για να συσχεφθεί, προς πραγματοποίηση της Εθνοσυνέλευσης του Άργους. Ο κυβερνήτης, όμως, φοβόταν διενέξεις και ταραχές, που μπορούσαν να προκληθούν, από τη συγκέντρωση τόσων οπλαρχηγών και ενόπλων στο Άργος. Άλλωστε, ο Καποδίστριας πίστευε ότι οι Έλληνες δεν είχαν την ωριμότητα, για να απολαύσουν κοινοβουλευτικούς και αντιπροσωπευτικούς θεσμούς.

Το Πανελλήνιον δεν συναίνεσε στη διεξαγωγή εκλογών αντιπροσώπων, κατά τις οδηγίες του κυβερνήτη¹⁹⁰. Ο Σπυρίδωνας Τρικούπης, Γραμματέας της Επικρατείας, αρνήθηκε να υπογράψει απόφαση διεξαγωγής εκλογών, χωρίς τη συναίνεση του Πανελληνίου. Τότε, ο Καποδίστριας, με σκοπό να ελέγξει την πλειοψηφία των μελών του Πανελληνίου, διόρισε ακόμη εννέα μέλη. Ο Τρικούπης, επειδή αρνήθηκε να υπογράψει απορριφθέν νομοσχέδιο που ήρθε για δεύτερη φορά προς υπογραφήν, ενώ αυτό επιτρεπόταν να επανέλθει μόνο στην επόμενη σύνοδο, τοποθετήθηκε στη γραμματεία των Εξωτερικών και αντικαταστάθηκε από τον Νικόλαο Σπηλιάδη¹⁹¹.

Το Πανελλήνιον συνέχισε να αρνείται την παρουσία των διοικητών και των προσωρινών επιτρόπων που είχαν διοριστεί από τον Καποδίστρια, κατά τη διαδικασία των εκλογών. Ο κυβερνήτης διόριζε τους προέδρους των επιτροπών διενέργειας των εκλογών¹⁹². Ο ίδιος ο κυβερνήτης περιόδευσε, τον Μάρτιο του 1829, στην Πελοπόννησο και στα νησιά, ενόψει της διενέργειας των εκλογών. Έτσι, επισκέφθηκε την Τρίπολη, την Μεθώνη, την Πάτρα, την Ναύπακτο και επέστρεψε στο Ναύπλιο. Ο Καποδίστριας κατέστη λίαν

¹⁹⁰ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 998.

¹⁹¹ Καλεβράς, ό.π., 22. Ο Καλεβράς κατηγορεί τον Τρικούπη ότι δεν συμμετείχε καθόλου στον ένοπλο Αγώνα και ότι ήταν ανατεθραμμένος, με τις αριστοκρατικές αξίες της Αγγλίας. Ο Τρικούπης, όπως και ο Μαυροκορδάτος, επιθυμούσαν, κατά τον Καλεβρά, να παραχωρηθούν τίτλοι ευγενείας στην Ελλάδα.

¹⁹² Ευαγγελίδης, ό.π., 240. Κατά τον Ευαγγελίδη, ο Καποδίστριας προσπάθησε να επηρεάσει το αποτέλεσμα των εκλογών. Μάλιστα, απέστειλε τον αδελφό του Αυγουστίνο να περιοδεύσει στην Στερεά Ελλάδα, με σκοπό να επηρεάσει τους ψηφοφόρους, για τις επικείμενες εκλογές αντιπροσώπων. Ο κυβερνήτης δήλωσε ότι «οί Έλληνες απαιτούσι να φωτισθῶσιν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν περὶ τῆς θέσεως καὶ τοῦ μέλλοντός των».

αγαπητός στον λαό, από την προσήνειά του και την απλότητά του¹⁹³. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο κυβερνήτης εκλέχθηκε αντιπρόσωπος σε 36 εκλογικές περιφέρειες.

Εδώ ανακύπτει ένα μεγάλο αναπάντητο ιστορικό ερώτημα. Βεβαίως, στην ιστορία δεν τίθενται «αν» και υποθετικές αφηγήσεις γεγονότων που θα συνέβαιναν, σε περίπτωση που ένα υποθετικό γεγονός θα μπορούσε να επηρεάσει όλη τη μελλοντική εξέλιξη των πραγμάτων. Έτσι, τίθεται το αναπάντητο ιστορικά ερώτημα ποια θα ήταν η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων, αν οι ελληνικές επαρχίες ψήφιζαν κατά συντριπτική πλειοψηφία τον Καποδίστρια ως κληρονομικό ηγεμόνα της Ελλάδας. Ούτε ο ίδιος ο κυβερνήτης τόλμησε να προχωρήσει, σε ένα τέτοιο παράτολμο για τον ίδιο, αλλά και για τις συνέπειες που θα είχε, στη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στην Ελλάδα.

Ο Καποδίστριας αναγκάστηκε να αρνηθεί τη δοθείσα αυτή γενική πληρεξουσιότητα, από τις επαρχίες, καθώς δεν μπορούσε να κατέχει και τις δύο θέσεις κυβερνήτη και αντιπροσώπου. Επιτράπηκε, στα κυβερνητικά όργανα, να παρεμβαίνουν, κατά την εκλογική διαδικασία, όποτε έκριναν ότι αυτό ήταν αναγκαίο. Οι εκλογές ήταν άμεσες και γενικές, σε όλη την τότε ελεύθερη επικράτεια. Η πλειοψηφία των εκλεγέντων αντιπροσώπων υποστήριζαν τον κυβερνήτη¹⁹⁴. Οι αντιπρόσωποι της Ύδρας και των Ψαρών θεωρούνταν αντιπολιτευόμενοι. Ο κυβερνήτης προσκάλεσε, στην Εθνοσυνέλευση, περίπου 50 αντιπροσώπους των αλύτρωτων περιοχών, όπου ζούσαν ομογενείς, όπως η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Κρήτη και η Χίος. Αυτή η κίνηση σκοπό είχε να ασκήσει πίεση στις Μεγάλες Δυνάμεις, ώστε να ενσωματωθούν στο ελληνικό κράτος και αυτές οι αλύτρωτες ακόμη περιοχές. Συνολικά, η Εθνοσυνέλευση αποτελούνταν από 236 αντιπροσώπους, από τους οποίους 81 ήταν

¹⁹³ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1000-1001. Ο Γερμανός συγγραφέας, συνεχίζοντας την μεροληπτική κριτική του εναντίον του Καποδίστρια, τον κατηγορεί για «προσποιητή ευλάβεια» και ότι χρησιμοποιούσε τις συνεχείς επικλήσεις στον Θεό, με σκοπό να κερδίσει την συμπάθεια του πιστού λαού. Οι κυβερνητικές εφημερίδες «Μηνύτωρ» και «Γενική Εφημερίς» επαίνεσαν τις επαρχίες εκείνες που εξέλεξαν ως αντιπρόσωπο τον Καποδίστρια.

¹⁹⁴ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 245. Οι κυβερνητικοί αποκαλούσαν τους αντιπροσώπους που υποστήριζαν τον Καποδίστρια «καλούς Χριστιανούς». Αντίθετα, οι αντιπολιτευόμενοι τους αποκαλούσαν υποτιμητικά «δουλόφρονες».

από την Πελοπόννησο, 56 από τη Στερεά Ελλάδα, 16 από τη Βόρεια Ελλάδα, 41 από τα νησιά, 4 από την Εύβοια, και 38 από τη Σάμο, Χίο και Κρήτη, που δεν περιλαμβάνονταν στο ελληνικό κράτος. Τέλος, ορίστηκε, από τον κυβερνήτη, ενδεκαμελής επιτροπή πληρεξουσίων, με σκοπό να ελέγξει τη νομιμότητα της εκλογής των αντιπροσώπων της Εθνοσυνέλευσης.

Σχηματίστηκε, επίσης, φρουρά για την τήρηση της τάξης, κατά την τέλεση των εργασιών της Εθνοσυνέλευσης. Επικεφαλής της φρουράς τέθηκε ο Νικήτας Σταματελόπουλος (Νικηταράς), ο οποίος θεωρούνταν πρόσωπο αφοσιωμένο στον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και τον κυβερνήτη. Απαγορεύτηκε η είσοδος στο Άργος οπλοφόρων και επισκεπτών. Οι εργασίες της Εθνοσυνέλευσης πραγματοποιήθηκαν, στο αρχαίο θέατρο του Άργους¹⁹⁵.

Την 11 Ιουλίου, ορίστηκε η έναρξη των εργασιών, κατά την οποία ο Καποδίστριας μετέβη στο Άργος, όπου, στον ναό της Παναγίας, τελέστηκε δοξολογία. Οι παραβρισκόμενοι ανέκραξαν, με ενθουσιασμό, «ζήτω ο κυβερνήτης». Κατά την έναρξη των εργασιών, εκφώνησε λόγο, που είχε συντάξει ο κυβερνήτης, ο Γραμματέας της Επικρατείας Νικόλαος Σπηλιάδης¹⁹⁶. Ο κυβερνήτης υπογράμμιζε ότι δεν μπορούν να δοθούν συνταγματικοί θεσμοί στην Ελλάδα, προτού καθοριστεί οριστικά η τύχη της, από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Στο τέλος του λόγου του, υπαινίχθηκε ότι ήθελε να υπηρετήσει την πατρίδα και ως απλός πολίτης, αλλά έλαβε αμέσως την απάντηση των συγκεντρωμένων ότι «θέλομεν νὰ διατηρήσωμεν τὸν κόμητα Καποδίστριαν, τὸν σωτῆρά μας! Ζήτω ὁ κυβερνήτης»¹⁹⁷. Την 12 Ιουλίου, εκλέχθηκαν ο Γεώργιος Σισίνης πρόεδρος της

¹⁹⁵ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *Διήγησις συμβάντων της ελληνικής φυλής από τα 1770 έως τα 1836*, 230-231. Ο Κολοκοτρώνης ισχυρίζεται ότι αυτός εισηγήθηκε να πραγματοποιηθεί η Εθνοσυνέλευση, στο αρχαίο θέατρο, αλλά η απάντηση του κυβερνήτη ήταν «θέλει ἔξοδα». Τότε, ο Κολοκοτρώνης τον έπεισε, με το ακόλουθο επιχείρημα, «ἄς πάνε τόσα ἔξοδα· διατὶ ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ καὶ ἐξοδεύουν νὰ βλέπουν ἐκείναις ταῖς πέτραις, καὶ ἐμᾶς εἶναι τιμὴ νὰ καθαρίσωμεν ταῖς πέτραις νὰ φαίνωνται καὶ νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσίν μας. Καὶ ἔτσι ἔστερξε καὶ ἔβαλε ξυλικὴ καὶ ἄλλα, καὶ ἔφτιασε ἕναν ὠραιότατον τόπον τῆς συνελεύσεως».

¹⁹⁶ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1014. Ο Καποδίστριας δεν μπορούσε να εκφωνήσει λόγο, γιατί ήταν ασθενής.

¹⁹⁷ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1015.

Εθνοσυνέλευσης, αντιπρόεδρος ο Γεώργιος Μαυρομμάτης¹⁹⁸ και γραμματείς οι Νικόλαος Χρυσόγελος και Ιακωβάκης Ρίζος¹⁹⁹.

Ταυτόχρονα, συστάθηκε πενταμελής επιτροπή, με αντικείμενο την εξέταση των αναφορών, και μία επταμελής, με έργο την επικοινωνία με τον κυβερνήτη. Ο έλεγχος της νομιμότητας της εκλογής των πληρεξουσίων μελών της Εθνοσυνέλευσης αναβλήθηκε. Την 16 Ιουλίου, ανέκυψε το ζήτημα της νομιμότητας της εκλογής του πληρεξουσίου Πύργου Λυκούργου Κρεστενίτου, εξαιτίας πλημμελήματος το οποίο, όμως, είχε παραγραφεί. Την 17 Ιουλίου, κατόπιν ενεργειών του κυβερνήτη, θεωρήθηκε ανάξιος του αξιώματος του πληρεξουσίου ο Κρεστενίτης και διαγράφηκε, από τον κατάλογο των μελών της Εθνοσυνέλευσης²⁰⁰. Αλλά και ο πληρεξούσιος Ναυπλίου Σκούφος θεωρήθηκε έκπτωτος και διαγράφηκε.

Την 18 Ιουλίου, υποβλήθηκε ο προϋπολογισμός Μαΐου 1829-Απριλίου 1830. Ο προϋπολογισμός ήταν ελλειμματικός, κατά 5.674.899 φράγκα²⁰¹. Την 22 Ιουλίου, οι πληρεξούσιοι της Εθνοσυνέλευσης απάντησαν αναλυτικά, στον εναρκτήριο των εργασιών λόγο του κυβερνήτη²⁰². Ήδη, κατά την 12 Ιουλίου, είχε δοθεί σύντομη απάντηση, στον παραπάνω λόγο του κυβερνήτη.

---

¹⁹⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1016. Μετά την εκλογή του προέδρου και του γραμματέως, έπρεπε να εκλεγεί και αντιπρόεδρος. Κατά τον συγγραφέα, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης απάντησε στο ερώτημα αυτό που του έθεσαν οι πληρεξούσιοι με την φράση «έκλέξατε όποιον θέλετε. Περὶ αὐτοῦ δὲν ἔλαβον ὁδηγίας».

¹⁹⁹ Μαμούκας, *Τα κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος, ήτοι συλλογή των περί την αναγεννωμένην Ελλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων και άλλων επισήμων πράξεων από του 1821 μέχρι του τέλους του 1832*, τόμος ΙΑ', 5.

²⁰⁰ Μαμούκας, *ό.π.*, τόμος ΙΑ', 33.

²⁰¹ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1008, 1010-1011. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι, σε προσωπική συζήτηση που είχε με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, τον Μάρτιο του 1862, στην Αθήνα, υποστήριζε ότι ο Καποδίστριας δεν είχε επαρκείς οικονομικές γνώσεις, για να ασκήσει οικονομική πολιτική. Ο Μαυροκορδάτος παραιτήθηκε και από την Εθνοσυνέλευση, με επιστολή, τον Ιούλιο του 1829, επικαλούμενος αντιζηλίες και σκευωρίες, οι οποίες προκλήθηκαν από την έντονη δραστηριοποίησή του. Αργότερα, εξαιτίας της συμπεριφοράς του Βιάρου, όπως ο ίδιος ισχυρίστηκε, ο Μαυροκορδάτος θα περάσει οριστικά στην πλευρά των αντικυβερνητικών.

²⁰² Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 251-258, όπου ολόκληρη η απάντηση του προέδρου και των γραμματέων, προς τον κυβερνήτη.

Οι πληρεξούσιοι Αθηνών Γεώργιος Ψύλλας και Πάρου και Αντιπάρου Φραγκίσκος Κρίσπης Μαύρος εξέφρασαν αμφιβολίες, για την άκριτη εμπιστοσύνη προς τον κυβερνήτη, που εξέπεμπε η απάντηση και ζήτησαν την αναβολή της ψήφισής της. Με την ένθερμη υποστήριξη των Θεόδωρου Κολοκοτρώνη (πληρεξουσίου Καρυταίνης) και του αντιπρόσωπου του Άργους Δημητρίου Περρούκα, η απάντηση εγκρίθηκε από την Εθνοσυνέλευση. Ο Κολοκοτρώνης δήλωσε emphaticά «ὄχι! δὲν θέλομεν εὐρωπαϊκὰς ἀργοπορίας, δὲν μᾶς ἀρέσουν τὰ πλακάκια· ὅποιος εἶναι ὑπὲρ τῆς προτεινομένης ἀναφορὰς ἂς σηκωθῇ καὶ ἔπειτα βλέπουμε»²⁰³. Ἄλλος πληρεξούσιος ἀναφώνησε «εἴθε νὰ ἦτο δυνατόν, νὰ ὑπογράψῃ ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τοιοῦτον ἔγγραφον»²⁰⁴. Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Ὑδρας διαμαρτυρήθηκαν, στον κυβερνήτη, ζητώντας νὰ ἀποτελέσουν τὰ επαναστατικὰ συντάγματα τῆς Ἐπιδάουρου, τοῦ Ἀστρους καὶ τῆς Τροιζήνας τὶς βάσεις τοῦ μελλοντικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδας. Ο Καποδίστριας, ὁμως, ἐπέισε αὐτοὺς ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς γιὰ συνταγματικούς θεσμούς καὶ ἐπέμεινε, στο πρόωρο τῆς συζήτησης.

Τὴν 24 Ἰουλίου, ὁ στρατηγὸς Τσωρτς παραιτήθηκε, ἀπὸ τὴν υπηρεσία τοῦ στον ἐλληνικὸ στρατό, δείχνοντας τὴ δυσἀρέσκειά τοῦ, πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Καποδίστρια²⁰⁵. Κατὰ τὴν ἐκφώνηση τῆς ἐπιστολῆς παραίτησης τοῦ στρατηγοῦ, στὴν Εθνοσυνέλευση, οἱ κυβερνητικοὶ προέβησαν σε διαμαρτυρίες καὶ διακόπηκε ἡ ἀνάγνωσή της. Ο στρατηγὸς Τσωρτς εἶχε μεταβληθεῖ, σε ἓναν αὐστηρὸ κατήγορο τῶν πράξεων τοῦ κυβερνήτη. Σε ἐπιστολὴ τοῦ Καποδίστρια, τὴν 17 Αὐγούστου 1828, ὁ κυβερνήτης ἐπισήμανε, στον Ἀγγλο φιλέλληνα, ὅτι «μοὶ λέγουσι μάλιστα ὅτι οὐδὲ ὑποστέλλεσθε πλέον, ἀλλὰ παρρησίᾳ ὑμνεῖτε πρὸς τοὺς περὶ ὑμᾶς, δηλαδὴ πρὸς τοὺς ὑπηρετοῦντας τὴν Ἑλλάδα καὶ μισθοφοροῦντας παρὰ τῆς ἐλληνικῆς

²⁰³ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1017. Τὰ παλληκάρια τοῦ Κολοκοτρώνη κινήθηκαν ἀπειλητικὰ κατὰ τῶν διαφωνούντων. Ἐτσι, σταμάτησαν ὅλες οἱ διαφωνίες καὶ ἀντεγκλήσεις.

²⁰⁴ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1024. Οἱ κυβερνητικοὶ πληρεξούσιοι διαμαρτύρονταν, γιὰ τὶς ἐνστάσεις τῶν ἀντιπολιτευομένων, «εἶναι ἐντροπὴ νὰ ἀκουσθῇ καὶ ἡ ἐλάχιστη ἐνστάσις κατὰ τῆς ἀπαντήσεως, ἥτις πρὸ καιροῦ ἤδη ἔπρεπε νὰ ἦναι ὑπογεγραμμένη εἰς τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα τὸν κυβερνήτην».

²⁰⁵ Ο Τσωρτς εἶχε τοποθετηθεῖ, ἀπὸ τὴν Γ' Εθνοσυνέλευση τῆς Τροιζήνας ἀρχιστράτηγος ὅλων τῶν στρατευμάτων, στὴν ξηρά.

κυβερνήσεως, τὴν ἀμήχανον δυστυχίαν τοῦ τόπου τούτου, κυβερνωμένου ὑπὸ ἀνθρώπου ὄντος αὕτῃ ἡ Ρωσσία, καὶ χαλκεύοντος ῥωσρικὰς ἀλύσεις πρὸς αἰωνίαν καταδούλωσιν τοῦ ἔθνους τοῦ ἐμπιστεύσαντος αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ τύχην»²⁰⁶.

Τὴν 27 Ιουλίου, συζητήθηκε ἡ αντικατάσταση τοῦ Πανελληνίου, ἀπὸ τῆς Γερουσίας. Τὰ μέλη τῆς Γερουσίας θὰ διορίζονταν, ἀπὸ τὸν κυβερνήτη. Στὴν πρόταση αὕτῃ, ἀντέδρασε ἡ ἀντιπολίτευση, κυρίως μέσω τοῦ πληρεξουσίου Κρήτης Γεωργίου Ἰδομενέως. Τὴν 30 Ιουλίου, πραγματοποιήθηκε συζήτηση, γιὰ τὴν ἀπονομὴ παρασῆμων, ἀλλὰ ὁ Κολοκοτρώνης ἀντέδρασε ὅτι αὐτὸ ἀποτελοῦσε δικαίωμα τοῦ μελλοντικοῦ βασιλιά τῆς Ελλάδας²⁰⁷. Ὁ Θεόδωρος Γρίβας, ὡς ἀντιπολιτευόμενος, ζητοῦσε τὴν πληρωμὴ τῶν ἀποζημιώσεων, γιὰ τοὺς πληρεξουσίου τῆς Στερεᾶς Ελλάδας. Τότε, ἀνέκυψε πάλι ἡ σύγκρουση, μετὰξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν Στερεοελλαδιτῶν, ἡ ὁποία εἶχε ὀδηγήσει σὲ ἐμφύλιο πόλεμο, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ποὺ παρακολουθοῦσαν τὴ συνεδρίαση ἀποχώρησαν, φοβούμενη βίαια ἐπεισόδια. Ὁ Κολοκοτρώνης σταμάτησε τὴ βίαιη ἀντίδραση, στὶς ἀπαιτήσεις τῶν ἀντιπολιτευομένων, καὶ ἀναλογίστηκε τὶς ἐπιπτώσεις, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶχε, στὴν οἰκονομικὴ καὶ ἐνεργὴ βοήθεια τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, πρὸς τὸν Ἀγῶνα τῶν Ελλήνων. Γιὰ νὰ καταστεί φανερὴ ἡ συνδιαλλαγή μετὰ τὸν Γρίβα καὶ τοὺς ἀντιπολιτευόμενους, ὁ Κολοκοτρώνης, τὴν 31 Ιουλίου, κάθισε, στὰ ἔδρανα τῆς ἀντιπολίτευσης. Ζήτησε, μάλιστα, νὰ ἀπονέμεται παράσημο, ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ, ἀλλὰ ἡ πρόταση δὲν ἐγίνε δεκτὴ. Τὸ γεγονός προκάλεσε τὴν οργίλη ἀποχώρηση τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὁ Πονηρόπουλος, ὁ Ράδος καὶ ὁ Νικήτας κατάφεραν νὰ ἡρεμήσουν τὸν Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψε στὸ χῶρο τῶν συνεδριάσεων²⁰⁸. Συστήθηκε, τελικὰ, τὸ «τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ Σωτήρος», τοῦ ὁποῖο το παράσημο ἔφερε, ἀρχικὰ, μόνον κυβερνήτης.

²⁰⁶ Καποδίστριας, *Επιστολαὶ* I.A. Καποδίστρια, *Κυβερνήτου τῆς Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά καὶ ιδιωτικά, γραφεῖσαι ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Β', 214-217.

²⁰⁷ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, ὁ.π., 231. Ὁ Κολοκοτρώνης υποστήριξε ὅτι «ὁ σταυρὸς εἶναι τοῦ καθενὸς ἡ ἐκδούλευσις, καὶ σὰν ἀποκτήσωμεν βασιλεῖα τότε ἂς κάμῃ ὅ,τι θέλει».

²⁰⁸ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1029. Ἀποζημιώσεις, γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοὺς στὴν Ἐπανάσταση, ζητοῦσαν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ὑδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν.

Αργότερα, ο Καποδίστριας απένειμε το παράσημο σε εξέχοντες φιλέλληνες, όπως ο Κόδριγκτον, ο Μαιζόν και ο Εϋνάρδος.

Την 6 Αυγούστου, η Εθνοσυνέλευση περάτωσε τις εργασίες της. Ο Καποδίστριας, στον λόγο του που έκλεισε τις εργασίες της Δ' Εθνοσυνέλευσης του Άργους, σημείωσε ότι «ή αἴσθησις τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐξαλείψη ἀπὸ τὴν μνήμην των [πολιτῶν] τὸν σπόρον τῆς διχόνοιας...ἐὰν...μετὰ τῶν δημοσίων Ὑπουργῶν συναγωνισθῶσιν ἅπαντες οἱ πολῖται, διὰ νὰ στερεώσουν τὴν εὐνομίαν, ἥτις εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία διὰ τὴν κοινὴν εὐτυχίαν»²⁰⁹.

Μετά τη διάλυση της Εθνοσυνέλευσης, συστάθηκε το νέο σώμα η Γερουσία, που αντικατέστησε το Πανελλήνιον. Η Γερουσία είχε 27 μέλη, όπως το Πανελλήνιον, από τα οποία τα 6 διόρισε ο κυβερνήτης και τα υπόλοιπα 21 επέλεγε, από το κατάλογο ονομάτων που προτάθηκε, από την Εθνοσυνέλευση. Αποφασίστηκε, επίσης, σύμφωνα με το Θ' ψήφισμα της Εθνοσυνέλευσης, ετήσια μισθοδοσία του κυβερνήτη με 180.000 φοίνικες, με την αιτιολογία ότι «ὁ κυβερνήτης ἀφιέρωσεν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος τὰ λείψανα τῆς ἰδίας περιουσίας καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του, καὶ μετὰ τὴν ἔλευσίν του»²¹⁰. Ο κυβερνήτης, όμως, επιδεικνύοντας, για άλλη μία φορά, ανιδιοτέλεια και αφιλοχρηματία, αρνήθηκε την καταβολή αμοιβής. Ο Καποδίστριας αρνήθηκε να λάβει την αμοιβή «ἐν ὧσιν τὰ ἰδιαίτερά μας χρηματικά μέσα μᾶς ἐξαρκοῦσιν, ἀπὸ τοῦ νὰ ἐγγίσωμεν μέχρι καὶ ὀβολοῦ τὰ δημόσια χρήματα πρὸς ἰδίαν ἡμῶν χρῆσιν»²¹¹. Ο κυβερνήτης κατέληγε ότι τότε μόνο θα καταφύγει στο δημόσιο ταμείο, όταν εξαντληθούν οι ιδιαίτεροι πόροι του, και μόνο για την κάλυψη των εξόδων, προκειμένου να εκτελεί τα καθήκοντά του. Αλλά, όπως παρατηρεῖ ο Δραγούμης, η σύγκληση της Εθνοσυνέλευσης «δὲν ἀφώπλισε τοὺς ἀντιπολιτευομένους»²¹².

²⁰⁹ Μαμούκας, *ό.π.*, τόμος ΙΑ', 126-128, όπου ολόκληρος ο λόγος του κυβερνήτη της 6 Αυγούστου.

²¹⁰ Μαμούκας, *ό.π.*, τόμος ΙΑ', 181-182.

²¹¹ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 264-266, όπου ολόκληρη η απάντηση του κυβερνήτη, στο ψήφισμα για καταβολή της αμοιβής του.

²¹² Δραγούμης, *ό.π.*, τόμος Α', 161.

27. Σχηματισμός κυβέρνησης και λειτουργία της Γερουσίας

Η αντιπολίτευση εξέφρασε τη δυσaréσκειά της, για τη μη προώθηση των συνταγματικών θεσμών, με ευθύνη του κυβερνήτη. Από τότε, καθιέρωσε τη λαϊκή φράση «Γιάννης κερνά και Γιάννης πίνει». Ο Αυστριακός Πρόκες φον Όστεν παρατηρούσε επικριτικά ότι «ή φωνή τῆς συνελεύσεως ἦτο ἀπλῆ ἡχὼ τῆς φωνῆς τοῦ Κυβερνήτου καὶ αὐτὸς κυρίως ἦτο ὁ συντάκτης τῶν ψηφισμάτων²¹³».

Ο κυβερνήτης διόρισε ακόμη 16 νέους γερουσιαστές. Η Γερουσία θα ξεκινούσε τις εργασίες της, την 1 Οκτωβρίου 1829. Τον Σεπτέμβριο, ψηφίστηκε ο Οργανισμός της Γερουσίας, που καθόριζε τον τρόπο λειτουργίας της. Ο κυβερνήτης διόριζε τον πρόεδρο της Γερουσίας. Οι υπουργοί είχαν το δικαίωμα να παραβρίσκονται, στις συνεδριάσεις της Γερουσίας. Συστάθηκαν, επίσης, ἑξι υπουργεία τα Εσωτερικῶν, Εξωτερικῶν και Εμπορικῶν Ναυτικῶν, Οικονομίας και Εμπορίου, Δικαιοσύνης, Δημοσίου Παιδείας και Εκκλησιαστικῶν Πραγμάτων και, τελευταίον, τὸ Στρατιωτικῶν και Πολεμικῶν Ναυτικῶν. Κάθε υπουργεῖο διοικούσε ἕνας γραμματέας (υπουργός). Η Γερουσία ἔπρεπε να συναινεί σε αποφάσεις που αφορούσαν τα εθνικά κτήματα και στα οικονομικά ζητήματα²¹⁴.

Ο κυβερνήτης διόρισε γραμματέα των Εσωτερικῶν τὸν Νικόλαο Σπηλιάδη, γραμματέα των Εξωτερικῶν και Εμπορικῶν Ναυτικῶν τὸν Ιακωβάκη Ρίζο, γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης τὸν προσωπικὸ φίλον τοῦ Καποδίστρια δικηγόρον ἐκ Κερκύρας Ἰωάννη Γεννατά, γραμματέα τῆς Παιδείας και των Εκκλησιαστικῶν τὸν Νικόλαο Χρυσόγελο. Μέλη τῆς ἐπὶ των Οικονομικῶν επιτροπῆς ὀρίστηκαν οἱ Κοντόσταυλος, Σταύρος και Παπαδόπουλος. Διευθυντές τοῦ Λογιστικῶν και Ελεγκτικῶν Συμβουλίου τοποθετήθηκαν ὁ Οικονομίδης, ὁ Σπανιολάκης και Τασσίικας.

Η Γερουσία πραγματοποίησε τὴν ἑναρξὴ των εργασιῶν τῆς, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1829. Πρόεδρος τῆς Γερουσίας διορίστηκε, ἀπὸ τὸν Καποδίστρια, ὁ Σισίνης. Στὴν πλευρὰ των αντιπολιτευομένων τὴν

²¹³ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1039. Συνέχιζε ὁ Αυστριακός, με τὴν μομφήν, ὅτι «ὁ Καποδίστριας εἶχε σκοπὸν νὰ καταστῇ ἄρχων τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους, εἰς τὸ πείσμα τῆς Ἀγγλίας, καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ, ἀνεξάρτητον, εἰς τὸ πείσμα Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας».

²¹⁴ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1032. Αὐτές ἦταν, κατὰ τὸν συγγραφέα, οἱ μόνες οὐσιαστικῆς ἀρμοδιότητες τῆς Γερουσίας. Με αὐτὸν τὸν τρόπο, δικαιολογούσαν οἱ γερουσιαστές τὴν ἀμοιβήν τους, γιὰ τὴν ἐργασίαν τους.

πολιτική του κυβερνήτη, είχαν περάσει οι Ανδρέας Μιαούλης, Γεώργιος Κουντουριώτης και Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος²¹⁵.

28. Οικονομική κατάσταση

Τον Οκτώβριο, η Γαλλία έστειλε οικονομική ενίσχυση 5.000 φράγκων. Κατά τα έτη 1828 και 1829, η γαλλική κυβέρνηση απέστειλε περίπου 6.000.000 φράγκα και 314.928 φράγκα, για εξαγορά Χριστιανών αιχμαλώτων. Η Γαλλία υπολόγιζε σε 3.500.000 φράγκα τις δαπάνες της, για ενίσχυση του έργου του κυβερνήτη. Ο τσάρος Νικόλαος Α' απέστειλε, τον Νοέμβριο, οπλισμό, αποτελούμενο εξ 6.000 όπλων, πεδινών πυροβόλων και άλλα πολεμικά εφόδια. Η Ρωσία έδωσε συνολική οικονομική βοήθεια που έφθανε σε 3.663.041 φράγκα.

Οι φιλέλληνες είχαν αποστείλει, έως το 1831, 1.430.000 φράγκα. Τον Δεκέμβριο του 1830, η Αγγλία ενίσχυσε το ασθενές ταμείο της ελληνικής κυβέρνησης με 500.000 φράγκα. Ο τραπεζίτης Εϋνάρδος προκατέβαλε 700.000 φράγκα, από το μελλοντικό δάνειο. Οι ενισχύσεις αυτές, τις οποίες ονόμαζε ο Καποδίστριας «ελέη», ανέρχονταν περίπου, σε 12 με 14.000.000 φράγκα. Υπήρξαν, επίσης, πολλές δωρεές σε είδος, όπως όπλα, πυροβόλα, ίππους και εφόδια.

29. Η ενίσχυση της αντιπολίτευσης

Αλλά η αντίδραση, κατά της διακυβέρνησής του, συνεχιζόταν τόσο εντός της Ελλάδος όσο και εκτός, με κύριο εχθρό τον καγκελάριο Μέττερνιχ²¹⁶. Μετά την υπογραφή της συνθήκης της Αδριανούπολης, οι αντιπολιτευόμενοι τον κυβερνήτη επανήλθαν δριμύτεροι, γιατί, σύμφωνα με τα άρθρα της συνθήκης, προβλεπόταν παραχώρηση αυτονομίας, στην Ελλάδα, υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου. Η οριστική επίλυση του ζητήματος θα καθοριζόταν, ύστερα από διαπραγματεύσεις. Οι συζητήσεις κινούνταν τόσο γύρω από το ζήτημα της ανεξαρτησίας όσο και από το ζήτημα των καθορισμού των συνόρων.

---

²¹⁵ Prokesch von Osten, ό.π., 224. Κατά τον συγγραφέα, ο Μαυροκορδάτος, ήδη πριν την έλευση του Καποδίστρια, στην Ελλάδα, εργαζόταν για να ενισχύσει το «αγγλικό» κόμμα, ώστε να αντιτάξει ισχυρή αντιπολίτευση στον κυβερνήτη.

²¹⁶ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1046.

Έτσι, οι αντιπολίτευση βρήκε αφορμή να διαμαρτυρηθεί ότι κανένα διπλωματικό αποτέλεσμα δεν είχε επιτευχθεί, από την πολιτική του κυβερνήτη, που να οδηγεί στην ανεξαρτησία της Ελλάδας. Στο εξωτερικό, οι εχθροί του κυβερνήτη επέτειναν την κριτική τους. Ο Μέττερνιχ σχολίαζε δεικτικά, κατακρίνοντας την έλλειψη αντιπολιτευτικής φωνής, ότι «ή Έλλας εἶναι αὐτὸς ὁ Καποδίστριας»²¹⁷. Συνεχίζοντας τον συλλογισμό του, κατέληγε ότι, αν ο κυβερνήτης δεν ήταν αρεστός στους Άγγλους, δεν έπρεπε να του επιτρέψουν να εκλεγεί. Σε επιστολή του, προς τον Εϋνάρδο, τον Απρίλιο του 1829, ο Καποδίστριας εξέφραζε την απογοήτευσή του για την υπόθεση του δανείου, καθώς «ἐξ ὧσων ἐνταῦθα μετὰ τοῦ κ.Κάννινγκος ὠμίλησα περὶ τούτου, δὲν βλέπω ἐλπίδα συνδιαθέσεως παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου»²¹⁸.

Κατά τον Δραγούμη, οι αντιπρόσωποι της Αγγλίας και της Γαλλίας, στην Ελλάδα, αλλά και οι ναύαρχοι, που διοικούσαν τους στόλους τους, στην περιοχή, ενίσχυαν, με κάθε μέσο την αντιπολίτευση. Όπως παρατηρεί ο Δραγούμης, «ἐγένετο δὲ ἡ κατὰ Κυβερνήτου ἀντιπολίτευσις ἐκ τῶν δριμυτάτων, διότι τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς συνέτρεχεν ἀόκνως καὶ διὰ παντὸς τρόπου ἡ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀνυπόστολος ἐνέργεια τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τῶν ναυάρχων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ταύτης καταλιπούσης... Ἐμίσουν δὲ αὐτὸν οὐχὶ νομίζοντες ῥωσόφρονα, ἀλλὰ κυρίως ὡς ἐπιδιώκοντα τὴν ἐντελῆ ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων...καὶ Ῥώσος μὲν βεβαίως δὲν ἦτο· ἔκλινε δὲ πρὸς τὴν δύναμιν τῆς ἄρκτου τόσον μόνον...ὅσον ὑπέθετε συντελεστικὸν εἰς τὸ συμφέρον τῇ πατρίδι»²¹⁹.

Την εποχή αυτή, όσοι υποστήριζαν την αγγλική βοήθεια, ως κατάλληλη, σύμφωνα με τα συμφέροντα της Ελλάδας, συνενώθηκαν, γύρω από τον Μαυροκορδάτο, ενώ, γύρω από τον Κωλέττη, είχαν συγκεντρωθεί αυτοί που υποστήριζαν την εκλογή του δευτερότοκου υιού του δούκα της Αυρηλίας, στον θρόνο της Ελλάδας²²⁰.

²¹⁷ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1046. Ο Μέττερνιχ θεωρούσε τον Καποδίστρια «ἀπροσμάχητον καὶ πανίσχυρον ἐν Ἑλλάδι».

²¹⁸ Καποδίστριας, *Επιστολαί* Ι.Α.Καποδίστρια, *Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Γ', 93-97.

²¹⁹ Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 158-159.

²²⁰ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Δ', 6-7.

30. Το πρωτόκολλο του Λονδίνου-ανεξαρτησία

Ύστερα από ανταγωνισμό των συμφερόντων και αμοιβαίες συνεννοήσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, την 22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830, με το πρωτόκολλο του Λονδίνου, αναγνωρίστηκε η ανεξαρτησία της Ελλάδας²²¹. Στη συνθήκη, προβλεπόταν άμεση ανακωχή, των κατά ξηρά και θάλασσα συγκρούσεων, μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων. Κατά τις συνεδριάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, δεν συμμετείχε ούτε προσκλήθηκε να εκφράσει τη γνώμη του ο Καποδίστριας.

Οι πλοίαρχοι των Μεγάλων Δυνάμεων, αλλά και οι πληρεξούσιοι των Μεγάλων Δυνάμεων στην Ελλάδα, διατάσσονταν να μεριμνήσουν για την εφαρμογή της κατάπαυσης του πυρός. Αναφέρεται δε σαφώς ότι «ή Έλλὰς θέλει σχηματίσει ἕν ἀνεξάρτητον καὶ θέλει χαίρει ὅλα τὰ δίκαια πολιτικά, διοικητικά καὶ ἐμπορικά, τὰ προσπεφυκότα εἰς ἔντελῃ ἀνεξαρτησίαν». Ορίστηκαν, επίσης, και τα ὅρια του ελληνικού κράτους, στο οποίο περιλαμβάνονταν μόνο η Πελοπόννησος και η Στερεά Ελλάδα. Από τα νησιά περιλήφθηκαν στο ελεύθερο ελληνικό κράτος η Εύβοια, η Σκύρος, οι Κυκλάδες και η Αμοργός. Δεν περιλήφθηκαν, στο ελληνικό κράτος, περιοχές που συμμετείχαν στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας και απέτισαν βαρύ φόρο αίματος, όπως η Κρήτη, η Σάμος, τα Ψαρά, η Χίος και εδάφη στην ηπειρωτική χώρα.

Πολίτευμα της Ελλάδας ορίστηκε το μοναρχικό, με κληρονομική βασιλεία. Ο μελλοντικός βασιλιάς δεν θα προερχόταν, από τις βασιλικές οικογένειες των τριών Μεγάλων Δυνάμεων. Ο τίτλος του ηγεμόνα θα ήταν «ἡγεμὼν κυριάρχης Ἑλλάδος». Η εκλογή του ηγεμόνα θα πραγματοποιούνταν, ὕστερα από διαβουλεύσεις. Αντιπρόσωποι των Ελλήνων δεν υπέγραψαν το πρωτόκολλο της ανεξαρτησίας, αλλά ούτε συμμετείχαν, αργότερα, στην εκλογή του βασιλιά Όθωνα. Οι αποφάσεις λαμβάνονταν, από τις Μεγάλες Δυνάμεις, ερήμην των Ελλήνων.

Γενική αμνηστία θα χορηγούνταν, από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Με αυτό τον τρόπο, δεν θα διώκονταν όσοι Έλληνες συμμετείχαν, στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Αμνηστία θα χορηγούσε και η ελληνική κυβέρνηση, για όσους μουσουλμάνους θα

---

²²¹ Ευαγγελίδης, ό.π., 276-282, όπου το κείμενο του πρωτοκόλλου του Λονδίνου που παραχωρούσε ανεξαρτησία στο ελληνικό κράτος.

αποφάσιζαν να παραμείνουν στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Θα δινόταν προθεσμία ενός έτους, ώστε όσοι Έλληνες ήθελαν μπορούσαν να εγκαταλείψουν την επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο οθωμανικός στρατός θα αποχωρούσε, από τα εδάφη και τα φρούρια που κατείχε, τα οποία θα επέρχονταν στην ελληνική επικράτεια.

Στρατεύματα της μίας των τριών Μεγάλων Δυνάμεων δεν μπορούσαν να εισέλθουν στην ελληνική επικράτεια, χωρίς τη συγκατάθεση των άλλων δύο. Με τη συμμετοχή εκπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων, θα οριζόταν η συνοριακή γραμμή του ελληνικού κράτους.

Τα αποτελέσματα του πρωτοκόλλου προκάλεσαν αλγεινή εντύπωση στους Έλληνες, γιατί απέδιδαν περιορισμένα σύνορα. Με αφορμή αυτό το πρωτόκολλο, η αντιπολίτευση, κατά του Καποδίστρια, μεγάλωσε. Άλλωστε, και ο ίδιος ο Καποδίστριας περίμενε αναγνώριση του έργου του από τις τρεις Δυνάμεις. Ενδεχομένως, ο κυβερνήτης έλπιζε σε μετατροπή της εξουσίας του σε ισόβιας.

Στην Υψηλή Πύλη γνωστοποιήθηκε, το πρωτόκολλο της ανεξαρτησίας της Ελλάδας, την 27/8 Απριλίου, με διακοίνωση των Μεγάλων Δυνάμεων. Η Πύλη αποδέχθηκε τις αποφάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, με την απάντησή της, την 12/24 Απριλίου²²².

31. Ο πρίγκιπας Λεοπόλδος ηγεμόνας της Ελλάδας

Τον Φεβρουάριο, όταν υπογραφόταν το πρωτόκολλο της ανεξαρτησίας, συνάφθηκε έτερο πρωτόκολλο, με το οποίο αναγνωρίστηκε ηγεμόνας της Ελλάδος ο πρίγκιπας Λεοπόλδος του Σαξ Κόμπουργκ (Prinz Leopold von Sachsen-Coburg-Saalfeld, 1790-1865). Ο Λεοπόλδος είχε την αγγλική υπηκοότητα, αλλά δεν ανήκε σε κάποια βασιλική οικογένεια των τριών Μεγάλων Δυνάμεων.

Υποψήφιοι, για τον θρόνο της Ελλάδας, είχαν αναφερθεί και άλλοι, όπως ο δούκας Κάρολος του Μεκλεμβούργου (Karl Friedrich August, Herzog von Mecklenburg, 1785-1837), ο πρίγκιπας Φρειδερίκος της Οράνης (Friedrich von Oranien-Nassau, 1797-1881), ο πρίγκιπας Βερνάρδος της Βεϊμάρης (Karl Bernhard von Sachsen-Weimar-Eisenach, 1792-1862), ο Κάρολος της Βαυαρίας (Karl Prinz

---

²²² Herzberg, ό.π., 56.

von Bayern, 1795-1875), ο οποίος ήταν θείος του μελλοντικού βασιλιά της Ελλάδας Όθωνα και αδελφός του Λουδοβίκου Α' βασιλιά της Βαυαρίας, ο Ιωάννης της Σαξονίας (Johann von Sachsen, 1801-1873) και ο πρίγκιπας Φίλιππος της Έσσης (Philipp Landgraff von Hessen-Homburg, 1779-1846).

Η Ρωσία υποστήριζε την υποψηφιότητα του Λεοπόλδου, καθώς υπήρχε η αντίληψη ότι αυτός ο ηγεμόνας μπορούσε να διατηρήσει στενούς δεσμούς, με τη ρωσική εξωτερική πολιτική, απέναντι στην ανταγωνιστική πολιτική της Αγγλίας. Επίσης, θεωρήθηκε πλεονέκτημα ότι ο Λεοπόλδος είχε σχέσεις με την αντιπολίτευση στην Αγγλία, αλλά και σχέσεις με την βασιλική οικογένεια. Με αυτό τον τρόπο, πίστευαν οι Ρώσοι, ότι ο Λεοπόλδος θα καθιστούσε τους Άγγλους φιλικά διακείμενους απέναντι στο ελληνικό κράτος, καθώς, μέχρι τότε, ακολουθούσαν εχθρική πολιτική²²³. Ο Λεοπόλδος είχε παρουσιαστεί, ενώπιον της ρωσικής διπλωματίας, ως συντηρητικός και εχθρικός σε κάθε επανάσταση. Ο ίδιος, άλλωστε, τάχθηκε, κατά του Ναπολέοντα, το προηγούμενο διάστημα. Η ρωσική διπλωματία είχε πλέον εγκαταλείψει την πρόταση για ισόβια διακυβέρνηση της Ελλάδας από τον Καποδίστρια.

Τον Νοέμβριο του 1829, η Γαλλία ενέκρινε την εκλογή του Λεοπόλδου στο θρόνο της Ελλάδος. Στην Αγγλία, ο βασιλιάς Γεώργιος Δ' δεν ευνοούσε την ανάρρηση στο θρόνο της Ελλάδας του Λεοπόλδου, καθώς ο αδελφός του βασιλιά προωθούσε την υποψηφιότητα του συγγενή του Καρόλου του Μεκλεμβούργου. Τον Ιανουάριο του 1830, ο πρωθυπουργός δούκας του Ουέλλιγκτον αποδέχθηκε την υποψηφιότητα του Λεοπόλδου, στηριζόμενος στις διαθέσεις της κοινής γνώμης και του Κοινοβουλίου. Μάλιστα, απείλησε τον βασιλιά Γεώργιο Δ' με παραίτηση, αν δεν γινόταν αποδεκτή η απόφασή του. Έτσι, ο βασιλιάς της Αγγλίας υποχώρησε.

Η υποστήριξη, όμως, αυτή είχε αρνητικό αντίκτυπο, στον ίδιο τον Λεοπόλδο, γιατί δεν μπορούσε να πιέσει την αγγλική κυβέρνηση, η οποία διακινδύνευσε την ύπαρξή της για την εκλογή του, ώστε να πετύχει ευνοϊκότερες συνθήκες, για το νεοσύστατο ελληνικό βασίλειο. Ο Λεοπόλδος ζήτησε, τότε, να αποδοθούν στην Ελλάδα τα Επτάνησα. Αυτή η απαίτησή του πραγματοποιήθηκε μυστικά, χωρίς στην Ελλάδα να γνωρίζουν την κίνηση αυτή προς την αγγλική

²²³ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1080.

κυβέρνηση. Στόχος του ήταν η αιφνιδιαστική ανακοίνωση του ευχάριστου νέου²²⁴. Μάλιστα, είχαν συναινέσει αρκετοί βουλευτές της αντιπολίτευσης των Ουίγων σε αυτή την πρόταση. Αλλά η πλειοψηφία των Τόρις στάθηκε αντίθετη.

Ο Λεοπόλδος προχώρησε ακόμη περισσότερο και ζήτησε και την Κρήτη, με την καταβολή αποζημίωσης στην Τουρκία. Τον Ιανουάριο του 1830, έθεσε ως απαραίτητη προϋπόθεση, για την αποδοχή του ελληνικού θρόνου, την παραχώρηση της Κρήτης. Τότε, ο υπουργός των Εξωτερικών της Αγγλίας Άμπερντην απάντησε, με αποφασιστικότητα και αδιαλλαξία, ότι ουδέποτε έγινε λόγος, μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων, για την παραχώρηση της Κρήτης και ότι, αν επιμένει ο Λεοπόλδος στην απαίτησή του, η αγγλική κυβέρνηση θα θεωρήσει ότι αρνείται να αποδεχθεί τον ελληνικό θρόνο. Τον Φεβρουάριο του 1830, ο Λεοπόλδος υποχώρησε, στις απαιτήσεις της αγγλικής κυβέρνησης, και αποδέχθηκε το στέμμα της Ελλάδας. Αυτή η κίνησή του έδειξε ατολμία και μη θέληση αντιπαράθεσης, προς την αγγλική κυβέρνηση, η οποία διακινδύνευσε την ύπαρξή της προκειμένου να εκλεγεί ο Λεοπόλδος ηγεμόνας της Ελλάδας.

Ο Λεοπόλδος, σε επιστολή του προς τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, μετά την αποδοχή του θρόνου της Ελλάδας, διατύπωνε πέντε ζητήματα²²⁵. Ζητούσε πλήρη εγγύηση των Μεγάλων Δυνάμεων, υπέρ του ελληνικού κράτους, αλλά και παροχή στρατιωτικής προστασίας, σε περίπτωση εχθρικής εισβολής. Για τα νησιά Κρήτη και Σάμο, αιτούνταν την εξασφάλιση ότι θα προστατεύονται οι πολιτικές και θρησκευτικές ελευθερίες, κατά βίαιων παραβιάσεων από την οθωμανική εξουσία. Αναφερόταν στο ζήτημα της επέκτασης των συνόρων προς βορρά. Ταυτόχρονα, ο νέος ηγεμόνας της Ελλάδας ζητούσε χρηματική συνδρομή προς το νεοσύστατο κράτος, αλλά και αποστολή συμμαχικών στρατευμάτων στην Ελλάδα. Μάλιστα, ο Λεοπόλδος, μεταμεληθείς, για την εσπευσμένη προηγούμενη

---

²²⁴ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1081-82. Οι σχέσεις του Λεοπόλδου, με το κόμμα των Ουίγων, προκαλούσε την εχθρότητα των Τόρις, καθώς ισχυρίζονταν ότι ο νέος ηγεμόνας της Ελλάδας έπρεπε να μένει πιστός, στην κυβέρνηση του δούκα του Ουέλλιγκτον, η οποία διακινδύνευσε την ύπαρξή της, προκειμένου να αποδεχθεί ο Άγγλος βασιλιάς την υποψηφιότητά του.

²²⁵ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1087-1088. Ο Λεοπόλδος, κατά τον συγγραφέα, περισσότερο διατύπωσε αυτά τα ζητήματα, υπό τον τύπο παρακλήσεων και όχι απαιτήσεων, προς τις Μεγάλες Δυνάμεις.

αποδοχή του ελληνικού θρόνου, δήλωσε ότι οι ανωτέρω παρατηρήσεις είχαν πλέον μετατραπεί σε απαιτήσεις. Η αγγλική κυβέρνηση δεν αποδέχθηκε τους ισχυρισμούς του, με το επιχείρημα ότι είχε ήδη κατατεθεί η υπογεγραμμένη, από τον Λεοπόλδο, αποδοχή, χωρίς όρους, του ελληνικού στέμματος. Ο Λεοπόλδος, ως έσχατη προϋπόθεση, έθεσε το ζήτημα του δανείου. Απείλησε ότι δεν θα δεχόταν τον θρόνο, αν δεν δίνονταν δάνειο 60 εκατομμυρίων φράγκων στην Ελλάδα. Ο υπουργός των Εξωτερικών της Αγγλίας αποδέχθηκε την αίτηση, αν και με δυσθυμία.

Σε επιστολή του, ο Καποδίστριας, όσον αφορά στο ζήτημα του μονάρχη, υποστήριζε ότι «ἀφ' ἧς στιγμῆς πεισθῶ, ὅτι ἡ ἀναγέννησις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος μόνον διὰ τῆς παραδοχῆς ξένου ἡγεμόνος δύνανται νὰ ἀσφαλισθῶσι, πρῶτος ἐγὼ θέλω προσκυνήσει καὶ ὑπηρετήσῃ τὸν τοιοῦτον ἡγεμόνα. Καθότι αὐτὸν ὑπηρετῶν, ὑπηρετῶ τὴν χώραν...»²²⁶. Όταν, μάλιστα, πληροφορήθηκε για τις ενέργειες του μελλοντικού ηγεμόνα της Ελλάδας Λεοπόλδου προς διεύρυνση της εδαφικής έκτασης του νεοσύστατου κράτους, παρατήρησε με ανακούφιση «ἡ θεία πρόνοια δὲν ἐγκαταλείπει τὴν Ἑλλάδα»²²⁷. Οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων ανακοίνωσαν, στον κυβερνήτη, τα πρωτόκολλα που υπεγράφησαν, στο Λονδίνο, και απαίτησαν την τήρηση της εκεχειρίας. Αξιοσημείωτη είναι η φροντίδα της Γαλλίας, για τους καθολικούς της Ελλάδας. Το δικαίωμα προστασίας των καθολικών, που είχε ο βασιλιάς της Γαλλίας, στην επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το παραχωρούσε, στον μελλοντικό ηγεμόνα της Ελλάδας. Απαιτούνταν μόνο η ελεύθερη άσκηση της θείας λατρείας, ο σεβασμός της εκκλησιαστικής περιουσίας και των προνομίων των επισκόπων και των αποστολών της Γαλλίας.

Τον Φεβρουάριο του 1830, απέστειλε επιστολή ο Λεοπόλδος, στον κυβερνήτη²²⁸. Σε αυτήν, ανακοίνωνε ότι αποδέχθηκε το στέμμα της

²²⁶ Ευαγγελίδης, ό.π., 285-286. Από επιστολή του κυβερνήτη, προς τον διοικητή των φρουρίων της Μεσσηνίας Ράμφο.

²²⁷ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1093-1094. Ο Καποδίστριας επικροτούσε και την θέση του Λεοπόλδου ότι έπρεπε να εκλεγεί, από τους Έλληνες, ως ηγεμόνας και όχι μόνο από τις Μεγάλες Δυνάμεις, όπως απαιτούσε το συμβούλιο του Λονδίνου.

²²⁸ Ευαγγελίδης, ό.π., 296-298, όπου ολόκληρη η επιστολή του Λεοπόλδου της 16/28 Φεβρουαρίου 1830. Ο Λεοπόλδος ζήτησε, από τον Καποδίστρια,

Ελλάδος, αλλά σημείωνε ότι ζήτησε να εκλεγεί, από τον ελληνικό λαό, και να μην τοποθετηθεί μόνο με το πρωτόκολλο των Μεγάλων Δυνάμεων. Διατύπωνε την άποψη ότι, αν υπολόγιζε μόνο το προσωπικό συμφέρον, έπρεπε να παραιτηθεί. Ζητούσε, από τον Καποδίστρια, να συνεχίσει να διοικεί το ελληνικό κράτος, μέχρι την άφιξή του, αλλά και εξέφραζε την εμπιστοσύνη του στο πρόσωπό του. Παρακαλούσε, μάλιστα, τον κυβερνήτη να τον συμβουλεύει, στη δύσκολη αυτή περίπτωση. Δήλωνε ότι θα καθυστερήσει η άφιξή του στην Ελλάδα, γιατί είχε πολλά εκκρεμή ζητήματα να τακτοποιήσει.

Ο Καποδίστριας αντιλήφθηκε ότι, με την επταετή θητεία του, έληγε η εξουσία του ως κυβερνήτη. Ήδη, τελούσε, υπό την εποπτεία του Λεοπόλδου, ο οποίος είχε αποδεχθεί το στέμμα της Ελλάδος. Μετά το πέρας της θητείας του, ο Καποδίστριας σκεφτόταν να αποσυρθεί στη Γενεύη. Σε επιστολή του, προς τον Κολοκοτρώνη, δήλωνε ότι, αν οι Μεγάλες Δυνάμεις πιστεύουν ότι μόνο ένας ξένος ηγεμόνας και οι κληρονόμοι του μπορούν να υπηρετήσουν την ανεξαρτησία της Ελλάδας, τότε «ἐγὼ πρῶτος θ' ἀναγνώρισω κατὰ τοὺς νόμιμους τύπους τὸν πρίγκηπα τοῦτον».

Ο Καποδίστριας, την 25 Μαρτίου 1830, έστειλε επιστολή, στον Λεοπόλδο. Στην επιστολή αυτή, ο κυβερνήτης αναγνώριζε τους αγώνες που έκανε ο Λεοπόλδος, για την επέκταση των συνόρων της Ελλάδας. Ο κυβερνήτης ενημέρωνε, επίσης, τον Λεοπόλδο ότι οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων «ζητοῦσι τὴν ἀπαρέκλιτον ἐκτέλεσιν τῶν εἰς αὐτοὺς προστεταγμένων, οὐδεμίαν διαπραγματείαν δεχόμενοι οὔτε σκέψιν περὶ τῶν τύπων...ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, καίπερ πολλὰ προσλιπαρήσασα, οὐδόλως ἐκκλήθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς νεαρὰς διαπραγματείας, πῶς δύναται νὰ δεχθῇ τὸ κεφάλαιον αὐτῶν, χωρὶς νὰ ζητήσῃ πρότερον τὴν συγκάλειψιν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως»²²⁹. Ο Καποδίστριας υπονόησε ότι η Γερουσία δεν θα δεχόταν τις διατάξεις του πρωτοκόλλου του Λονδίνου. Τόνιζε την ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης, για την περίθαλψη των Ελλήνων που θα κατέφευγαν στο ελεύθερο ελληνικό κράτος από τα εδάφη που παρέμεναν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

να του στείλει κάποιον γραμματέα, για να μεταφράζει τα έγγραφα, από τα ελληνικά.

²²⁹ Ευαγγελίδης, ό.π., 300-309, όπου ολόκληρη η επιστολή του κυβερνήτη της 25 Μαρτίου 1830.

Επίσης, για τα περιορισμένα όρια που χαράχθηκαν, παρατηρούσε ότι «μόνον διὰ πραγμάτων θέλουσι καταπεισθῇ οἱ Ἕλληνες ὅτι, ἀπολείποντες τοὺς διὰ τῶν αἱμάτων αὐτῶν ἀποκτηθέντας τόπους, ἀνταπακτῶσιν ἄλλους, καθ' ὧν τὰ ὅπλα των δὲν ἠτύχησαν...αἱ ὀκτὼ ἐπαρχίαι αἱ ἐπιστρέφουσαι ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριότητα, ἡ Ἀκαρνανία δηλαδή, ἡ Βόνιτσα, ὁ Βάλτος, ὁ Βλοχὸς, τὰ Ἄγραφα, τὸ Καρπενῆσι, καὶ τὸ Πατρατζίκι, περιλαμβάνουσι λαὸν χριστιανικὸν 80 ἢ 100 χιλιάδων ψυχῶν, ἐξ οὗ πηγάζουσι σχεδὸν τὰ δύο τρίτα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ...Ἄλλως τε καὶ πασίδηλον ὑπάρχει, ὅτι αἱ ἐπαρχίαι αὗται, μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικούμεναι, οὐδέποτε ὀλοτελῶς ὑπετάχθησαν εἰς τὴν Πύλιν, καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται καὶ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 1821 τὸ μέγιστον συνετέλεσαν διὰ τῆς ἀνδρίας των εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα...ὅλη ἡ γραμμὴ ἡ χαραχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου οὐδεμίαν προσφέρει εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον αὐτοφυῆ καὶ ἀσφαλῆ ἄμυναν...ἂν αἱ περὶ ὁροθεσίας ἀποφάσεις τῶν συμμάχων αὐλῶν ὑπάρχωσιν ἀμετάθετοι, μόνη ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης ἐρχομένη ἐνταῦθα δύναται νὰ ἐξομαλύνῃ τὰς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως προκυψούσας μεγάλας δυσκολίας, καὶ νὰ προλάβῃ πολλὰς συμφοράς...Ἰκετεύω λοιπὸν αὐτὴν θερμότατα νὰ σπεύσῃ ὅσον ἔνεστι τὴν εἰς Ἑλλάδα ἄφιξιν...Ἀλλὰ ταῦτα δὲν δύναται νὰ εὐοδώσῃ κυβέρνησις παύουσα. Ἡ αὐτὴ δὲ οὔτε πίστεως ἱκανῆς ἀξιοῦται πρὸς τὸ πεῖσαι καὶ τὰς συμμάχους Δυνάμεις καὶ τὴν Πύλιν...Ἐγὼ δε, καίτοι ὑπὸ τῶν πόνων καὶ μόχθων κατατρυχόμενος, τὰς φροντίδας μου ὅμως καὶ τοὺς ἀγῶνας πάντας θέλω καταβάλλει πρὸς τὸ δικαιῶσαι τὴν εἰς ἐμὲ ἐντιμοτάτην πίστην καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ὑμετέρας Βασιλικῆς κορυφῆς». Ο κυβερνήτης, στο υστερόγραφο, ανακοινώνει, στον Λεοπόλδο, ὅτι γνωστοποίησε, στη Γερουσία, τις αποφάσεις του πρωτοκόλλου της 3 Φεβρουαρίου.

Η Γερουσία, απαντώντας, δήλωσε ὅτι δεν ἔχει ἐξουσία νὰ δεχθεῖ τις παραπάνω αποφάσεις, που παραδίδουν εδάφη της Στερεᾶς Ἑλλάδος, της Σάμου, της Κρήτης καὶ τὰ ἄλλα νησιά στην Τουρκία. Τα μέλη της Γερουσίας ἐπιβεβαίωσαν ἀπερίφραστα ὅτι «οὐδέποτε συγκατανεύσομεν εἰς τὸ νὰ ἀναλάβητε ἐν ὀνόματι καὶ ἐκ προσώπου τοῦ ἔθνους τὰ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου...ἡμῶν, καὶ ἐτοιμῶν ὄντων νὰ ἐκθέσωμεν ἐν ὑπομνήματι τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀναγκαζόμεθα νὰ μὴ πράξωμεν ἄλλως». Ο γερουσιαστὴς Αἰνιάν παρατηροῦσε, γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό,

στον Καποδίστρια, ότι «ή Ὑμετέρα Ἐξοχότης θὰ δώσῃ διαταγὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἀλλὰ δὲν θὰ τὰς ἀκούσῃ κανεῖς. Τί ἐκερδήσαμεν, ἂν συγκατατεθῶμεν εἰς μέτρα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις εἶναι ἀδύνατος»²³⁰.

Πράγματι, ἡ Κρήτη ἀπειλούσε, ἀπὸ νότο, τὸ ἐλληνικὸ κράτος. Υἱήρχε, με αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀνάγκη συντήρησης ἰσχυροῦ στόλου, γιὰ ἀποτροπὴ μίας ἐπίθεσης, ἀπὸ τὴν Κρήτη. Τὸ ἀγγλικὸ ὑπουργεῖο τῶν Εξωτερικῶν, ὅμως, ἀπέρριπτε με ἐμμονή τὴν ἀξίωση νὰ περιληφθεῖ καὶ ἡ Κρήτη, στὸ ἐλληνικὸ κράτος²³¹. Τὰ Ψαρά, ἡ Σάμος καὶ ἡ Χίος, πού τόσο προσέφεραν καὶ υπέφεραν, κατὰ τὴν Επανάσταση, ἐπανερχόνταν, ὑπὸ ὀθωμανικὴ διοίκηση. Στερούσαν, ἐπίσης, ἀπὸ τὴν Ελλάδα, ἐσοδὰ ἀπὸ τὶς πλούσιες ἐμπορικὲς δραστηριότητες, τὶς ὁποῖες αὐτὰ τὰ νησιά μποροῦσαν νὰ ἀναπτύξουν. Ὅλοι οἱ ὁμογενεῖς τῶν νήσων θὰ ἀναγκάζονταν νὰ στραφοῦν στὴν πειρατεία, γιὰ νὰ ἐπιβιώσουν. Ἀλλὰ καὶ τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου συνέχιζαν νὰ τελοῦν ὑπὸ ἀγγλικὴ κυριαρχία²³². Τέλος, τὰ χερσαῖα σύνορα ἦταν ἰδιαίτερα ἐπισφαλὴ καὶ ἀπαιτοῦσαν φύλαξη ἀπὸ χιλιάδες στρατιῶτες.

Μετά ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐντονὴ ἀντίδραση τῆς Γερουσίας, ὁ κυβερνήτης προσπάθησε νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς κινδύνους πού ἐλλόχευαν, ἀπὸ μία τέτοια ἀδιάλλακτὴ στάση. Ὁ κυβερνήτης, προσπαθώντας νὰ καταπραΰνει τὰ πνεύματα, υποστήριξε ὅτι, αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες τῶν ὁποίων οἱ ἐπαρχίες ἀποκλείστηκαν, ἀπὸ τὸ νέο ἐλληνικὸ κράτος, θὰ διαβιοῦν πλέον, στὴν ἐλεύθερη Ελλάδα. Ὁ Καποδίστριας καὶ πάλι ἔκανε ἐκκλήση, πρὸς τὸν Λεοπόλδο, νὰ ἐρθεῖ στὴν Ελλάδα. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ προσκομίστηκε, στὸν Λεοπόλδο, ἀπὸ τὸν Βαυαρὸ πρίγκιπα Γουσταύο Βρέδε.

Τὴν ἴδια ἡμέρα, δηλαδὴ τὴν 25 Μαρτίου 1830, ὁ κυβερνήτης ἀπηύθυνε καὶ δεύτερη ἐπιστολὴ, πρὸς τὸν Λεοπόλδο²³³. Στὴ δεύτερη

²³⁰ Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1095. Ὁ γερουσιαστὴς Αἰνιάν θεωροῦνταν ἐνθερμὸς ὁπαδὸς τοῦ κυβερνήτη.

²³¹ Herzberg, ὁ.π., 67. Ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς τῶν Εξωτερικῶν ἦταν ἀμετακίνητος, στὴν ἀρνήσή του, γιὰ τὴν παραχώρηση τῆς Κρήτης.

²³² Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1075. Οἱ Τούρκοι μποροῦσαν νὰ στείλουν, ἀπὸ τὴν Κρήτη, με οὐρίο ἄνεμο, σὲ 24 ὥρες, στρατεύματα, στὴ νότια Πελοπόννησο. Ἔτσι, τὸ ἐλληνικὸ κράτος βρισκόταν, κάτω ἀπὸ τὴ διαρκὴ ἀπειλὴ ἐπιθέσεως ἀπὸ τὴν Κρήτη. Αὐτὸ ξυπνοῦσε τὶς μνήμες τῆς καταστρεπτικῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἰμπραήμ.

²³³ Ευαγγελίδης, ὁ.π., 310-314, ὅπου ἡ δεύτερη ἐπιστολὴ τοῦ κυβερνήτη, πρὸς τὸν Λεοπόλδο.

αυτή επιστολή, ο Καποδίστριας διαβεβαίωνε, για την εμπιστευτικότητα και την αξιοπιστία του πρίγκιπα Βρέδε, καθώς ο τελευταίος υπηρέτησε ως στρατιωτικός, κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, και διαβιεί στην Ελλάδα αρκετό χρονικό διάστημα. Τον πρίγκιπα συνέστησε, στον Καποδίστρια, ο Βαυαρός συνταγματάρχης Έϋδεκ, ο οποίος αργότερα θα αποτελέσει το τρίτο μέλος της Αντιβασιλείας του βασιλιά Όθωνα.

Ο Καποδίστριας επαναλαμβάνει, και σε αυτή την επιστολή, την αγωνία και την επιθυμία του, ώστε να έλθει ο Λεοπόλδος, όσο γίνεται γρηγορότερα, στην Ελλάδα. Άλλωστε, προτείνει στον Λεοπόλδο «διατί ή Ύμετέρα Βασιλική Ύψηλότης νὰ μὴ ἀρπάσῃ τὴν πρώτην ταύτην εὐκαιρίαν πρὸς τὸ ἐμφανίσαι τοῖς Ἑλλήσι τὴν πρὸς αὐτοὺς πατρικὴν διάθεσιν καὶ τὸν ἐκουσιασμόν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν;». Επαναλαμβάνει ότι ο ίδιος έγινε συμπαθής στο λαό, επειδή συμμετείχε στις κακοπάθειές του και άκουγε τα προβλήματά τους. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου, ὑπὸ τὴν πενιχρὰν στέγην καλύβης ὅπου διαμένω ἀψηφῶν τὴν κακοκαιρίαν καὶ λησμονῶν τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν μου...ἐκεῖ μὲ ἐγνώρισαν, ἐκεῖ ἡδυνήθην νὰ ἐμπνεύσω εἰς αὐτοὺς τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος πρὸς ἑαυτούς...εἰς αὐτὴν τὴν δοκιμασίαν σᾶς περιμένουν οἱ Ἕλληνες».

Το ίδιο συμβουλεύει να πράξει και ο Λεοπόλδος, ερχόμενος τάχιστα, στην Ελλάδα, «ἂν ἐπιφανῆτε εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς των ὡς αὐθέντης μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὴν πτωχείαν καὶ ἔνδειάν των, ἀντὶ νὰ τοῖς ἐπιβάλητε σέβας ἐκὼν θέλετε χάσει τὴν ἀσφαλεστάτην ἐπὶ τὰς γνώμας αὐτῶν ἐπίδρασιν». Ο Καποδίστριας, επίσης, επισημαίνει ότι το πρωτόκολλο της 3 Φεβρουαρίου και αυτό που ορίζει τον Λεοπόλδο βασιλιά της Ελλάδος «οὐδὲ λόγον ἀναφέρουσι περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων».

Για τις αντιδράσεις των Ελλήνων, κατά του πρωτοκόλλου, ο κυβερνήτης συμβούλευσε τον ηγεμόνα να αποδώσει δικαιώματα στον ελληνικό λαό, μόλις η γενικότερη κατάσταση το επιτρέψει. Ο Καποδίστριας ερωτά διπλωματικά τον Λεοπόλδο, αν αποφάσισε να αλλάξει δόγμα, για να το αναγγείλει στους Έλληνες. Υποστηρίζει ότι, με αυτόν τον τρόπο, θα συνδεθεί ψυχικά, με το ελληνικό έθνος. Παρακινεί τον Λεοπόλδο, ως βασιλέα, να αποδεχθεί το Β΄ ψήφισμα της Εθνοσυνελεύσεως του Άργους και να αναγγείλει ότι θα φροντίσει, για όλα τα ζητήματα, που η εν λόγω Εθνοσυνέλευση

ασχολήθηκε Με αυτές τις διαβεβαιώσεις, ο Λεοπόλδος θα προκαλέσει θετικές αντιδράσεις και αισθήματα εμπιστοσύνης, στο λαό που δεν γνωρίζει τίποτα για τις προθέσεις του.

Τον Απρίλιο του 1830, ο κυβερνήτης απηύθυνε νέες επιστολές, προς τον Λεοπόλδο. Σε αυτές, ζητούσε την αποστολή ενός εκατομμυρίου φράγκων, για την καταβολή της τριμηνιαίας αμοιβής των στρατιωτών. Αυτή η πράξη θα προκαλούσε ιδιαίτερα ευνοϊκές εντυπώσεις, στους στρατιώτες. Επεσήμανε ότι η αποστολή φρεγάτας και πολυτελούς συνοδείας «ἄς δὲν δύναται νὰ ἀπαντήσῃ τὸ ταμεῖον ἡμῶν» θα επιβάρυνε υπέρμετρα τον προϋπολογισμό, αλλά θα φρόντιζε να επιλύσει το πρόβλημα²³⁴. Επέμενε, επίσης, στο γεγονός της αλλαγής δόγματός, γιατί μόνο αυτό το γεγονός θα καθυστέρηζε τα μέλη της Γερουσίας που αντιδρούν έντονα στους όρους του πρωτοκόλλου της 3 Φεβρουαρίου. Κατά τον Γερμανό ιστορικό Mendelssohn-Bartoldy, ο οποίος τηρεί συνολικά επικριτική στάση, για τη διακυβέρνηση του Καποδίστρια, ο κυβερνήτης επιδίωκε, μέσω της αποστολής αυτών των επιστολών, να εκφοβίσει τον Λεοπόλδο, για την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα²³⁵.

Όσον αφορά την κατάσταση, στην Ελλάδα, ο κυβερνήτης περιέγραφε ως εξής «ὑπάρχουσι κακόβουλοι καὶ δολοπλόκοι ἐν Ἑλλάδι...ἔξουσι, ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἀπαύστως διχόνοιαν σπεύροντες, ἑξακολουθοῦσι μετὰ μείζονος ζήλου τὰς ἐγκληματικὰς αὐτῶν σκευωρίας...διότι ἡ Εὐρώπη ὥφειλε νὰ λάβῃ ἀσφαλίστικα μέτρα κατὰ τῶν τερατωδῶν καὶ φιλοδόξων σχεδίων τῆς σημερινῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Ἡ προσωρινὴ αὕτη κυβέρνησις εἰμὶ ἐγώ, τὰ δὲ τερατώδη καὶ φιλόδοξα σχέδια εἰσὶν αἱ μυστικά μου δῆθεν σχέσεις πρὸς τὴν Ρωσίαν». Ο κυβερνήτης υπονοούσε ως υποκινητές διχονοιών τον Άγγλο στρατηγό Τσωρτς, ο οποίος διέδιδε ότι σκοπός του Καποδίστριας ήταν να αποσπάσει τα Επτάνησα, από την Αγγλία, σε αντάλλαγμα της παραχώρησης της Ακαρνανίας και της Αιτωλίας. Ο Τσωρτς, εμπαθής, κατά του κυβερνήτη, υποστήριζε ότι ο Καποδίστριας επιδίωκε τον αποκλεισμό, από τα ελληνικά εδάφη, των επαρχιών Αιτωλίας και Ακαρνανίας²³⁶. Υπενθύμιζε την στρατιωτική

²³⁴ Ευαγγελίδης, ό.π., 316-31.

²³⁵ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1095-96. Ο συγγραφέας υπονοεί ότι ο Καποδίστριας εκφόβιζε τον Λεοπόλδο, με τον κίνδυνο ξεσπάσματος επανάστασης, στην Ελλάδα.

²³⁶ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1099-1100.

σημασία της Ακαρνανίας και επικαλούνταν μία τουρκική παροιμία, η οποία ανέφερε ότι «όλη η Ρούμελη είναι για τους Τούρκους εκτός μόνον της Ακαρνανίας»²³⁷. Στους ξένους που αντιπολιτεύονταν τον Καποδίστρια, ανήκε και ο απεσταλμένος της Αγγλίας Ντόουκινς. Κατά τον Mendelssohn-Bartoldy, ο Άγγλος διπλωμάτης, από την άφιξή του στην Ελλάδα, τάχθηκε με την πλευρά των κατηγορών και πολεμίων της διακυβέρνησης του Καποδίστρια²³⁸.

Φαίνεται ότι η αγγλική διπλωματία δεν έτρεφε καμία εμπιστοσύνη, στην πολιτική του πρώην υπουργού του τσάρου, καθώς είχε το φόβο της αύξησης της επιρροής της Ρωσίας, μεταξύ των Ελλήνων. Είναι χαρακτηριστική και εξηγεί πολλά η συμπεριφορά του Άγγλου ηγεμόνα προς τον κυβερνήτη, κατά την επίσκεψή του στο Λονδίνο. Άλλωστε, ο υπουργός των Εξωτερικών της Ρωσίας Νέσελροδ εκμυστηρευόταν, με κομπορρημοσύνη, στον καγκελάριο Μέττερνιχ ότι, όσον αφορούσε τις εξελίξεις στο ελληνικό ζήτημα, αυτές «ἀπέβησαν σύμφωνα καθ' ὅλα πρὸς τῆς Ρωσίας τοὺς πόθους»²³⁹.

32. Αντιδράσεις στο εσωτερικό

Τον Απρίλιο του 1830, η Γερουσία απηύθυνε υπόμνημα, στους απεσταλμένους των Μεγάλων Δυνάμεων, με το οποίο εξέφραζε την ευγνωμοσύνη της, για τις ενέργειες τους, με σκοπό την ανεξαρτησία της Ελλάδος και την εκλογή του πρίγκιπα Λεοπόλδου στο θρόνο της. Ταυτόχρονα, όμως, διαμαρτυρόταν για τον περιορισμό της ελληνικής επικράτειας σε πολύ στενά όρια. Πολλές επαρχίες και νησιά, που είχαν συμμετάσχει, στην Επανάσταση, έμεναν εκτός του νέου ελληνικού κράτους, όπως τα νησιά Κρήτη, Σάμος, Ψαρά και Χίος και επαρχίες της ηπειρωτικής χώρας. Οι αντιδράσεις των κατοίκων των περιοχών αυτών, στην είδηση ότι θα επανέρχονταν, στην κυριαρχία

²³⁷ Church, *Observations on an eligible line of frontier for Greece as an independent state*, 5.

²³⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1127. Ο Άγγλος αντιπρόσωπος κατηγορούσε τον Καποδίστρια ότι δεν υποδείκνυε, στους Έλληνες, Ευρωπαίους ηγεμόνες που θα μπορούσαν να αποδεχθούν το στέμμα της Ελλάδας.

²³⁹ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1130. Ο Ρώσος υπουργός υποστήριζε, με θριαμβευτικό ύφος, ότι η αγγλική πολιτική απέτυχε πλήρως, στο ελληνικό ζήτημα. Δήλωνε, με νόημα, ότι οι Άγγλοι προσπάθησαν να επικρατήσουν της ρωσικής πολιτικής και απέτυχαν ολοκληρωτικά.

του σουλτάνου, μπορούσαν να λάβουν ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Πολλοί, από τους παλιούς πολεμιστές της Επανάστασης, μη έχοντας άλλη διέξοδο, καθώς οι ιδιαίτερες πατρίδες τους δεν ελευθερώθηκαν, θα στρέφονταν, για βιοπορισμό, στη ληστεία.

Επίσης, η χάραξη των συνόρων, με βάση τους ποταμούς Αχελώο και Σπερχειό, καθιστούσε αδύναμη την άμυνα της Ελλάδας, γιατί αυτοί οι ποταμοί είχαν χαμηλή στάθμη και ήταν εύκολο να τους διαβούν στρατεύματα και ομάδες ληστών. Η Ελλάδα, συνεπώς, θα έπρεπε να συντηρεί μεγάλο αριθμό στρατιωτών να φυλάσσουν τα βόρεια σύνορά της με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Υπήρχε, επιπρόσθετα, ανάγκη αδήριτη συντήρησης αξιόμαχου στόλου, για την καταπολέμηση της πειρατείας και την άμυνα της χώρας. Οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας απαιτούσαν μεγάλα έξοδα, τα οποία ήταν δύσκολο να εξασφαλίσει το μικρό σε έκταση, σύμφωνα με το πρωτόκολλο του Λονδίνου, ελληνικό κράτος.

Όσον αφορά, στις περιουσίες των Ελλήνων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αυτές θα έμεναν, στην ανεξέλεγκτη αυθαιρεσία των Τούρκων πασάδων. Αντίθετα, οι Τούρκοι της Ελλάδας θα έβρισκαν αγοραστές, καθώς η ελληνική κυβέρνηση εξασφάλιζε τους όρους, για την πώληση των περιουσιών τους. Οι Έλληνες πρόσφυγες, από τα μη απελευθερωμένα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, θα κατέφευγαν στην ελεύθερη Ελλάδα, για να λυτρωθούν από τις βαρβαρότητες και την εκδικητικότητα των Τούρκων. Αυτό το γεγονός θα επιβάρυνε, ακόμη περισσότερο, τον γλίσχρο προϋπολογισμό του νεοσύστατου κράτους. Η Γερουσία, στο υπόμνημά της, ζητούσε, με διπλωματικό τρόπο, την αλλαγή του δόγματός του ηγεμόνα Λεοπόλδου. Ο τελευταίος καλείτο να ασπαστεί την Ορθοδοξία.

Η Αντιπολίτευση βρήκε πρόσφορο έδαφος να προβάλει την αντίδραση της, κατά του κυβερνήτη και της κυβέρνησής του. Ιδιαίτερα οι αντιπρόσωποι της Ύδρας και οι πρόκριτοι της Πελοποννήσου προχώρησαν, σε αναφορές, περί μη αποδοχής του πρωτοκόλλου της 3 Φεβρουαρίου και των συνόρων του νέου ελληνικού κράτους. Μάλιστα, σε αναφορά τους, προς τον Λεοπόλδο, είχαν συγκεντρώσει χίλιες υπογραφές²⁴⁰. Κύριοι εκφραστές της

---

²⁴⁰ Herzberg, ό.π., 71. Πολλοί γερουσιαστές υπέγραφαν αναφορά, στον Λεοπόλδο.

αντιπολίτευσης αναδείχθηκαν οι Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος²⁴¹, Ανδρέας Ζαΐμης, Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, Θεόκλητος Φαρμακίδης, Ανδρέας Μιαούλης και αυτός ακόμη ο πρόεδρος της Γερουσίας Γεώργιος Σισίνης. Οι διαμαρτυρίες αυτές, οι οποίες αναφέρονταν και κατά των ενεργειών του κυβερνήτη, διαβιβάστηκαν, στον Λεοπόλδο, από τον Άγγλο εκπρόσωπο Ντόουκινς²⁴². Ο πρόεδρος της Γερουσίας Σισίνης αντικαταστάθηκε, από τον Τσαμαδό.

Ο Καποδίστριας αναγκάστηκε να αντιδράσει και να ενημερώσει τους διοικητές να περιορίσουν αυτό το φαινόμενο, κατά το οποίο οποιοσδήποτε πολίτης έστελνε αναφορά, στον μελλοντικό ηγεμόνα της Ελλάδας Λεοπόλδο. Η οποιαδήποτε μελλοντική αναφορά έπρεπε να έχει την έγκριση της κυβέρνησης, καθώς αυτή ήδη έχει εκφράσει, μαζί με τη Γερουσία, τις θέσεις της, για το πρωτόκολλο της 3 Φεβρουαρίου. Η αντιπολίτευση, όπως ήταν επόμενο, θεώρησε το φιλτράρισμα αυτό των αναφορών, ως παρεμπόδιση έκφρασης των αισθημάτων του λαού, προς τον μελλοντικό ηγεμόνα του.

Οι Μανιάτες έφθασαν στο σημείο να αρνηθούν να πληρώσουν φόρους, με τη δικαιολογία ότι δεν πλήρωναν φόρους ούτε όταν βρίσκονταν υπό τουρκικό ζυγό. Μάλιστα, ο επίτροπος της Μάνης ο Γενοβέλης κατέστη μισητό πρόσωπο, από τους ντόπιους. Οι Μαυρομιχαλαίοι, οι μελλοντικοί δολοφόνοι του κυβερνήτη, θεωρούσαν ότι αποστολή του επιτρόπου, από τον Καποδίστρια, στόχο είχε την αποδυνάμωση όλων των προυχόντων της Μάνης. Ο κυβερνήτης ενίσχυσε τις περιπολίες των ρωσικών πολεμικών, απέστειλε γαλλικά στρατεύματα, κατά της Καλαμάτας, και στρατιώτες από τη Στερεά Ελλάδα στην Πελοπόννησο, για διατήρηση της τάξης. Επίσης, ανέθεσε στον Νικήτα Σταματελόπουλο την αστυνόμευση της περιοχής. Έτσι, πρόλαβε και απέτρεψε την

²⁴¹ Καλεβράς, ό.π., 16-17. Ο Καλεβράς ασκεί δριμεία κριτική, στον τρόπο που πολιτεύτηκε ο Μαυροκορδάτος. Υπονοεί ότι εργαζόταν, ώστε να αναδειχθούν σε αξιώματα, μετά την ειρήνευση, αυτός και οι οπαδοί του «αγγλικού» κόμματος. Υποσχόταν τίτλους ευγενείας και ενίσχυε τους ισχυρούς κοτζαμπάσηδες.

²⁴² Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1100-1101. Ο Άγγλος εκπρόσωπος Ντόουκινς υπήρξε από τους πολέμιους του κυβερνήτη και φρόντιζε με τις εκθέσεις του να ενημερώνει ανάλογα το αγγλικό υπουργείο των Εξωτερικών, το οποίο ούτως ή άλλως θεωρούσε τον Καποδίστρια εκπρόσωπο της ρωσικής πολιτικής στην Ελλάδα.

εκδήλωση οποιουδήποτε στασιαστικού κινήματος. Ταυτόχρονα, προκάλεσε το μίσος και την αντιπάθεια των Μανιατών, ιδιαίτερα των προυχόντων, οι οποίοι θεωρούσαν όλες αυτές τις ενέργειες προσβολή εναντίον του ανυπότακτου φρονήματός τους²⁴³.

33. Παραίτηση του Λεοπόλδου

Ο Λεοπόλδος παρέμενε, στο Παρίσι, και δεν αποφάσιζε να έλθει, στην Ελλάδα. Σκοπός της διαμονής του, στο Παρίσι, ήταν, κατά πρώτον, η επίτευξη δανείου, υπέρ του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, και, κατά δεύτερον, οικογενειακή του υπόθεση. Ο Λεοπόλδος είχε σκοπό να παντρευτεί μία απόγονο του οίκου της Ορλεάνης, αλλά αυτό απέτυχε, καθώς αντέδρασε αρνητικά η γαλλική διπλωματία. Στο Παρίσι, ο Λεοπόλδος δεν δέχτηκε να συναντήσει κανέναν Έλληνα ούτε τους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων²⁴⁴. Οι γαλλικές εφημερίδες άρχισαν να διαδίδουν ότι ο Λεοπόλδος σκεφτόταν να παραιτηθεί, από τον ελληνικό θρόνο.

Σε επιστολή του Λεοπόλδου, προς τον βαρόνο Στάϊν, τον Μάρτιο του 1830, ο μελλοντικός βασιλιάς της Ελλάδος εξέφραζε την ελπίδα να οργανωθεί το νέο ελληνικό κράτος, σύμφωνα με τις υποδείξεις των Μεγάλων Δυνάμεων. Υποστήριζε ότι τα σύνορα του νέου κράτους ήταν περιορισμένα και σημείωνε χαρακτηριστικά ότι «ἄνευ τῆς Κρήτης καὶ μὲ τὰ ἄθλια ἡπειρωτικὰ του ὅρια τὸ νεαρὸν κράτος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς προσωρινὸν μόνον»²⁴⁵. Διαβεβαίωνε ότι συζητά, με τις Μεγάλες Δυνάμεις, για τα οικονομικά του νέου κράτους. Μάλιστα, υποστήριζε ότι είχε υποδείξει το ύψος του ποσού που πρέπει να χορηγήσουν, με τη μορφή δανείου, οι Μεγάλες Δυνάμεις, στην Ελλάδα. Οι Δυνάμεις δέχονταν να δώσουν το μισό ποσό, από αυτό που τους υποδείκνυε. Σε αυτή την περίπτωση, απειλούσε ότι θα παραιτούνταν. Ο Λεοπόλδος έγραφε, σε επιστολή του προς τον κυβερνήτη, τον Απρίλιο, για το ενδεχόμενο «δυνατὸν

²⁴³ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1101-1102. Ο συγγραφέας αποδίδει τις ενέργειες του κυβερνήτη στην προσπάθειά του να περιορίσει την κριτική των αντιπολιτευομένων.

²⁴⁴ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1103. Όσοι Έλληνες ζήτησαν να συναντηθούν, με τον Λεοπόλδο, δεν έγιναν δεκτοί από τον τελευταίο.

²⁴⁵ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1104.

εἶναι νὰ ἐπέλθῃ ρῆξις, καὶ ἴσως ἐπὶ τέλους νὰ σᾶς ἔλθῃ ἄλλος ἡγεμών»²⁴⁶.

Σε επίσκεψή του στο Λονδίνο, τον Απρίλιο του 1830, λόγω ασθενείας του Άγγλου βασιλιά, έγινε γνωστό, στον Λεοπόλδο, ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν να χορηγήσουν δάνειο 60.000.000 φράγκων, στην Ελλάδα. Εκείνη την περίοδο, στις αγγλικές και γαλλικές εφημερίδες, δημοσιεύτηκε επιστολή, από την Κεφαλλονιά. Σε αυτήν, γινόταν λόγος για το γεγονός ότι, στην Ελλάδα, υπάρχουν πρόσωπα ελληνικής καταγωγής που θα μπορούσαν να λάβουν το στέμμα. Αλλά, αντί τούτων, στράφηκαν προς Γερμανούς πρίγκιπες που έχουν απολυταρχικές και μοναρχικές απόψεις. Για τον Λεοπόλδο, υποστήριζε η επιστολή ότι δεν υφίσταται κανένα αίσθημα συμπάθειας, μεταξύ του μελλοντικού ηγεμόνα και των υπηκόων του. Γαλλικές εφημερίδες απορούσαν, γιατί δεν αφήνεται ο Καποδίστριας να ολοκληρώσει το έργο του. Επίσης, θα μπορούσε να εκλεγεί ανήλικος ηγεμόνας, ώστε να ασκήσει την αντιβασιλεία ο κυβερνήτης²⁴⁷.

Τον Απρίλιο του 1830, η Υψηλή Πύλη απάντησε, σχετικά με το πρωτόκολλο της 3 Φεβρουαρίου 1830, ότι το αποδέχεται. Τον Μάιο του 1830, ο Λεοπόλδος, σε επιστολή του απευθυνόμενη προς τη σύνοδο των αντιπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Λονδίνο, διαβεβαίωνε ότι είχε αποδεχθεί το στέμμα της Ελλάδος, αλλά, συγχρόνως, ήθελε να εξασφαλίσει την ειρήνη και την ευημερία της χώρας. Η σύνοδος απάντησε αυθημερόν, θυμίζοντας στον Λεοπόλδο τις υποχρεώσεις που αυτός είχε αναλάβει, απέναντι στις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις και προς το ελληνικό έθνος. Μάλιστα, χρησιμοποίησαν οι αντιπρόσωποι των Δυνάμεων επιστολή του Ντόουκινς, από την Ελλάδα, στην οποία ισχυριζόταν ότι ουδεμία αντίδραση υπήρχε στη χώρα, κατά των αποφάσεων του πρωτοκόλλου της 3 Φεβρουαρίου.

---

²⁴⁶ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1104. Αυτό αποτελούσε ένδειξη της ψυχολογίας του Λεοπόλδου και της διαμόρφωσης σταδιακά της απόφασης, για παραίτηση από τον ελληνικό θρόνο.

²⁴⁷ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1106. Ο συγγραφέας υπονοεί ότι η επιστολή αυτή γράφηκε, ύστερα από υπόδειξη του περιβάλλοντος του Καποδίστρια.

Την 9/21 Μαΐου 1830, ο Λεοπόλδος έστειλε επιστολή παραίτησης στους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στο Λονδίνο²⁴⁸. Στην επιστολή, επικαλείται την επιστολή του κυβερνήτη, στην οποία διατυπώνονταν ενστάσεις, για τις αποφάσεις του πρωτοκόλλου της 3 Φεβρουαρίου, αλλά και την επιστολή της Γερουσίας²⁴⁹. Επισημαίνει, με νόημα, ότι «οὐδεμία τῶν μεταξὺ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν συμμάχων Δυνάμεων συμφωνιῶν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸ ἔθνος...πάντα δὲ ταῦτα καταδεικνύουσι σαφῶς εἰς τὸν ὑπογεγραμμένον, ὅτι ἡ πραγματικὴ καὶ ἀψευδὴς γνώμη τῆς ἑλληνικῆς Γερουσίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι σταθερῶς καὶ ἀμετακλήτως πολεμία εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων...Ὁ ὑπογεγραμμένος νομίζει ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὰ φρονήματά του τὸ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς ἀντιπαθῆ λαὸν καὶ νὰ παραστῇ πρὸ τῆς διανοίας αὐτοῦ ὡς ἡ ζῶσα ἐκπροσώπησις τῆς περικοπῆς τῆς χώρας του, τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν συμμαχητῶν του, καὶ τῆς ἐκκενώσεως χωρῶν καὶ οἰκων, ἐξ ὧν οὐδέποτε τέως, πλὴν τυχαίων ἐπιδρομῶν, εἶχον διώξει τοὺς Ἕλληνας οἱ Τοῦρκοι...ὑπέβαλλε δὲ τὴν ἔνστασιν, ὅτι τὰ ὅρια ἦσαν στρατιωτικῶς λίαν ἀσθενῆ καὶ ἐπισφαλῆ, καὶ ἀπήτησεν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ...ὁ νέος ἡγεμὼν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγκαινίσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ διὰ μέτρων πολιτικῆς ἀναγκαζούσης τοὺς Ἕλληνας νὰ καταλίπωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν...Ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῆς Γερουσίας εἶνε τόσῳ σαφής, ὅσῳ φυσικὰ εἶνε τὰ αἰσθήματά της...Οὕτω δὲ ἡ θέσις τοῦ ὑπογεγραμμένου καθίσταται λίαν δυσάρεστος...ἡ μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν χώρα -ἡ Ἀκαρνανία καὶ μέρος τῆς Αἰτωλίας- αἵτινες πρόκειται νὰ ἐκχωρηθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους, διατελοῦσι μετὰ τῶν φρουρίων αὐτῶν ὑπὸ τὴν εἰρηνικὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῆς χώρας ταύτης δύναται ἡ Ἑλλὰς νὰ πορίζηται τὴν καλλίστην πρὸς ναυπήγησιν ξυλείαν...Οἱ πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγοὶ κατάγονται ἐξ ἀκαρνανικῶν καὶ αἰτωλικῶν οἰκογενειῶν...Ὁ πληθυσμὸς οὗτος δὲν θέλει βεβαίως ὑποταχθῇ πλέον χωρὶς

²⁴⁸ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 327-333, όπου ολόκληρη η επιστολή παραίτησης του Λεοπόλδου, από τον ελληνικό θρόνο.

²⁴⁹ Herzberg, *ό.π.*, 72. Ο Λεοπόλδος, βρήκε αφορμή, ενδεχομένως, αλλά και βásiμη στήριξη, ώστε να αιτιολογήσει την παραίτησή του, από τον ελληνικό θρόνο. Η παραίτησή του, όπως υποστηρίζουν, οι περισσότεροι ιστορικοί, ίσως είχε αιτία την ελπίδα που έτρεφε να οριστεί αντιβασιλέας, στην Αγγλία.

άντιστάσεως εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγόν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν μοῖραν τους...καὶ οὐ μόνον κατὰ τὰς ἐγγράφους αὐτοῦ ἀνακοινώσεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς προφορικὰς του συνδιαλέξεις μετὰ τῶν ὑπουργῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν πληρεξουσίων τῶν συμμάχων αὐλῶν διεμαρτυρήθη ἀδιαλείπτως, ὅπως μὴ ἀναγκασθῶσιν οἱ Ἕλληνες...ἐπιθυμῶν νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐλευθέρως καὶ ὁμοθύμως ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ νὰ προσαγορευθῇ ὑπ' αὐτοῦ ὡς φίλος...Μετὰ βαθυτάτης αὐτοῦ λύπης βλέπει ὁ ὑπογεγραμμένος καταστρεφομένης τὰς ἐλπίδας ταύτας, καὶ ἀναγκάζεται νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν συμμάχων Δυνάμεων ὀρισθέντα καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν Ἑλλήνων ἀφαιροῦσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ ἔργου, καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὸνναντίον ἔργον πάντῃ διαφόρου φύσεως, τὸ ἔργον τουτέστιν ἐπιτρόπου τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐκλεχθέντος παρ' αὐτῶν, ὅπως τηρῇ ὑποτεταγμένην τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων των...Τούτου ἕνεκεν ὁ ὑπογεγραμμένος ἀποτίθησι σαφῶς καὶ καθαρῶς εἰς χεῖρας τῶν πληρεξουσίων τὸ ἀξίωμα, ὅπερ δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ πλέον αἱ περιστάσεις νὰ ἀναλάβῃ πρὸς τιμὴν ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ ἀγαθὸν τῆς Ἑλλάδος...».

Ο Λεοπόλδος, με αφοπλιστική ειλικρίνεια, εξέθεσε τους λόγους της παραιτήσεώς του, στους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων. Η αναφορά του, στην ενδεχόμενη μετατροπή του, από αγαπητό ηγεμόνα των Ελλήνων, σε υπερασπιστή των συμφερόντων των Δυνάμεων, κάτω από τη χρήση των όπλων τους, αποτελεί, δυστυχώς, πρόβλεψη της κατάστασης, που θα κληθεί να αντιμετωπίσει ο πρώτος βασιλιάς της Ελλάδας Όθωνας.

34. Οι αντιδράσεις από την παραίτηση του Λεοπόλδου

Η παραίτηση του Λεοπόλδου προκάλεσε και έντονες αντιδράσεις, στην αγγλική πολιτική σκηνή. Κατηγορήθηκε τόσο η αγγλική κυβέρνηση, από την αντιπολίτευση, για την επιλογή της στο πρόσωπο του Λεοπόλδου, όσο και ο ίδιος ο Λεοπόλδος ότι εμπορευόταν το ελληνικό στέμμα²⁵⁰. Ο Λεοπόλδος θεωρήθηκε ότι ήταν άστατου χαρακτήρα. Παρά, όμως, την αναστάτωση, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Λονδίνο, δήλωσαν ότι

²⁵⁰ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1114-1115. Η παραίτηση του Λεοπόλδου έδωσε αφορμή, στην αντιπολίτευση, να κατηγορήσει την κυβέρνηση των Τόρις, για άγνοια και λανθασμένη επιλογή.

το πρωτόκολλο της 3 Φεβρουαρίου ισχύει και δεν επηρεάζεται η εφαρμογή των αποφασισθέντων, από την παραίτηση του Λεοπόλδου, καθώς τόσο η ελληνική κυβέρνηση όσο και η Υψηλή Πύλη δέχθηκαν τα δύο πρωτόκολλα.

Ο καγκελάριος Μέττερνιχ δήλωνε, με νόημα, «ή άνοησία του πρίγκιπος Λεοπόλδου υπῆρξεν ἔργον τῆς βρεταννικῆς αὐλῆς»²⁵¹. Και η ρωσική διπλωματία εξέφραζε την αποδοκιμασία της, για τη συμπεριφορά του Λεοπόλδου. Αντίθετα, στην Ελλάδα, οι αντιπολιτευόμενοι τον κυβερνήτη θεώρησαν ότι οι επιστολές του τελευταίου, αλλά και η μεταβίβαση της αρνητικής απόφασης της Γερουσίας ήταν υπεύθυνες, για την πορεία που έλαβαν τα γεγονότα. Ο κυβερνήτης, όμως, δεν είχε κάποιον προσωπικό ή πολιτικό λόγο να κατευθύνει τον Λεοπόλδο, σε παραίτηση.

Ο Λεοπόλδος είχε συγγένεια, με την τσαρική οικογένεια των Ρομανώφ, στη Ρωσία. Επομένως, ο Καποδίστριας, ο οποίος τέτοια ευγνωμοσύνη χρωστούσε, στη τσαρική οικογένεια, για την ανέλιξή του, στη διπλωματική υπηρεσία της Ρωσίας, είχε κάθε λόγο και υποχρέωση να ενημερώσει και να συμπαρασταθεί, στον μελλοντικό βασιλιά της Ελλάδας. Ο Λεοπόλδος είχε καταταγεί, στον ρωσικό στρατό, και, ένεκα τούτου, είχαν γνωριστεί, με τον Καποδίστρια, προτού επιλεγεί, από τις Μεγάλες Δυνάμεις, για τον θρόνο του ελληνικού κράτους. Ο Ρώσος αυτοκράτορας Νικόλαος Α' χαρακτήρισε τη συμπεριφορά και την παραίτηση του Λεοπόλδου, από τον ελληνικό θρόνο, ως «ἐπαίσχυντον ἀποστασίαν»²⁵².

Υπήρχε, όμως, και ένας άλλος λόγος, ο οποίος συνετέλεσε, ώστε να οδηγηθεί ο Λεοπόλδος, στην παραίτηση, από τον θρόνο της Ελλάδας. Λόγω της ασθένειας του βασιλιά της Αγγλίας Γεωργίου Δ', υπήρχε η ελπίδα, σε περίπτωση θανάτου του βασιλιά, να οριστεί αντιβασιλέας. Ο Λεοπόλδος είχε νυμφευθεί την πριγκίπισσα Καρλότα της Ουαλίας (princess Charlotte Augusta of Wales, 1796-1817), αλλά αυτή πέθανε πρόωρα, κατά τη διάρκεια του τοκετού. Συνεπώς, υπήρχε πιθανότητα να επιλεγεί, στη θέση του αντιβασιλέα της Αγγλίας. Τελικά, παρά το γεγονός ότι παραιτήθηκε του ελληνικού θρόνου, δεν επιλέχθηκε στη θέση του αντιβασιλέα. Πολλοί ξένοι διπλωμάτες θεώρησαν ότι ο πραγματικός λόγος της παραιτήσεως του

²⁵¹ Ευαγγελίδης, ό.π., 335.

²⁵² Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1116.

Λεοπόλδου ήταν η ελπίδα που έτρεφε να οριστεί αντιβασιλέας, στην Αγγλία.

Ο Λεοπόλδος, σε συνομιλία του, με τον Πάλμερστον, δήλωσε ότι μετάνιωσε, για το γεγονός της παραίτησης, από το ελληνικό στέμμα. Ο Λεοπόλδος, σε επιστολή του, προς τον βαρόνο Στάϊν, δήλωνε, με δραματικό τόνο, ότι «τὰ πάντα κατεστράφησαν, καὶ αἱ Δυνάμεις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θ' ἀναγκασθῶσιν ἐπὶ τέλους νὰ μεταβάλωσι τὰ ὅρια»²⁵³. Τελικά, ο Λεοπόλδος, τον Ιούλιο του 1831, στέφθηκε βασιλιάς του Βελγίου. Παρά την παραίτησή του, ο Λεοπόλδος υποστήριζε ότι ο νέος ηγεμόνας της Ελλάδας θα πρέπει να διεκδικήσει ευρύτερα όρια, από αυτά που ορίστηκαν στις συνδιασκέψεις του Λονδίνου.

Οι οπαδοί του κυβερνήτη, μετά την παραίτηση του Λεοπόλδου, υποστήριζαν ότι πλέον έγινε φανερό, υπό πόσες δυσκολίες και εμπόδια, ασκεί ο Καποδίστριας τα καθήκοντά του. προσέθεταν ότι μόνο ο κυβερνήτης αντέχει και συνεχίζει να προωθεί τα συμφέροντα της Ελλάδας, εν μέσω τόσων δυσχερειών. Η παραίτηση του Λεοπόλδου οδήγησε τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων να αποδεχθούν τα διευρυμένα σύνορα, που είχε προτείνει ο κυβερνήτης. Αυτό έγινε αποδεκτό, κατόπιν, με τις συνθήκες που υπογράφηκαν, κατά την εκλογή του νέου ηγεμόνα της Ελλάδος Όθωνα.

35. Οι ενέργειες του κυβερνήτη μετά την παραίτηση του Λεοπόλδου

Ο κυβερνήτης συνέστησε, τον Ιανουάριο του 1830, στη Σύρο, ασφαλιστική εταιρεία. Το κεφάλαιο της εταιρείας ανερχόταν, σε 60.000 ισπανικά τάλληρα²⁵⁴. Μετοχές της νέας εταιρείας αγόρασε και ο ίδιος ο Καποδίστριας. Ο κυβερνήτης πέτυχε, ύστερα από διαπραγματεύσεις, με τις Μεγάλες Δυνάμεις, την ελεύθερη διέλευση πλοίων, με ελληνική σημαία, από τα Στενά. Μέχρι τότε, τα ελληνικά πλοία έπρεπε, για να τους επιτραπεί η διέλευση από τα Στενά, να φέρουν τη σημαία μίας των Μεγάλων Δυνάμεων.

²⁵³ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1117. Ο Λεοπόλδος κατέληγε ότι ο μελλοντικός ηγεμόνας της Ελλάδας θα δυσχεραίνε όλες τις φατρίες, στην Ελλάδα, καθώς θα θεωρούσαν αυτόν υπεύθυνο, για τα περιορισμένα όρια του κράτους. Η ευθύνη, κατά τον Λεοπόλδο, βαρύνει τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων.

²⁵⁴ Herzberg, *ό.π.*, 82.

Επίσης, στη Σύρο, συστήθηκε και λειτουργούσε πλέον το Εμποροδικείο. Προσπάθησε, μάλιστα, να διαιρέσει τους εμπόρους, σε δύο ομάδες, όπως ίσχυε τότε στη Ρωσία, ανάλογα με τον πλούτο τους. Σε αυτή του την προσπάθεια, συνάντησε την αντίδραση των πτωχότερων εμπόρων της Σύρου, οι οποίοι, τον Απρίλιο του 1830, προέβησαν σε διαμαρτυρίες. Για την κατάπαυση των αντιδράσεων, αναγκάστηκε ο ίδιος ο κυβερνήτης να μεταβεί στη Σύρο. Ο κυβερνήτης επέβαλε, επίσης, τον ποιμνιακό φόρο. Η είσπραξη αυτού του φόρου, στην Πελοπόννησο, ανατέθηκε στον Κολοκοτρώνη, αλλά είχε πενιχρά αποτελέσματα²⁵⁵.

Τον Ιούλιο του 1830, στη Γαλλία, πραγματοποιήθηκε επανάσταση, η οποία οδήγησε σε πτώση του βασιλιά Καρόλου Γ' και την άνοδο του Λουδοβίκου-Φιλίππου (Louis Philippe I, 1830-1848), δούκα της Ορλεάνης. Η Ελλάδα έχανε, έτσι, έναν ένθερμο φιλέλληνα και υποστηρικτή των ελληνικών θέσεων, όπως ήταν ο βασιλιάς Κάρολος Γ'. Αλλά και ο νέος βασιλιάς Λουδοβίκος-Φίλιππος συμμετείχε και αυτός ενεργά, στο φιλελληνικό κίνημα της Γαλλίας. Ο κυβερνήτης πρότεινε τον πρίγκιπα Μιχαήλ Σούτσο να αποσταλεί, ως έκτακτος εκπρόσωπος, στη νέα κυβέρνηση της Γαλλίας. Μάλιστα, στο Ναύπλιο, με κυβερνητική εντολή, εορτάστηκε η πολιτική μεταβολή στη Γαλλία, με την παρουσία γαλλικών πολεμικών πλοίων. Η Γαλλία, έκτοτε, στράφηκε, προς την αγγλική κυβέρνηση των Ουίγων του λόρδου Γκρέϋ (Charles Grey second Earl Grey, 1830-1834).

Σε επιστολή του ναυάρχου Ρίκορντ (Pyotr Ivanovich Ricord, 1776-1855), τον Ιούλιο του 1830, προς τον Ρώσο υπουργό των Εξωτερικών Νέσελροδ, ενημέρωνε, για αλλαγή της πολιτικής κατάστασης της Ελλάδας. Οι εξελίξεις, στην Γαλλία, οδήγησαν πολλούς ξένους, οι οποίοι ζούσαν, στην Ελλάδα, των οποίων κίνητρα αποτελούσαν η φιλοχρηματία, η φιλαρχία και ατομικές επιδιώξεις, σε σκευωρίες και συνωμοσίες. Ο Ρώσος ναύαρχος παρατηρεί ότι η αντιπολίτευση ενισχύθηκε και ισχυροποιήθηκε, εξαιτίας της επιείκειας του κυβερνήτη. Ο ίδιος ο Καποδίστριας, σε επιστολή του, τον Αύγουστο του 1830, παρατηρούσε ότι «αί ἐκ Γαλλίας εἰδήσεις συνεσκότισαν τὸν

---

²⁵⁵ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1124 και 1129. Ο συγγραφέας κατηγορεί τον Κολοκοτρώνη ότι προέτρεπε τους ποιμένες να μην πληρώνουν τον φόρο και επιδίωκε να πλουτίσει ο ίδιος.

ἡμέτερον ὀρίζοντα, καὶ φοβερὸν ἐπισείουσι κλύδωνα κατὰ τοῦ σκαφιδίου τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους»²⁵⁶.

Το Φθινόπωρο του 1830, συνέβη επανάσταση, στο Βέλγιο και στην Πολωνία. Η Αγγλία και η Γαλλία έστρεψαν πλέον το ενδιαφέρον τους στις εξελίξεις στο Βέλγιο, ενώ η Ρωσία επιδίωκε να καταπνίξει την πολωνική εξέγερση. Αυτά τα γεγονότα, έστρεψαν την προσοχή των Μεγάλων Δυνάμεων μακριά από το ζήτημα της οριοθέτησης των συνόρων της Ελλάδας. Τον Ιούλιο του 1830, κατοχυρώθηκαν τα προνόμια των καθολικών της Ελλάδας και διασφαλίστηκε η πρωτεύουσα θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος. Οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Λονδίνο, δεν έλαβαν απόφαση, για το ζήτημα της αλλαγής των συνόρων.

Ο Καποδίστριας προσπαθούσε, παράλληλα, να καθυστερήσει την εκκένωση της Ακαρνανίας, με σκοπό να κερδίσει χρόνο, για διαπραγματεύσεις, και να επιτύχει ευνοϊκή ρύθμιση, η οποία θα περιλάμβανε την επαρχία στο ελληνικό κράτος. Επίσης, οι κάτοικοι της Κρήτης και της Σάμου απέρριψαν την αμνηστία και την ατέλεια που χορηγήθηκε από την Πύλη, αλλά ζητούσαν την περίληψη τους, εντός των ορίων της Ελλάδος.

Όσον αφορά, όμως, την Αττική, η εκκένωσή της, από τους Τούρκους, δεν προχωρούσε, γιατί ο Ομέρ πασάς και οι Τούρκοι στρατιώτες δεν είχαν πληρωθεί και αρνούσαν να αποχωρήσουν, αν δεν πουλούσαν προηγουμένως τα ιδιωτικά τους κτήματα, ώστε να εξασφαλίσουν αποζημίωση. Ο Τούρκος επίτροπος Χατζή Ισμαήλ πρότεινε, στον κυβερνήτη, να αγοράσει όλα τα ιδιωτικά τουρκικά κτήματα στην Αθήνα, έναντι 200-300.000 ισπανικών ταλλήρων. Ο Καποδίστριας προσπαθούσε να εξοικονομήσει το τίμημα, για την αγορά των τουρκικών κτημάτων, αλλά ήλπιζε σε εξωτερικό δανεισμό. Έτσι, οι Τούρκοι παρέμεναν και λεηλατούσαν την Αττική, αλλά και στην Εύβοια. Μάλιστα, τον Αύγουστο του 1830, πυρπόλησαν τον ελαιώνα, στην Αττική. Η Υψηλή Πύλη, για να κατευνάσει τις αντιδράσεις των Ευρωπαίων, παραχώρησε κάποιες ελευθερίες, στους Χριστιανούς της Κρήτης, και εξέδωσε φερμάνι, για την παράδοση της Αττικής και της Εύβοιας, στους Έλληνες²⁵⁷.

---

²⁵⁶ Ευαγγελίδης, ό.π., 344.

²⁵⁷ Herzberg, ό.π., 75.

Την ίδια περίοδο, είχαν προσέλθει, στην ελεύθερη Ελλάδα, πολλοί πρόσφυγες από την Κρήτη, διωκόμενοι από τους Τούρκους, καθώς το νησί περιερχόταν, υπό την εξουσία του ηγεμόνα της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή. Τον Ιανουάριο του 1831, ο κυβερνήτης εισήλθε στην Αττική, αλλά αυτή, ακόμη, δεν είχε εκκενωθεί, από τους Τούρκους. Πολλοί ξένοι, μεταξύ των οποίων και η δούκισσα της Πλακεντίας (Sophie Lebrun duchesse de Plaisance, 1785-1854), αγόρασαν εκτάσεις των πρώην τουρκικών κτημάτων, στην Αττική. Ο στρατηγός Ιωάννης Ράγκος αγόρασε το κτήμα του Τατοΐου, αλλά τελικά ζητήθηκε από τον κυβερνήτη ως εθνικό κτήμα.

36. Αντικυβερνητικές εκδηλώσεις

Την περίοδο αυτή, ταραχές ξέσπασαν στη Μάνη, στην Ύδρα και στις Σπέτσες. Η αναταραχή είχε φθάσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε απειλούνταν επανάσταση, κατά του κυβερνήτη. Η μελλοντική ανάληψη του στέμματος της Ελλάδος, από έναν ηγεμόνα, έδινε ελπίδες, στο λαό, για αλλαγή της εξέλιξης των γεγονότων. Την αντιπολίτευση αποτελούσαν οι Ανδρέας Μιαούλης, Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο Γεώργιος Κουντουριώτης, ο Κωνσταντίνος Κανάρης, ο Μανώλης Τομπάζης, ο στρατηγός Τσωρτζ, ο Δημήτριος Υψηλάντης, ο Θεόκλητος Φαρμακίδης, ο Ανδρέας Ζαΐμης και άλλοι.

Οι Μανιάτες, μετά την εξέγερσή τους, σχεδίαζαν να κινηθούν εναντίον του Ναυπλίου, όπου βρισκόταν φυλακισμένος ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Ο κυβερνήτης τους συνάντησε, αλλά δεν κατάφερε να τους μεταπείσει. Ταυτόχρονα, ο Τσάμης Καρατάσος ύψωσε την σημαία της επανάστασης, κατά του κυβερνήτη, τον Μάιο του 1831, ξεσηκώνοντας τους συστρατιώτες του, στο στρατόπεδο της Ελευσίνας. Ακολούθως, ενώθηκε, στην Αταλάντη, με το σώμα του Γαρδικιώτη Γρίβα. Σκοπό είχαν να ενωθούν όλοι οι δυσारेστημένοι οπλαρχηγοί, στην Άμφισσα, αλλά ο Αυγουστίνος Καποδίστριας τους καταδίωξε και τους απώθησε, πέρα από τα όρια του ελληνικού κράτους. Τον Ιούνιο, όμως, ο Καρατάσος επανήλθε, στην ελληνική επικράτεια. Τότε, απωθήθηκε από τα σώματα των Ανδρέα Μεταξά και Ιωάννη Ράγκου. Για δεύτερη, λοιπόν, φορά ο Καρατάσος έφυγε, από την ελληνική επικράτεια. Στους αιχμαλώτους του σώματος του Καρατάσου, που παραπέμφθηκαν σε στρατοδικείο, δόθηκε χάρις.

Και ο Αδαμάντιος Κοραής άλλαξε τα αισθήματά του, από ενθέρμου υποστηρικτή του Καποδίστριας, σε απηνή πολέμιό του. Ο Κοραής

έγραφε, τον Οκτώβριο του 1828, ότι «ή ἀχρειεστάτη διαγωγή καὶ κυβέρνησις τῶν πρὸ αὐτοῦ, τὸν ἔκαμαν ἀναγκαῖον. Χωρὶς αὐτὸν ἐκινδύνευσε καὶ τὸ σωθὲν ἀπὸ τὰς σφαγὰς μέρος τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐξαλειφθῇ ὁλότελα ἀπὸ πρόσωπον τῆς γῆς»²⁵⁸. Ο Κοραὴς οδηγήθηκε, στο στρατόπεδο των αντιπολιτευομένων, καθὼς πείστηκε, ἀπὸ τις κατηγορίες των επικριτῶν του κυβερνήτη κατοίκων της Ὑδρας καὶ της Αἰγίνας. Ο Κοραὴς ἐκτοτε χαρακτηρίζει τον κυβερνήτη ὅτι «δυσέστη μετ' ὀλίγον ὡς τύραννος, πονηρότερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Φαλάριδος, καὶ ὡς προδότης, χείρων καὶ αὐτοῦ τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐστηλιτευομένου φιλοπέρσου Ἀρθμίου τοῦ Ζελεΐτου». Οἱ χαρακτηρισμοὶ του Κοραή εἶναι ἰδιαίτερα σκληροί, γιὰ τον Καποδίστρια. Τέλος, δηλώνει ὅτι μετανιώνει, γιὰτὶ «ἤλπισεν ἔργα Τιμολέοντος ἀπὸ ἄνθρωπον γεννημένον εἰς τὴν βενετικὴν ὀλιγαρχίαν καὶ ἀνατεθραμμένον εἰς δεσπότην αὐλήν» καὶ θεωρεῖ ὅτι ὁ κυβερνήτης εἶναι «νεκροθάπτης τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας»²⁵⁹.

Ἡ αντιπολίτευση, κατὰ του κυβερνήτη, αποτελοῦνταν, ἀπὸ Ἕλληνες ἰσχυροὺς ἄνδρες, οἱ οἱποῖοι ἐβλεπαν τὴν ἐξουσία τους νὰ ἀμφισβητεῖται καὶ νὰ περιορίζεται, μετὶς ἐνέργειες του Καποδίστρια, ἀπὸ ὁμογενεῖς που ἦρθαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ξένους, που βρισκόνταν στὴν Ελλάδα.

Σε ἐπιστολὴ του, πρὸς τον Γεώργιο Κουντουριώτη, τον Νοέμβριο του 1828, ὁ κυβερνήτης ἀνέφερε ὅτι γνώριζε, γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιπολίτευσης, καὶ ὅτι «οὗτοι οἱ ἐπίτροποι...ἐκαλοπροσκάλεσαν εὐθὺς τοὺς δημογέροντας...τοὺς ἐξέθεσαν τὴν δεσποτικὴν, ὡς ἔλεγον, πολιτείαν τῆς κυβερνήσεως, σκοπὸν ἐχούσης νὰ ἀρπάσῃ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προκρίτων τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια»²⁶⁰.

Ἡ προϋπηρεσία του Καποδίστρια, ὡς ὑπουργοῦ των Εξωτερικῶν του τσάρου, προκαλοῦσε βαθύτατη καχυποψία καὶ ἐν τέλει ἐχθρότητα, ἀπὸ τις ἄλλες δύο Δυνάμεις, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία θεωροῦσε τον κυβερνήτη υποκινητὴ των προσπαθειῶν των Επτανησίων, γιὰ ἐνωση με τὴν ἐλεύθερη

²⁵⁸ Ευαγγελίδης, *ὁ.π.*, 350-351. Ο Κοραὴς συνέκρινε, μάλιστα, τον Καποδίστρια με τον ἀρχαῖο Κορίνθιο στρατηγὸν Τιμολέοντα, ὁ οἱοῖς ἐσωσε τοὺς Ἕλληνες τῆς Σικελίας, ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς τυράννους.

²⁵⁹ Θερεϊανός, *Ἀδαμάντιος Κοραὴς*, τόμος τρίτος, 97.

²⁶⁰ Καποδίστριας, *Επιστολαὶ Ἰ.Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου τῆς Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά καὶ ιδιωτικά, γραφεῖσαι ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Β', 296-297.

Ελλάδα. Άλλωστε, ο στρατηγός Τσωρτς ενημέρωνε, στις επιστολές του, προς την Αγγλία, ότι ο κυβερνήτης προωθεί επαναστατικές ενέργειες των Επτανησίων, κατά της αγγλικής διοίκησης. Η αγγλική διπλωματία έδειχνε έντονη την αντίδρασή της, στις πολιτικές του κυβερνήτη. Αλλά και η Γαλλία, δεν έδειχνε να υποστηρίζει ένθερμα τον κυβερνήτη, καθώς ήθελε να προωθήσει τη δική της επιρροή, επί του νεοσύστατου κράτους.

Τις δύο Μεγάλες Δυνάμεις, Αγγλία και Γαλλία, ενοχλούσε η αντίδραση και η πίεση του κυβερνήτη, κατά του πρωτοκόλλου της χάραξης των συνόρων του νέου κράτους. Ίσως, να προκάλεσε αλγεινή εντύπωση και η αυστηρότητα του κυβερνήτη, στην είσοδο ξένων στην Ελλάδα, εάν δεν είχαν διαβατήριο και συστατική επιστολή. Από την άλλη, οι ομογενείς από το εξωτερικό είδαν τις ελπίδες τους να ματαιώνονται, καθώς πολλοί από αυτούς ανέμεναν να λάβουν θέσεις, στον κρατικό μηχανισμό και εξουσία.

Κύρια πηγή επικρίσεων, κατά του κυβερνήτη, στο εσωτερικό, αποτέλεσε το γεγονός της παραμέλησης και απομάκρυνσης πολλών οπλαρχηγών, προς χάριν των αδελφών του Βιάρου και Αυγουστίνου. Αυτό το γεγονός προκάλεσε την αγανάκτηση, ακόμη, και του ένθερμου υποστηρικτή του Καποδίστρια Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Μάλιστα, τον Μάιο του 1829, οπλαρχηγοί, μεταξύ των οποίων οι Δυοβουνιώτης, Κριεζώτης, Μαυροβουνιώτης, Χατζηπέτρος, Σπυρομήλιος και άλλοι, έστειλαν επιστολή, στην οποίαν, αρχικά, εκφράζουν την αναγνώριση, για το έργο του κυβερνήτη, μέχρι εκείνη τη στιγμή. Κατόπιν, επισημαίνουν επικριτικά ότι «ή κυβέρνησις δὲν ἐφύλαξεν ἰσοσταθμίαν καὶ δικαιοσύνην εἰς ὅλα τὰ τέκνα της...διότι ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ὄχι μόνον πληρώνονται κατὰ μῆνα, ἀλλ' ἠὔξησαν καὶ οἱ μισθοὶ των...οἱ ναῦται πληρώνονται, οἱ τακτικοὶ παρομοίως καὶ μόνον οἱ δυστυχεῖς ῥουμελιῶται νὰ μένουν τόσοι καταφρονεμένοι»²⁶¹.

Ταυτόχρονα, οι οπλαρχηγοί της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας διαμαρτύρονταν, γιατί δεν προωθούνταν εφόδια και δεν πληρώνονταν οι στρατιώτες, υπό τον Δημήτριο Υψηλάντη, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε με το στράτευμα του Αυγουστίνου Καποδίστρια. Ο ίδιος ο Υψηλάντης παραδεχόταν ότι οι στρατιώτες

---

²⁶¹ Ευαγγελίδης, ό.π., 357-360, όπου ολόκληρη η επιστολή διαμαρτυρίας των οπλαρχηγών, προς τον κυβερνήτη.

αγανακτούν, κατά της κυβέρνησης. Ο Δημήτριος Υψηλάντης υπέβαλε την παραίτησή του, από το στράτευμα, την 20 Δεκεμβρίου 1829, προφανώς εκφράζοντας τη δυσαρέσκειά του²⁶². Άλλη κατηγορία ήταν αυτή που στρεφόταν, κατά του Βιάρου Καποδίστρια. Ο τελευταίος είχε την τακτική, έχοντας ως πρόφαση την επιδημία πανώλης, να ανοίγει την αλληλογραφία των στρατιωτών και να την καπνίζει για απολύμανση, ώστε με αυτό τον τρόπο ασκούσε έλεγχο, για ύπαρξη αντιπολιτευομένων. Αλλά και οι πολίτες αντιδρούσαν στα μέτρα, κατά της πανώλης, που θεωρούνταν ιδιαίτερα αυστηρά και πρωτόγνωρα.

Ο Βιάρος κατηγορούνταν, για αυθαιρεσία και επίδειξη ιδιαίτερης σκληρότητας, κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Επίσης, καταφερόταν, εναντίον των απειθών υπαλλήλων και δημογερόντων, τους οποίους εδίωκε. Αντίθετα, προωθούσε τους ευπειθείς και συγκαταβατικούς. Πολλοί, από τους απειθείς, φυλακίστηκαν. Ο Βιάρος κατηγορούνταν ότι συνέστηνε δικαστήρια, που δεν βασίζονταν στον νόμο, και τα οποία, με δικές του αποφάσεις, λειτουργούσε. Έφθασε στο σημείο να χορηγεί διαμονητήρια, αντί οκτώ γροσίων, σε όσους διέμεναν στην Αίγινα.

Εκείνη την περίοδο, κυκλοφορούσαν επιστολές, στις οποίες επαινούνταν ο κυβερνήτης και οι αποφάσεις του. Αυτές οι επιστολές διακινούνταν, από τους κυβερνητικούς, αλλά προκαλούσαν την αγανάκτηση της αντιπολίτευσης. Ο υιός του Πετρόμπεη Γεώργιος διακινούσε τέτοιες επιστολές, τις οποίες αποδοκίμαζε ο κυβερνήτης²⁶³. Όπως ισχυρίζεται ο Μαυρομιχάλης, τις διακινούσε, ύστερα από σχετική υπόδειξη του Γαννέτα.

Άλλη κατηγορία, κατά του κυβερνήτη, αποτελούσε το γεγονός ότι είχε μεταβάλει το Πανελλήνιον σε όργανο πλήρως ελεγχόμενο, από τον ίδιον. Αντί να διενεργήσει ελεύθερες εκλογές, τοποθέτησε πολιτικούς που ήταν φιλικοί και έμπιστοι, προς αυτόν και την πολιτική του.

Η αντιπολίτευση επέρριπτε, στον κυβερνήτη, την κατηγορία ότι αυτός ήταν υπεύθυνος, για την παραίτηση του Λεοπόλδου, από τον ελληνικό θρόνο. Όπως, επίσης, ότι ο ελληνικός λαός είχε αποδεχθεί

---

²⁶² Herzberg, ό.π., 77.

²⁶³ Ευαγγελίδης, ό.π., 365-366, όπου η επιστολή του Γεώργιου Μαυρομιχάλη, προς τον κυβερνήτη, στην οποία απολογείται, για τις πράξεις του.

το πρωτόκολλο της 3 Φεβρουαρίου, αλλά ο ίδιος ο κυβερνήτης αντιτάχθηκε σε αυτό και στην εκλογή του Λεοπόλδου. Το αποτέλεσμα όλης αυτής της κριτικής ήταν να δίνεται αφορμή στους ξένους να κατηγορούν τον κυβερνήτη και τον τρόπο διακυβέρνησης της Ελλάδας, αλλά και να προσπαθούν να επηρεάσουν τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις.

Ισχυρή αντίδραση συναντούσε ο κυβερνήτης, από τους κατοίκους της Ύδρας και των Σπετσών, οι οποίοι τάχθηκαν, στο πλευρό της αντιπολίτευσης. Οι νησιώτες ανέμεναν να λάβουν θέσεις και αξιώματα στο ελληνικό κράτος, όταν οι ελπίδες τους δεν εκπληρώθηκαν, πέρασαν στο στρατόπεδο των πολεμίων της κυβέρνησης. Μόνο οι κάτοικοι των Ψαρών υποστήριζαν, με συνέπεια, τον κυβερνήτη και την πολιτική του. Οι Υδραίοι και οι Σπετσιώτες ήθελαν να ελέγχουν το ναυτικό του νέου κράτους και να συνεχίσει αυτό να εξαρτάται μόνο από τα νησιά αυτά. Άλλωστε, οι πλοίαρχοι που προέρχονταν, από την Ύδρα και τις Σπέτσες επέλεγαν ναυτικούς, προερχομένους μόνο από τα δικά τους νησιά. Ο κυβερνήτης ακολουθούσε, αντίθετα, την τακτική να χρησιμοποιούνται πληρώματα προερχόμενα, από όλα τα νησιά. Έτσι, τα δύο νησιά, Ύδρα και Σπέτσες, πέρασαν, στην πλευρά της αντιπολίτευσης, υποστηρίζοντας το λεγόμενο «αγγλικό» κόμμα, υπό την καθοδήγηση του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Ο τελευταίος ανέμενε, για τις υπηρεσίες που είχε προσφέρει στον Αγώνα, αλλά και λόγω των ικανοτήτων και των γνώσεων του, να λάβει πρωταγωνιστική θέση, στη διακυβέρνηση του Καποδίστρια. Όταν οι φιλοδοξίες του δεν πραγματοποιήθηκαν, πέρασε στην πλευρά των αντιπολιτευομένων. Επίσης, οι κάτοικοι της Ακαρνανίας, οι οποίοι δεν περιλήφθηκαν στο ελληνικό κράτος, και ήθελαν να εισέλθουν στα απελευθερωμένα εδάφη, όφειλαν να πληρώνουν φόρο, για την μετοικεσία τους, 12% επί του συνόλου της περιουσίας τους²⁶⁴. Το γεγονός προκάλεσε πολλές αρνητικές αντιδράσεις, στους δυστυχείς Ακαρνάνες.

Η Ύδρα αποτελούσε το κέντρο της αντιπολίτευσης, που ζητούσε σύνταγμα. Κύρια μέλη της λεγόμενης «συνταγματικής επιτροπής» αποτελούσαν οι Μιαούλης, Κουντουριώτης, Βούλγαρης, Τομπάζης, Κριεζής και Οικονόμου.

---

²⁶⁴ Herzberg, ό.π., 90.

Οι απαιτήσεις των νησιωτών είχαν φθάσει σε τέτοιο ανεξέλεγκτο βαθμό, ώστε ζητούσαν από την κυβέρνηση αποζημίωση 2.900.000 τάλληρα ισπανικά. Οι πλοίαρχοι της Ύδρας ζητούσαν 1.220.000 τάλληρα, αυτοί των Σπετσών 1.000.000 τάλληρα και των Ψαρών 700.000 τάλληρα. Όλα αυτά τα ποσά είχαν υπολογιστεί, από τους ίδιους τους νησιώτες, χωρίς αποδείξεις. Όταν η κυβέρνηση συνέστησε επιτροπή, προς έλεγχο των απαιτήσεων των νησιωτών, οι Υδραίοι απαιτούσαν πάλι 18.000.000 φοίνικες. Ο Καποδίστριας πρότεινε τότε την πληρωμή των απαιτήσεων των νησιωτών σε χρήματα μόνο 1.000.000 ταλλήρων, παραχωρώντας και γαίες και γραμμάτια. Διαφορετικά να αποδοθούν γαίες στους νησιώτες 2.900.000 ταλλήρων μόνο σε γαίες. Ο Γεώργιος Κουντουριώτης τότε, απαίτησε για όλους τους νησιώτες όλο το ποσό των 2.900.000 ταλλήρων σε χρήματα, μαζί με ετήσιο τόκο 1.400.000 φοινίκων. Το αποτέλεσμα ήταν η κυβέρνηση, αλλά και η Γερουσία να απορρίψουν τις παράλογες και εξωπραγματικές απαιτήσεις των νησιωτών²⁶⁵.

Ο Καποδίστριας, για να καταπραΰνει τις αντιδράσεις των νησιωτών, απέστειλε τα τρία νησιά 50.000 ισπανικά τάλληρα. Τα χρήματα αυτά μοιράστηκαν ως εξής: 25.000 τάλληρα στην Ύδρα, 16.000 τάλληρα στις Σπέτσες και 9.000 τάλληρα στα Ψαρά. Επίσης, τον Μάρτιο του 1830, κήρυξε ελεύθερο και ατελή λιμένα, για μία πενταετία, το νησί της Ύδρας²⁶⁶. Βέβαια, οι δασμοί, για τις εισαγωγές και τις εξαγωγές, πληρώνονταν κανονικά. Ούτε, όμως, αυτό το μέτρο ικανοποίησε τις απαιτήσεις των νησιωτών. Ο κυβερνήτης, κάνοντας ακόμη μία φορά παραχώρηση προς τους νησιώτες, αποδέχθηκε πληρωμή αποζημίωσης 6.000.000 φοινίκων, από τα οποία το ένα τρίτο θα πληρώνονταν σε χρήματα, που θα λαμβάνονταν από το μελλοντικό δάνειο, το ένα τρίτο σε γαίες και το τελευταίο ένα τρίτο σε ομολογίες. Υπήρχε και η δυνατότητα να λάβουν όλο το ποσό σε γαίες. Οι νησιώτες, πάλι, δεν δήλωσαν ικανοποιημένοι και απαιτούσαν ολόκληρο το ποσό των 2.900.000 ισπανικών ταλλήρων, καθώς και καταβολή ετησίου τόκου 1.400.000 φοινίκων, ο οποίος θα καταβαλλόταν στην Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα. Αν αποδεχόταν η τράπεζα την απαίτηση, για την καταβολή των τόκων, θα

²⁶⁵ Ευαγγελίδης, ό.π., 387. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Ευαγγελίδη, οι αποζημιώσεις των νησιωτών δεν μπορούσαν να υπερβαίνουν το 1.000.000 τάλληρα.

²⁶⁶ Herzberg, ό.π., 89.

διογκωνόταν το χρέος της και θα καταρρακωνόταν η αξιοπιστία της. Ο κυβερνήτης δεν μπορούσε να αποδεχθεί τις υπέρογκες απαιτήσεις των νησιωτών και το ζήτημα των αποζημιώσεων διαιωνιζόταν.

Ευτυχώς, το παράδειγμα των νησιωτών δεν ακολούθησαν οι οπλαρχηγοί στη στεριά, αλλά αποδέχθηκαν τις δοθείσες αποζημιώσεις από το κράτος, χωρίς έντονες αντιδράσεις. Πρώτος έδειξε το καλό παράδειγμα ο στρατηγός Ιωάννης Ράγκος αποδεχόμενος, χωρίς επιφυλάξεις, την καταβληθείσα, σε αυτόν, αποζημίωση, από την κυβέρνηση.

Ειδικά οι Υδραίoi αναδείχθηκαν σε κύριους πολέμιους του κυβερνήτη, τηρώντας αδιάλλακτη στάση, στο ζήτημα των αποζημιώσεων. Με αυτή τους τη συμπεριφορά, ζημιώναν οικονομικά την πατρίδα, η οποία προσπαθούσε με αμέτρητες δυσκολίες να σταθεί στα πόδια της. Ισχυρός και ίσως αποστομωτικός αντίλογος, στις υπέρογκες απαιτήσεις των νησιωτών, αποτελεί το γεγονός ότι αμέτρητοι Έλληνες, ομογενείς του εξωτερικού και φιλέλληνες, οι οποίοι όλοι συμμετείχαν στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας, δεν ζήτησαν ποτέ ούτε αυτοί οι ίδιοι ούτε οι απόγονοί τους κανενός είδους αποζημίωση.

Ενίσχυση οι νησιώτες έλαβαν, από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, ο οποίος αντιπολιτευόταν τον κυβερνήτη. Ο Μαυροκορδάτος εγκαταστάθηκε στην Ύδρα, από όπου εκδιώχθηκαν οι δημοτικοί σύμβουλοι, που θεωρούνταν κυβερνητικοί, αλλά και ο διορισμένος επίτροπος της κυβέρνησης Μαυρομάτης²⁶⁷. Η Ύδρα σχημάτισε ανεξάρτητη κυβερνητική επιτροπή, η οποία ονομαζόταν Συνταγματική Επιτροπή και αποτελούνταν από επτά μέλη, τους Γεώργιο Κουντουριώτη, Ανδρέα Μιαούλη, Βασίλειο Βουδούρη, Μανώλη Τομπάζη, Δημήτριο Βούλγαρη, Αντώνιο Κριεζή και Νικόλαο Οικονόμου. Έτσι, διακόπηκε κάθε δεσμός με την κεντρική κυβέρνηση. Τα πλοία της Ύδρας ύψωσαν την γαλλική σημαία. Το παράδειγμα της Ύδρας ακολούθησαν και άλλα νησιά του Αιγαίου. Η σημαντικότερη ήταν η αποστασία της Σύρου, που αποτελούσε το εμπορικό και οικονομικό κέντρο του κράτους. Τα τελωνεία της Σύρου αποτελούσαν την κύρια πηγή εσόδων της κυβέρνησης, καθώς στην ηπειρωτική Ελλάδα υπήρχε μεγάλη καθυστέρηση στην είσπραξη

---

²⁶⁷ Herzberg, ό.π., 98. Ο Μαυρομάτης έφυγε στις Σπέτσες, γιατί δεν θεωρούσε πλέον ασφαλή την διαμονή του στην αντιπολιτευόμενη Ύδρα.

των φόρων. Συνέπεια αυτής της κατάστασης ήταν να μην εισπράττονται οι φόροι από τα νησιά, αλλά και στη στεριά υπήρχε απροθυμία των πολιτών να πληρώσουν και χαλαρότητα των εισπρακτόρων. Ο Καποδίστριας διαμαρτυρόταν ότι «αί ὑπὸ τῶν δῆθεν πατριωτῶν ὑποκινούμεναι ταραχαὶ παρέχουν εἰς τοὺς ἐνοικιαστὰς τὴν πρόφασιν νὰ ἀναβάλουν τὴν εἰς τὸ δημόσιον πληρωμὴν»²⁶⁸. Ο κίνδυνος της χρεωκοπίας ανάγκασε τον κυβερνήτη να επιβάλει φόρο χαρτοσήμου, σε κάθε τίτλο ιδιοκτησίας, σε κάθε τίτλο εκμίσθωσης και σε κάθε άδεια εκδιδόμενη από το κράτος. Επιπρόσθετα, αύξησε και τους τελωνειακούς δασμούς. Έτσι, διαμόρφωσε τον δασμό εξαγωγής σε 8% και τον αντίστοιχο εισαγωγής σε 10%.

Στα χέρια τους, οι αντιπολιτευόμενοι είχαν και το όπλο του Τύπου. Εφημερίδες που πρωτοστάτησαν στην αντιπολίτευση, κατά του κυβερνήτη, ήταν η «Ηώς» του Εμμανουήλ Αντωνιάδου, που κυκλοφορούσε στο Ναύπλιο, ο «Απόλλων» του Αναστάσιου Πολυζωΐδη, που κυκλοφορούσε στην Ύδρα, αλλά και ο «Ταχυδρόμος της Σμύρνης» (Courier de Smyrne), που κυκλοφορούσε στη Σμύρνη²⁶⁹. Ο «Ταχυδρόμος της Σμύρνης» δεν ασκούσε ιδιαίτερη επίδραση, στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, γιατί εκδιδόταν στη Σμύρνη -γεγονός που καθυστέρουσε τη μεταφορά των φύλλων στην Ελλάδα- και γραφόταν στη γαλλική γλώσσα. Μάλιστα, η φρασεολογία των δύο πρώτων εφημερίδων έφθασε, μέχρι το σημείο, να αποκαλεί τον κυβερνήτη «προδότη», «ρωσόφρονα», «μακιαβελιστή» και «τύραννο»²⁷⁰. Μέχρι τότε, ο Καποδίστριας υποστήριζε την ελευθεροτυπία και ίδρυσε πολλά τυπογραφεία.

Τον Απρίλιο του 1831, βλέποντας ο κυβερνήτης ότι η κατάσταση είχε γίνει ανεξέλεγκτη, εξέδωσε διάταγμα, για τη ρύθμιση των θεμάτων του Τύπου. Προβλεπόταν, σε αυτό, η κατάθεση 4.000 φοινίκων, στην Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα που λειτουργούσε τότε, ως εγγύηση «ὅτι δὲν θὰ τυπώσῃ τι κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἢ τῶν ἀρχῶν τῆς δημοσίου ἠθικῆς, οὔτε δημοσιεύσῃ προσωπικότητας ἢ συκοφαντίας». Στον νόμο υπήρχε διάταξη, η

²⁶⁸ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1152-1153. Κατέληγε ο κυβερνήτης, στο συμπέρασμα, ότι «ἐκ τούτου ἐννοεῖτε τὴν ἀξιοθρήνητον θέσιν μου».

²⁶⁹ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1145. Herzberg, ό.π., 95. Ο «Ταχυδρόμος της Σμύρνης», από τον Φεβρουάριο του 1831, σταμάτησε την κυκλοφορία του.

²⁷⁰ Βροκίνης, ό.π., 28.

οποία απαιτούσε «σέβας πρὸς τὰς μεγάλας Δυνάμεις καὶ τὴν καθεστηκυῖαν τάξιν»²⁷¹.

Στην αντιπολίτευση συμμετείχε, με την κριτική και την σάτιρά του, και ο ποιητής Αλέξανδρος Σούτσος. Ο ποιητής έγραφε σάτιρες, κατά της πολιτικής του κυβερνήτη, στις εφημερίδες «Απόλλων» και «Πανόραμα της Ελλάδος». Μάλιστα, ο Σούτσος φθάνει μέχρι του σημείου να εξυμνεί τους δολοφόνους του κυβερνήτη και να τους συγκρίνει με τους τυραννοκτόνους Αρμόδιο και Αριστογείτονα. Οι αντιπολιτευόμενοι βρήκαν στη σάτιρα του Σούτσου το μέσο για να περάσουν τις θέσεις τους στα λαϊκά στρώματα. Ο Αντωνιάδης, επίσης, εκδότης της «Ηούς», δικάστηκε, με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας, και προφυλακίστηκε. Η δε εφημερίδα του «Ηώς» σταμάτησε να κυκλοφορεί. Αργότερα, μετά από πολλούς μήνες στη φυλακή, αθωώθηκε. Αλλά η κριτική, κατά του κυβερνήτη, δεν έπαυσε.

Ο «Απόλλων», που εξέδιδε ο Πολυζωίδης, χαρακτήριζε τον Καποδίστρια «ρωσόφρονα», «τύραννό» και παρότρυνε τους πολίτες σε ανταρσία. Ο Πολυζωίδης, που καταγόταν από τη Θεσσαλία και ήταν διδάκτωρ νομικής, είχε προσπαθήσει να εκδώσει την εφημερίδα στο Ναύπλιο, χωρίς να ζητήσει άδεια από την κυβέρνηση²⁷². Ο Βιάρος κάλεσε τον Πολυζωίδα, με σκοπό να τον αποτρέψει από την έκδοση της εφημερίδας. Ο Πολυζωίδης δεν άλλαξε γνώμη και ήταν αποφασισμένος να κυκλοφορήσει την εφημερίδα. Έτσι, οι δυνάμεις της κυβερνήσεως απαγόρευσαν την έκδοση του «Απόλλωνος» και κατάσχεσαν όλα τα αντίτυπα και τον εξοπλισμό του τυπογραφείου. Η διέξοδος που σκέφτηκε ο Πολυζωίδης, από το αδιέξοδο που είχε περιέλθει, μετά την αντίδραση της κυβέρνησης, ήταν να καταφύγει στην αντιπολιτευόμενη Ύδρα, για να βρει υποστηρικτές εκεί, ώστε να καταφέρει να εκδώσει τον «Απόλλωνα»²⁷³. Σύνθημα και επιγραφή

²⁷¹ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1148. Η διάταξη αυτή, κατά τον συγγραφέα, ακύρωνε τις διακηρύξεις της κυβέρνησης, για σεβασμό της ελευθεροτυπίας.

²⁷² Herzberg, ό.π., 95. Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1145-1146. Ο Πολυζωίδης ισχυριζόταν ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του συντάγματος της Τροιζήνας, η έκδοση εφημερίδων δεν απαιτούσε προηγούμενη έγκριση της εκάστοτε κυβερνήσεως.

²⁷³ Παπαρρηγόπουλος, ό.π., τόμος Στ', 214. Στην Ύδρα, είχε καταφύγει και ο ποιητής Αλέξανδρος Σούτσος, ο οποίος αντιπολιτευόταν τον κυβερνήτη.

της εφημερίδας αποτελούσε το «έθνική συνέλευσις, σύνταγμα». Η εφημερίδα λειτουργούσε πλέον, ως όργανο της αντιπολίτευσης της Ύδρας και κατηγορούσε ανοικτά τον Καποδίστρια ότι ανήκε στο «ρωσικό» κόμμα.

Ο κυβερνήτης απέστειλε επίτροπο, παροτρύνοντας τους Υδραίους να περιορίσουν την κριτική. Η απάντηση των Υδραίων ήταν η εγκατάσταση ένοπλης φρουράς, έξω από το τυπογραφείο που εξέδιδε τον «Απόλλωνα», για την προστασία του εκδότη, κατά της κυβέρνησης. Ο απελπισθείς κυβερνήτης, σε επιστολή του, προς τον Σούτσο, έγραφε «ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχομεν ἔτι μόνον ἐμφύλιον πόλεμον διὰ τοῦ καλάμου· ἀλλοίμονον ἂν καταντήσῃ οὗτος εἰς πυροβολισμούς»²⁷⁴.

Άλλο προπύργιο της αντιπολίτευσης ήταν η Μάνη. Ο κυβερνήτης είχε να αντιμετωπίσει το ανεξάρτητο φρόνημα των Μανιατών, οι οποίοι είχαν μάθει, επί τόσους αιώνες, να ζουν σε καθεστώς ανεξαρτησίας και αυτονομίας. Οι Μανιάτες, για να επιλύσουν το πρόβλημα της διακυβέρνησης τους, όταν ανέλαβε ο κυβερνήτης, αποφάσισαν να διαιρεθεί η επαρχία τους σε δύο μέρη, στην ανατολική Μάνη και στη δυτική Μάνη. Την μεν ανατολική Μάνη θα διοικούσε ο Τζαννετάκης, την δε ανατολική Μάνη ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Έτσι, σήκωσαν τη σημαία της επανάστασης, κατά της κυβέρνησης. Την αρχηγία ανέλαβε ο Κατσάκης Μαυρομιχάλης, ανεψιός του Πετρόμπεη, ο οποίος είχε αποδράσει, από τις φυλακές του Άργους, όπου κρατείτο, γιατί είχε πραγματοποιήσει ληστρική επιδρομή, στην Καλαμάτα.

Ο Ρώσος ναύαρχος Ρίκορντ έγραφε, τον Ιούλιο του 1831, στον Ρώσο υπουργό των Εξωτερικών Νέσελροδ, «πᾶς ὁ μετασχὼν τῆς ὑπερασπίσεως τῆς πατρίδος, ζητεῖ ἀποζημιώσεις καὶ δῶρα, καὶ ζητεῖ αὐτὰ ἀνώτερα τῶν ἐν τῷ πολέμῳ ζημιῶν αὐτοῦ. Πάντες λησμονοῦσι τὴν πτωχείαν τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ τὴν ἀρχὴν, ὅτι οἱ ἱκανότατοι πρέπει νὰ καταλάβωσι τὰς καλλίστας τῶν θέσεων. Τούτου ἔνεκα ἔχει τοσοῦτους ἐχθροὺς ἢ κυβέρνησις. Οἱ ἀντιπρέσβεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας...ἐν τῷ κρυπτῷ δὲν παύουσιν ὑποστηρίζοντες αὐτὴν [τὴν ἀντιπολίτευση], καὶ συνδουλίζουσιν οὕτω τὸ πῦρ»²⁷⁵.

²⁷⁴ Ευαγγελίδης, ό.π., 390.

²⁷⁵ Ευαγγελίδης, ό.π., 391.

Με αυτόν τον τρόπο, οι εκπρόσωποι των τριών Μεγάλων Δυνάμεων παρενέβαιναν όλο περισσότερο στα ελληνικά πολιτικά πράγματα. Οι μεν Ρώσοι, για να στηρίξουν τον κυβερνήτη, οι δεν Άγγλοι και Γάλλοι, για να ενισχύσουν την αντιπολίτευση και, κατά συνέπεια, να οδηγήσουν την κυβέρνηση σε αποτυχία.

37. Η αποστασία της Ύδρας

Τον Ιούλιο του 1831, με την ενίσχυση των εκπροσώπων Αγγλίας και Γαλλίας, πέντε εκπρόσωποι της Ύδρας επισκέφθηκαν το Ναύπλιο, για να συζητήσουν με τον κυβερνήτη. Βασική απαίτησή τους ήταν η σύγκληση Εθνοσυνέλευσης και η ψήφιση συντάγματος. Ο κυβερνήτης δεν δέχθηκε να συζητήσει μαζί τους, γιατί τους θεωρούσε αντιπροσώπους αποστατών. Οι εκπρόσωποι, όμως, των δύο Δυνάμεων, της Αγγλίας και της Γαλλίας, πίεσαν τον κυβερνήτη να τους δεχτεί. Ο Καποδίστριας υποχώρησε και στο αίτημα, για ψήφιση συντάγματος, ορίζοντας ότι τον Οκτώβριο θα πραγματοποιούνταν Εθνοσυνέλευση. Υποστήριζε, όμως, ότι το ζήτημα της παραχώρησης συντάγματος αφορά τον μελλοντικό ηγεμόνα της Ελλάδος και δεν μπορούσε να τον δεσμεύσει ο Καποδίστριας, με δικές του πρωτοβουλίες²⁷⁶. Οι εκπρόσωποι της Ύδρας αποχώρησαν, χωρίς να ικανοποιηθούν τα αιτήματά τους.

Ο Ρώσος αντιπρόσωπος Ρούκμαν συμβούλευε τον Καποδίστρια να αντιτάξει ισχυρή αντίδραση, στην αποστασία²⁷⁷. Ο Γάλλος αντιπρόσωπος Ρουάν υποστήριζε την κατάληψη του Ναυπλίου, υπό του γαλλικού στρατού, με σκοπό την προστασία της κυβέρνησης από τους αντιπολιτευόμενους. Ενώ ο Άγγλος Ντόουκινς δήλωνε ότι δεν ήθελε να αναμιχθεί σε εμφύλιες διενέξεις των Ελλήνων, αν και το είχε ήδη κάνει εμμέσως, στηρίζοντας την αντιπολίτευση. Ταυτόχρονα, ο Ντόουκινς υποστήριζε ότι είναι πρόωρη η απαίτηση, για παραχώρηση συντάγματος και σύγκληση Εθνοσυνέλευσης. Ο κυβερνήτης, όμως, σταθερά αντέτεινε ότι η παραχώρηση συντάγματος ήταν αρμοδιότητα του μελλοντικού βασιλιά της

²⁷⁶ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1155. Μετά από αυτή την απάντηση, κατά τον συγγραφέα, αντιλήφθηκαν οι αντιπολιτευόμενοι της Ύδρας ότι ο κυβερνήτης δεν είχε σκοπό να υποχωρήσει στο ζήτημα του συντάγματος.

²⁷⁷ Παπαδόπουλος Βρετός, *Πολιτικά σύμμικτα χρησιμεύοντα ως μαρτυρία των ιστορικών συμβάντων της αναγεννημένης Ελλάδος*, 24. Ο Ρούκμαν έφθασε, στο Ναύπλιο, από την Κωνσταντινούπολη, τον Απρίλιο του 1831. Θα αντικατασταθεί, αργότερα, από τον Γαβριήλ Κατακάζη.

Ελλάδος, όταν αυτός εκλεγεί από τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Λονδίνο. Ο Καποδίστριας δεν ήθελε να αποδεχθεί τη γαλλική προσφορά της κατάληψης του Ναυπλίου από Γάλλους στρατιώτες, γιατί, την ημέρα που θα συνέβαινε αυτό, θα έπεφτε ο κυβερνήτης, από την εξουσία. Άλλωστε, απαντούσε στον Γάλλο αντιπρόσωπο Ρουάν ότι, αν διέταζε ελληνική κυβέρνηση τους Γάλλους στρατιώτες να καταλάβουν το Ναύπλιο, «ἐγὼ δὲν θὰ εἶμαι πλέον κυβερνήσις»²⁷⁸.

Ο κυβερνήτης αποφάσισε να αντιμετωπίσει την αποστασία και δήλωσε ότι δεν αναγνώριζε την Συνταγματική Επιτροπή της Ύδρας. Ταυτόχρονα, έδωσε εντολή, στους πλοίαρχους των Τριών Δυνάμεων, να παρεμποδίζουν τα πλοία των επαναστατών να ανοιχθούν στο πέλαγος. Σε αυτή την απόφαση, οι πλοίαρχοι της Αγγλίας Λάουνς (Edmund Lyons, 1790-1858) και της Γαλλίας Λαλάνδ (Lalande) αντέτειναν ότι δεν είχαν τέτοια εντολή, από τις κυβερνήσεις τους. Σύμφωνα με τον Ρώσο ναύαρχο Ρίκορντ, σε επιστολή του προς τον Νέσελροδ, τον Ιούλιο του 1831, η στάση αυτή αποδείκνυε ότι οι πλοίαρχοι των Δυνάμεων αυτών ήταν οι αίτιοι των επαναστατικών γεγονότων στην Ύδρα και αλλού²⁷⁹. Ο κυβερνήτης θεώρησε την απάντηση αυτή δειλία των ανωτέρω πλοιάρχων.

Ο κυβερνήτης, τότε, έδωσε εντολή στο ναύσταθμο του στόλου, στον Πόρο, να ετοιμαστούν τα πολεμικά πλοία, για επίθεση, κατά της Σύρου, που αποτελούσε το εμπορικό και οικονομικό κέντρο του κράτους, εκείνη την εποχή. Σε αντίδραση, οι Υδραίοι έδωσαν εντολή στον ναύαρχο Ανδρέα Μιαούλη να επιτεθεί, με 200 άνδρες, στον ναύσταθμο του ελληνικού ναυτικού, στον Πόρο. Ο Μιαούλης μετέβη στον πόρο, μόνο με 50 νησιώτες, και με τον Κριεζή και τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Κατάφερε, την 15 Ιουλίου 1831, να καταλάβει αιφνιδιαστικά τον ναύσταθμο και τα ελληνικά πολεμικά πλοία. Στον Πόρο, εκείνη την εποχή, ναυλοχούσαν η φρεγάτα «Ελλάς», με 64 πυροβόλα, στην οποία εγκαταστάθηκε ο Μιαούλης και αναπέτασε τη σημαία του, δύο κορβέτες, οι «Σπέτσαι»²⁸⁰ και

²⁷⁸ Ευαγγελίδης, ό.π., 394.

²⁷⁹ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1156-1157. Στην επιστολή του, ο Ρώσος ναύαρχος Ρίκορντ, αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «οί ναύαρχοι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὑπῆρξαν οἱ κύριοι αἵτιοι τῶν ταραχῶν καὶ τῆς ἐν Πόρῳ καταστροφῆς».

²⁸⁰ Ορλάνδος, *Ναυτικά, ἥτοι ἱστορία των κατὰ τον υπέρ ανεξαρτησίας της Ελλάδος αγώνα πεπραγμένων*, τόμος Α', 68 και 69, υποσ. α. Την κορβέτα

«Λιλέκος», και δύο ατμόπλοια, τα «Άστιγξ» και «Καλαβρία». Επίσης, υπήρχαν στο λιμάνι πολλά πυρπολικά και άλλα μικρότερα πλοία. Ο Μιαούλης έδωσε εντολή να εξοπλιστούν τα πολεμικά, με σκοπό να τα μεταφέρει στην Ύδρα. Προσπάθησε να προσεταιρισθεί και τον Κωνσταντίνο Κανάρη, που ήταν κυβερνήτης της κορβέτας «Σπέτσαι», αλλά χωρίς αποτέλεσμα, γιατί ο Κανάρης ήταν υποστηρικτής του λεγόμενου «ρωσικού» κόμματος και αφοσιωμένος στον κυβερνήτη. Όταν μάλιστα ο Μιαούλης του έτεινε την χείρα, αυτός αρνήθηκε να τον χαιρετίσει. Ο Μιαούλης διέταξε την φυλάκιση του Κανάρη και την πλεύση της κορβέτας «Σπέτσαι», μαζί με τα υπόλοιπα πλοία στην Ύδρα. Μετά από λίγο, όμως, ο Κανάρης απελευθερώθηκε.

Ο κυβερνήτης, όταν έμαθε τα γεγονότα, ήθελε να τιμωρήσει τους Υδραίους, τους οποίους θεωρούσε παρανόμους και στασιαστές. Ο κυβερνήτης, στην απελπισία του, στράφηκε προς τους εκπροσώπους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων. Ζήτησε, από αυτούς, να λάβουν κάθε μέτρο για να μεταπείσουν τους επαναστάτες Υδραίους. Εκείνη την ώρα, τόσο ο Γάλλος πλοίαρχος Λαλάνδ, όσο και ο Άγγλος Λάουνς απουσίαζαν από το Ναύπλιο, κατά περίεργη σύμπτωση. Επίσης, και ο Γάλλος αντιπρόσωπος Ρουάν έλειπε από το Ναύπλιο. Το γεγονός αυτό δείχνει, πιθανή γνώση των επαναστατικών γεγονότων και επιθυμία μη στήριξης του κυβερνήτη. Τότε, ο κυβερνήτης απευθύνθηκε στον Ρώσο αντιπρόσωπο Ρούκμαν και ζήτησε να παρακινήσει τον ναύαρχο Ρίκορντ, ώστε να πλεύσει στον Πόρο και να «έμποδισή τους πειρατάς τῆς Ύδρας νὰ ἐκτελέσουν τὰ σχέδιά των»²⁸¹. Μόνος ο Ρώσος ναύαρχος Ρίκορντ, ευρισκόμενος στο Ναύπλιο, αποφάσισε, αν και αρχικά είχε κάποιες ενστάσεις, για την εμπλοκή του στα εσωτερικά της Ελλάδας, να στηρίζει τον κυβερνήτη και να πλεύσει στον Πόρο, εναντίον των επαναστατών.

Ταυτόχρονα, ο Καποδίστριας έστειλε στον Πόρο ένα τάγμα πεζικού, 200 ιππείς και ένα σώμα ατάκτων. Ο Ρώσος πλοίαρχος αγκυροβόλησε στην είσοδο του λιμανιού του Πόρου. Κάποια στιγμή, εμφανίστηκε και το αγγλικό πολεμικό «Μαδαγασκάρη», με το οποίο αργότερα θα ερχόταν ο νεαρός Όθωνας στην Ελλάδα, αλλά συνέχισε

«Σπέτσαι» αγόρασε η κυβέρνηση του Καποδίστρια, από τους κληρονόμους Μπουμπούλη, χωρίς να τους καταβληθεί το τίμημα. Η κορβέτα, με το όνομα «Αγαμέμνων», βρισκόταν στην ιδιοκτησία της Μπουμπουλίνας.

²⁸¹ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1160. Η πηγή του εγγράφου είναι από ρωσικό αντίγραφο του αντιπροσώπου Ρούκμαν.

την πορεία του, προς την Σαλαμίνα. Η ενέργεια αυτή του πλοιάρχου Λάουνος προκάλεσε τις διαμαρτυρίες του κυβερνήτη, προς τον Άγγλο αντιπρόσωπο, Ντόουκινς, καθώς, μεταξύ των αρμοδιοτήτων των πλοιάρχων των τριών Δυνάμεων, ήταν και η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας στο έργο του κυβερνήτη. Υποστήριξε ο κυβερνήτης, προς τον Άγγλο αντιπρόσωπο, ότι οι Υδραίοι θα συμπεράνουν, από τη συμπεριφορά του ναυάρχου Λάουνος, ότι οι αντιπρόσωποι της Αγγλίας και της Γαλλίας είναι διατεθειμένοι να αναγνωρίσουν την κυβέρνηση της Ύδρας και όχι αυτής που βρίσκεται στο Ναύπλιο.

Την ίδια στιγμή, προς αποφυγή εμφυλίου πολέμου, το Ναύπλιο τέθηκε σε κατάσταση πολιορκίας. Ο Νικήτας Σταματελόπουλος ανέλαβε τη διοίκηση του σώματος 1.000 ανδρών που θα συνεργαζόταν με τον ναύαρχο Ρίκορδ και θα επέβαλε την τάξη στον Πόρο. Ο Ρίκορδ ειδοποίησε τον Μιαούλη να σταματήσει τις επαναστατικές ενέργειες, αλλά αυτός αντέτεινε ότι ενεργούσε κατόπιν εντολών της Συνταγματικής Επιτροπής και ήταν έτοιμος να αντισταθεί, στη χρήση βίας²⁸². Δεσμευόταν ο Μιαούλης να επιστρέψει τα πολεμικά πλοία στο Έθνος, όταν αυτός έκρινε σκόπιμο. Η εμφάνιση των άλλων δύο συμμαχικών πλοιάρχων, του Άγγλου Λάουνος και του Γάλλου Λαλάνδ, εμφάνισε πλέον ενωμένες τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες απαίτησαν, από κοινού, την απόδοση του στόλου στην ελληνική κυβέρνηση. Ο Μιαούλης, όμως, επέμεινε στη θέση του ότι ενεργούσε ύστερα από εντολές της δημογεροντίας της Ύδρας. Έστειλε, προς επιβεβαίωση, επιτροπή στην Ύδρα, για να τον συμβουλευσει τι έπρεπε να κάνει και αυτή γύρισε, με την έγκριση της τήρησης αδιάλλακτης στάσης. Μετά από αυτό το αδιέξοδο, οι πλοίαρχοι της Γαλλίας και της Αγγλίας αποχώρησαν, χωρίς να έχουν διάθεση να αντιτάξουν βία. Θα μετέβαιναν στο Ναύπλιο, για να πληροφορηθούν τις διαθέσεις και τις απόψεις των αντιπροσώπων των χωρών τους. Δεσμεύτηκαν οι Ρίκορδ και Μιαούλης να μην προβούν σε αιματηρές συγκρούσεις, μέχρι να επανέλθουν οι δύο πλοίαρχοι με την απόφαση των αντιπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων.

---

²⁸² Ευαγγελίδης, ό.π., 398. Αναφέρεται, μάλιστα, περιστατικό κατά το οποίο Ρώσος απεσταλμένος του Ρίκορδ έσχισε, ενώπιον του Μιαούλη, επιστολή των επαναστατών και θα κινδύνευε η ζωή του, αν δεν παρενέβαινε ο ίδιος ο Έλληνας ναύαρχος.

Μόλις αναχώρησαν οι δύο πλοίαρχοι, ο Ρίκορδ ανακοίνωσε, στον Μιαούλη, ότι απέστειλε δύο ρωσικά πλοία, τα οποία παρεμπόδιζαν την είσοδο και έξοδο των πλοίων, από το λιμάνι του Πόρου. Για την πράξη του αυτή, ενημέρωσε και τους ναυάρχους των δύο άλλων Μεγάλων Δυνάμεων²⁸³. Έτσι, διακόπηκε κάθε επικοινωνία του Μιαούλη, με την Ύδρα, αλλά και η τροφοδοσία του. Το βράδυ της 25 με 26 Ιουλίου, πραγματοποιήθηκε μάχη των επαναστατών, με τους Ρώσους ναυτικούς. Τότε, μία μικρή κορβέτα από την Ύδρα αποπειράθηκε να εισέλθει, στο λιμάνι του Πόρου, προς ενίσχυση των επαναστατών. Ο κυβερνήτης του ρωσικού πολεμικού «Τηλέμαχος» έστειλε μία λέμβο και κάλεσε την κορβέτα να αλλάξει πορεία, αλλά οι επαναστάτες απάντησαν με πυροβολισμούς. Ακολούθησαν κανονιοβολισμοί τόσο από το φρούριο του Πόρου, όπου βρίσκονταν οι επαναστάτες, όσο και από τα ρωσικά πολεμικά πλοία. Κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης, η ελληνική κορβέτα «Σπέτσαι» έχασε τα ιστία της. Επίσης, το πλοίο από την Ύδρα δεν κατάφερε να εισέλθει στο λιμάνι και επέστρεψε άπρακτο.

Ο Μιαούλης απέστειλε τον υπασπιστή του Αργυρόπουλο, προς τον Ρίκορδ, για να εκφράσει τα παράπονά του, για τις επικίνδυνες ενέργειες των ρωσικών πλοίων. Ο Ρίκορδ απάντησε, με σκληρά λόγια, ότι «οί επαναστάται δέν ἤξιζον τίποτε καλλίτερον». Ο Μιαούλης, όμως, συνέχιζε να τηρεί αδιάλλακτη στάση και ζήτησε βοήθεια, από την Ύδρα. Εξόπλισε, επίσης, ταυτόχρονα, πάλι την κορβέτα «Σπέτσαι». Ο Ρίκορδ αποφάσισε να γίνει το αποφασιστικό χτύπημα, κατά των επαναστατών, την 29 Ιουλίου, αλλά, κατά την εφαρμογή του απέτυχε, καθώς τα κυβερνητικά στρατεύματα, τα οποία έπρεπε να επιτεθούν και να κυριεύσουν το φρούριο του Πόρου δεν πραγματοποίησαν καμία επιθετική ενέργεια, γιατί αντιτάχθηκαν οι στρατιώτες σε αυτήν. Κατά τη σύγκρουση, ανατινάχθηκε η κορβέτα «Σπέτσαι» και άλλη μία ελληνική κορβέτα η «Λιλέκος» εγκαταλείφθηκε από τους επαναστάτες.

Στο Ναύπλιο, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων αποφάσισαν να μην ενισχύσουν τον Ρίκορδ οι άλλοι δύο πλοίαρχοι, αλλά να υπάρξει συνδιαλλαγή, με τη σύγκληση Εθνοσυνέλευσης. Ο Άγγλος αντιπρόσωπος Ντόουκινς μιλούσε ακόμη και για

²⁸³ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1164. Ο Ρώσος αντιπρόσωπος Ρούκμαν, εκ των υστέρων, καταδίκασε την επιστολή του Ρίκορδ, στους συναδέλφους του, ως έγγραφο απερίσκεπτο και παράτολμο.

παραχώρηση συντάγματος. Ο Ρώσος αντιπρόσωπος Ρούκμαν εξέφραζε, σε επιστολή του προς τον Καποδίστρια, τη δυσαρέσκειά του, για το θλιβερό αυτό γεγονός. Συνέχιζε, με το παράπονο, ότι, ενώ η Ρωσία έπραξε τόσες ευεργεσίες, προς τον ελληνικό λαό, και παρείχε την προστασία της στο ελληνικό κράτος, μπορούσε να θεωρήσει την ενέργεια των Υδραίων ως προσβολή εναντίον της²⁸⁴. Προς τον ναύαρχο Ρίκορδ, ο αντιπρόσωπος Ρούκμαν, παρατηρούσε ότι όφειλε να εμποδίσει μόνον την έξοδο των ελληνικών πολεμικών πλοίων που κατέλαβαν οι επαναστάτες, προς το πέλαγος, για να μην επεκταθεί η επανάσταση. Επίσης, τον επέπληττε, γιατί ενήργησε μόνος και δεν ανέμενε την συνδρομή των άλλων δύο ναυάρχων. Καταλήγει δε ο Ρούκμαν, στο βέβαιο συμπέρασμα, ότι «ή διαγωγή τῶν κυρίων Λαλάνδ καὶ Λάουνς ἦτο εἶδος τι προστασίας τῶν ἐπαναστατῶν»²⁸⁵. Παρατηρεῖ, τέλος, ο Ρώσος διπλωμάτης ότι, όταν αντιλήφθηκε ο ναύαρχος Ρίκορδ ότι οι άλλοι δύο ναύαρχοι δεν είχαν διάθεση να συνδράμουν, έπρεπε «ἢ νὰ ἐπιστρέψῃτε μετὰ τῶν ναυάρχων, ἢ, ἐὰν ἠθέλατε νὰ μείνετε εἰς τὸν Πόρον, ν' ἀποφύγετε πᾶσαν σύγκρουσιν πρὸς τοὺς ἀποστάτας». Ο κυβερνήτης, σε μία κίνηση συνδιαλλαγής, πρότεινε ο Μιαούλης να αποδώσει τον ελληνικό στόλο στην κυβέρνηση και, από την άλλη πλευρά, να δοθεί αμνηστία στους επαναστάτες του Πόρου, αλλά και να συγκληθεί Εθνοσυνέλευση. Έτσι, ο κυβερνήτης ακολούθησε τις συμβουλές των αντιπροσώπων των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίοι ζήτησαν συνδιαλλαγή με τους επαναστάτες και σύγκληση Εθνοσυνέλευσης. Τέλος, οι αντιπρόσωποι της Αγγλίας και της Γαλλίας αρνήθηκαν να συνδράμουν τον Ρώσο ναύαρχο Ρίκορδ, σε ενδεχόμενη επίθεση, κατά του Μιαούλη.

Την 31 Ιουλίου, προτού φθάσουν τα νέα από το Ναύπλιο, τα οποία θα ανακοίνωναν οι αντιπρόσωποι Ρουάν και Λάουνς, οι κάτοικοι του Πόρου, οι οποίοι συμμετείχαν στην επανάσταση, αποφάσισαν να παραδώσουν την πόλη στον κυβερνητικό στρατό, καθώς δεν είχαν

²⁸⁴ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1166-1167. Ο Ρώσος αντιπρόσωπος ενημέρωνε τον κυβερνήτη ότι θα έστελνε αναφορά, για το συμβάν, στη ρωσική πρεσβεία της Κωνσταντινούπολης, με σκοπό να ληφθούν μέτρα κατά των υδραϊκών πλοίων που βρίσκονταν, στα λιμάνια του Ευξείνου Πόντου. Η επίσημη ελληνική κυβέρνηση καταδίκασε την ενέργεια των Υδραίων επαναστατών. Επομένως, αυτοί μόνο ήταν υπεύθυνοι, για την ζημιά που υπέστη ο στόλος της Ρωσίας.

²⁸⁵ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1168-1170.

πολεμοφόδια και τροφοδοσία. Οι Ρώσοι δέχθηκαν να αποχωρήσουν όσοι από τους επαναστάτες ήθελαν στην Ύδρα. Έτσι, μόνο ο Μιαούλης, με 30 επαναστάτες, έμειναν, εντός της φρεγάτας «Ελλάς». Ο Μιαούλης απείλησε, με μήνυμα που έστειλε, μέσω του γαλλικού βρικίου «Γρεναδιέρος», ότι, σε περίπτωση εχθρικής ενέργειας, θα πυρπολούσε τα πλοία που είχε, υπό την κατοχή του. Ο Ρίκορδ, στο μεταξύ, πληροφορήθηκε τις αποφάσεις των αντιπροσώπων και του Έλληνα κυβερνήτη, για χορήγηση αμνηστίας στους επαναστάτες. Ο κυβερνήτης έστειλε επιστολή στον Ρίκορδ, στην οποία υποστήριζε ότι, μόλις, οι υπόλοιποι επαναστάτες εγκαταλείψουν τον Μιαούλη, θα αναγκαστεί αυτός και οι αξιωματικοί του να υποχωρήσουν, αλλά προειδοποίησε «μὴ συγκύσητε, πρὸς Θεοῦ, τὴν χώραν ταύτην καὶ τὴν σπείραν ἐκείνην τῶν οὐτιδανῶν καὶ ἀφρόνων, οἵτινες οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰδέαν περὶ ἐκπληρώσεως καθήκοντος»²⁸⁶.

Το φρούριο του Πόρου, στο μεταξύ, καταλήφθηκε από τα κυβερνητικά στρατεύματα. Ο Μιαούλης είχε απομείνει, με 30 επαναστάτες, στην φρεγάτα «Ελλάς» και, με λίγους άνδρες στα υπόλοιπα πλοία. Είχε φθάσει και ο Γάλλος πλοίαρχος Λαλάνδ. Τότε, ο Ρίκορδ έδωσε εντολή στα ρωσικά πλοία να καταλάβουν καίριες θέσεις, ώστε να μπορούν να πλήξουν τα πλοία που είχε στην κατοχή του ο Μιαούλης. Τότε, ο Μιαούλης πραγματοποίησε την απειλή του και ανατίναξε την φρεγάτα «Ελλάς» και την κορβέτα «Ύδρα». Ο Μιαούλης διέφυγε στην Ύδρα, εντός λέμβου, με τους άνδρες του, εν μέσω εκρήξεων των ελληνικών πολεμικών πλοίων. Τα υπόλοιπα πλοία και ο ναύσταθμος διασώθηκαν, με υπεράνθρωπες ενέργειες, από τις καταστρεπτικές φλόγες. Με αυτή την εγκληματική πράξη των επαναστατών, καταστράφηκαν δύο πολεμικά που είχαν αγοραστεί, με πολλές θυσίες, από τις Η.Π.Α.²⁸⁷.

---

²⁸⁶ Ευαγγελίδης, ό.π., 406. Σε επιστολή του υπουργού των Στρατιωτικών Ροδίου, απευθυνόμενη, στον στρατηγό Ιωάννη Ράγκο, αναφέρεται ότι από τους επαναστάτες φονεύθηκαν 30, ενώ από τους Ρώσους ναύτες 5. Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1174. Ο συγγραφέας ισχυρίζεται ότι ο κυβερνήτης, με την επιστολή του, προς τον ναύαρχο Ρίκορδ, ενθάρρυνε εμμέσως, για αποφασιστική επέμβαση προς εξάλειψη της επαναστατικής εστίας, στον Πόρο.

²⁸⁷ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1179-1180. Ο Γερμανός ιστορικός απολογείται, για την ενέργεια του Μιαούλη, και καταλήγει στη δικαιολόγησή της, καθώς ο Υδραίος ναυτικός υπερασπιζόταν τις ελευθερίες που απειλούνταν, από τις ενέργειες του κυβερνήτη.

Η εντύπωση που προκάλεσε η καταστροφή των πλοίων ήταν πολύ μεγάλη. Οι πλοίαρχοι της Γαλλίας και της Αγγλίας διαμαρτυρήθηκαν, προς τον Ρίκορδ, γιατί χρησιμοποίησε βία, ενώ είχαν συμφωνήσει να τους αναμένει να γυρίσουν, από το Ναύπλιο, για να αναλάβουν κοινή δράση. Επίσης, τον κατηγόρησαν ότι μετέφερε τα κυβερνητικά στρατεύματα, στον Πόρο, και ότι οι Ρώσοι ναύτες ξεκίνησαν τις εχθροπραξίες, ενώ άλλα ήταν τα συμφωνηθέντα, μεταξύ των πλοιάρχων των τριών Δυνάμεων. Ο κυβερνήτης κάλυψε τον Ρώσο πλοίαρχο, για τις ενέργειές του. Ο Καποδίστριας έστειλε επιστολή, στον Ρώσο ναύαρχο, τον Αύγουστο του 1831, με την οποία τον καθυσύχαιζε ότι θα έγραφε, στον Ρώσο αυτοκράτορα και στις υπόλοιπες Προστάτιδες Δυνάμεις, και θα διαβεβαίωνε ότι «εις την δραστηριότητα αὐτῶν ὀφείλω τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀμυδράν μου ἐλπίδα ἐπὶ τὸ μέλλον»²⁸⁸. Και κατέληγε «σᾶς παρακαλῶ καὶ πάλιν, ἐμμείνατε ἀδιάσειστος εἰς τὴν ὑμετέραν ἀπόφασιν». Τέλος, ο κυβερνήτης ενίσχυσε τον ναύαρχο Ρίκορδ, με την διαβεβαίωση ότι «δύναμαι νὰ σᾶς ἀποδείξω δι' ἐπισήμων ἐγγράφων τὸ ἐνάντιον ἐκείνου, ὅπερ δυσηρέστησεν ὑμᾶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν ὑμετέρων συναδέλφων»²⁸⁹.

Τα κυβερνητικά στρατεύματα, που βρίσκονταν υπό την διοίκηση του Νικήτα Σταματελόπουλου και του Δημητρίου Καλλέργη, συμπεριφέρονταν με βάνανσο τρόπο στους κατοίκους του Πόρου, τους οποίους θεώρησαν συνεργάτες των επαναστατών. Μετά την επιβολή της κυβερνητικής εξουσίας, ο στρατός επανήλθε στην Πελοπόννησο. Οι Γάλλοι κατηγορούσαν τον κυβερνητικό στρατό για λεηλασίες. Προχώρησαν δε ακόμη περισσότερο, κατηγορώντας τη διακυβέρνηση του Καποδίστρια, για τις παράτυπες ενέργειές. Έτσι, επήλθε μία ψυχρότητα, στις σχέσεις του Καποδίστρια με τους Γάλλους στρατιωτικούς. Την ίδια καχυποψία πλέον ανοιχτά εξέφραζε και ο αντιπρόσωπος της Αγγλίας στην Ελλάδα Ντόουκινς, ο οποίος εξ αρχής θεωρούσε τον Καποδίστρια εκπρόσωπο της ρωσικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Ο Ρίκορδ, μετά τα παραπάνω γεγονότα, είχε αποφασίσει να χτυπήσει τους επαναστάτες στην Ύδρα και έπλευσε, με τον στόλο του, προς τη νήσο. Ο Άγγλος πλοίαρχος Λάουνς και ο Γάλλος Λαλάνδ

²⁸⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1182-1183.

²⁸⁹ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1183.

απέστειλαν πλοία, με σκοπό να εμποδίσουν τις εχθροπραξίες. Με αυτόν, όμως, τον τρόπο, φαινόταν ότι εμμέσως υποστήριζαν το επαναστατικό κίνημα. Η ρήξη, στην ακολουθούμενη πολιτική, μεταξύ των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, κατέστη πλέον εμφανής. Οι αντίπαλοι του ονόμαζαν ειρωνικά τον Καποδίστρια «Ρώσο ανθύπατο».

Στη Σύρο, ο ναύαρχος Ρίκορντ εντόπισε βρικόιο του Μιαούλη, το οποίο ήθελε να συλλάβει, αλλά ο καπετάνιος του δήλωσε ότι θα το πυρπολούσε, σε οποιαδήποτε προσπάθεια κατάληψης. Μετά από παρέμβαση του Αυστριακού αντιπροσώπου, ειρήνευσαν τα πράγματα, καθώς ο καπετάνιος του βρικίου δεσμεύτηκε να μην προβεί, σε επιθετικές ενέργειες, κατά ρωσικών πλοίων.

Ο Καποδίστριας, αναγνωρίζοντας το αδιέξοδο της κατάστασης, απέστειλε, τον Σεπτέμβριο του 1831, επιστολή στους εκπροσώπους των τριών Δυνάμεων στο Λονδίνο²⁹⁰. Στην επιστολή αυτή, διαμαρτυρόταν για τη στάση των πλοίαρχων Λάυονς και Λαλάνδ, οι οποίοι δεν βοήθησαν τον Ρώσο πλοίαρχο Ρίκορντ, στις ενέργειές του, κατά των επαναστατών. Επίσης, ο κυβερνήτης ζήτησε να λυθούν, όσον το δυνατόν συντομότερα, τα ζητήματα της οριοθέτησης των συνόρων και της εκλογής βασιλιά. Τέλος, ζητούσε οικονομική ενίσχυση, μέσω δανείου, γιατί, λόγω της παρούσας κατάστασης, είχαν εξαντληθεί οι δυνατότητες του ελληνικού κράτους. Προς έκπληξη του κυβερνήτη, οι διαμαρτυρίες και οι αιτήσεις του δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα, καθώς η διάσκεψη των αντιπροσώπων, στο Λονδίνο, δεν έλαβε καμία απόφαση.

Τον Αύγουστο του 1831, αποκαλύφθηκε η ύπαρξη μυστικής εταιρίας με το όνομα «Εταιρία του Ηρακλέους», η οποία είχε ιδρυθεί στο Παρίσι²⁹¹. Κατά πληροφορίες, τα μέλη της εταιρίας ανέρχονταν σε 1.500, τα οποία συντηρούσαν μυστικό ταμείο, σε τρία μέρη, στην Ύδρα, στη Μεθώνη και στο Ναύπλιο. Στο ταμείο της εταιρίας, είχε συγκεντρωθεί, κατά πληροφορίες πάντα, το υπέρογκο ποσό των 3.000.000 γαλλικών φράγκων. Σκοπό της εταιρίας, σύμφωνα με το καταστατικό της, αποτελούσε η αποκατάσταση των αγωνιστών, των

²⁹⁰ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1187-1188.

²⁹¹ Λουλές, *Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια και η Ρωσία*, 83-84. Σύμφωνα με ρωσική πληροφορία, είχε συγκεντρωθεί το ποσό των 2.000 ισπανικών ταλλήρων, για τον επίδοξο εκτελεστή του κυβερνήτη. Εντοπίστηκαν, σύμφωνα με τον συγγραφέα, 27 υποψήφιοι εκτελεστές.

κληρικών και των στρατιωτικών, των οποίων τα συμφέροντα κινδύνευαν, από αυτούς, «οἷτινες οὔτε ἔπαθον, οὔτε ἐπεθύμησαν νὰ φροντίσουν ὑπὲρ πατρίδος».

Την 2 Αυγούστου 1831, ο κυβερνήτης εξέδωσε διάταγμα, για σύγκληση συνέλευσης, την 1 Σεπτεμβρίου. Ως αντιπρόσωποι των επαρχιών, μπορούσαν να εκλεγούν είτε αυτοί που είχαν ήδη εκλεγεί, στην Εθνοσυνέλευση του Άργους, το 1829, είτε νέοι. Ταυτόχρονα, συνέστησε έκτακτο δικαστήριο, από 5 γερουσιαστές και ενός εφέτη εισαγγελέα, με αντικείμενο την κατηγορία της στάσης κατά της Συνταγματικής Επιτροπής, που ἔδρευε στην Ύδρα. Επίσης, ο Καποδίστριας, για να καταπραΰνει τα πνεύματα, διέταξε τον αδελφό του Βιάρο και τον ἔμπιστό του Γεννατά να εγκαταλείψουν την Ελλάδα. Αυτοί είχαν γίνει αντικείμενο διαμαρτυριών, από πλευράς του αντιπολιτευομένων. Τέλος, ο γραμματέας της Δικαιοσύνης συνέταξε το κατηγορητήριο, κατά των πράξεων του Μιαούλη, το οποίο περιλάμβανε, εκτός από την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας, την υλική ζημία του πολεμικού στόλου και κατ' επέκταση του ελληνικού κράτους, την αντίσταση στις ενέργειες των τριών Προστάτιδων Δυνάμεων και την προσβολή της ρωσικής σημαίας²⁹².

Οι Υδραίοι, όμως, είχαν λάβει την απόφαση, για συνέχιση της εξέγερσης. Συνέχισαν, μάλιστα, να εξοπλίζουν τα πλοία τους, με σκοπό τη διάδοση της επανάστασης, στην Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα. Επίσης, είχαν λάβει απόφαση, για πραγματοποίηση συνέλευσης στην Ύδρα, σε αντίδραση, για την Εθνοσυνέλευση που προκήρυξε ο Καποδίστριας. Κατόπιν, ἔστειλαν τον Τσάμη Καρατάσο, με υδραϊκό πλοίο, στην Πελοπόννησο. Ο κυβερνήτης ζήτησε, για άλλη μία φορά, τη συνδρομή του Ρώσου ναυάρχου Ρίκορδ. Ο Ρώσος πλοίαρχος, κατά τις περιπολίες του, συνάντησε τρία πλοία, από την Ύδρα, τα οποία προσπαθούσαν να ἔρθουν σε επαφή με Μανιάτες, και τα καταδίωξε. Οι επιβαίνοντες σε αυτά επαναστάτες, αρνούμενοι να παραδοθούν, αποφάσισαν να εξοκείλουν και να πυρπολήσουν τα πλοία τους²⁹³. Τα πληρώματα των υδραϊκών πλοίων βγήκαν, στην παραλία, και βρήκαν καταφύγιο, στην Καλαμάτα, την 12

²⁹² Mendelssohn-Bartoldy, ὁ.π., 1191-1192.

²⁹³ Herzberg, ὁ.π., 109. Οι Γάλλοι ἔδειξαν εμφανώς την αντιπάθεια τους, προς τον κυβερνήτη, και υπέθαλψαν επαναστάτες. Με αυτό τον τρόπο, ἔκαναν αυτό που υποτίθεται ισχυρίζονταν ότι δεν είχαν λάβει ως εντολή, να ανακατεύονται σε εσωτερικές ἑρίδες της Ελλάδας.

Σεπτεμβρίου, υπό την προστασία των γαλλικών στρατευμάτων του στρατηγού Guénéheuc. Όταν η κυβέρνηση απαίτησε την παράδοση των επαναστατών, ο Γάλλος διοικητής αρνήθηκε να το πράξει, επικαλούμενος ουδετερότητα και μη ανάμειξη, στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας. Οι ναύαρχοι της Γαλλίας και της Αγγλίας ανοιχτά πλέον αντιδρούσαν, στην τακτική του Ρώσου ναυάρχου να παρεμβαίνει, υπέρ της ελληνικής κυβέρνησης και κατά των επαναστατών.

Αυτό το επαναστατικό κλίμα ερχόταν, σε αντίθεση, με την θέση που ο Ρώσος υπουργός των Εξωτερικών Νέσελροδ είχε εκφράσει, στον Αυστριακό καγκελάριο Μέττερνιχ, ότι η παράταση της επιρροής του Καποδίστρια, στην Ελλάδα, ήταν απολύτως αναγκαία, για τα ρωσικά συμφέροντα²⁹⁴. Ο Ρώσος διπλωμάτης περιέγραφε την ρωσική πολιτική, διευκρινίζοντας ότι «ή Έλλας θὰ γείνη ἅπαξ διὰ παντὸς τὸ συμπλήρωμα τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἡ ρωσικὴ αὐλὴ πρέπει νὰ ἐξασκῇ ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς ἀνατολῆς, καὶ ἥς οὐδεμία τοῦ κόσμου δύναμις δύναται νὰ τὴν ἀποστερήσῃ». Σε αυτή την προσπάθεια, όμως, βρέθηκαν αντιμέτωπες οι άλλες δύο Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής, η Αγγλία και η Γαλλία.

Εκείνη την εποχή, έγινε γνωστό και άλλο περιστατικό επέμβασης του κυβερνήτη, κατά αντιφρονούντος. Ένας νεαρός αξιωματικός του τακτικού στρατού, πριν ακόμη ορκιστεί, είχε εκφραστεί αρνητικά, για την κυβέρνηση, με αποτέλεσμα να παυθεί, από τον υπουργό των Στρατιωτικών. Οι Γάλλοι διαμαρτυρήθηκαν, σε αυτή την ενέργεια, καθώς υποστήριζαν ότι έπρεπε προηγουμένως να δικαστεί και να καταδικαστεί ο εν λόγω υποψήφιος αξιωματικός. Το αποτέλεσμα ήταν ο υποψήφιος αυτός αξιωματικός να βρει καταφύγιο, στην Ύδρα, και να γίνει ένθερμος πολέμιος του κυβερνήτη.

Ο κυβερνήτης, με διάφορα προσχήματα, καθυστέρουσε τη σύγκληση της Εθνοσυνέλευσης. Η αντιπολίτευση παρουσίαζε τον κυβερνήτη, ως εκπρόσωπο των ρωσικών συμφερόντων και ότι δεν ήθελε να εκλεγεί νέος ηγεμόνας, στη θέση του παραιτηθέντος Λεοπόλδου. Μάλιστα, ακόμη, και η ιδέα του φόνου του «τυράννου» άρχισε να συζητείται²⁹⁵.

²⁹⁴ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1199-1200.

²⁹⁵ Ευαγγελίδης, ό.π., 414-415. Υπάρχουν αναφορές ότι προτάθηκε, στον Υψηλάντη, να προχωρήσει στη δολοφονία του κυβερνήτη και αυτός αρνήθηκε κατηγορηματικά. Οι υπόλοιποι πολιτικοί αντίπαλοι του

κυβερνήτη, άλλοι μεν ανέχονταν την ιδέα αυτήν άλλοι την καταδίκαζαν. Υπήρχε, μάλιστα, η πληροφορία του Μηνά Μηνωΐδη, ότι, από τον Απρίλιο του 1828, είχε σχηματιστεί μυστική εταιρεία στο Παρίσι, με σκοπό την οργάνωση της δολοφονίας του κυβερνήτη. Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1202-1203. Ο Αυστριακός Πρόκες φον Όστεν ισχυριζόταν, χωρίς αποδείξεις, ότι ο Μαυροκορδάτος έδειχνε ανοχή, στην ιδέα της δολοφονίας του κυβερνήτη, και ο Ζωγράφος την υποστήριζε.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ
ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ

1. Η δολοφονία του Καποδίστρια

Η δολοφονία του Καποδίστρια, αν και από πολλούς αποδόθηκε, σε συνωμοτικά σχέδια διαφόρων κύκλων της αντιπολίτευσης, κατά τους εγκυρότερους ιστορικούς, ήταν αποτέλεσμα της καθαρά προσωπικής αντιπαλότητας, προς τον κυβερνήτη, της μανιάτικης οικογένειας των Μαυρομιχαλαίων.

Ο κυβερνήτης είχε φτάσει να έχει εχθρικές σχέσεις, με τον αρχηγό της οικογένειας των Μαυρομιχαλαίων Πετρόμπεη. Ο τελευταίος δεν άντεχε τον παραγκωνισμό του, από την κυβέρνηση. Θεωρούνταν, επίσης, από τους επικριτές του, εξαιρετικά φιλοχρήματος. Ο Πετρόμπεης ονομαζόταν, από τους Μανιάτες, «βασιλεύς της Μάνης», γεγονός που έδειχνε την ξεχωριστή και υψηλή θέση του, στην κλειστή αυτή κοινωνία. Ο Καποδίστριας χαρακτήριζε τον Πετρόμπεη «αίώνιο άπαιτητή»¹. Ο Δραγούμης παραδίδει φράση του κυβερνήτη, της οποίας ήταν αυτήκοος μάρτυς, ότι ο Πετρόμπεης ζητούσε «γρόσια καὶ αἰωνίως γρόσια»². Από την άλλη, ο Πετρόμπεης προσδοκούσε να λάβει αξιώματα, μετά την απελευθέρωση της Ελλάδος. Η οικογένειά του είχε θρηνήσει δεκάδες θύματα, σαράντα εννέα για την ακρίβεια, στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας, και είχε αναδείξει ήρωες, όπως ο Κυριακούλης και ο Ηλίας. Επίσης, ο Πετρόμπεης είχε δαπανήσει μεγάλο μέρος της προσωπικής και οικογενειακής περιουσίας του, υπέρ κοινού σκοπού της Επανάστασης.

Αρχικά, κατά την άφιξη του κυβερνήτη στην Ελλάδα, ο Πετρόμπεης είχε ονομάσει τον Καποδίστρια ως «δῶρον τοῦ οὐρανοῦ»³. Προέβαινε συγκεκριμένα και σε δεσμεύσεις, έναντι του κυβερνήτη, «ὑπόσχομαι ἐγὼ καὶ ὅλη μου ἡ γενεὰ νὰ χύσωμεν καὶ τὴν ἐσχάτην ρανίδα τοῦ αἵματός μας ὑπὲρ τῶν καθεστώτων νόμων καὶ τῶν διαταγῶν τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος»⁴.

Η γενική θέση του κυβερνήτη, για επιβολή ενιαίας διοίκησης και εφαρμογή του νόμου, έναντι όλων, προκάλεσαν την αντίδραση και αντιπαλότητα των Μανιατών, οι οποίοι είχαν μάθει να ζουν ανεξάρτητοι και προφανώς, με αυτόν τον τρόπο, ήθελαν να

¹ Ευαγγελίδης, ό.π., 416.

² Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 166. Ο Δραγούμης υποστηρίζει ότι ο Πετρόμπεης δεν ζητούσε χρήματα μόνο για τον εαυτό του, αλλά για να τα διαμοιράσει σε όλους του Μανιάτες, των οποίων θεωρούνταν αρχηγός.

³ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1206-1207. Σε επιστολή του Πετρόμπεη, τον Οκτώβριο του 1827.

⁴ Λούκος, *Ο κυβερνήτης Ιω. Καποδίστριας και οι Μαυρομιχαλαίοι*, 1-2.

συνεχίσουν να ζουν και στα πλαίσια του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Ο κυβερνήτης είχε απαιτήσει, από τους Μαυρομιχαλαίους, την παράδοση του κάστρου της Μονεμβασιάς, στο ελληνικό κράτος⁵. Οι Μανιάτες είχαν συνηθίσει να έχουν φορολογικά προνόμια, έναντι των υπολοίπων Ελλήνων. Έτσι, ο κυβερνήτης προσπάθησε να μειώσει την επιρροή και την εξουσία των Μαυρομιχαλαίων, στην τοπική κοινωνία. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, αδελφός του Πετρόμπεη, είχε κατηγορηθεί για πειρατεία, ενώ ο υιός του Πετρόμπεη, Γεώργιος, κατηγορήθηκε, για κατάχρηση δημοσίου χρήματος, όταν διετέλεσε μέλος της αντικυβερνητικής επιτροπής⁶.

Ο Καποδίστριας, στην πρώτη συνάντηση που είχε με τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη, τον μετέπειτα δολοφόνο του, του έκανε παρατήρηση για την πολυτελή ενδυμασία, που φορούσε, σε περίοδο μεγάλης φτώχειας, για την Ελλάδα. Το γεγονός προκάλεσε αλγεινή εντύπωση, στον νεαρό Μανιάτη. Ο κυβερνήτης, για να αντιμετωπίσει την ολοένα διογκούμενη εχθρότητα των Μαυρομιχαλαίων, προσπάθησε να ενισχύει άλλες μανιάτικες οικογένειες, όπως των Τζανετάκηδων, των Μούρτζινων και άλλων. Δεινή εντύπωση είχαν προκαλέσει, στον κυβερνήτη, οι πιέσεις που δεχόταν, από τα μέλη της οικογένειας των Μαυρομιχαλαίων, για οικονομική αποκατάσταση. Βέβαια, τον Πετρόμπεη διόρισε ο κυβερνήτης στο Πανελλήνιο.

Σταδιακά παγιώθηκε αυτή η συμπεριφορά και οι υπάλληλοι του κράτους έδειχναν την ίδια εχθρότητα, στα μέλη της οικογένειας των Μαυρομιχάληδων. Αντίθετα, ενισχύονταν και ικανοποιούνταν αιτήματα των υπολοίπων οικογενειών της Μάνης. Τον Οκτώβριο του 1828, σε επιστολή του, προς τον Πετρόμπεη, ο κυβερνήτης, προκειμένου να ικανοποιήσει τις χρηματικές απαιτήσεις των Μαυρομιχαλαίων απαντούσε ότι «ἂν μία μικρὰ ποσότης 8 ἕως 10.000 γροσίων σᾶς εὐχαριστῇ, ἕως ὅτου δι' ἔθνικῶν ἀποφάσεων διεκλογισθῶσι τὰ ὑμέτερα ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων, θέλω τὴν δανεισθῇ ἀπὸ ἀνθρώπους ἔχοντας κάποιαν πίστιν εἰς ἐμὲ καὶ θέλω σας τὴν

⁵ Herzberg, *ό.π.*, 76.

⁶ Λούκος, *ό.π.*, 2-3. Ο Πετρόμπεης, ως μπέης, επί τουρκοκρατίας, είχε σημαντικές οικονομικές απολαβές. Οι Μαυρομιχαλαίοι συμμετείχαν ενεργά στον Αγώνα, με αποτέλεσμα, το 1828, να βρίσκονται σε δεινή οικονομική κατάσταση. Ο Πετρόμπεης υπολόγιζε, σε 2.500.000 γρόσια, το χρέος της πατρίδας, προς την οικογένειά του, για τη συμμετοχή τους, στην Επανάσταση. Ζητούσε, παράλληλα, να καθιερωθεί ετήσιος μισθός, για τον ίδιο και τους συγγενείς του.

δανείση»⁷. Ο Καποδίστριας, σε επιστολή του, τον Φεβρουάριο του 1829, επισημαίνει στον Πετρόμπεη ότι «ἤθελα νὰ ἔχω κάμποσα ἑκατομμύρια τάλληρα, διὰ νὰ σᾶς δώσω ὅσα ζητεῖτε· ἀλλὰ καθὼς σᾶς εἶπα, τὸ μὲν ἰδιαίτερον ταμεῖον εἶναι κενόν, τὸ δὲ δημόσιον μόλις δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς μᾶλλον κατεπεΐγουσας χρείας...θέλω βοηθήσῃ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς ἰδικούς σας ἅμα λαβὼν τοὺς τρόπους, ἂν ὅμως καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ υἱοῦ σας, τῶν ἀδελφῶν σας, καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ σας ἦναι οἷα νὰ δείξῃ εἰς τὸ κοινὸν δίκαια καὶ εὐλογα τὰ ὑπὲρ αὐτῶν γενησόμενα»⁸.

Ο ἑκτακτος ἐπίτροπος Λακωνίας, που εἶχε διοριστεῖ στην Μάνη, ἀπὸ τον Οκτώβριο του 1828, Ἰωάννης Γενοβέλης ἐπιδείκνυε την αὐτὴ ἐχθρότητα, κατὰ των Μαυρομιχαλαίων. Ο Γενοβέλης ἐπιδίωκε νὰ περιορίσει την ἰσχύ των παραδοσιακῶν οικογενειῶν της Μάνης. Προσπάθησε, ἀκόμη, νὰ καταμετρήσῃ τὴ δημόσια περιουσία, που βρισκόταν, στη Μάνη, καὶ νὰ περιορίσει την ἐκμετάλλευσή, κατὰ των μοναστηριῶν⁹. Τον Οκτώβριο του 1828, ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης καὶ ο Ηλίας Κατσάκος πυροβόλησαν τον Πιερράκο Μαυρομιχάλη, ἐπειδὴ δὲν συμφώνησε στα σχέδια τους καὶ συνεργάστηκε, με τον Γενοβέλη. Ο Γενοβέλης υποστήριξε τον Πιερράκο, στον ἀγῶνα του, κατὰ των συγγενῶν του. Ἐτσι, προκάλεσε, ἀκόμη, περισσότερες ἀντιδράσεις, που ἐφτάσαν, στη σύνταξη ἀναφοράς, πρὸς την κυβέρνησιν, γιὰ ἀπομάκρυνση του ἐκτάκτου ἐπιτρόπου. Μετὰ ἀπὸ αὐτά, ο Γεώργιος καὶ ο Ηλίας κλήθηκαν, στην ἐδρα της κυβερνήσεως. Στις ἀρχές του 1829, ο Γεώργιος ἦταν ὑπὸ κράτησιν, γιὰ πειρατεία, ἀλλὰ καὶ γιὰ κατηγορίες του Γενοβέλη καὶ του Κανάρη ὅτι προσπάθησε νὰ καταλάβῃ τὸ φρούριον της Μονεμβασίας. Ο Γεώργιος, ἐπίσης, ἀποδείχθηκε ὅτι καταχράστηκε χρήματα της Ἀντικυβερνητικῆς Επιτροπῆς. Ταυτόχρονα, δικάζονταν ὁ

⁷ Καποδίστριας, *Επιστολαί* Ι.Α..Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά καὶ ιδιωτικά, γραφεῖσαι ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831, τόμος Β', 271-273.

⁸ Καποδίστριας, *Επιστολαί* Ι.Α..Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά καὶ ιδιωτικά, γραφεῖσαι ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831, τόμος Γ', 32.

⁹ Λούκος, ὁ.π., 8. Ο Γενοβέλης προσεταιρίστηκε τις οικογένειες των Μούρτζινου καὶ Γρηγοράκη. Συνεργάστηκε, με τον Πιέρρο Μαυρομιχάλη καὶ τον υἱό του, οἱ οποίοι εἶχαν θανάσιμη ἐχθρὰ, με την οικογένεια του Πετρόμπεη. Ο Γενοβέλης ἐδείχνε καχυποψία, πρὸς ὅλες τις ἐνέργειες των Μαυρομιχαλαίων.

Κωνσταντίνος, ο αδελφός του Πετρόμπεη, με την κατηγορία της πειρατείας.

Ο Πετρόμπεης ζητούσε, από τον κυβερνήτη, την αποφυλάκιση του υιού του Γεωργίου, οικονομική ενίσχυση, αποκατάσταση των σχέσεων Ηλία και Πιερράκου, ανάθεση της στρατολογίας των Μανιατών, σε συγγενείς του και ίδρυση σχολείου στη Μάνη. Ο κυβερνήτης διευθέτησε υποθέσεις, στις οποίες κατηγορούνταν οι Μαυρομιχαλαίοι. Κατά τις εργασίες της Δ' Εθνοσυνέλευσης, ο Πετρόμπεης δεν έλαβε πολιτική θέση. Αντίθετα, ο Μανιάτης Μούρτζινος διορίστηκε μέλος του Πολεμικού Συμβουλίου. Ο Πετρόμπεης κατάφερε να εκλεγεί αυτός και ο υιός του Γεώργιος πληρεξούσιοι της Μάνης. Από την Εθνοσυνέλευση, ο Πετρόμπεης συνέχισε να αιτείται οικονομική ενίσχυση, από την κυβέρνηση¹⁰. Ο κυβερνήτης του υπενθύμισε ότι έπρεπε να αποζημιωθούν και οι υπόλοιποι που συμμετείχαν στον Αγώνα. Κατόπιν, ο Καποδίστριας διόρισε τον Πετρόμπεη, στη Γερουσία. Οι Ιωάννης και Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, τον Οκτώβριο του 1829, κατακράτησαν παρανόμως δασμούς καταβληθέντες, προς το κράτος. Ο Πετρόμπεης ισχυρίστηκε ότι αυτός τους έδωσε την άδεια, για να μπορέσουν να συντηρηθούν. Ο κυβερνήτης επέμενε να μην εξαιρεθεί η Μάνη, από την καταβολή της δεκάτης. Ο Γενοβέλης μετατέθηκε, στο δικαστικό κλάδο και στη θέση του διορίστηκε ο Λυκούργος Λογοθέτης. Οι ύποπτες κινήσεις των Μαυρομιχαλαίων ανάγκασαν τον κυβερνήτη να επαναφέρει τον Γενοβέλη, ως επίτροπο, καθώς ο Λογοθέτης μετέβη, στη Σάμο. Ο Πετρόμπεης απείλησε τον Γενοβέλη, μέσα στη Γερουσία, να παραιτηθεί. Ο Γενοβέλης υποστήριζε ότι οι Μαυρομιχαλαίοι κινούνταν, κατά της κυβέρνησης, από «ξένο δάχτυλο»¹¹.

Το Πάσχα του 1830, ξέσπασε στάση, στην Τσίμοβα (Αρεόπολη), κατά του επιτρόπου Γενοβέλη, με αρχηγό τον Τζανή (Ιωάννη) Μαυρομιχάλη, αδελφό του Πετρόμπεη¹². Για αντιμετώπιση της κατάστασης, μετέβησαν εκεί ο Αυγουστίνος και ο ναύαρχος Ρίκορδ και διαπίστωσαν ότι οι Μανιάτες ήταν αποφασισμένοι να αντιτάξουν βία. Τέλη Μαΐου, αρχές Ιουνίου 1830, οι Μανιάτες προχώρησαν, στις

¹⁰ Λούκος, ό.π., 19. Ο Πετρόμπεης απείλησε ότι οι Μαυρομιχαλαίοι, αν δεν ικανοποιηθούν, θα φύγουν σε άλλη χώρα. Ο Πετρόμπεης απέστειλε τέσσερεις αναφορές, σχετικά με το θέμα, στον Καποδίστρια.

¹¹ Λούκος, ό.π., 30.

¹² Herzberg, ό.π., 91.

πεδιάδες της Μονεμβασίας και του Έλους. Τον Ιωάννη αποκαλούσαν «βασιλιά». Ο Νικήτας Σταματελόπουλος έφθασε στην περιοχή, με αποτέλεσμα να αποχωρήσουν οι Μανιάτες. Ο κυβερνήτης ανακάλεσε τον Γενοβέλη και διόρισε τον Ανδρέα Μεταξά έκτακτο επίτροπο Πελοποννήσου. Ο Ανδρέας Μεταξάς έστειλε ένοπλες δυνάμεις να συλλάβουν τον Ιωάννη, αλλά τον έσωσε ο αδελφός του Αναστάσιος. Οι Κωνσταντίνος και Ηλίας Κατσάκος δέχθηκαν να μεταβούν ειρηνικά, στο Ναύπλιο. Ο Μεταξάς εισηγήθηκε να συντριβεί δυναμικά η οικογένεια Μαυρομιχάλη.

Αυτόν τον Ιωάννη οι κυβερνητικές αρχές κατάφεραν να τον συλλάβουν και να τον φυλακίσουν, με τέχνασμα. Κλήθηκε ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, υιός του Πετρόμπεη, και ο Ιωάννης, στο Ναύπλιο, με σκοπό να βρεθεί επίλυση της διένεξης και να καταπαύσει η εξέγερση. Εκεί, στο Ναύπλιο, ο Ιωάννης διώχθηκε, με την κατηγορία της ανθρωποκτονίας, κατά τον Ιούλιο και Αύγουστο 1830. Ο Ιωάννης αρνήθηκε να συνεργαστεί. Ο κυβερνήτης υπέδειξε, στον Ιωάννη, να μεταβεί, στις Σπέτσες. Μαζί με τον Ιωάννη φυλακίσθηκε και ο υιός του Κατσάκος (Ηλίας), με την κατηγορία της απόπειρας ανθρωποκτονίας, κατά του εξαδέλφου του Πιερράκου. Ο Πιερράκος συγκέντρωσε στοιχεία, για να στοιχειοθετήσει την κατηγορία απόπειρας ανθρωποκτονίας εναντίον του, από τους Γεώργιο και Ηλία. Ο διοικητής της Μάνης Κορνήλιος χρησιμοποιούσε βία, για επιβολή της τάξης¹³. Τον Δεκέμβριο του 1830, μετέβη στο Λιμένι, με 110 άνδρες, αλλά Μανιάτες απαίτησαν να αποχωρήσει. Ο Πετρόμπεης και ο Ηλίας έφυγαν κρυφά, για την Μάνη.

Τον Ιανουάριο, του 1831, ο Κατσάκος κατάφερε να δραπετεύσει και να επανέλθει, στη Μάνη, όπου έπεισε όσους Μανιάτες είχαν σκοπό να συνεργαστούν με τις κυβερνητικές δυνάμεις να συνταχθούν με τους επαναστάτες¹⁴. Μετά από αυτά τα γεγονότα, οι Μαυρομιχαλαίοι θεωρούνταν όλοι συλλήβδην εχθροί του κράτους. Οι αντιπαλότητα, όμως, αυτή θεωρήθηκε προσβολή, στρεφόμενη, κατά του συνόλου των Μανιατών και όχι μόνο κατά των Μαυρομιχαλαίων.

Ο Πετρόμπεης, εκείνη την περίοδο, ζούσε στο Ναύπλιο, καθώς ήταν γερουσιαστής. Όταν ζήτησε να επισκεφθεί τη Μάνη, για να

¹³ Λούκος, ό.π., 35. Έφτασε να ζητάει αποστολή κανονιών, για την αντιμετώπιση των Μανιατών.

¹⁴ Herzberg, ό.π., 91-92. Οι δυνάμεις των φιλοκυβερνητικών Μανιατών διοικούσαν, κατά την εκστρατεία, από τον διοικητή Καλαμών Κορνήλιο.

καταπραΐνει την κατάσταση, δεν του δόθηκε άδεια. Ο Πετρόμπεης είχε ταραχθεί, από τις συναντήσεις του κυβερνήτη, με τις οικογένειες του Μούρτζινου και Γρηγοράκη. Προφανώς, οι κυβερνητικές αρχές είχαν έντονη καχυποψία, για τις προθέσεις του Πετρόμπεη. Ο Γενναίος Κολοκοτρώνης βρισκόταν, στη Μεσσηνία, για να επέμβει, σε περίπτωση που χρειαστεί, εναντίον των Μανιατών¹⁵.

Τον Ιανουάριο του 1831, ενώ τελούνταν εορτασμοί, στην πόλη του Ναυπλίου, ο Πετρόμπεης ξέφυγε, από την επιτήρηση των αρχών και βρέθηκε στη Ζάκυνθο, επιβιβασθείς σε αγγλικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησίας του Άγγλου συνταγματάρχη Gordon. Άφησε επιστολή στον κυβερνήτη, στην οποία εξηγούσε τη στάση του. Αυτή η διευκόλυνση του Άγγλου συνταγματάρχη, συνέδεε την κατάσταση στη Μάνη, με τον Άγγλο αντιπρόσωπο Ντόουκινς. Μετά από εισήγηση του Καποδίστρια στη Γερουσία, ο Πετρόμπεης παύθηκε, από γερουσιαστής. Συγκροτήθηκε πενταμελής επιτροπή γερουσιαστών, για να τον δικάσει, καθώς και τους υπόλοιπους Μαυρομιχαλαίους¹⁶.

Ο Κωνσταντίνος Κανάρης, ο οποίος στάλθηκε, από την κυβέρνηση προς καταδίωξή του, τον συνέλαβε, πριν φθάσει στη Μάνη. Έτσι, συνελήφθη και φυλακίσθηκε, στο Παλαμήδι. Ο κυβερνήτης ανακήρυξε, μάλιστα, τον Πετρόμπεη και τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη λιποτάκτες. Ο Κανάρης απέκλεισε το Λιμένι. Η δίωξη δεν σταμάτησε εκεί, αλλά επιτροπή της Γερουσίας, με πρόεδρο τον Βιάρο Καποδίστρια, κήρυξε τον Πετρόμπεη ένοχο εσχάτης προδοσίας, αλλά και άλλων αδικημάτων, μεταξύ των οποίων ότι προσπαθούσε να διαταράξει την νομιμότητα στη Μάνη. Συνέπεια της παραπάνω απόφασης, ο εξηνταεξάχρονος Πετρόμπεης παρέμεινε φυλακισμένος, επί εννέα μήνες, στην Ακροναυπλία. Όταν ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης δοκίμασε να επισκεφθεί τον φυλακισμένο Πετρόμπεη, οι αρχές τον φυλάκισαν. Τον Μάρτιο του 1831, ο Κατσάκος χτύπησε τις δυνάμεις του διοικητή της Σπάρτης. Τον Απρίλιο, ο κυβερνήτης έφθασε, στο Μαραθονήσι. Ο Καποδίστριας

¹⁵ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *ό.π.*, 235. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ισχυρίζεται ότι ο μόνος τρόπος να απαλλαγεί η αντιπολίτευση, από τον κυβερνήτη, ήταν πλέον η δολοφονία. Για την επιτήρηση της τάξης, ο Κολοκοτρώνης πήγε, στο Ναύπλιο, με σώμα ιππέων. Άφησε τον υιό του Γενναίο να επιτηρεί τους Μανιάτες.

¹⁶ Herzberg, *ό.π.*, 93. Ο Πετρόμπεης μεταφέρθηκε, στα υπό αγγλική εξουσία Ιόνια νησιά. Και αυτό το γεγονός δείχνει την αγγλική συμμετοχή στις κινήσεις και ενέργειες της αντιπολίτευσης.

φοβόταν συνεργασία των Μανιατών, με τους φιλελεύθερους Γάλλους στρατιώτες. Ο κυβερνήτης αντικατέστησε τον διοικητή Κορνήλιο, με τον Ευγενίδη.

Οι επαναστάτες σχημάτισαν τριμελή προσωρινή επιτροπή. Τον Απρίλιο, εκλέχθηκε Συνταγματική Επιτροπή της Σπάρτης. Φαίνεται ότι οι Μανιάτες είχαν έρθει σε επαφή, με μέλη της αντιπολίτευσης. Οι κυβερνητικοί Μανιάτες, υπό τον Πιερράκο, συγκέντρωσαν 300 άνδρες. Γαλλικό πολεμικό μπρίκι, που προσέγγισε στο Λιμένι, αντί να νουθετήσει τους στασιαστές, άκουσε τα αιτήματά τους. Ο κυβερνήτης, για να αποκλιμακωθεί η κατάσταση, επέτρεψε στον Γεώργιο, να εγκατασταθεί, στο Ναύπλιο, και έδωσε εντολή να μεταφερθεί και ο Κωνσταντίνος, εκεί. Κατόπιν, ο Ευγενίδης αντικαταστάθηκε, από τον Αναγνωστόπουλο. Το υδραίικο μπρίκι «Απόλλων», μαζί με τρία κυβερνητικά πλοία, που αποστάτησαν, εισήλθαν στο Λιμένι. Οι Μανιάτες κατέλαβαν τον Αλμυρό και τον Σεπτέμβριο μπήκαν στην Καλαμάτα. Αποχώρησαν, με την εμφάνιση γαλλικών δυνάμεων. Στην περιοχή, έφθασαν ο Κολοκοτρώνης και ο ναύαρχος Ρίκορδ. Ο Ρώσος ναύαρχος συνέλαβε δύο πλοία και τα άλλα δύο τα έκαυσαν οι ίδιοι οι Υδραίοι¹⁷.

Η ογδονταεξάχρονη μητέρα του Πετρόμπεη παρακάλεσε τον ναύαρχο Ρίκορδ, να μεσολαβήσει, προς τον κυβερνήτη. Έτσι, ο Καποδίστριας δεσμεύτηκε ότι θα απελευθέρωνε τον Πετρόμπεη, με τον όρο ο τελευταίος να αποδεχόταν προηγουμένως όλες τις κατηγορίες, εναντίον του¹⁸. Με αυτή την κίνηση, έκανε κίνηση καλής θέλησης και αποκατάστασης των σχέσεων. Κατόπιν, απελευθέρωσε τους Γεώργιο και Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη, θέτοντάς τους, υπό επιτήρηση. Ο Κολοκοτρώνης υποστηρίζει ότι άνθρωποι της αντιπολίτευσης «τούς ἐγύρισαν τὰ μυαλὰ τάζοντές τους χιλιάδες τάλαρα καὶ ἄλλα· καὶ ἂν δὲν παρακινοῦντο αὐτοὶ ἀπὸ μεγάλαις ὑποσχέσεις, καὶ νὰ ἦναι βέβαιοι ὅτι θὰ γλυτώσουν δὲν τὸ ἀποφάσιζαν ποτέ»¹⁹.

Ορίστηκε, λοιπόν, την 26 Σεπτεμβρίου, η συνάντηση του κυβερνήτη, με τον Πετρόμπεη, με την παρουσία του Ρίκορδ, στη ρωσική ναυαρχίδα. Εκείνη, όμως, την ημέρα ο κυβερνήτης

¹⁷ Λούκος, ό.π., 63-64.

¹⁸ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 42.

¹⁹ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, ό.π., 235-236. Οι Κωνσταντίνος και Γεώργιος βρίσκονταν, υπό επιτήρηση, στη χώρα του Ναυπλίου.

ταράχθηκε, εξαιτίας ενός άρθρου αγγλικής εφημερίδας που διάβασε, το οποίο επέκρινε τη διακυβέρνησή του. Το άρθρο ανέφερε ότι σήμερα πλέον δεν γινόταν κανένας λόγος, για την Ελλάδα ή τον Καποδίστρια, στην Ευρώπη²⁰. Συνέχιζε το άρθρο, χαρακτηρίζοντας τη διακυβέρνηση του Καποδίστρια δεσποτική και κατηγορούσε τον ίδιο προσωπικά, για τη μη παραχώρηση συντάγματος. Χαρακτήριζε, τέλος, τον Καποδίστρια δορυφόρο της Ρωσίας στην Ελλάδα, και ότι είχε αποτύχει η αποστολή του στην Ελλάδα, καθώς ο ίδιος προκάλεσε εμφύλιο πόλεμο.

Η ανάγνωση αυτού του άρθρου κατατάραξε τον Καποδίστρια, με αποτέλεσμα να βγει αμέσως από την οικία του. Εκείνη την ατυχή στιγμή, προσήλθε ο ναύαρχος Ρίκορντ, ζητώντας ακρόαση. Ο κυβερνήτης, υπό έντονη συναισθηματική φόρτιση βρισκόμενος, αρνήθηκε να πραγματοποιήσει τη συνάντηση, με τον Πετρόμπεη. Ο ναύαρχος Ρίκορντ είχε δεσμευθεί ότι θα πετύχαινε την απελευθέρωση του Πετρόμπεη. Έτσι, ο Πετρόμπεης, που είχε ήδη εξέλθει της φυλακής, για να μεταβεί στη συνάντηση, ένιωθε ταπεινωμένος και οργίσθηκε. Κατά την επιστροφή, ζήτησε να περάσει η φρουρά, από το σπίτι, όπου διέμεναν, υπό αστυνομική επιτήρηση, ο υιός και ο αδελφός του, Γεώργιος και Κωνσταντίνος. Από εκεί φώναξε «γειά σας, παιδιά». Ο υιός του Γεώργιος αναγνώρισε την φωνή και ειδοποίησε τον θείο του με την φράση «ό γέρος μας είναι». Όταν και οι δύο βγήκαν, στο παράθυρο, τον ρώτησαν τι κάνει και αυτός τους έδειξε τα δεσμά του, με οργή, και αποχώρησε. Αυτό ήταν το σύνθημα και η παρακίνηση, ώστε, την επόμενη 27 Σεπτεμβρίου, ο υιός και ο θείος του Πετρόμπεη να προχωρήσουν στη δολοφονία του Καποδίστρια.

Ο Γεώργιος και ο Κωνσταντίνος, βρίσκονταν, υπό αστυνομική επιτήρηση, αλλά κατάφεραν τόσο να προμηθευτούν όπλα όσο και να ξεφύγουν από τους φρουρούς τους. Την 27 Σεπτεμβρίου, ημέρα Κυριακή, ώρα έκτη πρωινή, ο Καποδίστριας ξεκίνησε, για να παρακολουθήσει τη λειτουργία στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα. Συνοδούς είχε ο κυβερνήτης, τον μονόχειρα απόστρατο Γεώργιο Κοζώνη και τον στρατιώτη Δημήτριο Λεωνίδα. Στο δρόμο, συναντήθηκε με τους μελλοντικούς δολοφόνους του, τον Γεώργιο

²⁰ Herzberg, *ό.π.*, 110. Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1217-1218. Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην αγγλική εφημερίδα Ταχυδρόμος (Courier) του Λονδίνου.

και τον Κωνσταντίνο, οι οποίοι ήταν επίσημα ντυμένοι τον χαιρέτισαν και τον προσπέρασαν βιαστικά. Στάθηκαν ένθεν και ένθεν της εισόδου του ναού, ώστε όλοι οι εισερχόμενοι να περνούν ανάμεσά τους. Απέναντί τους στέκονταν οι δύο αστυνομικοί που είχαν αναλάβει την επιτήρησή τους, ο Ιωάννης Καραγιάννης και ο Ανδρέας Γεωργίου, οι οποίοι, αντί να περιφρουρήσουν τον κυβερνήτη, επέδειχναν όχι μόνον αδιαφορία, αλλά και συμμετείχαν στα δολοφονικά σχέδια. Ο ένας φρουρός των δύο αδελφών, ο Καραγιάννης, είχε αναλάβει αυτό το καθήκον της επιτήρησης, πριν από σαράντα ημέρες. Στο τέλος, είχε μνηθεί και ο ίδιος στην συνωμοσία. Η αστυνομία είχε πληροφορηθεί την αγορά έξι πιστολιών, έξι ημέρες πριν το τραγικό γεγονός²¹.

Τόσο ο αρχηγός της αστυνομίας όσο και ο Άγγλος αντιπρόσωπος Ντόουκινς είχαν επισημάνει στον Καποδίστρια ότι κινδύνευε η ζωή του. Ο ίδιος ο κυβερνήτης, όμως, απαντούσε «ή Θεία Πρόνοια άγρυπνεί ἐπὶ τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Θὰ σεβασθῶσι τὰς λευκὰς μου τρίχας». Σύμφωνα, με άλλη μαρτυρία, ο κοινός φίλος του κυβερνήτη και των Μαυρομιχαλαίων Ιωάννης Ράγκος, μετέφερε στον Καποδίστρια, κατά απαίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη, την απόφασή του να τον δολοφονήσει. Τότε, ο κυβερνήτης απάντησε ότι θεωρούσε το ενδεχόμενο αυτό παράδοξο και αδύνατο, γιατί, αν προχωρήσουν σε τέτοια πράξη «μετ' ἐμοῦ θὰ φονεύσωσι τὴν πατρίδα»²². Όταν του υπενθύμιζαν ότι πολλοί μεγάλοι άνδρες της αρχαιότητας έπεσαν θύματα των συμπατριωτών τους, απαντούσε ότι θυσίασε την ησυχία του, στην Ελβετία, όχι από αρχομανία, αλλά για να υπηρετήσει την πατρίδα. Αναρωτιόταν πως μπορούσε να υπάρχει κάποιος Έλληνας τόσο αχάριστος, αλλά, και αν υπήρχε, ο λαός θα του έθραυε το χέρι προτού προλάβει να το σηκώσει²³. Ο Καλεβράς ισχυρίζεται ότι, προηγουμένως, είχε γίνει απόπειρα δηλητηρίασης,

²¹ Λουλές, ό.π., 83. Ο συγγραφέας ισχυρίζεται ότι, την 20 Σεπτεμβρίου 1831, είχε καταγγελθεί, στον κυβερνήτη, το γεγονός της αγοράς των πιστολιών, από τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη, αλλά αυτός δεν ήθελε να πιστέψει, για την ύπαρξη σχεδίου δολοφονίας.

²² Ευαγγελίδης, ό.π., 426, υποσ. 1. Πολλοί Έλληνες που άκουγαν αυτή την απάντηση, μετά τη δολοφονία, δήλωναν ότι «ήθελε ν'άποθάνη».

²³ Padovani, *Panegirico funebre storico del conte Giovanni Capodistria governatore della Grecia*, 48-49.

εναντίον του κυβερνήτη, από τον υπηρέτη του, ο οποίος είχε δωροδοκηθεί από έναν Υδραίο²⁴.

Ο Καποδίστριας εκείνη την ημέρα έδειχνε χαρούμενος, γιατί είχε λάβει επιστολή υποταγής από τον Κουντουριώτη²⁵. Όταν ο κυβερνήτης αντίκρυσε, στην είσοδο της εκκλησίας, τους δύο συγγενείς του Πετρόμπεη, προς στιγμήν δείλιασε. Μετά από ένα βλέμμα στην οικία του υπουργού των Στρατιωτικών Ροδίου, αποφάσισε να προχωρήσει. Οι συνωμότες τότε ενήργησαν και έβγαλαν τα όπλα. Ο πυροβολισμός του αστυνομικού Καραγιάννη, ο οποίος συμμετείχε στη δολοφονία, δεν βρήκε τον στόχο της και καρφώθηκε στους παραστάδες της εκκλησίας. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πέτυχε τον κυβερνήτη στο πίσω μέρος του κεφαλιού του. Αμέσως, ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης καταφέρει δύο μαχαιριές, στην κοιλιά του κυβερνήτη, οι οποίες επέφεραν τον θάνατό του²⁶. Ο Κοζώνης έπιασε τον κυβερνήτη, με τον αποκεκομμένο βραχίονά του, τον εναπόθεσε στο έδαφος και καταδίωξε τον Κωνσταντίνο, μαζί με μία ομάδα στρατιωτών, κατά του οποίου πυροβόλησε, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί²⁷. Ο Κωνσταντίνος σηκώνεται και αρχίζει να διαφεύγει, καθώς το πλήθος που βγήκε από την εκκλησία τον καταδιώκει. Ο στρατηγός Φωτομάρας, ο οποίος εξήλθε από το

---

²⁴ Καλεβράς, ό.π., 32-33. Ο καμαριέρης του κυβερνήτη Νικολέτος δωροδοκήθηκε, με 25.000 γρόσια, από έναν Υδραίο, για να τον δηλητηριάσει, στον καφέ του. Ο καμαριέρης μετάνιωσε τελευταία στιγμή και το ομολόγησε στον κυβερνήτη, αφού του έδειξε και τα χρήματα. Ο Καποδίστριας τον συγχώρησε και είπε στον Καλεβρά και στους δικούς του να προσέχουν.

²⁵ Ράϊκο, *Η δολοφονία του Καποδίστρια*, 47, υποσ. 4. Κατά την μαρτυρία του Ράϊκο, η επιστολή του Κουντουριώτη έδειχνε διάθεση συνδιαλλαγής και έθετε μόνη προϋπόθεση τον σεβασμό του εγωισμού του Υδραίου αγωνιστή.

²⁶ Ράϊκο, ό.π., 18. Κατά τον Ράϊκο, δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, βρίσκονταν αξιωματικοί του πυροβολικού, στο καφενείο του Αλέξη, οι οποίοι άκουσαν τρεις πυροβολισμούς και είδαν κάποιον να τρέχει τρομαγμένος. Αμέσως, ο συνταγματάρχης Αλμέϊδα σήμανε συναγερμό και περικύκλωσε την εκκλησία, με λόχο του πυροβολικού. Λουλές, ό.π., 78. Τα μάτια του Καποδίστρια τα έκλεισε μία γυναίκα, που βγήκε από την εκκλησία.

²⁷ Ράϊκο, ό.π., 19. Κατά τον Ράϊκο, ο Κοζώνης, τον οποίο ονομάζει Καντιώτη, προσπάθησε να πυροβολήσει, αλλά το πιστόλι του έπαθε αφλογιστία και πυροβόλησε με το δεύτερο πιστόλι, κατά του Κωνσταντίνου, ο οποίος βρισκόταν σε απόσταση 40 βημάτων. Τον πέτυχε στο αριστερό πλευρό. Ο Κωνσταντίνος έτρεχε, αλλά λόγω του τραύματος, βράδυνε τον βηματισμό του.

παράθυρο της οικίας του, πυροβόλησε τον Κωνσταντίνο. Ο τελευταίος, προπηλακιζόμενος από το πλήθος που συνέρρευσε, ζητούσε να τον εκτελέσουν, με τα λόγια «μωρέ δὲν εὐρίσκεται κανένα παλληκάρι νὰ μὲ φονέψη μὲ μία πιστολιά;»²⁸. Αυτό πράγματι έγινε και το πτώμα του ρίχτηκε στη θάλασσα.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, μαζί με τους συνεργούς του Καραγιάννη και Γεωργίου, κατάφερε να διαφύγει της προσοχής του πλήθους και των φρουρών²⁹. Επειδή εμποδίστηκε, από το πλήθος, να προσεγγίσει την οικία του Γάλλου αντιπρέσβη, εισήλθε, στην οικία του λοχαγού του μηχανικού Βαλλιάνου, όπου ήθελε να αμυνθεί, αλλά, τελικά, αποφάσισε να μεταβεί στην οικία του Γάλλου αντιπροσώπου Ρουάν, όπου ανήγγειλε ότι «ὁ τύραννος δὲν ζῇ πλέον...Νὰ με ασφαλίσετε»³⁰. Ο Γεώργιος παρέδωσε το όπλο και τέθηκε, υπό την προστασία του Ρουάν. Όταν έγινε γνωστό ότι ο φονέας βρίσκεται, στο μέγαρο της γαλλικής πρεσβείας, συγκεντρώθηκε πλήθος και περικύκλωσε το οίκημα³¹. Ο πορτογαλικής καταγωγής φρούραρχος Αλμείδας (Antonio Figueira d' Almeida) έδωσε εντολή να κλείσουν οι πύλες του Ναυπλίου και να φρουρούνται όλα τα επίκαιρα σημεία. Ο Αλμείδας πήγε στο σπίτι του κυβερνήτη, όπου βρισκόταν ο Αυγουστίνος, ο οποίος του ανέθεσε τη

---

²⁸ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1222-1223. Ράϊκο, *ό.π.*, 20. Το σώμα του Κωνσταντίνου κακοποιήθηκε από το πλήθος, το οποίο καταριόταν τον δολοφόνο. Οι στρατιώτες χτυπούσαν τον Κωνσταντίνο, με τους υποκόπανους. Το σώμα μεταφέρθηκε στην πύλη του στρατώνα που βρίσκεται στην πλατεία του Πλατάνου. Εκεί, ξεψύχησε, τρέμοντας.

²⁹ Λουλές, *ό.π.*, 85.

³⁰ Ράϊκο, *ό.π.*, 50-51, υποσ. 12. Ο Γεώργιος μπαίνοντας στη σκάλα του σπιτιού συνάντησε έναν φίλο του Βαλλιάνου και τον απείλησε να γυρίσει πίσω. Στο σπίτι, βρίσκονταν ο Βαλλιάνος με τη γυναίκα του. ο Γεώργιος τους ανακοίνωσε ότι «φύγαμε, στάχτη και μπούρμπερη». Όταν ο Βαλλιάνος κατάλαβε ότι επρόκειτο για τη δολοφονία του κυβερνήτη, έβαλε τις φωνές, αλλά ο Γεώργιος τον απείλησε να ησυχάσει, σημαδεύοντάς τον στο στήθος, με τη φράση «αν πεις δυνατά έστω και μία λέξη, θα σε σκοτώσω». Μαζί με τον Γεώργιο, ακολούθησαν και οι δύο συνεργοί του, ο Καραγιάννης και ο Γεωργίου. Έκλεισαν την είσοδο και έβαλαν μαξιλάρια και στρώματα στα παράθυρα, έκλεισαν τα παντζούρια και περίμεναν επίθεση. Ο Βαλλιάνος πήγε στο κτίριο της γαλλικού προξενείου. Δεν είναι σαφές πότε και με ποιο τρόπο μετέβησαν ο Μαυρομιχάλης και οι συνεργοί του, στη γαλλική πρεσβεία.

³¹ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *ό.π.*, 236. Ο Κολοκοτρώνης ισχυρίζεται ότι και ο πολιτάρχης Παναγιώτης Κακλαμάνος συμμετείχε στη συνωμοσία, γιατί, όταν έμαθε για τη δολοφονία, δεν ταραχθηκε καθόλου.

στρατιωτική εξουσία στην πόλη και τον προειδοποίησε, για ύποπτες κινήσεις του Γάλλου στρατηγού Ζεράρ³². Ο στρατηγός Ζεράρ, αμέσως μετά τη δολοφονία, δήλωνε στους συγκεντρωμένους Έλληνες στρατιώτες, στην πλατεία των Τριών Ναυάρχων, ότι η Γαλλία θα τους πάρει υπό την προστασία της και να μην ανησυχούν³³.

Οι αντιπρόσωποι των τριών Μεγάλων Δυνάμεων είχαν συγκεντρωθεί, στην οικία του Ρώσου αντιπρέσβη Ρούκμαν. Ο Γάλλος αντιπρόσωπος Ρουάν και ο Άγγλος Ντόουκινς πρότειναν να καταλάβουν οι Γάλλοι στρατιώτες το Παλαμήδι και οι τρεις αντιπρεσβευτές την πολιτική εξουσία, αλλά συνάντησαν την κατηγορηματική άρνηση του Ρώσου Ρούκμαν. Ο Γάλλος συνταγματάρχης Πελλιόν μίλησε, εξ ονόματος του στρατηγού Ζεράρ, και ζήτησε να λάβει ο στρατηγός τον βαθμό του αρχιστρατήγου των ελληνικών δυνάμεων, εφόσον η Ελλάδα βρίσκεται υπό την προστασία των Τριών Δυνάμεων³⁴. Οι αντιπρόσωποι, όμως, δεν έκαναν δεκτή την πρότασή του, καθώς δήλωσαν ότι δεν είχαν σκοπό να αναμειχθούν στην εσωτερική διοίκηση της χώρας. Ο Γάλλος Ρουάν δήλωσε με νόημα «η δυναστεία των Καποδίστρια τέλειωσε»³⁵. Σε απάντηση, ο Ρώσος αντιπρέσβης του έδειξε, από το παράθυρο, το πλήθος, που είχε συγκεντρωθεί και πενθούσε τον φόνο του κυβερνήτη. Όταν μαθεύτηκε ότι ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης κρυβόταν, στη Γαλλική πρεσβευτική οικία, ο Γάλλος αντιπρέσβης

³² Λουλές, ό.π., 85-86.

³³ Ράϊκο, ό.π., 22 και 48-49, υποσ. 11. Κατά τον Ράϊκο, οι στρατιώτες άκουγαν τον Γάλλο στρατηγό, χαμογελώντας με δυσπιστία. Ο Ζεράρ μετήλθε κάθε μέσο για να πάρει με το μέρος του τους στρατιώτες και τους αξιωματικούς. Εξέδωσε, μάλιστα, διαταγή, χωρίς να επικοινωνήσει με τον φρούραρχο Αλμέϊδα, να συγκεντρωθούν όλοι οι αξιωματικοί. Οι αξιωματικοί, όμως, απάντησαν ότι βρίσκονται σε κατάσταση συναγερμού και δεν έχουν λάβει σχετική εντολή, από τον διοικητή τους Αλμέϊδα. Τελικά, ο Αλμέϊδα εξέδωσε την εντολή συγκέντρωσης. Παρουσία του Κωλέττη, προσπάθησε να πείσει τους αξιωματικούς ότι η Κυβερνητική Επιτροπή του είχε δώσει εξουσιοδότηση, αλλά η απρεπής απάντηση ενός αξιωματικού τον ανάγκασε να εγκαταλείψει τις προσπάθειες. Για τις επόμενες ημέρες, δεν εμφανιζόταν δημοσίως. Όταν αποστρατεύτηκε, οι Έλληνες στρατιώτες και οι σκοποί έκαναν ότι δεν τον έβλεπαν και δεν τον χαιρετούσαν στρατιωτικά, παρά τις ποινές που λάμβαναν κατόπιν.

³⁴ Ράϊκο, ό.π., 24. Ο Ζεράρ δεν κατάφερε, κατά τον Ράϊκο, να πάρει στα χέρια του την εκτελεστική εξουσία και να νομιμοποιήσει τη δράση του, αλλά οι προσπάθειές του απέτυχαν.

³⁵ Λουλές, ό.π., 85-86. Ο Ρώσος αντιπρόσωπος υποστήριξε ότι οι Έλληνες μπορούσαν να ρυθμίσουν τη διάδοχο κατάσταση.

Ρουάν ανέφερε, στον διοικητή του Ναυπλίου Αξιώτη, ότι, κατά κακή σύμπτωση, βρέθηκε ο δολοφόνος, στην οικία του.

Κατόπιν, ο Αλμείδας, με τη συνοδεία των συνταγματαρχών Ράϊκο και Σάμπουργκ, απαίτησε, από τον Γάλλο στρατηγό Ζεράρ και τον αντισυνταγματάρχη Πελλιόν, την παράδοση του δολοφόνου. Για να ενισχύσει το αίτημά του, προσκόμισε γραπτό αίτημα της προσωρινής Τριανδρίας, η οποία συστάθηκε, όταν μαθεύτηκε η δολοφονία του κυβερνήτη. Ο Γάλλος αντιπρέσβης Ρουάν αρνήθηκε να παραδώσει τον δολοφόνο, ο οποίος ζήτησε άσυλο, στη γαλλική πρεσβεία³⁶. Παρέδωσε, όμως, τους συνεργούς του Καραγιάννη και Γεωργίου, οι οποίοι φυλακίστηκαν, στο Μπούρτζι. Το απόγευμα, ο Αλμείδας εμφανίστηκε πάλι, στην οικία του Γάλλου αντιπρέσβη, με νέο αίτημα της Κυβερνητικής Επιτροπής, για παράδοση του δολοφόνου, συνοδευόμενο, με την απειλή ότι, αν δεν παραδιδόταν ο Μαυρομιχάλης, μέχρι τη δύση του ηλίου, θα άφηνε το πλήθος να ορμήσει στην οικία. Τότε, οι αντιπρόσωποι Ρουάν και Ντόουκινς απείλησαν, με διακοπή των διπλωματικών σχέσεων, για τις απειλές του Αλμείδα³⁷. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης αρνούνταν να παραδοθεί, με την αιτιολογία ότι ήταν μέλος της Εθνοσυνέλευσης και μόνο από αυτήν μπορούσε να δικαστεί.

Κατόπιν, δόθηκαν διαβεβαιώσεις ότι ο Γεώργιος θα οδηγούνταν σε δίκαιη δίκη. Τελικά, ο Ρουάν συγκατατέθηκε να παραδώσει τον Γεώργιο, ο οποίος ζήτησε να τον συνοδεύσει Γάλλος αξιωματικός, για ασφάλεια. Πράγματι, ο συνταγματάρχης Πελλιόν ανέλαβε να τον συνοδεύσει, ώστε να μπορέσει να διασχίσει ασφαλώς το πλήθος.

³⁶ Ράϊκο, *ό.π.*, 28-29. Ο Ρουάν προστάτευε τον Μαυρομιχάλη, ο οποίος καθόταν σε έναν καναπέ, ενώ οι δύο συνεργοί του στο χαλί. Έτσι, τους αντίκρισε ο φρούραρχος Αλμείδα. Ο Ρουάν μιλούσε εξ ονόματος του Μαυρομιχάλη ότι δεν θέλει να αποφύγει τη δίκη, αλλά φοβόταν τον εξοργισμένο λαό. Ήθελε να δικαστεί από λαϊκή συνέλευση. Τα ίδια επανέλαβε, σαν να τα είχε αποστηθίσει, και ο ίδιος ο Μαυρομιχάλης. Ο Αλμείδα ετοιμαζόταν να φύγει, όταν τον ξανακάλεσαν και του παρέδωσαν τους Καραγιάννη και Γεωργίου. Οδηγήθηκαν στο Μπούρτζι. Ο συγκεντρωμένος λαός απορούσε, επειδή δεν έβλεπε, μαζί τους, τον δολοφόνο Μαυρομιχάλη. Έτσι, εντάθηκε η δυσφορία κατά του Γάλλου αντιπροσώπου Ρουάν, για τη στάση που κρατούσε. Έξω από την οικία του Ρουάν, κυκλοφορούσαν ένοπλοι, που έδειχναν οργισμένοι από τη στάση του Γάλλου αντιπροσώπου.

³⁷ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 428. Η απάντηση του συνταγματάρχη Αλμείδα, στις απειλές των αντιπροσώπων, ήταν «κύριοι, καλὸν ταξεῖδι, ἐγὼ δὲ εἰς τὰ χρέη μου».

Σκοπός της παράδοσης ήταν να οδηγηθεί σε δίκη. Το πλήθος φώναζε οργισμένο «ἢ σκοτώνετε τὸν φονέα καὶ πιάνετε τοὺς συμβούλους, εἰ δὲ μὴ θὰ κάνωμεν ἐκδίκησιν μοναχοί μας». Εκείνη την εποχή, εξαιτίας της παραμονής του Γεωργίου στην οικία του Ρουάν, διατυπώθηκε η κατηγορία της συμμετοχής των Γάλλων στη συνωμοσία, για τη δολοφονία του Καποδίστρια. Ο στρατηγός Ζεράρ, μετά τη δολοφονία του κυβερνήτη, είχε δηλώσει ότι «παίρνει την Ελλάδα, υπό την προστασία του»³⁸. Η δήλωση αυτή προκάλεσε αρνητικές αντιδράσεις. Ο Ζεράρ πρότεινε, στον Κωλέττη, να αναλάβει τη διοίκηση του ελληνικού στρατού, αλλά αυτός αρνήθηκε, φοβούμενος τις αντιδράσεις των καποδιστριακών.

Ο Γάλλος Πελλιόν συνόδευσε τον Μαυρομιχάλη, μέχρι τη φυλακή³⁹. Ο Γεώργιος φυλακίστηκε, στην Ακροναυπλία. Αργότερα, μεταφέρθηκε, στο Παλαμήδι. Αποφασίστηκε, από την προσωρινή τριανδρία που ανέλαβε την εξουσία, μετά τη δολοφονία του κυβερνήτη, και η οποία αποτελούνταν από τον Αυγουστίνο Καποδίστρια, τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και τον Ιωάννη Κωλέττη, να παραπεμφθεί σε στρατοδικείο. Ο Γεώργιος, όμως, δεν δεχόταν να δικαστεί από στρατοδικείο, γιατί ισχυριζόταν ότι είχε τον βαθμό του στρατηγού των ατάκτων του ελληνικού στρατού και, ταυτόχρονα, αποτελούσε μέλος της Εθνοσυνελεύσεως, η οποία, ακόμη, δεν είχε

---

³⁸ Λουλές, ό.π., 87. Ο Φαναριώτης Καρατζάς, ο οποίος θεωρούνταν αντιπολιτευόμενος, κινδύνεψε, από την εκδικητικότητα των συγκεντρωμένων, αλλά σώθηκε, με παρέμβαση του επισκόπου Αθηνών. Ο Καρατζάς φυλακίστηκε, αλλά αφέθηκε ελεύθερος, με παρέμβαση του Ρουάν. Ράϊκο, ό.π., 23 και 25. Ο φρούραρχος Αλμείδα, όταν βγήκε από το σπίτι του Αυγουστίνου, συνάντησε τον Καρατζά, ο οποίος κρύβοντας με δυσκολία τη χαρά του, ρώτησε αν όντως ο κυβερνήτης είναι νεκρός. Ο Αλμείδα οργίστηκε και του φώναξε «απερίγραπτο θράσος!...γιατί δεν διώχνετε αυτόν τον άθλιο»; Ο κόσμος εξαγριώθηκε, εναντίον του Καρατζά, και ακούστηκαν φωνές «θάνατος στον κακούργο». Ήδη ένα πιστόλι σημάδευε το στήθος του Καρατζά, όταν εμφανίστηκε ο επίσκοπος και ειρήνευσε το πλήθος. Έτσι, οδηγήθηκε στη φυλακή, στον κεντρικό στρατώνα. Ο κόμης Καρατζάς ήταν εγκάρδιος φίλος του Γάλλου αντιπροσώπου Ρουάν. Ο Γάλλος Πελλιόν απαίτησε, εν ονόματι του Γάλλου βασιλιά και του αντιπροσώπου Ρουάν, την απελευθέρωση του Καρατζά. Τελικά, ο Καρατζάς απελευθερώθηκε και οδηγήθηκε, στην οικία του Γάλλου αντιπροσώπου.

³⁹ Ράϊκο, ό.π., 30. Όταν έφτασαν στη φυλακή, ο Γάλλος αξιωματικός Πελλιόν αποχαιρέτισε τον Μαυρομιχάλη, υποκλινόμενος με σεβασμό. Ήταν ήδη νύχτα. Την επόμενη, μεταφέρθηκαν και οι τρεις συλληφθέντες, στο Παλαμήδι.

διαλυθεί. Ισχυριζόταν ότι μόνο η Εθνοσυνέλευση μπορούσε να τον δικάσει. Τα αιτήματά του δεν έγιναν δεκτά και, στη δίκη που ακολούθησε, τον υπερασπίστηκε ο φιλέλληνας Μάσσον, ύστερα από αίτημα του Ντόουκινς. Αν και ο συνήγορος του επικαλέστηκε την αναρμοδιότητα του δικαστηρίου, αυτό δεν έγινε δεκτό από το στρατοδικείο⁴⁰.

Κατά τη διάρκεια της δίκης, αποκαλύφθηκε ότι οι συνωμότες, από την προηγούμενη ημέρα, την 26 Σεπτεμβρίου, είχαν στήσει ενέδρα, στον κυβερνήτη, έξω από την εκκλησία, καθώς εορταζόταν η μετάσταση του Ιωάννου του Θεολόγου, αλλά δεν μπόρεσαν να εκτελέσουν το σχέδιο τους. Επίσης, αποκαλύφθηκε ότι ορισμένοι Γάλλοι στρατιώτες περιλαμβάνονταν, στους γνώστες της συνωμοσίας⁴¹. Για παράδειγμα, ο στρατηγός Ζεράρ είχε δώσει εντολή, για ασκήσεις, στην κεντρική πλατεία, την 6 πρωινή της Κυριακής 27 Σεπτεμβρίου. Αμέσως, μετά τη δολοφονία, ο στρατηγός Ζεράρ και ο συνταγματάρχης Πελλιόν επέστρεψαν στη γαλλική πρεσβεία, όπου κατέφυγε ο Μαυρομιχάλης. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης έριξε όλο το βάρος της ευθύνης, στον νεκρό θείο του Κωνσταντίνο, ενώ τους άλλους δύο συνεργούς χαρακτήρισε άβουλα όργανα του., που δωροδοκήθηκαν.

---

⁴⁰ Λουζές, *ό.π.*, 92. Μέλη του δικαστηρίου αποτελούσαν οι Φωτομάρας, πρόεδρος, Τσώκρης, αντιπρόεδρος, Φωκάς, Ταργός και Κουροκάφας, Φωτεινός, Φαρμάκης και Αξελός, μέλη. Εισαγγελέας ορίστηκε ο Κάρπος Παπαδόπουλος.

⁴¹ Ράϊκο, *ό.π.*, 34-36. Κλήθηκε ένας από τους υπασπιστές του στρατηγού Ζεράρ να καταθέσει στο δικαστήριο, αλλά ο τελευταίος έστειλε, ως απάντηση, μία απειλητική επιστολή και απέφυγε, με αυτό τον τρόπο, να παρουσιαστεί στο δικαστήριο ο υπασπιστής του. Το δικαστήριο δεν επέμεινε στην κλήση του. Επίσης, το δικαστήριο, κατά τον Ράϊκο, δεν ήθελε να θίξει και να ερευνήσει πως βρέθηκε ο Μαυρομιχάλης, μαζί με τους συνεργούς του, στην οικία του Ρουάν. Ύποπτο θεωρεί ο Ρώσος αξιωματικός Ράϊκο το γεγονός ότι ο Ρουάν ανακοίνωσε, στις 10 το πρωί, ότι οι συνωμότες βρίσκονταν στην οικία του, ενώ, όταν στις 2 και μισή το μεσημέρι έφτασε ο φρούραρχος Αλμέϊδα, αρνήθηκε να παραδώσει τον Μαυρομιχάλη. Μάλιστα, ο Πελλιόν που πήρε το πιστόλι, από τα χέρια του Μαυρομιχάλη, είδε να το ασπάζεται, πριν το παραδώσει. Αυτό δεν πρόδιδε την ενοχή του; Γιατί λοιπόν ο Ρουάν του έδωσε άσυλο; Όταν ο στρατηγός Ζεράρ μπήκε στην οικία του Ρουάν, ισχυρίστηκε ότι ο διπλωμάτης δήλωσε «τι να κάνω; Μπήκαν με το έτσι θέλω αυτοί οι εγκληματίες!». Ο Ζεράρ απάντησε «πριν απ' όλα έπρεπε να τους αφοπλίσεις». Αυτή είναι η εκδοχή των Γάλλων.

Χωρίς να επιτραπούν μάρτυρες υπερασπίσεως, δικάστηκαν οι κατηγορούμενοι, καθώς συγκατηγορούμενοι του Γεωργίου ήταν ο αστυνομικός Καραγιάννης και ο στρατιώτης Γεωργίου. Το δικαστήριο καταδίκασε τους δύο κατηγορουμένους, Γεώργιο Μαυρομιχάλη και Καραγιάννη, σε θάνατον δια τουφεκισμού, ενώ τον άλλο συγκατηγορούμενο, τον στρατιώτη Γεωργίου, σε δεκαετή καταναγκαστική εργασία, γιατί δεν κατήγγειλε τη συνομωσία, αν και την γνώριζε. Ο Γεώργιος καταδικάστηκε, επιπρόσθετα, και στην ποινή της αποκοπής της δεξιάς χειρός, ποινή που προβλεπόταν για τους πατροκτόνους. Ο Αυγουστίνος, όμως, έδωσε χάρη, στον Γεώργιο, όσον αφορά την ποινή της αποκοπής της δεξιάς χειρός. Ο συνήγορος Μάσσον επέμεινε ότι το στρατοδικείο ήταν αναρμόδιο να δικάσει τον Γεώργιο και μόνη αρμόδια έπρεπε να θεωρείται η Εθνοσυνέλευση. Η καταδίκη του Γεωργίου, επομένως, από το στρατοδικείο, κατά τον Μάσσον πάντοτε, λογιζόταν, ως πολιτική δολοφονία. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου Φωτομάρας, που πυροβόλησε τον Κωνσταντίνο, ανακάλεσε τον Μάσσον στην τάξη, για τους παραπάνω χαρακτηρισμούς. Κατόπιν, ο Μάσσον κατέθεσε ένσταση ακυρότητας, η οποία εκδικάστηκε, από το δευτεροβάθμιο αναθεωρητικό δικαστήριο, το οποίο επικύρωσε την απόφαση του πρώτου βαθμού⁴².

Ο έτερος καταδικασθείς σε τουφεκισμό, Καραγιάννης, πρότεινε ότι είχε να αποκαλύψει σπουδαίες πληροφορίες για τη δολοφονία και η εκτέλεση της ποινής ανεστάλη⁴³. Πράγματι, ο Καραγιάννης αποκάλυψε ότι, σύμφωνα με το σχέδιο, οι Μαυρομιχάληδες θα κτυπούσαν τον κυβερνήτη, ενώ αυτός, με τον Γεωργίου, τους συνοδούς του. Επίσης, κατέθεσε ότι ο Γεώργιος τον διαβεβαίωσε ότι ο στρατηγός Ζεράρ θα τους υποστηρίξει και ότι είχε συμφωνηθεί να καταφύγουν, στην οικία του Ζεράρ, μέχρι να επέμβουν τα γαλλικά

---

⁴² Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 167. Η δίκη πραγματοποιήθηκε, την 7 Οκτωβρίου, ενώ η δίκη στο αναθεωρητικό δικαστήριο, την 10 Οκτωβρίου.

⁴³ Ράϊκο, ό.π., 52, υποσ. 12. Ο Καραγιάννης, όταν άκουσε την καταδίκη, έπεσε σε απόγνωση. Ισχυρίστηκε ότι θα προβεί σε σημαντικές αποκαλύψεις, για να κερδίσει χρόνο. Το δικαστήριο, κατά τον Ράϊκο, έδειξε αδυναμία και δέχθηκε τους ισχυρισμούς του, με αποτέλεσμα ο Καραγιάννης να μην εκτελεστεί και να κυκλοφορεί ελεύθερα μαζί με τον συνενεργό του, στο Ναύπλιο.

στρατεύματα. Μετά από έξι μήνες, ο Καραγιάννης απολύθηκε από την φυλακή⁴⁴.

Την 10 Οκτωβρίου, στις 10 το πρωί, εκτελέστηκε ο Γεώργιος, στο φρούριο της Ακροναυπλίας⁴⁵. Ο πατέρας του Πετρόμπεης παρακολουθούσε την εκτέλεση από το κελί του. Ο υιός αποχαιρέτισε τον πατέρα τρεις φορές. Ο Γεώργιος φώναξε «αδέλφια, ομόνοια, αγάπη» και, κατόπιν, έδωσε μόνος το σύνθημα «πυρ»⁴⁶.

2. Εξελίξεις μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια

Η είδηση της δολοφονίας του κυβερνήτη προκάλεσε τρόμο, στον απλό λαό. Κατά τον Κολοκοτρώνη, οι κάτοικοι της Τριπολιτσάς, όταν έμαθαν τα νέα, για τη δολοφονία του Καποδίστρια, «ἔμειναν νεκροί, ἄφησαν τὰ ἐργαστήριά των, ταῖς δουλιαῖς τους καὶ ἐπερπατοῦσαν εἰς τοὺς δρόμους ὡσὰν τρελοί...ἔφθασα εἰς τὸ Ἀνάπλι...Ἄλλοι ποῦ μὲ ἀπαντοῦσαν ἔκλαιγαν, ἄλλοι παραπονοῦντο...τοὺς εἶπα, Ἕλληνες, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτια σας, μὴ ἔχετε κανένα φόβον, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις θέλει τὰ οἰκονομήσει ὅλα...ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι καὶ αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος (ἐκτὸς τῆς Ὑδρας), ἔστειλαν ἀναφοραῖς, ἔκλαιον τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου»⁴⁷. Πολλοί, μάλιστα, ήθελαν να εκδικηθούν τον θάνατο του κυβερνήτη στρεφόμενοι, κατά των αντιπολιτευομένων, όπως ο Μαυροκορδάτος, ο Κωλέττης και οι ξένοι⁴⁸. Ο συνταγματάρχης Ράϊκο, αφηγείται, ως αυτόπτης μάρτυρας,

---

⁴⁴ Λουλές, *ό.π.*, 94. Τον Μάιο του 1832, μέλη της οικογένειας των Μαυρομιχαλαίων έφτασαν στο Ναύπλιο, με σκοπό να εκδικηθούν τους δικαστές, οι οποίοι κατέφυγαν, για προστασία, στην οικία του Ρούκμαν.

⁴⁵ Ράϊκο, *ό.π.*, 31. Ο Μαυρομιχάλης συνοδευόταν από έναν ιερέα και τους φρουρούς του. Ήταν αλυσοδεμένος. Όταν συνάντησε το πλήθος, έβγαλε τον σκούφο του και υποκλίθηκε, ζητώντας συγγνώμη. Αλλά ακούστηκε η φωνή από το πλήθος «ανάθεμα», η οποία επαναλαμβανόταν σε κάθε υπόκλισή του. το μαντήλι του δώρισε στον ιερέα και δεν ήθελε να του δέσουν τα μάτια. Ξεκούμπωσε το πουκάμισό του, μπροστά στο απόσπασμα. Κατά την εκτέλεση, ακούστηκαν πάλι φωνές αναθέματος.

⁴⁶ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1226.

⁴⁷ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *ό.π.*, 238 και 240.

⁴⁸ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *ό.π.*, 240. Ο Κολοκοτρώνης αφηγείται ότι πολλοί έρχονταν, σε αυτόν, και του έλεγαν «Κολοκοτρώνη εκδίκησιν κάμε, σκότωσε τοὺς φονεῖς». Αυτός τους έδιωχνε, λέγοντάς τους, «δὲν εἶναι ἐδική σας δουλιά».

την εικόνα ενός γέροντα αγωνιστή που έκλαιγε από την απελπισία του⁴⁹.

Η δολοφονία ήταν προϊόν της μανιατικής εκδικητικότητας και του συγκεκριμένου τρόπου σκέψης⁵⁰. Δεν αποδεικνύεται ύπαρξη ευρύτερης πολιτικής συνωμοσίας, με συμμετοχή πολιτικών ανδρών της αντιπολίτευσης ή ξένων αντιπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων. Βέβαια, τα πολιτικά πάθη είχαν εξαφθεί, την περίοδο προ της δολοφονίας του Καποδίστρια. Κατά τον Γερμανό ιστορικό Mendelssohn-Bartoldy, η πράξη της δολοφονίας είχε και πολιτικό χαρακτήρα⁵¹. Η αντιπολίτευση είχε λάβει μεγάλες διαστάσεις, που οδήγησαν στην εξέγερση της Ύδρας και στα λυπηρά γεγονότα του Πόρου. Αλλά δεν μπορεί να τεκμηριωθεί, με ιστορικές αποδείξεις, η συμμετοχή της αντιπολίτευσης, στη δολοφονία του κυβερνήτη. Ο Καλεβράς υποστηρίζει ότι αυτές οι οικογένειες των κοτζαμπάσηδων επιθυμούσαν να κυριαρχήσουν, στην ελεύθερη Ελλάδα και ο κυβερνήτης αποτελούσε εμπόδιο⁵². Ο Ρώσος συνταγματάρχης Ράϊκο, ο οποίος βρισκόταν στο Ναύπλιο, την ημέρα της δολοφονίας, υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι δεν αποφασίζουν να κάνουν τέτοια εγκλήματα, αν δεν ελπίζουν ότι θα τύχουν μεγάλης υποστήριξης. Οι συμπτώσεις, πάντα κατά τον Ράϊκο, μετατρέπουν την υπόθεση σε βεβαιότητα⁵³.

Η αντιπολιτευόμενη εφημερίδα «Απόλλων» έγραφε χαρακτηριστικά ότι καταδίκασε την πράξη, από ανθρώπινη άποψη, αλλά «πολὺν ἀπέιχε τοῦ νὰ καταδικάσῃ αὐτὴν ἐκ πολιτικῶν λόγων» και «ὡς ἄνθρωποι πενθοῦμεν μόνον καὶ θρηνοῦμεν ἐπὶ τοιαύτῃ τραγικῇ καταστροφῇ· ὡς πολῖται ὅμως σκεπτόμεθα ἄλλως⁵⁴.

⁴⁹ Ράϊκο, *ό.π.*, 22. Ο γέροντας ανησυχούσε ότι τα πολιτικά τραύματα που μόλις είχαν επουλωθεί θα άνοιγαν και πάλι. Πέρασαν από την μνήμη του βαριές αναμνήσεις.

⁵⁰ Λούκος, *ό.π.*, 65-66.

⁵¹ Mendelssohn-Bartoldy, *ό.π.*, 1228-1229. Τα πολιτικά κίνητρα των δραστών ήταν ότι ο κυβερνήτης είχε καταστεί τύραννος και εχθρός της πατρίδας.

⁵² Καλεβράς, *ό.π.*, 34-35. Την ίδια αντιμετώπιση θα επιφυλάξουν οι κοτζαμπάσηδες και στον πρώτο βασιλέα της Ελλάδος, Όθωνα.

⁵³ Ράϊκο, *ό.π.*, 21. Ο Ρώσος αξιωματικός καταλήγει ότι «οι νηφάλιοι απόγονοι θα αποδώσουν τη δίκαιη καταδίκη όλων εκείνων των μοχθηρών ανθρώπων, οι οποίοι το σχεδίασαν και το διέπραξαν...Ντροπή και αίσχος στους συνεργάτες τους!».

⁵⁴ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 437.

Στη Μάνη, οι γυναίκες έβγαλαν τα μαύρα, για να δείξουν τη χαρά τους, στην είδηση του θανάτου του κυβερνήτη. Ο ποιητής Αλέξανδρος Σούτσος εόρτασε την είδηση, με τους ακόλουθους στίχους, «μιμητής τοῦ Ἄρμοδιου, καὶ Ἀριστογείτων νέος...τὸν προδότην τῆς πατρίδος κτύπα καὶ γενναίως πέθανε καθὼς ἐκείνοι».

Αμέσως, μετά τη δολοφονία, οι εκπρόσωποι των τριών Μεγάλων Δυνάμεων έδωσαν εντολές, στους πλοιάρχους των πολεμικών πλοίων των χωρών τους, να καταλάβουν όλα τα φρούρια. Ταυτόχρονα, το μεσημέρι της 27 Σεπτεμβρίου, η Γερουσία διόρισε προσωρινή κυβερνητική επιτροπή, αποτελούμενη, από τους Αυγουστίνο, Κολοκοτρώνη και Κωλέττη⁵⁵. Ο Κολοκοτρώνης εκπροσωπούσε την Πελοπόννησο⁵⁶, ενώ ο Κωλέττης την Στερεά Ελλάδα. Πρόεδρος της επιτροπής ορίστηκε ο αδελφός του δολοφονημένου κυβερνήτη, Αυγουστίνος Καποδίστριας. Αρμοδιότητες της επιτροπής αποτελούσαν η τήρηση της τάξης και η σύγκληση Εθνοσυνέλευσης.

Στο εξωτερικό, η είδηση της δολοφονίας του Καποδίστρια προκάλεσε ομόφωνα την καταδίκη⁵⁷. Ο Ελβετός τραπεζίτης Εϋνάρδος και στενός φίλος του Καποδίστρια, με άρθρα του στη γαλλική εφημερίδα «Journal des Debats», κατηγόρησε τις Μεγάλες Δυνάμεις ως υπεύθυνες, για τη δολοφονία, την οποία θεωρούσε αποτέλεσμα της ολιγωρίας τους, στο ελληνικό ζήτημα. Η ρωσική διπλωματία θεώρησε τη δολοφονία, ως αποτυχία της πολιτικής της, στην Ελλάδα. Μάλιστα, ο Ρώσος πρεσβευτής, στο Παρίσι, διαμαρτυρήθηκε, στη γαλλική κυβέρνηση, για τη στάση του Γάλλο αντιπροσώπου Ρουάν και την αντικυβερνητική στάση των Γάλλων στρατιωτών. Ο Γάλλος υπουργός των Εξωτερικών καταδίκασε τις ενέργειες του Ρουάν και τις απέδωσε, στα προσωπικά αντικυβερνητικά αισθήματα του τελευταίου. Ο Ρώσος αντιπρόσωπος Ρούκμαν συνέστησε να

⁵⁵ Κολοκοτρώνης Γενναίος, *Διάφορα έγγραφα και επιστολαί εκ τη συλλογής του υποστρατήγου Γενναίου Κολοκοτρώνη, αφορώντα τας κατά το 1832 μετά τον θάνατον του κυβερνήτου Ι.Καποδίστρια συμβάσας κατά την Ελλάδα ανωμαλίας και αναρχίας*, 6.

⁵⁶ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *ό.π.*, 236 και 239. Ο Κολοκοτρώνης υποστηρίζει ότι «ὁ Αὐγουστῖνος εἶπε ὅτι δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν θέσιν ἂν δὲν ἔλθῃ πρῶτον καὶ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὁμιλήσωμεν». Όταν συναντήθηκαν, του εἶπε «εἰς τὸν λαιμόν σου κρέμομαι καὶ ἐγὼ καὶ τὸ Ἕθνος».

⁵⁷ Λουλές, *ό.π.*, 88. Η πρώτη εφημερίδα που δημοσίευσε την είδηση ήταν η «Gazette de Gouvernement» της Μάλτας.

ακολουθήσουν οι Έλληνες τις οδηγίες των Μεγάλων Δυνάμεων, καθώς μόνο αυτές μπορούσαν να επιλύσουν το ελληνικό ζήτημα. Ήταν εμφανές ότι η Ρωσία δεν ήθελε να διασπάσει την τριπλή συνεννόηση, με Αγγλία και Γαλλία, με αφορμή την πολιτική τους στην Ελλάδα.

Οι αγγλικές εφημερίδες δημοσίευσαν την είδηση, χωρίς περισσότερα σχόλια και αναλύσεις. Άλλωστε, είχαν κρατήσει κριτική στάση, απέναντι στη διακυβέρνηση του Καποδίστρια. Η αγγλική διπλωματία επιδίωκε την ανάληψη της εξουσίας, στην Ελλάδα, από το «αγγλικό» κόμμα. Για την Αγγλία, η διακυβέρνηση του Καποδίστρια ερχόταν σε πλήρη αντίθεση, με τα αγγλικά συμφέροντα, στην περιοχή. Ενδεικτικό των αισθημάτων ξένων αντιπροσώπων αποτελεί το γεγονός ότι τόσο ο Ντόουκινς όσο και ο Ρουάν δεν καταδίκασαν το γεγονός της δολοφονίας του κυβερνήτη. Ο Ρώσος πρεσβευτής, στην Κωνσταντινούπολη, κατέκρινε τις αντικυβερνητικές ενέργειες του Άγγλου πρεσβευτή Στράτφορντ Κάννινγκ «του μανιακού αυτού Άγγλου, [του οποίου η δράση] είχε όπλσει τὸ χέρι τῶν δολοφόνων»⁵⁸.

Το σώμα του δολοφονηθέντος κυβερνήτη ταριχεύτηκε, από τον Κερκυραίο ιατρό Σπυρίδωνα Καρβελλά. Η νεκρώσιμος ακολουθία τελέστηκε, στον ναό του Αγίου Γεωργίου. Τον δε νεκρώσιμο λόγο εκφώνησε ο μητροπολίτης Ανδρούσης Ιωσήφ. Το σώμα του κυβερνήτη παρέμεινε, επί αρκετές ημέρες, προς λαϊκό προσκύνημα. Κατά τον φίλο του κυβερνήτη Μουστοξύδη, «ή παραφροσύνη καὶ ἡ ἀχρειότης, ἡ ραδιουργία καὶ ὁ φθόνος ἐστέρησαν σκληρῶς τὴν χώραν αὐτὴν τοῦ εὐεργέτου καὶ σωτῆρός της»⁵⁹.

3. Αποτίμηση του έργου του

Το έργο και η προσφορά του Καποδίστρια, στη συγκρότηση του νέου ελληνικού κράτους είναι αδιαμφισβήτητη. Επίσης, η ανιδιοτέλεια του δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, από κανέναν ψυχραιμο παρατηρητή. Συγκρότησε κρατική διοίκηση, εκ του μηδενός, δικαιοσύνη, στρατό, ναυτικό, ενίσχυσε τη γεωργική παραγωγή, την εκπαίδευση, αυτό που ονομάζουμε σήμερα κοινωνικό κράτος, με τα ορφανοτροφεία που ίδρυσε, εξέδωσε νόμισμα, ίδρυσε

⁵⁸ Λουζές, ό.π., 92.

⁵⁹ Mendelssohn-Bartoldy, ό.π., 1234.

τράπεζα και ανέπτυξε έντονη διπλωματική δραστηριότητα, για τα εθνικά δίκαια της Ελλάδας.

Όλα αυτά τα πέτυχε, χωρίς να λαμβάνει ο ίδιος αμοιβή, για την εργασία του, ενώ η Δ' Εθνοσυνέλευση είχε ψηφίσει αμοιβή, για το έργο του κυβερνήτη, την οποία αρνήθηκε να λαμβάνει, απαντώντας ότι «ἐν μέσῳ ἔρειπίων καὶ πληθὺς ἀνθρώπων βεβυθισμένων εἰς ἐσχάτην πενίαν δὲν ἡδύνατο νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ δημοσίου ἔστω καὶ ὀβολόν, ἐν ὧσ' αὐτὰ ἴδια χρηματικὰ μέσα τῷ ἐπὶ ἡμῶν»⁶⁰. Το αντίθετο, μάλιστα, συνεισέφερε ο ίδιος, από την προσωπική του περιουσία, για την ίδρυση της Εθνικής Χρηματιστηριακής Τράπεζας και ενέγραψε τα οικογενειακά του κτήματα στην Κέρκυρα υποθήκη, για να λάβει δάνειο, με σκοπό την αγορά σιταριού για τις ανάγκες του λαού. Μέχρι τα μέσα του 1829, ο Καποδίστριας είχε δαπανήσει 1.000.000 γρόσια, από την ιδιωτική του περιουσία, για τις ανάγκες του κράτους, χωρίς να επιδεικνύει την φιλοπατρία του⁶¹. Όταν δολοφονήθηκε ο Καποδίστριας, το ταμείο του κράτους είχε έλλειμμα 2.834 φράγκων, το οποίο πληρώθηκε, από τους κληρονόμους του⁶². Οι κληρονόμοι του ανέλαβαν την πληρωμή του σιτηρεσίου των ορφανών, μέχρι τον Νοέμβριο του 1831, αξίας 1.693 φράγκων.

Κατά τον θάνατό του, ο στρατός διέθετε 11.300 άνδρες, τέσσερεις μονάδες πεδινού πυροβολικού πλήρως εξοπλισμένες, 2.000 τυφέκια και μεγάλη ποσότητα πυρίτιδας. Το ναυτικό είχε στην διάθεσή του 22 πολεμικά πλοία. Όπως παρατηρεί ο Δραγούμης, για το έργο του Καποδίστρια, «πᾶσα αὕτη ἡ εὐεργετικὴ ἐνέργεια διεκόπη ὅτε, φεῦ! ἐκόπη καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς τοῦ εὐεργέτου. Δικαιοσύνη, ἐκπαίδευσις, στρατός, στόλος, δημοσία οἰκονομία, τάξις, ἀσφάλεια συνετρίβησαν διὰ μιᾶς...ἀχαλίνωτος ἐμπάθεια καὶ ἐωσφορικὴ ἰδιοτέλεια καὶ φιλαρχία τυφλώσασαι καὶ τοὺς ἐπισημοτάτους, κατέβαλον εἰς ἔδαφος πᾶν ὅ,τι διὰ μόχθων καὶ καρτερίας καὶ συνέσεως ἐθεμελίωσεν ἐκεῖνος»⁶³.

Ο Καποδίστριας απέδειξε ότι δεν ήθελε να διατηρήσει την εξουσία, για τον εαυτό του, όπως τον κατηγορούσε η αντιπολίτευση. Τον

⁶⁰ *Ιδρωμένος, Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 140.

⁶¹ Μάκκας, *ό.π.*, 15.

⁶² Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι.Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831*, τόμος Α', 61. Οι ανωτέρω πληροφορίες παρέχονται, από τον Γάλλο εκδότη.

⁶³ Δραγούμης, *ό.π.*, τόμος Α', 156.

Δεκέμβριο του 1829, σε επιστολή του στον Εϋνάρδο, έγραφε ότι θα περάσουν μαζί τις τελευταίες ημέρες της ζωής τους, παρά τη λίμνη της Γενεύης, της οποίας υπήρξε πολίτης⁶⁴. Τον Ιανουάριο του 1830, έγραφε στον στρατηγό Βαυαρό Έϋδεκ, ότι μαζί θα αποσυρθούν από την ενεργό δράση, αλλά αυτό πρέπει να γίνει με έντιμο τρόπο.

Αλλά ο Καποδίστρια συγκέντρωσε, από την πρώτη στιγμή της άφιξής του, στην Ελλάδα, την κριτική καχύποπτων ξένων, φιλελλήνων, αλλά και Ελλήνων πολιτικών, που έβλεπαν την εξουσία τους να περιορίζεται ή να μην πραγματοποιούνται ιδιοτελή και προσωπικά σχέδια απόκτησης εξουσίας. Κατά την ωραία παρομοίωση του Ιδρωμένου, «ὡς αἱ ὑψικάρῃνοι δρῦες ἐν σφοδροτάτῃ θυέλλῃ ἐπισπῶνται τοὺς ἐσκήπτοντας κεραυνούς, οὕτως οἱ ἔξοχοι ἄνδρες ἐν ταῖς μεγίσταις κοινωνικαῖς ἀνωμαλίαις, καὶ περ ὀλοψύχως ἀφοσιωμένοι εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ἐπισύρουσι καθ' ἑαυτῶν τὸ θανάσιμον μῖσος τῶν ἐκ φθόνου μὴ ἀνεχομένων νὰ ἐπισκιάζωνται ἐκ τῆς ὑπεροχῆς ἐκείνων»⁶⁵. Κατά τον Λούκο, οι πρόκριτοι και οι οπλαρχηγοί αισθάνθηκαν τον κίνδυνο που τους απειλούσε, να χάσουν δηλαδή την εξουσία που νέμονταν, επί τουρκοκρατίας, και οι περισσότεροι πάλεψαν, με κάθε μέσο, για να εξουδετερώσουν τις κυβερνητικές προσπάθειες⁶⁶.

Λάθος του Καποδίστρια λογίζεται ότι δεν αξιοποίησε τους τοπικούς άρχοντες και τους πολιτικούς που βρήκε στην Ελλάδα⁶⁷. Ιδιαίτερα, αντιμετώπισε με καχυποψία τους πολιτικούς, που προέρχονταν από το λεγόμενο «αγγλικό» και «γαλλικό» κόμμα, στα οποία κυρίαρχη θέση είχαν ο Μαυροκορδάτος και ο Κωλέττης αντίστοιχα. Ο Καποδίστριας επιδίωκε, επίσης, συνειδητά να περιορίσει τη στρατιωτική και πολιτική ολιγαρχία⁶⁸. Τοποθέτησε, σε υπεύθυνες θέσεις, άτομα του άμεσου περιβάλλοντός του και της εμπιστοσύνης του, όπως τα αδέλφια του Βιάρο και Αυγουστίνο, τα οποία, όμως, αποδείχθηκαν ανεπαρκή, για τα συγκεκριμένα αξιώματα, και προκάλεσαν πολλές αντιπάθειες. Κατά τον Δραγούμη, επικρίνει τις ενέργειες και τις αποφάσεις του Βιάρου

⁶⁴ Ευαγγελίδης, ό.π., 445.

⁶⁵ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 140.

⁶⁶ Λούκος, ό.π., 2.

⁶⁷ Γούδας, ό.π., τόμος Ζ', 33-34. .

⁶⁸ Πιπινέλης, ό.π., 204. Κατά τον Πιπινέλη, ο κυβερνήτης χρησιμοποιούσε τους πολιτικούς ανάλογα με τις επιδιώξεις του, αλλά, όταν πλέον η συνεργασία καθίστατο ασύμφορος, τους απέπεμπε, χωρίς ενδοιασμό.

«περιβεβλημένου ἀριθμὸν ἐλαττωμάτων ἴσον πρὸς τὰς ἀρετὰς, αἵτινες καθωράϊζον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ»⁶⁹. Ο κυβερνήτης, ενώ είχε την αμέριστη υποστήριξη και αγάπη του απλού λαού, με τη μη αξιοποίηση των πολιτικών της εποχής, τους οδήγησε στο αντιπολιτευτικό στρατόπεδο και τελικά στην εξέγερση, όπως συνέβη στην περίπτωση της Ὑδρας και της Μάνης. Κατά τον Ρώσο φιλέλληνα Ράϊκο, οι υποψήφιοι για τις δημόσιες θέσεις ήταν πολλαπλάσιοι των θέσεων⁷⁰. Αυτό, κατά τον Ράϊκο, είναι το κλειδί για την εξήγηση της διαρκούς δυσαρέσκειας των πολιτικών, εναντίον του Καποδίστρια. Ταυτόχρονα, στον στρατό και στο ναυτικό τακτοποιήθηκαν ελάχιστοι αγωνιστές σε σχέση με αυτούς που συμμετείχαν στον Αγώνα. Μάλιστα, αυτοί που συμμετείχαν στον στρατό διοικούνταν από αχόρταγους ανθρώπους, που τους ενδιέφερε μόνο το προσωπικό όφελος. Τέλος, κατά τον Ρώσο φιλέλληνα, και οι οικονομικές δυσκολίες έπαιξαν τον ρόλο τους, ώστε να εντείνεται η δυσαρέσκεια κατά του Καποδίστρια.

Άλλο λάθος, κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του, που καταλογίζουν στον Καποδίστρια, είναι η μη σύγκληση της Εθνοσυνέλευσης. Με αυτό το μέσο, θα αποστερούσε, από την αντιπολίτευση, αλλά και από τις αντιπολιτευόμενες εφημερίδες, την κυριότερη κατηγορία εναντίον του. Έτσι, θα επιτύγχανε συμφιλίωση με τους πολιτικούς εχθρούς του. Βέβαια, ο Καποδίστριας έκρινε ότι ο ελληνικός λαός δεν είναι έτοιμος ακόμη, για την παραχώρηση συντάγματος και ότι η Εθνοσυνέλευση θα όξυνε τα πολιτικά πάθη. Κατά τον Πιπινέλη, ο Καποδίστριας δεν είχε άλλη επιλογή, λόγω της αναρχίας που επικρατούσε, όταν ανέλαβε την διακυβέρνηση, παρά να

⁶⁹ Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 162-163. Ο Βιάρος, κατά τον Δραγούμη, ήταν εμπαθής, αλαζών και φθονερός. Φυλάκιζε, με την παραμικρή αφορμή, αθώους πολίτες. Συνεργάτη είχε τον Κρεμματά.

⁷⁰ Ράϊκο, ό.π., 41-42. Ο Ράϊκο, ο οποίος δεν πληρωνόταν για τη δράση του στον ελληνικό στρατό, υπολόγιζε τους υποψηφίους για δημόσια αξιώματα σε 600. Τα αντιτιθέμενα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων οδηγούσαν σε καθυστερήσεις στη λήψη των αποφάσεων. Κατά τον Ρώσο, εκείνοι που επιδίωκαν την καταστροφή της καθεστηκυίας τάξεως επηρέασαν τους δύο Μαυρομιχαλαίους, οι οποίοι βαρύνονταν ήδη με άλλα εγκλήματα. Αυτοί τους ώθησαν στη δολοφονία, μετατρέποντας τη δολοφονία σε άθλο. Το μίσος των Μαυρομιχαλαίων για τον Καποδίστρια ενισχύθηκε από αυτούς που θεωρούσαν τη διακυβέρνηση του επαχθέστερη σε σχέση με αυτή των παλιών κοτζαμπάσηδων. Έτσι, ενώθηκαν οι Μαυρομιχαλαίοι με τους πολιτικούς εχθρούς του Καποδίστρια και υποδαύλισαν την εξέγερση εναντίον του.

ακολουθήσει πολιτική καθαρώς «μοναρχική»⁷¹. Ο Ιδρωμένος υποστηρίζει ότι οι ξένοι ιστορικοί χαρακτηρίζονται, από προκατάληψη, εναντίον του κυβερνήτη, την οποία αναπτύσσουν και προσπαθούν να δικαιολογήσουν, στα συγγράμματά τους⁷². Κύριο επιχείρημα της εναντίον του Καποδίστρια κριτικής τους αποτελεί η μη σύγκληση Εθνοσυνέλευσης. Το παράδειγμα των ξένων ακολουθούν και πολλοί Έλληνες ιστορικοί, όπως ο Τρικούπης, ο οποίος κατηγορεί τον κυβερνήτη, για την πολιτογράφηση, ως Ελλήνων, των αδελφών του Βιάρου και Αυγουστίνου και του νομικού Γαννέτα, ενώ το σύνταγμα της Τροιζήνας το απαγόρευε⁷³. Αλλά το σύνταγμα της Τροιζήνας, στο άρθρο 8, όριζε ότι «όλοι οί Έλληνες εἶναι δεκτοί, ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῆς προσωπικῆς του ἀξίας, εἰς ὅλα τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα, πολιτικά καὶ στρατιωτικά». Τέλος, κατά τον Ιδρωμένο, οι αποφάσεις πολιτογράφησης ούτε παράνομες ήταν ούτε αντισυνταγματικές⁷⁴.

Η προκατάληψη και η καχυποψία που είχαν όλοι οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, για τη διακυβέρνηση του Καποδίστρια, πήγαζε από μόνο το γεγονός της προϋπηρεσίας του στο ρωσικό υπουργείο των Εξωτερικών. Οι συνειρμοί των εκπροσώπων των δύο άλλων Μεγάλων Δυνάμεων οδηγούσαν στη βεβαιότητα, σύμφωνα με τα δικά τους κριτήρια και συμφέροντα, ότι ο Καποδίστριας ήταν ο εκπρόσωπος των ρωσικών συμφερόντων, στην Ελλάδα. Το ίδιο υποστηρίζει και ο Γερμανός ιστορικός Karl Mendelshon Bartoldy, ο οποίος είναι ιδιαίτερα επικριτικός, προς τον κυβερνήτη, χωρίς όμως να αποδεικνύει, με ιστορικές αποδείξεις, τις κατηγορίες του. Ο, επίσης, Γερμανός ιστορικός Herzberg θεωρεί τον Καποδίστρια εξαιρετο πολιτικό, επιδέξιο διπλωμάτη και γραφειοκράτη⁷⁵. Ο Καποδίστριας, για τον Herzberg, αξιολογείται εν συνόλω ως «ίκανός, λογιστικός καὶ ἐν πᾶσιν ἄρτιος ἀνὴρ...ἀγαθῆς προαιρέσεως

⁷¹ Πιπινέλης, *ό.π.*, 198-200. Κατά τον συγγραφέα, αν ο κυβερνήτης εφάρμοζε το σύνταγμα της Επιδαύρου, θα αναγκαζόταν να συμμετάσχει στις κομματικές διενέξεις.

⁷² Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 132.

⁷³ Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Δ', 283-284.

⁷⁴ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 133.

⁷⁵ Herzberg, *ό.π.*, 11-15. Ο Γερμανός ιστορικός αναγνωρίζει στον Καποδίστρια εμπειρία μόνο στην ιατρική επιστήμη και στη διπλωματία. Αντίθετα, πιστεύει ότι δεν είχε προτερήματα, για να ασκήσει τα καθήκοντα κυβερνήτη και ηγεμόνα.

έμφορούμενος φιλόπατρις...μετ' άτελεύτητον, άπαυστον έργασίαν». Στα μειονεκτήματα του κυβερνήτη, λογίζει ότι δεν κατείχε στρατιωτική εμπειρία και, συνεπώς, δεν είχε φυσικά στρατιωτικά προσόντα. Είχε ανατραφεί, στα Επτάνησα, με πνεύμα αριστοκρατικό και εργάστηκε στη ρωσική Αυλή, όπου, εκείνη την εποχή, κυριαρχούσε το ιδεώδες της πεφωτισμένης μοναρχίας. Επίσης, καταλογίζει στον κυβερνήτη, ως μέγα σφάλμα του, την μη παραχώρηση συντάγματος, καθώς, με αυτό τον τρόπο, ερχόταν σε αντίθεση με τη λαϊκή απαίτηση και επιθυμία της πλειονότητας των Ελλήνων. Στον τομέα της αυτοδιοίκησης των επαρχιών, ο Καποδίστριας, κατά τον Herzberg, εφάρμοσε συγκεντρωτικό και γραφειοκρατικό σύστημα, ενώ δεν παραχώρησε ελευθερίες και εξουσίες, στις δημοτικές αρχές. Τέλος, αξιολογεί και ονομάζει τη διακυβέρνηση του Καποδίστρια «συγκεκαλυμμένη τυραννίδα». Κατά τον Βούλγαρη, ο κυβερνήτης, μετά την αναστολή του συντάγματος της Τροιζήνας, «έτήρει τὸ πνεῦμα τοῦ συνταγματικοῦ συστήματος καὶ καθ' ὅλην τὴν πορείαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐπεφύλλατε τὴν περὶ τῶν σπουδαίων πολιτικῶν καὶ ἐθνικῶν ζητημάτων ὀριστικὴν ἀπόφασιν εἰς τοὺς πληρεξουσίους τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν γερουσίαν, διηνεκῶς πρὸς ἔτι μετέχουσιν τῶν πράξεων τῆς κυβερνήσεως»⁷⁶.

Η αυστηρότητα και η λιτότητα της ιδιωτικής του ζωής είναι παροιμιώδεις. Κατά τον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο, ο Καποδίστριας «ἦτο τῇ ἀληθείᾳ ὑπόδειγμα ἄνδρὸς μετ' αὐταπαρνήσεως ἐργαζομένου ὑπὲρ τῶν κοινῶν»⁷⁷. Ο Καποδίστριας, επίσης, επιδείκνυε έντονη θρησκευτικότητα και είχε ένθερμη πίστη στην Ορθοδοξία. Την Θεία βοήθεια επικαλούνταν, σε όλες σχεδόν τις ομιλίες, τους λόγους και τις επιστολές του. Πάντοτε έδειχνε αντιπάθεια, προς τις ιδέες της γαλλικής επανάστασης, γιατί στρέφονταν κατά της χριστιανικής πίστης. Η βαθιά του πίστη βοήθησε τον κυβερνήτη να συνδεθεί συναισθηματικά με τον ελληνικό λαό, ο οποίος διατήρησε, όλα τα χρόνια της δουλείας, ζωντανή και έντονη την ορθόδοξη πίστη που τον έσωσε, από προσπάθειες και πιέσεις για εξισλαμισμό, δηλαδή εκτουρκισμό. Ο κυβερνήτης είχε πολύ καλές σχέσεις και με τον ορθόδοξο κλήρο.

⁷⁶ Βούλγαρης, *Το Βασίλειον της Ελλάδος και η ελληνική ολομέλεια*, 70-71.

⁷⁷ Παπαρρηγόπουλος, *ό.π.*, τόμος Στ', 205.

Ο Τρικούπης υποστηρίζει ότι η αντιπολίτευση αδικούσε, στις επικρίσεις της, τον Καποδίστρια, γιατί «οίανδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ πρὸς τὴν ῥωσικὴν αὐλὴν κλίσις του, οὐδενὸς Ἑλλήνου καρδιά ἦτον ἑλληνικότερα· ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μετῆλθε τὴν ῥωσικὴν ἐπιρροήν του, καὶ ὄχι ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἑλληνικὴν ἀρχὴν του· ἀρχηγὸς ἔθνους...διὰ τῆς αὐθορμῆτου θελήσεως τοῦ ἔθνους...Κύριος δὲ σκοπὸς τῆς κυβερνητικῆς πορείας τοῦ Καποδιστρίου ἦτον ἡ ὑλικὴ βελτίωσις τοῦ λαοῦ...Πολλὰ ἄρετὰ ἐκόσμου τὸν ἄνδρα· σεμνὰ ἦσαν τὰ ἤθη του, ἀκέραιος ὁ χαρακτήρ του καὶ ἀγαθὴ ἡ διάθεσις του...καὶ πανθομολόγητος ἡ ἀφιλοκέρδειά του...ὀλιγοδάπανος δὲ ἦτον ἡ ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον κυβέρνησίν του διοίκησις τοῦ τόπου»⁷⁸. Αὐτά, ὁμως, που ο Τρικούπης προσάπτει στον Καποδίστρια εἶναι ὅτι «τοὺς ἄνδρας τοῦ ἀγῶνος...τοὺς ἐχλεύαζεν...ἀμέτοχος τοῦ ἀγῶνος ἀλλὰ καρπούμενος τὰς πρῶτας τιμὰς...ἐπίστευεν ὅτι ἡδικοῖτο, ἂν ἡ συμμαχία καὶ ἡ Εὐρώπη δὲν τὸν ἐθεώρουν Ἑλλάδα, ἡ δὲ Ἑλλὰς λυτρωτὴν της...ἤθελε νὰ κυβερνᾷ δεσποτικῶς τοὺς ὁμογενεῖς του»⁷⁹. Πρέπει, ὁμως, νὰ σημειωθεῖ ὅτι ο Τρικούπης απομακρύνθηκε, ἀπὸ τον Καποδίστρια, ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Γραμματέα τῆς Επικρατείας καὶ τοποθετήθηκε, στὴ θέση τοῦ γραμματέα των Εξωτερικῶν, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε νὰ υπογράψει ἀπορριφθέν νομοσχέδιο που ἦρθε γιὰ δεύτερη φορά πρὸς υπογραφήν, ἐνῶ αὐτὸ ἐπιτρεπόταν νὰ ἐπανέλθει μόνο στὴν ἐπόμενη σύνοδο. Επομένως, οἱ κρίσεις του, γιὰ τον κυβερνήτη, μπορεῖ νὰ ἐνέχουν καὶ προσωπικὴ πικρία, γιὰ τὴ στάση που τήρησε ὁ κυβερνήτης ἀπέναντί του.

Ο Καποδίστριας, κατὰ τον Ἰδρωμένο, ἀγαπούσε, ἐπίσης, πολὺ τον ἐλληνικὸ λαό⁸⁰. Περιέθαλπε ὅσους βρίσκονταν σὲ ἀνάγκη, ἀλλὰ κυρίως τὰ ὀρφανὰ, των ὁποίων φρόντιζε τόσο τὴν ἐκπαίδευση ὅσο καὶ τὴν καλλιέργεια των ἠθῶν. Ἐτσι, ἐξηγεῖται καὶ ἡ μεγάλη του φροντίδα, γιὰ τὴν οργάνωση καὶ διάδοση τῆς ἐκπαίδευσης, σὲ ὅλο το ἐλληνικὸ κράτος.

Ο Καποδίστριας δυσκολευόταν νὰ γράφει στὰ ἐλληνικά, ἀλλὰ μιλούσε πολὺ καλά. Πολλὲς φορές ἐγράφε τὸ κείμενο στὰ γαλλικά

⁷⁸ Τρικούπης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Επανάστασεως*, τόμος Δ', 276-277.

⁷⁹ Τρικούπης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Επανάστασεως*, τόμος Δ', 278. Ο Τρικούπης ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Καποδίστριας κατηγοροῦσε τοὺς κοτζαμπάσηδες ὡς «Τούρκους», τοὺς Φαναριώτες ὡς «ἀγγεῖα τοῦ σατανᾶ» καὶ τοὺς οπλαρχηγούς ὡς «ληστές».

⁸⁰ Ἰδρωμένος, *Ἰωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος*, 129-130.

και έβαζε να το μεταφράσουν στα ελληνικά. Υποστηρίζεται ότι, κατά τη διάρκεια συζήτησης στο Παρίσι, τοποθετήθηκε υπέρ της χρήσης της λεγόμενης καθαρεύουσας. Αυτή η θέση του Καποδίστρια δυσαρέστησε τον Κοραή. Είχε πολλές επιφυλάξεις, για την εφαρμογή κοινοβουλευτικών θεσμών, στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Καθυστερούσε τη σύγκληση της Εθνοσυνέλευσης. Γεγονός που έδινε αφορμή σφοδρής κριτικής, στην αντιπολίτευση⁸¹.

Στον τομέα της οικονομίας, σε όλη τη διάρκεια της διακυβερνήσεώς του, ο Καποδίστριας έλαβε ως οικονομική ενίσχυση, από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις το ποσό των 7.500.000 φράγκων. Το ίδιο διάστημα, με τις μικρές δυνατότητες που διέθετε τότε το κράτος, κατάφερε να εισπράξει πάνω από 26 εκατομμύρια φράγκα.

Ως καλύτερο συμπέρασμα και επιστέγασμα της συνολικής δράσης και της προσφοράς του Κυβερνήτη, προς την Ελλάδα, αρμόζουν τα λιτά λόγια του Δραγούμη «άληθώς έξοχοι ύπηρξαν αί ύπηρεσίαι»⁸².

4. Η αναρχία που ακολούθησε

Μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη, φόβος και αγωνία επικρατούσε, μεταξύ των κατοίκων του νεοσύστατου κράτους. Ακόμη και οι αντιπολιτευόμενοι, μετά από την πρώτη αντίδραση ικανοποίησης, για την απαλλαγή τους από τον τύραννό, όπως τον ονόμαζαν, συνειδητοποίησαν την ανασφάλεια και αβεβαιότητα που ακολούθησε. Ο σχηματισμός της τριμελούς κυβερνητικής επιτροπής

---

⁸¹ Ευαγγελίδης, ό.π., 460. Ο Ευαγγελίδης υποθέτει ότι, αν ο Καποδίστριας συγκαλούσε Εθνοσυνέλευση, το 1828, δεν θα είχε δολοφονηθεί. Βεβαίως, αυτό αποτελεί μία αβέβαιη και αναπόδεικτη ιστορική υπόθεση. Άλλωστε, ο ίδιος Ευαγγελίδης αποδίδει τη δολοφονία του κυβερνήτη, στην προσωπική αντιπαλότητα της μανιάτικης οικογένειας των Μαυρομιχαλαίων και όχι σε πολιτική συνωμοσία. Η σύγκληση Εθνοσυνέλευσης δεν ήταν δυνατό να εξαλείψει την καχυποψία των Άγγλων και των Γάλλων, για τον πρώην υπουργό των Εξωτερικών του τσάρου, ούτε να κατευνάσει τους άρχοντες και τους οπλαρχηγούς της εποχής που ήθελαν να λάβουν αξιώματα, στον κρατικό μηχανισμό. Τέλος, οι Υδραίои, από τους οποίους ξεκίνησε η ανταρσία που οδήγησε στην εγκληματική καταστροφή ελληνικών πολεμικών πλοίων, διεκδικούσαν παράλογες οικονομικές αποζημιώσεις, όπως και οι υπόλοιποι νησιώτες, για τις ζημιές που υπέστησαν, κατά τη διάρκεια του Αγώνα, χρησιμοποιώντας ως επικάλυψη και πολιτικά αιτήματα.

⁸² Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 161.

θεωρήθηκε η μόνη προσωρινή λύση, για τη διατήρηση της ειρήνης⁸³. Ο Αυγουστίνος Καποδίστριας αρνούνταν αρχικά να αποδεχθεί τη θέση, αλλά πείσθηκε «ίνα μη ματαιωθῶσιν, διὰ μιᾶς οἱ τοσοῦτοι ἄγῶνες του ἀδελφοῦ μου»⁸⁴. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης θεωρούνταν εκπρόσωπος των Πελοποννησίων, ενώ ο Ιωάννης Κωλέττης των κατοίκων της Στερεάς Ελλάδας. υπήρχε, όμως, φόβος μήπως γίνει κάποια στρατιωτική στάση ή κίνηση. Ο γραμματέας των Στρατιωτικών Ρόδιος εξέδωσε εντολές προς όλους τους αρχηγούς των σωμάτων να τηρηθεί η τάξη και η ηρεμία, μεταξύ των στρατιωτών.

Ο Κολοκοτρώνης έφθασε, στο Ναύπλιο, συνοδεία 150 ιππέων. Ο Αυγουστίνος ήθελε να εκδικηθεί τη δολοφονία του αδελφού του, αλλά ο Κολοκοτρώνης προσπαθούσε να κατευνάσει το μένος του, κατά των δολοφόνων. Ο Κωλέττης τηρούσε στάση αναμονής, περιμένοντας να εκτιμήσει τις εξελίξεις. Την 30 Σεπτεμβρίου, έφθασαν, στο Ναύπλιο, απεσταλμένοι, από τη Συνταγματική Επιτροπή της Ύδρας, οι Ανδρέας Μιαούλης, Ανδρέας Ζαΐμης και Σπυρίδων Τρικούπης. Αυτοί προσκόμισαν επιστολή, που έφερε 30 υπογραφές εκπροσώπων της αντιπολίτευσης, οι οποίοι ζητούσαν εκλογή αντιπροσώπων, που θα αντικαθιστούσαν την εξουσία του κυβερνήτη. Υποστήριζαν ότι η Γερουσία αποτελεί μόνο συμβουλευτικό σώμα και δεν έχει εκτελεστικές εξουσίες. Οι προτάσεις, όμως, των αντιπροσώπων δεν έγιναν δεκτές. Οι Υδραίοι αντικατέστησαν τον Μιαούλη, καθώς αυτός είχε καταστεί μισητό, για τους κυβερνητικούς, πρόσωπο, εξαιτίας της στάσης στον Πόρο και της πυρπόλησης των ελληνικών πολεμικών πλοίων. Ζήτησαν, κατόπιν, να συμμετάσχουν στην κυβερνητική επιτροπή Υδραίοι και να δοθεί αμνηστία σε όλους όσοι συμμετείχαν σε στάσεις, κατά του κυβερνήτη, την προηγούμενη περίοδο. Επίσης, ζητούσαν Εθνοσυνέλευση. Όλες οι παραπάνω προτάσεις των Υδραίων αποκρούστηκαν. Άλλωστε, ήταν πολύ έντονο το αίσθημα μίσους, εναντίον όλων των αντιπολιτευομένων, από την πλευρά των υποστηρικτών του δολοφονηθέντος κυβερνήτη, ώστε πολύ δύσκολα

---

⁸³ Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 168. Ο Κωλέττης πρότεινε ότι έπρεπε να σχηματιστεί κυβέρνηση, από πέντε μέλη, με την υποστήριξη των αντιπροσώπων της Αγγλίας και της Γαλλίας.

⁸⁴ Ευαγγελίδης, ό.π., 467.

μπορούσαν να βρουν τρόπο συνύπαρξης, εκείνη τη δύσκολη χρονική στιγμή.

Για άλλη μία φορά, οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων έπαιξαν διχαστικό ρόλο. Οι μεν Ρώσοι υποστήριζαν αναφανδόν την παράταξη των κυβερνητικών, ενώ, από την άλλη, οι Άγγλοι και οι Γάλλοι ενίσχυαν, με κάθε τρόπο, τους αντικυβερνητικούς ή συνταγματικούς λεγόμενους. Μάλιστα, ο Αυγουστίνος απέλυσε τον Γάλλο στρατηγό Ζεράρ, από την αρχηγία του στρατού, με πρόφαση την οικονομική δυσπραγία, καθώς θεωρούσε και τους Γάλλους υπεύθυνους, για την ενίσχυση της αντιπολίτευσης. Τότε, σε αντίδραση, ανακλήθηκαν όλοι οι Γάλλοι αξιωματικοί, από τον ελληνικό στρατό.

Η κυβερνητική επιτροπή απέστειλε, επίσης, τα ελληνικά πολεμικά πλοία, κατά των αντιπολιτευομένων νησιωτών. Ο Ανδρέας Ζαΐμης έγραφε, στον Κολοκοτρώνη, την 5 Οκτωβρίου 1831, από την Ύδρα, «ἂν ἐπιμείνωμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐπικρατοῦσαν διαίρεσιν, κατ' ἐμὴν ἰδέαν, ἀλλοίμονον καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν πατρίδα. Πολὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σας, κύριε Κολοκοτρώνη, τὸ νὰ ἐνεργήσητε νὰ ἐνωθῇ τὸ ἔθνος δι' ἑνὸς ἐντίμου συμβιβασμοῦ...καιρὸς εἶναι νὰ προλάβωμεν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον»⁸⁵.

5. Η Ε' Εθνοσυνέλευση του Άργους

Οι δύο παρατάξεις, των κυβερνητικών και των αντιπολιτευομένων, προετοιμάζονταν να αναμετρηθούν, για τις εκλογές των αντιπροσώπων που θα συμμετείχαν στην Εθνοσυνέλευση. Η τριμελής κυβερνητική επιτροπή ήλεγχε όλη τη διαδικασία. Οι αντιπρόσωποι της Μάνης, που δεν είχαν διαβατήρια, συνελήφθησαν, ενώ οι Υδραίοι αποκλείστηκαν, από την Εξελεγκτική Επιτροπή των εκλογών, στην οποία συμμετείχαν γερουσιαστές. Οι Υδραίοι αποπειράθηκαν να αποβιβάσουν, στους Μύλους του Ναυπλίου, αλλά δεν τους επιτράπη η αποβίβαση.

Ο Ιωάννης Κωλέττης, όμως, σταδιακά πέρασε στην αντιπολίτευση, καθώς δεν ενέκρινε τη σκληρή στάση των άλλων δύο μελών της κυβερνητικής επιτροπής. Υποστήριζε ότι η τριμελής κυβερνητική επιτροπή είχε βραχύβια θητεία και την οριστική μορφή του πολιτεύματος θα την καθόριζε η Εθνοσυνέλευση. Έτσι, πέτυχε την

---

⁸⁵ Κολοκοτρώνης Γενναίος, *ό.π.*, 5.

υποστήριξη τόσο του Άγγλου όσο και του Γάλλου αντιπροσώπου⁸⁶. Τελικά, από τους 236 αντιπροσώπους στην Εθνοσυνέλευση, οι 146 θεωρούνταν κυβερνητικοί και οι 90 αντιπολιτευόμενοι. Από τους πληρεξουσίους της αντιπολίτευσης, οι πιο ένθερμοι ήταν αυτοί της δυτικής Στερεάς Ελλάδας, οι οποίοι επιθυμούσαν να ανατρέψουν την κυβερνητική επιτροπή. Έτσι, οι πληρεξούσιοι της δυτικής Στερεάς Ελλάδας ζητούσαν τους μισθούς τους και αποζημιώσεις, για τις υπηρεσίες τους στον ελληνικό στρατό. Ενώ, όμως, οι Αυγουστίνος και Κολοκοτρώνης αρνούνταν τα αιτήματά τους, ο Κωλέττης τα αποδεχόταν και τους υποστήριζε. Με αυτό τον τρόπο, ο Κωλέττης σχημάτισε ισχυρή αντιπολίτευση, αποτελούμενη εκ 800 μελών. Κάτω υπό την προστασία της, η παράταξη του Κωλέττη έθεσε και τους παλαιούς αντιπολιτευόμενους τον κυβερνήτη Υδραίων. Όλοι αυτοί ονομάστηκαν συνταγματικοί. Η Εξελεγκτική Επιτροπή απέρριψε πρόταση των πληρεξουσίων που ήλεγχε ο Κωλέττης, για αποδοχή των αιτημάτων των Υδραίων. Έτσι, την 18 Νοεμβρίου, οι αντιπολιτευόμενοι υπέγραψαν δήλωση, στην οποία υπόσχονταν την «νόμιμον καὶ πατριωτικὴν κατὰ τῆς κυβερνήσεως ἀντίστασιν»⁸⁷.

Η Εθνοσυνέλευση αποφασίστηκε, από τους Αυγουστίνο και Κολοκοτρώνη, να πραγματοποιήσει έναρξη των εργασιών της, την 5 Δεκεμβρίου 1831, στο Άργος. Οι αντικυβερνητικοί διαφωνούσαν, στην έναρξη της Εθνοσυνέλευσης, και προετοιμάζονταν ακόμη και για ένοπλη αντίσταση. Ο Αυγουστίνος προσπάθησε να οχυρώσει και ασφαλίσει το χώρο της Εθνοσυνέλευσης. Το πρωί της 5 Δεκεμβρίου, οι 146 πληρεξούσιοι που υποστήριζαν τους κυβερνητικούς ορκίσθηκαν. Κατόπιν, με τη συνοδεία ενόπλων, υπό τον Κολοκοτρώνη, Τζαβέλλα και το ιππικό του Καλλέργη, συγκεντρώθηκαν στο χώρο της Εθνοσυνέλευσης, όπου εξέλεξαν πρόεδρο τον Δημήτριο Τσαμαδό και αντιπρόεδρο τον Λάμπρο Νάκο. Οι δε 90 αντιπολιτευόμενοι πληρεξούσιοι, υπό την καθοδήγηση του Κωλέττη, συνήλθαν σε άλλο μέρος και εξέλεξαν πρόεδρο τον Πανούτσο Νοταρά. Την 7 Δεκεμβρίου, ο Αυγουστίνος κήρυξε την

---

⁸⁶ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, *Ο ρόλος της διάσκεψης του Λονδίνου στην πτώση του Αυγουστίνου Καποδίστρια*, 252. Ο Γάλλος αντιπρέσβης Ρουάν, υποστήριζε ότι τον διαβεβαίωσε ο Κωλέττης ότι η συμμετοχή του Αυγουστίνου, στην Κυβερνητική Επιτροπή, ήταν απαραίτητη, για να κατευναστεί η καποδιστριακή παράταξη.

⁸⁷ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 472.

έναρξη των εργασιών της Εθνοσυνέλευσης. Στο λόγο του, ο Αυγουστίνος έκανε αναφορά στο δολοφονημένο κυβερνήτη και στη συνέχιση του έργου του. Στη συνέχεια, ανέπτυξε τις μελλοντικές του ενέργειες, σε όλους τους τομείς δράσης του κράτους. Αναφέρθηκε, επίσης, και στη Ρωσία, καθώς «τὸ σέβας καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη, τὰ ὁποῖα χρεωστεῖ ἡ Ἑλλάς πρὸς τὴν Ρωσίαν, παραλόγως παρεγνωρίσθησαν»⁸⁸. Ακολουθῶς αναφέρει ὅτι ἡ στάση στον Πόρο προκάλεσε τὴ δυσaráσκεια τοῦ τσάρου, ὄχι ὁμως, κατὰ των Ἑλλήνων, ἀλλὰ μόνο κατὰ των επαναστατῶν.

Ακολουθῶς, ὁ Κολοκοτρῶνης παραιτήθηκε, ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ⁸⁹. Ὁ δε Κωλέττης ἀρνοῦνταν νὰ παραιτηθεῖ, με ἀποτέλεσμα, ἡ Εθνοσυνέλευση νὰ τον παύσει. Ὁ Αυγουστίνος ἀνακηρύχθηκε Προεστῶς τῆς Ἑλλάδος. Ἐτσι, στον Αυγουστίνο ἀνατέθηκε ἡ διακυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος, ἐντὸς των ὁρίων που καθόριζε τὸ σύνταγμα. Ακολουθήσαν συγκρούσεις κυβερνητικῶν τοῦ Τζαβέλλα, με Ρουμελιῶτες ἐνόπλους, στο Ἄργος⁹⁰. Τότε, οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀργους κατέφυγαν, γιὰ ἀσφάλεια, στις γύρω πόλεις. Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Εθνοσυνέλευσης κατέφυγαν στο Ναύπλιο. Ακολουθήσε συμβούλιο, ὑπὸ τους Αυγουστίνο, Κολοκοτρῶνη, Τζαβέλλα καὶ Ρόδιο, με τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ρίκορδ, στο ὁποῖο ἀποφασίστηκε νὰ χτυπηθοῦν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, πρὶν ἐνισχυθοῦν, ἀπὸ τους Ὑδραῖους καὶ τους Μανιάτες⁹¹. Τὴν 9 Δεκεμβρίου, οἱ κυβερνητικὲς δυνάμεις χτύπησαν τους ἀντιπολιτευόμενους, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τον Ἰανουάριο τοῦ 1832, ἐπισκέφθηκε τὸ Ναύπλιο ὁ Στράτφορντ Κάννινγκ, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας στὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ ὁποῖος προσπάθησε νὰ συμβιβάσει τους ἀντιμαχόμενους. Εἶχε λάβει

⁸⁸ Ευαγγελίδης, ὁ.π., 474.

⁸⁹ Κολοκοτρῶνης Θεόδωρος, ὁ.π., 7, 235 καὶ 242, ὅπου ἡ ἀποδοχὴ τῆς παραίτησης τοῦ Κολοκοτρῶνη, ἀπὸ τὴν Ε' Εθνοσυνέλευση, τὴν 15 Δεκεμβρίου 1831. Κατὰ τὸν Κολοκοτρῶνη, μετὰ τὴν παραίτησή του, ἔπρεπε νὰ παραιτηθεῖ καὶ ὁ Κωλέττης, ἀλλὰ «δὲν τοῦ ἄρεσε». Ὁ Κολοκοτρῶνης ὑποστηρίζει, γιὰ τους ἀντικυβερνητικούς, ὅτι «τοὺς εἶχαμε πολὺ στενοχωρημένους, καὶ ἂν δὲν ἦτον αὐτὴ ἡ μεσιτεία θὰ τοὺς ἐχαλάγαμεν ὅλους». Παπαδόπουλος Βρετός, ὁ.π., 72. Ὁ Ρώσος ἀντιπρέσβης Ρούκμαν θεώρησε μεγάλο λάθος τὴν παραίτηση τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ ὅτι παρέδωσε ὅλη τὴν ἐξουσία στον Αυγουστίνο, γιὰτί οἱ ἐνέργειες τοῦ Αυγουστίνου, κατόπιν, ὁδήγησαν στον ἐμφύλιο πόλεμο, που ἀκολούθησε.

⁹⁰ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ὁ.π., 254.

⁹¹ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ὁ.π., 249. Ὁ Αυγουστίνος ἐπέτρεψε στον Ρίκορδ νὰ μετακινεῖται, με ἐλληνικὰ πλοία.

οδηγίες, από το Λονδίνο, να φέρει τον Ρώσο αντιπρόσωπο Ρούκμαν και τον ναύαρχο Ρίκορδ, στις αγγλικές θέσεις⁹². Ο Κάννινγκ συνέστησε, στον Αυγουστίνου, μετριοπάθεια και συμβιβαστική διάθεση. Ο Κάννινγκ διαπίστωνε, με απογοήτευση, ότι «ο κόμης Αυγουστίνος έχει κληρονομήσει αμείωτο το μίσος στο οποίο ήταν εκτεθειμένος ο αδελφός του, την τελευταία περίοδο της ζωής του, χωρίς να διαθέτει εκείνα τα πνευματικά προσόντα και εκείνη την πολιτική πείρα που έδωσαν τόσο γόητρο και κύρος, στον χαρακτήρα του εκλιπόντα κυβερνήτη. Δεν θα ήταν, ωστόσο, καθόλου εφικτό να αναζητήσουμε ανάμεσα στους υποψηφίους για την εξουσία στην Ελλάδα άλλο πρόσωπο έστω και τόσο κατάλληλο όσο αυτός για να καταλάβει προσωρινά την έδρα του κυβερνήτη»⁹³. Ο Κάννινγκ πίστευε ότι μόνο ένας ξένος μπορούσε να ενώσει τις αντιμαχόμενες παρατάξεις.

Τον Δεκέμβριο, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων ζήτησαν συμμετοχή της Μάνης, της Ύδρας, και των Ρουμελιωτών οπλαρχηγών, στη διοίκηση. Ο Αυγουστίνος υποχώρησε και άρχισε διαπραγματεύσεις, με την αντιπολίτευση, μέσω των αντιπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων. Από την Ύδρα, επιστολές, στον Κάννινγκ, έστειλαν οι Ζαΐμης, Ζωγράφος, Μαυροκορδάτος και Τρικούπης. Ο Κάννινγκ συνέστησε συμμετοχή, στη διοίκηση, αλλά όχι πρόωρη παραχώρηση συντάγματος. Η αντιπολίτευση της Ύδρας ζήτησε απομάκρυνση του Αυγουστίνου. Οι Ρουμελιώτες επιδείκνυαν πιο αδιάλλακτη στάση. Προσπάθησαν να συντονίσουν τις ενέργειές τους, με την αντιπολίτευση της Ύδρας. Οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων συναντήθηκαν τρεις φορές, με εκπροσώπους της Γερουσίας, χωρίς να υπάρξει κάποιο αποτέλεσμα.

Ο Αυγουστίνος έδωσε εντολή να συσταθεί στρατοδικείο, υπό τον Ιωάννη Ράγκο, για να δικάσει τους στασιαστές Ρουμελιώτες. Ο Άγγλος Τσωρτς διαπραγματευόταν τη συνδιαλλαγή, με τον Κωλέττη. Οι Ρουμελιώτες, μαζί με 60 πληρεξουσίου της αντιπολίτευσης, αποχώρησαν στην Κόρινθο. Εκεί, σχημάτισαν την Κυβερνητική

⁹² Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ό.π., 255-256. Ο Κάννινγκ είχε ενημερωθεί, από το αγγλικό υπουργείο των Εξωτερικών, για την έδρα της αντιπολιτεύσεως, στην Ύδρα. Όταν, όμως, έφθασε στην Ελλάδα πληροφορήθηκε, για μία νέα εστία αντιπολίτευσης, τους Ρουμελιώτες οπλαρχηγούς.

⁹³ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ό.π., 257. Κατά τον Άγγλο πρεσβευτή, οι αντιμαχόμενοι δεν θα ανέχονταν να τους διοικεί κανένας ομόφυλός τους Έλληνας.

Επιτροπεία, υπό τους Κωλέττη, Ζαΐμη και Κουντουριώτη. Οι Ζαΐμης και Κουντουριώτης παρέμεναν στην Ύδρα, λόγω κακοκαιρίας και του ναυτικού αποκλεισμού. Έτσι, ο Κωλέττης έμενε ο μοναδικός πρόεδρος της Επιτροπείας. Ο Κωλέττης, έστειλε επιστολή, στον Κάννινγκ, με την οποία ζητούσε παραχώρηση συντάγματος και κατηγορούσε τον Αυγουστίνο, για απολυταρχισμό⁹⁴. Κατόπιν, άρχισαν τις πολεμικές προετοιμασίες, για να εκστρατεύσουν, κατά των κυβερνητικών δυνάμεων. Ο Κωλέττης συνεννοήθηκε, με τον Μιαούλη, ώστε να ετοιμάσει στόλο και να τον στηρίξει, κατά την επίθεση εναντίον των κυβερνητικών δυνάμεων. Οι Υδραίοι κρατούσαν επιφυλακτική στάση, για μία ενδεχόμενη επίθεση, κατά των κυβερνητικών δυνάμεων. Ο Γεώργιος Κουντουριώτης δεν πείσθηκε να χρηματοδοτήσει τον υδραϊκό στόλο, για επίθεση, κατά του Αυγουστίνου. Έτσι, οι Ρουμελιώτες αντιπολιτευόμενοι του Κωλέττη βρέθηκαν σε δεινή οικονομική θέση.

Ο Αυγουστίνος ένοιωθε ακλόνητος, στη θέση του, καθώς ήλεγχε το Ναύπλιο και είχε την στρατιωτική υποστήριξη του ναυάρχου Ρίκορδ. Ο Αυγουστίνος εξέδωσε απόφαση, με την οποία κήρυξε ενόχους εσχάτης προδοσίας τους Κωλέττη, Μαγγίνα, Γρηγοράκη και Νοταρά. Οι αντιπολιτευόμενοι σχημάτισαν, επίσης, κυβέρνηση, με στόχο την παραχώρηση συντάγματος. Στις τάξεις των συνταγματικών συγκαταλέγονταν οι Κώστας Μπότσαρης, Θεόδωρος Γρίβας, Νικόλαος Κριεζώτης, Γεώργιος Δυοβουνιώτης και άλλοι. Η αντιπολίτευση απαιτούσε σχηματισμό πενταμελούς ή επταμελούς κυβερνητικής επιτροπής, με συμμετοχή αντιπολιτευομένων. Η κατάσταση είχε φθάσει πλέον σε αδιέξοδο.

Η κυβέρνηση όρισε τον Κολοκοτρώνη αρχηγό σώματος 4.000 ανδρών, για να αντιμετωπίσει τους Ρουμελιώτες⁹⁵. Ο Κωλέττης έστειλε έγγραφο διαμαρτυρίας, για τη διακυβέρνηση του Αυγουστίνου, στους πλοιάρχους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων. Ο

⁹⁴ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ό.π., 259.

⁹⁵ Κολοκοτρώνης Γενναίος, ό.π., 8-10. Ο Αυγουστίνος, την 4 Ιανουαρίου 1832, εξουσιοδότησε τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, για διενέργεια στρατολόγησης. Με έγγραφο, την 29 Ιανουαρίου 1832, ο γραμματέας των Στρατιωτικών όρισε τα της μισθοδοσίας των στρατευσίμων. Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, ό.π., 246. Ο Κωλέττης, όταν ρωτήθηκε, από τον Κολοκοτρώνη, γιατί ύψωσε σημαίες επαναστατικές, μεταξύ των οποίων και τουρκικές, απάντησε «τὶ φταῖμε ἑμεῖς;...μᾶς ἔδωσεν ὀφίκια, ἐγέλασε Τούρκους καὶ Ῥωμαίους».

Ρίκορδ ζήτησε να επιστραφεί το έγγραφο στους στασιαστές «οἷτινες κατεδείκνουν...ἰταμότητα»⁹⁶. Οι αντιπολιτευόμενοι ανακοίνωσαν, την 12 Ιανουαρίου, στους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, τη σύσταση κυβέρνησης και εθνοσυνέλευσης.

Τον Φεβρουάριο, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Λονδίνο, εξέφρασαν την υποστήριξή τους, προς τον Αυγουστίνο Καποδίστρια⁹⁷. Ο Ρώσος Ρούκμαν θεωρούσε την αναγνώριση του προσωρινού καθεστώτος καλό οιωνό. Ο αντιπρέσβης Ντόουκινς έλαβε οδηγίες, από το αγγλικό υπουργείο των Εξωτερικών, να αναγνωρίσει οποιοδήποτε σχήμα διακυβέρνησης, να συστήσει υπομονή στην αντιπολίτευση και να εξευμενίσει του Ρώσους⁹⁸. Ο Γάλλος αντιπρόσωπος Ρουάν ήταν ο πιο απρόθυμος να αποδεχθεί την αναγνώριση του Αυγουστίνου⁹⁹. Ο Αυγουστίνος ζήτησε, από τους αντιπροσώπους των τριών Δυνάμεων, να υποστηρίξουν αυτή την απόφαση, με αποστολή ναυτικής δύναμης, στην Ύδρα και στα Μέγαρα. Ταυτόχρονα, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων τον παρακινούσαν να χορηγήσει γενική αμνηστία στους αντιπολιτευόμενους, με εξαίρεση αυτούς που συμμετείχαν στη δολοφονία του κυβερνήτη. Ο Αυγουστίνος ακολούθησε τις υποδείξεις των αντιπροσώπων και εξέδωσε αμνηστία. Έδωσε, όμως, εντολή να μη γίνονται δεκτά τα υδραίικα πλοία και να αφαιρεθούν τα ναυτιλιακά τους έγγραφα.

Ως αποτέλεσμα της παραπάνω απόφασης, οι εκπρόσωποι της Ύδρας απέστειλαν, στους αντιπροσώπους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, επιστολή, με την οποία διαμαρτύρονταν για την εχθρική αντιμετώπιση από την κυβέρνηση. Ζητούσαν να ασκηθεί πίεση, προς την κυβέρνηση, ώστε να αλλάξει την πολιτική της, έναντι των Υδραίων. Διαφορετικά «οὔδεμίαν παρέχομεν ἀσφάλειαν, ὅτι δὲν θέλουσι συμβῆ δυστυχήματα»¹⁰⁰.

⁹⁶ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 477.

⁹⁷ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, *ό.π.*, 252. Οι πρεσβευτές των Μεγάλων Δυνάμεων, στην Ελλάδα, δεν προεξοφλούσαν την παραμονή του Αυγουστίνου, στην εξουσία.

⁹⁸ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, *ό.π.*, 253.

⁹⁹ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, *ό.π.*, 262. Ο Γάλλος αντιπρόσωπος κάμφθηκε μόνο, όταν οι άλλοι δύο αντιπρόσωποι τον διαβεβαίωσαν ότι οι αποφάσεις, που ήρθαν από τη συνδιάσκεψη του Λονδίνου, ήταν δεσμευτικές. Κατά τους αντιπροσώπους, δεν υπήρχαν οδηγίες για συμμετοχή συγκεκριμένων προσώπων, στη κυβέρνηση.

¹⁰⁰ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 478-479.

Υπήρχαν, όμως, και μετριοπαθέστεροι, όπως ο Τρικούπης. Ο τελευταίος συνέστησε, σε επιστολή του στον Μαυροκορδάτο, να ματαιωθεί η εισβολή στην Πελοπόννησο. Παρατηρούσε ότι «ὁ πόλεμος ἐξ ἀνάγκης θὰ καταντήσῃ ληστρικός...ὅπου ἦναι πάθη ἔπονται σφαγαὶ καὶ πυρκαϊαί...Τὸ μόλυσμα τοῦτο ἦναι ἀνεξάλυπτον...Δὲν ἀποδίδονται τὰ κακὰ εἰς τοὺς μικροὺς ὅπου τὰ κάμνουν, ἀλλ' εἰς τοὺς μεγάλους οἱ ὅποιοι ἢ ὁδηγοῦν ἢ ἐμψυχώνουν μὲ τὴν συνοδίαν των τοὺς μικροὺς»¹⁰¹.

Η συνέλευση των Ρουμελιωτῶν οπλαρχηγῶν υποστήριζε ὅτι αὐτὴ αποτελοῦσε τὴ μόνη νόμιμη κυβέρνησις. Ο δε Κωλέττης ἐξέδωσε προκήρυξιν, πρὸς τὸν ἐλληνικὸ λαόν, ἐν ᾗ υποστήριζε ὅτι ἔχει συγκεντρώσει 6.000 ἄνδρες. Συνεχίζει υποστηρίζοντας ὅτι «ὁ Αὐγουστίνος Καποδίστριας, ὡς παραβιαστής τῶν νόμων, ἄρπαξ τῆς ὑπέρτατης ἀρχῆς καὶ πρωταίτιος τοῦ ἐκραγέντος ἐμφυλίου πολέμου, κατέστη μόνος τοῦ ὑπόδικος»¹⁰². Ο Κωλέττης βιαζόταν νὰ καταλάβει τὸ Ναύπλιο, γιατί εἶχε πληροφορίες ὅτι θὰ χορηγοῦνταν οικονομικὴ ἐνίσχυσις στὸν Αὐγουστίνον. Σὲ ἐπιστολὴν τοῦ Κωλέττη, πρὸς τοὺς Κουντουριώτες, ἰσχυριζόταν ὅτι εἶχε ἔλθει εἰς γνῶσιν τοῦ ἡ ἐπιθυμία των ἀντιπρέσβειων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν, ὥστε αὐτοὶ πλέον νὰ παραλάβουν τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυσις. Ἀν δὲν γινόταν ἡ βίαιη κατάληψις τῆς ἐξουσίας, τότε υποστήριζε ὅτι «ἰδοὺ ὁ θρίαμβος τοῦ τυράννου, καὶ ἰδοὺ ἡ πτώσις τῆς πατρίδος, καὶ ἰδοὺ ὁ πολιτικὸς μας θάνατος»¹⁰³. Βλέποντας τὸ ἀδιέξοδον, οἱ ἀντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, τὴν 16 Φεβρουαρίου, συμβούλευσαν τὸν Αὐγουστίνον νὰ ἐπιδείξει μετριοπάθειαν.

6. Ἐκλογὴ τοῦ Ὁθωνά ως βασιλέα τῆς Ἑλλάδος

Υποψήφιοι γιὰ τὸν ἐλληνικὸ θρόνον, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Λεοπόλδου, ἐμφανίστηκαν πολλοί. Ἐτσι, ὑπῆρχαν υποψήφιοι, μετὰξὺ Γερμανῶν, Ὁλλανδῶν καὶ Γάλλων ευγενῶν. Με τὸ πρωτόκολλον τῆς 1/13 Φεβρουαρίου 1832, ἐκλέχθηκε, ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, στὸ Λονδίνο, ὁ Ὁθων,

¹⁰¹ Γαρδίκας-Κατσιαδάκης, ὅ.π., 263. Σὲ ἐπιστολὴν τοῦ Τρικούπη, πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον, τὴν 1/13 Μαρτίου 1832.

¹⁰² Εὐαγγελίδης, ὅ.π., 479-48, ὅπου ἡ προκήρυξις τοῦ Κωλέττη πρὸς τὸν ἐλληνικὸν λαόν.

¹⁰³ Γαρδίκας-Κατσιαδάκης, ὅ.π., 264. Ἡ ἐπιστολὴ στάλθηκε, τὴν 24/7 Μαρτίου 1832.

δευτερότοκος υιός του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου. Η Γαλλία ήταν αυτή που υπέδειξε τον Όθωνα, για το ελληνικό στέμμα.

Την 25 Απριλίου/7 Μαΐου 1832, οι εκπρόσωποι των τριών Μεγάλων Δυνάμεων υπέγραψαν, μαζί με τη Βαυαρία, πρωτόκολλο αναγνώρισης και αποδοχής του ελληνικού θρόνου, από τον Όθωνα¹⁰⁴. Ο τίτλος του Όθωνα θα ήταν πλέον Βασιλεύς της Ελλάδος. Κληρονομικά δικαιώματα, στον ελληνικό θρόνο, αποκτούσαν όλοι οι κατιόντες του Όθωνα, «κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας». Σε περίπτωση μη ύπαρξης απογόνων, το στέμμα θα περιερχόταν στο νεότερο αδελφό του. Ορίστηκε τριμελής Αντιβασιλεία, ένεκα της ανηλικιότητας του Όθωνα, η οποία θα ασκούσε την εξουσία, μέχρι την ενηλικίωσή του, την 20 Μαΐου/1 Ιουνίου 1835.

Στη συνθήκη, στο άρθρο 12, υπήρχε η πρόβλεψη, για χορήγηση δανείου 60.000.000 φράγκων, εκ μέρους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων. Η καταβολή θα πραγματοποιούνταν σε τρεις δόσεις. Στο άρθρο 14, προβλεπόταν να ακολουθήσει τον Όθωνα, στην Ελλάδα, στρατιωτικό σώμα, από τη Βαυαρία, αποτελούμενο από 3.500 ανδρών, τη μισθοδοσία των οποίων θα αναλάμβανε το ελληνικό κράτος.

Ο βασιλιάς της Βαυαρίας Λουδοβίκος (Ludwig I König von Bayern, 1786-1868) επικύρωσε τη συνθήκη, την 15/27 Μαΐου 1832. Οι Έλληνες δεν συμμετείχαν, στη σύναψη της ανωτέρω συνθήκης, η οποία αφορούσε την εκλογή του ηγεμόνα τους. Κατόπιν, η είδηση της εκλογής έφθασε, από τους αντιπροσώπους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, στον ελληνικό λαό.

7. Εξελίξεις στην Ελλάδα μετά την είδηση της εκλογής του Όθωνα

Την περίοδο κατά την οποία έφθασε η είδηση, ακόμη υπήρχε η διαίρεση και ο χωρισμός των Ελλήνων, σε δύο στρατόπεδα, τους κυβερνητικούς και τους αντικυβερνητικούς. Η εκλογή του νέου ηγεμόνα έδωσε ελπίδες, στους Έλληνες, για αποκατάσταση της ειρήνης και της τάξης.

Οι κυβερνητικοί έδειχναν να είναι ικανοποιημένοι, από την επιλογή του Βαυαρού Όθωνα, για τον θρόνο της Ελλάδος. Η αντιπολίτευση των συνταγματικών, από την άλλη, δεν

---

¹⁰⁴ Ευαγγελίδης, ό.π., 483-489, όπου ολόκληρο το κείμενο της συνθήκης της 25 Απριλίου/7 Μαΐου 1832. .

συμμερίζονταν αυτή την ευφροσύνη. Ο λόγος της δυσαρέσκειας ήταν το γεγονός ότι το πρωτόκολλο της εκλογής ανακοινώθηκε μόνο στην κυβέρνηση του Αυγουστίνου και όχι προς αυτούς, τους οποίους δεν αναγνώριζαν οι εκπρόσωποι των τριών Δυνάμεων. Έτσι, οι αντικυβερνητικοί είχαν πλέον στόχο τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας, ώστε να εξαναγκαστούν οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις να τους αναγνωρίσουν ως τη μόνη νόμιμη εξουσία της Ελλάδας. Οι εκπρόσωποι της αντιπολίτευσης δήλωσαν ότι δεν πρόκειται να σταματήσουν την ένοπλη σύγκρουση, εφόσον ο Αυγουστίνος δεν εγκατέλειπε την Ελλάδα. Κάποιοι μετριοπαθείς, όπως ο Ζάϊμης και ο Τρικούπης απομακρύνθηκαν, από την αντιπολίτευση, εκμεταλλευόμενοι την αμνηστία.

Κατά τη συνέχιση των εχθροπραξιών, οι αντικυβερνητικοί είχαν κάποιες επιτυχίες. Έτσι, κατάφεραν να κυριαρχήσουν, στο μεγαλύτερο μέρος της Στερεάς Ελλάδος, από όπου προέρχονταν και οι περισσότεροι αντικυβερνητικοί. Οι Μανιάτες, ταυτόχρονα, είχαν καταλάβει την Μονεμβασιά. Ο Αυγουστίνος διέθετε μόλις 2.000 άνδρες, από τις τάξεις των οποίων πολλοί άρχισαν να λιποτακτούν, όπως ο Τζαβέλλας. Από την άλλη, ο Κωλέττης και οι αντικυβερνητικοί είχαν συγκεντρώσει 6.000 ενόπλους. Ο Βαυαρός φιλέλληνας Ειρηναίος Θείρσιος (Friedrich Wilhelm von Thiersch, 1784-1860), ο οποίος βρισκόταν, εκείνη την περίοδο στην Ελλάδα, προσπάθησε να αναλάβει ρόλο ειρηνοποιού και διαμεσολαβητή, μεταξύ των δυο αντιμαχόμενων παρατάξεων. Οι Υδραίοι αποδέχθηκαν την διαμεσολάβηση του Θείρσιου¹⁰⁵. Ο Θείρσιος πρότεινε να απελευθερώσουν οι κυβερνητικοί τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, να καταληφθεί ο ισθμός της Κορίνθου, από Γάλλους στρατιώτες και να αρχίσουν διαπραγματεύσεις των δύο παρατάξεων.

Ο Αυγουστίνος συμφώνησε στην απελευθέρωση του Τζανή και του Πετρόμπεη, σε αντάλλαγμα, όμως, οι Μανιάτες θα σταματούσαν την εξέγερση. Έτσι, έκλεισε το μέτωπο της Μάνης, αλλά παρέμενε καίρια η απειλή των Ρουμελιωτών του Κωλέττη. Κύριο μέλημα των δύο παρατάξεων ήταν να εξασφαλίσουν την επιμέλεια του ανήλικου Όθωνα. Η Εθνοσυνέλευση του Άργους, η οποία πλέον συνεδρίαζε στο Ναύπλιο, αποφάσισε να ορίσει τον Αυγουστίνο αντιβασιλέα, μέχρι

---

¹⁰⁵ Γαρδίκας-Κατσιαδάκης, ό.π., 264-165. Οι Μανιάτες, εκείνη την περίοδο, ετοίμαζαν εκστρατεία, εναντίον της κυβέρνησης.

την άφιξη του Όθωνα. Όταν έφθασε η είδηση αυτή, στο στρατόπεδο, των αντικυβερνητικών, ο Κωλέττης αποφάσισε να επιτεθεί στην Πελοπόννησο. Ο Θείρσιος, που είχε σταλεί, από τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, με σκοπό να πείσει τον Κωλέττη να συνδιαλλαγεί, με τον Αυγουστίνο και του υποσχέθηκε εφόδια, εφόσον αναβάλει την επίθεση, τίποτε δεν επέτυχε. Κατά τον Δραγούμη, ο ίδιος ο Κωλέττης του εκμυστηρεύτηκε, εκ των υστέρων, το 1844, ότι οι στρατιώτες ήταν έτοιμοι να τον εγκαταλείψουν, επειδή δεν τους κατέβαλε τους μισθούς τους, αλλά τους ξεγέλασε με εξαπάτηση, καθώς τους έδειξε σάκους, οι οποίοι δήθεν περιείχαν νομίσματα, με τις αμοιβές τους¹⁰⁶. Ο Κωλέττης απάντησε ότι στόχος του ήταν να εκδιώξει τον Αυγουστίνο, πριν την άφιξη του νέου ηγεμόνα¹⁰⁷. Πολλοί, από την πλευρά των κυβερνητικών, όπως ο Γενναίος Κολοκοτρώνης και ο Χατζηχρήστος, καθώς έμεναν απλήρωτοι, πέρασαν στο στρατόπεδο της αντιπολίτευσης.

Έτσι, σε σύσκεψη των πλοιάρχων και των αντιπροσώπων των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, του Αυγουστίνου και του Θείρσιου αποφασίστηκε να χτυπηθούν στρατιωτικά οι Ρουμελιώτες. Οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων έδωσαν διαταγή, στο διοικητή του γαλλικού εκστρατευτικού σώματος, να καταλάβει τον Ισθμό. Αλλά ούτε οι Γάλλοι στρατιώτες παρατάχθηκαν στον Ισθμό, όπως είχαν διαταχθεί, ούτε από τους συμμαχικούς στόλους, αποβιβάστηκαν στρατεύματα, προς υποστήριξη των κυβερνητικών δυνάμεων¹⁰⁸.

Ο Αυγουστίνος, όμως, χωρίς να προετοιμαστεί ολοκληρωμένο σχέδιο επίθεσης, έδωσε εντολή για σύγκρουση. Οι Ρουμελιώτες, την 25 Μαρτίου, νίκησαν το πεζικό του Νικήτα Σταματελόπουλου και το ιππικό του Καλλέργη. Κατόπιν, την 26 Μαρτίου, εισήλθαν στο Άργος. Την επομένη, 27 Μαρτίου, στρατοπέδευσαν, έξω από τα τείχη του Ναυπλίου. Έτσι, χωρίς άλλη βοήθεια, αφού ούτε και οι στρατοί των Δυνάμεων έδειχναν διατεθειμένοι να τον βοηθήσουν, με εξαίρεση τον Ρώσο ναύαρχο Ρίκορδ, ο Αυγουστίνος παραιτήθηκε, την 28

¹⁰⁶ Δραγούμης, ό.π., τόμος Α', 169-171.

¹⁰⁷ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ό.π., 266. Ο Θείρσιος πέτυχε μόνο μία τετραήμερη αναβολή της επίθεσης, μέχρι να συζητήσει ξανά με τον Αυγουστίνο.

¹⁰⁸ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ό.π., 266. Ο Γάλλος διοικητής χρησιμοποίησε, ως πρόφαση για να αποφύγει την σύγκρουση, ότι περίμενε τις εκθέσεις των αξιωματικών που είχε στείλει, στην περιοχή του Ισθμού.

Μαρτίου 1832. Ο Άγγλος απεσταλμένος υποστηρίζει ότι, αν δεν παραιτούνταν ο Αυγουστίνος «θα είχε κρεμαστεί και το Παλαμήδι θα βρισκόταν τώρα στα χέρια του Γρίβα...οι οπλαρχηγοί που διέθεταν ισχυρή παράταξη μέσα στην πόλη, είχαν ορκιστεί να εκτελέσουν τον Πρόεδρο»¹⁰⁹.

Η Γερουσία εξέλεξε, μετά τα γεγονότα, κοινή, από τους κυβερνητικούς και τους αντικυβερνητικούς, πενταμελή Διοικητική Επιτροπή. Μέλη της ήταν ο Κολοκοτρώνης, ο Μεταξάς, ο Ζαΐμης, ο Κωλέττης και ο Βουδούρης¹¹⁰. Επήλθε ειρήνευση και, την 29 Μαρτίου, οι Ρουμελιώτες εισήλθαν στο Ναύπλιο.

Την ίδια ημέρα, ο Αυγουστίνος απέπλευσε, με τους ακολούθους του, με ρωσικό πολεμικό πλοίο, στην Κέρκυρα. Μαζί του, ο Αυγουστίνος έλαβε και το σώμα του κυβερνήτη και το έθαψε στην Κέρκυρα, στον οικογενειακό τους τάφο, δίπλα στους γονείς του, στη Μονή της Πλατυτέρας¹¹¹. Το σώμα του Καποδίστρια μεταφέρθηκε, από ρωσικό πλοίο, στην Κέρκυρα και Ρώσοι ναύτες το μετέφεραν, στον οικογενειακό του τάφο. Ο Άγγλος αρμοστής της Κέρκυρας δεν επέτρεψε την τέλεση ούτε κηδείας, για να αποφύγει τυχόν εκδηλώσεις πατριωτισμού των κατοίκων και δυσaráσκειας, προς την αγγλική κατοχή¹¹². Στον τάφο του χαράχτηκε η εξής επιγραφή Ι.Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ο υπουργός των Εξωτερικών της Ρωσίας Νέσελροδ απέστειλε επιστολή, στον Αυγουστίνο, την 15 Δεκεμβρίου 1831, στην οποία μεταφέρει τη βαθιά θλίψη του Ρώσου αυτοκράτορα Νικολάου Α'¹¹³. Έτσι, με αυτόν τον βίαιο τρόπο, η οικογένεια Καποδίστρια, που τόσα είχε προσφέρει στην πατρίδα, εκδιώχθηκε, από την εξουσία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Η Εθνική Συνέλευση του 1844, με το ΙΖ' ψήφισμα, αποφάσισε την τοποθέτηση ανδριάντα του κυβερνήτη, στην πλατεία των τριών ναυάρχων, στο Ναύπλιο. Το

¹⁰⁹ Γαρδίκια-Κατσιαδάκη, ό.π., 267-268. Σε επιστολή του Ντόουκινς, προς τον Κάννινγκ, από το Ναύπλιο, την 19 Απριλίου 1832.

¹¹⁰ Κολοκοτρώνης Γενναίος, ό.π., 11-12, όπου η απόφαση της Γερουσίας, της 28 Μαρτίου 1832, για τη σύσταση της πενταμελούς επιτροπής, η οποία ονομαζόταν Διοικητική Επιτροπή.

¹¹¹ Θεοτόκης, ό.π., 239.

¹¹² Ιδρωμένος, *Συνοπτική Ιστορία της Κέρκυρας*, 118, υπος. 1.

¹¹³ Ιδρωμένος, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, 146-147, όπου ολόκληρο το κείμενο της επιστολής του Ρώσου υπουργού των Εξωτερικών.

1887, στην Κέρκυρα, προς απόδοση τιμής, στήθηκε, από τον δήμο των Κερκυραίων, ανδριάντας του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδος¹¹⁴. Τον Δεκέμβριο του 1931, στα προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών, έγιναν τα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα του Καποδίστρια¹¹⁵.

Η λειτουργία της πενταμελούς διοικητικής επιτροπής κατέστη προβληματική, καθώς ο Κωλέττης ήθελε να εκδιώξει τους κυβερνητικούς, οι οποίοι αποτελούσαν και την πλειοψηφία. Έτσι, την 30 Μάρτιο του 1832, παραιτήθηκε ο Κολοκοτρώνης από την επιτροπή. Κατόπιν, η επιτροπή μετασχηματίστηκε σε επταμελή, στην οποία συμμετείχαν οι Κωλέττης, Μεταξάς, Ζαΐμης, Κουντουριώτης, Κολιόπουλος (Πλαπούτας), Ζωγράφος και Δημήτριος Υψηλάντης¹¹⁶. Στη σύνθεση της επιτροπής, κυριαρχούσαν οι αντικυβερνητικοί. Το γεγονός προκάλεσε τη δυσaráεσκεια της Γερουσίας. Η Γερουσία, για να εξισορροπήσει την κατάσταση, αντικατέστησε, τους Υψηλάντη και Ζωγράφο, με τον Πλαπούτα και τον Τρικούπη. Οι αντιπολιτευόμενοι αντέδρασαν έντονα, όταν πληροφορήθηκαν την τοποθέτηση του Τρικούπη, γιατί είχε μεταπηδήσει από το στρατόπεδο της αντιπολίτευσης σε αυτό των κυβερνητικών. Οι Ρουμελιώτες απειλούσαν, με επανέναρξη των συγκρούσεων. Η Γερουσία, όμως, δεν ήταν διατεθειμένη να υποχωρήσει.

Ο Θείρισιος προσπάθησε να μεσολαβήσει, αλλά απέτυχε. Ύστερα, πλήθος συγκεντρωμένων, περικύκλωσε τη Γερουσία, με απειλητικές διαθέσεις. Ο Γάλλος αντιπρόσωπος Ρουάν δήλωσε στους γερουσιαστές ότι «ἐὰν μὴ ὑπακούσωσι, θὰ διασυσρθῶσιν αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν διὰ τῶν ὁδῶν»¹¹⁷. Με αυτόν τον τρόπο, η Γερουσία υποχώρησε και συμφώνησε, την 13 Απριλίου, να διοριστεί στην επταμελή επιτροπή, αντί του μισητού Τρικούπη, ο φιλικά διακείμενος στους αντικυβερνητικούς, μέλος του αγγλικού κόμματος, Κώστας

---

¹¹⁴ Γονέμης, *Ωδή εις Ιωάννην Καποδίστριαν κυβερνήτην της Ελλάδος δια την εν Κερκύρα τελετήν των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντος αυτού*, όπου η ωδή που συνέθεσε ο ποιητής, για την τελετή των αποκαλυπτηρίων.

¹¹⁵ Βολονάκης & Ματθαϊόπουλος, *ό.π.*, 3.

¹¹⁶ Κολοκοτρώνης Γενναίος, *ό.π.*, 13-19, όπου η απόφαση της Γερουσίας, της 2 Απριλίου 1832, για τη σύσταση της επταμελούς Διοικητικής Επιτροπής. Την 7 Απριλίου 1832, η Γερουσία αποφάσισε η Διοικητική Επιτροπή να ασκεί τη διοίκηση του κράτους, μέχρι την έλευση του ηγεμόνα, στην Ελλάδα.

¹¹⁷ Ευαγγελίδης, *ό.π.*, 501.

Μπότσαρης¹¹⁸. Την 18 Απριλίου, η Διοικητική Επιτροπή εξέδωσε απόφαση, για σύγκληση νέας Εθνοσυνέλευσης στο Άργος. Πρώτος πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης ορίστηκε ο Κουντουριώτης.

Αλλά οι οικονομική κατάσταση του κράτους ήταν τραγική. Βρέθηκαν, στο δημόσιο ταμείο, μόνο 155 τάλληρα. Ο Κωλέττης, για να συντηρήσει τον απλήρωτο στρατό, που είχε συγκεντρώσει, πρότεινε την αποστολή του, σε διάφορα μέρη της Πελοποννήσου, αλλά τα άλλα μέλη της επιτροπής αντέδρασαν. Η Γερουσία, στην οποία πλειοψηφούσαν οι καποδιστριακοί, ζητούσε να συμμετάσχει στις συνεδριάσεις της επταμελούς Διοικητικής Επιτροπής, αλλά και οι αποφάσεις της επιτροπής να υπογράφονται από τουλάχιστον πέντε μέλη της.

8. Σχηματισμός κυβέρνησης

Ύστερα από διαπραγματεύσεις, ορίστηκαν τα μέλη της κυβέρνησης. Έτσι, ο Σπυρίδων Τρικούπης διορίστηκε γραμματέας των Εξωτερικών, ο Δημήτριος Χρηστίδης των Εσωτερικών, ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος των Οικονομικών, ο Κωνσταντίνος Ζωγράφος των Στρατιωτικών, ο Δημήτριος Βούλγαρης των Ναυτικών και ο Ιάκωβος Ρίζος Νερουλός των Εκκλησιαστικών.

Η κυβέρνηση αυτή ονομάστηκε «συνταγματική», καθώς κυριαρχούσαν οι αντικαποδιστριακοί. Δεν έδωσε, επίσης, εντολή για σύγκληση της νέας Εθνοσυνέλευσης. Η κυβέρνηση είχε να αντιμετωπίσει τον κατευνασμό των ενόπλων, που είχε συγκεντρώσει ο Κωλέττης και παρέμεναν απλήρωτοι. Ο Κολοκοτρώνης ισχυριζόταν ότι οι ένοπλοι αυτοί είχαν σκοπό να προβούν σε λεηλασίες των πόλεων της Πελοποννήσου. Πράγματι, ο Γρίβας λεηλατούσε, αρχικά, το Άργος και, κατόπιν, την Τρίπολη. Ύστερα από έκκληση των κατοίκων της Πελοποννήσου προς τον Κολοκοτρώνη, αυτός κατέλαβε το Βαλτέτσι. Ο υιός του Ιωάννης (Γενναίος) Κολοκοτρώνης εκδίωξε ενόπλους ατάκτους Ρουμελιώτες και στρατοπέδευσε, στην

---

¹¹⁸ Κολοκοτρώνης Γενναίος, ό.π., 20. Η Διοικητική Επιτροπή είχε χωριστεί, σε δύο στρατόπεδα, από τη μία βρίσκονταν ενωμένοι οι Ζαΐμης, Μεταξάς και Πλαπούτας, ενώ από την άλλη, οι Κουντουριώτης, Κωλέττης και Υψηλάντης, ως αντιπολιτευόμενοι. Ο Μπότσαρης ενίστε συμφωνούσε, με τον Ζαΐμη.

Τρίπολη¹¹⁹. Ταυτόχρονα, ο Νικήτας Σταματελόπουλος απέκρουσε τους Μανιάτες, στη Μεσσηνία, και συνέλαβε τον αρχηγό τους Κατσάκο Μαυρομιχάλη. Ο Γενναίος Κολοκοτρώνης περιόρισε τον Γρίβα και τον Χατζηχρήστο, στο Άργος.

Η επταμελής επιτροπή είχε διαιρεθεί σε δύο παρατάξεις. Από τη μία πλευρά, βρίσκονταν αυτοί που ήθελαν να ανακηρύξουν τον Κολοκοτρώνη εχθρό του κράτους. Αυτοί ήταν οι Κωλέττης, Κουντουριώτης και Μπότσαρης. Ενώ από την άλλη, οι καποδιστριακοί που τον υποστήριζαν, δηλαδή οι Πλαπούτας, Ζαΐμης και Μεταξάς. Ο Δημήτριος Υψηλάντης, ενεργώντας με σύνεση και σωφροσύνη, δεν συναίνεσε στην αποκήρυξη του Κολοκοτρώνη. Έτσι, όσο περνούσαν οι ημέρες οι καποδιστριακοί ενισχύονταν, στην Πελοπόννησο. Η επταμελής επιτροπή ζήτησε από τους Γάλλους στρατιώτες να καταλάβουν το Ναύπλιο και τα φρούρια¹²⁰. Ο στρατηγός Κορβέ, με 1.200 στρατιώτες, την 7 Μαΐου 1832, κατέλαβε το Ναύπλιο και τα υπόλοιπα φρούρια. Την Πάτρα, όμως, πρόλαβε να καταλάβει ο Τζαβέλλας, πριν τους Γάλλους.

9. Συνεδρίαση της συνεχιζόμενης Ε' Εθνοσυνέλευσης στην Πρόνοια

Σε όλες τις επαρχίες της Πελοποννήσου, κυριαρχούσαν οι καποδιστριακοί, με εξαίρεση τη Λακωνία και την Κόρινθο. Όσον αφορά τη Στερεά Ελλάδα, μόνο η Φωκίδα ελεγχόταν από τους καποδιστριακούς. Στις εκλογές που ακολούθησαν για την εκλογή αντιπροσώπων στην Εθνοσυνέλευση, που θα πραγματοποιούνταν στην Πρόνοια, σημειώθηκαν πολλές παρατυπίες. Η Γερουσία διαμαρτυρήθηκε έντονα, για την κυριαρχούσα βία, κατά τη διενέργεια των εκλογών¹²¹. Διαμαρτυρίες απέστειλαν και πολλές επαρχίες της χώρας, για διενέργεια νοθείας, στις εκλογές της Εθνοσυνέλευσης.

¹¹⁹ Κολοκοτρώνης Γενναίος, *ό.π.*, 246. Ο Γενναίος παραδέχεται ότι, προκειμένου να εμποδίσει τη λεηλασία, από τους στρατιώτες του, χρησιμοποίησε τις προσόδους των επαρχιών Τριπόλεως.

¹²⁰ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *ό.π.*, 247. Ο Κολοκοτρώνης αφηγείται χαρακτηριστικά «τέτοια κυβέρνησις ήτον, νὰ δώσῃ τὰ ἔθνικα φρούρια εἰς ξένους νὰ τὰ φυλάττουν...ἂν δὲν ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς Γάλλους, ὁ Κωλέττης ἤθελε καταφύγει εἰς τὸν τόπον του, τὰ Γιάννινα».

¹²¹ Κολοκοτρώνης Γενναίος, *ό.π.*, 20. Ο Γενναίος ισχυρίζεται ότι «οἱ πλείστοι τῶν πληρεξουσίων ἐξελέγοντο ὅχι διὰ τῆς ἐλευθέρας ψήφου τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐνὸς τῶν μερῶν τῆς κυβερνήσεως».

Η Εθνοσυνέλευση της Πρόνοιας λογίζεται ως συνέχεια της Ε' Εθνοσυνέλευσης του Άργους, η οποία πραγματοποιήθηκε, πριν τη δολοφονία του Καποδίστρια. Η πλειοψηφία των πληρεξουσίων που εκλέχτηκαν μέλη της Εθνοσυνέλευσης ήταν αντικαποδιστριακοί ή συνταγματικοί. Ο καποδιστριακός Καλλέργης, τον Ιούνιο του 1832, προσπάθησε να επιτεθεί, κατά των μελών της Εθνοσυνέλευσης που συνεδρίαζαν στο Άργος, αλλά απωθήθηκε, από τον Κριεζώτη. Οι 180 πληρεξούσιοι της Εθνοσυνέλευσης είχαν να αντιμετωπίσουν την απειλή στρατιωτικής επέμβασης των καποδιστριακών, την αποδοκιμασία της Διοικητικής Επιτροπής, αλλά και των αντιπροσώπων της Ρωσίας και της Αγγλίας. Οι ξένοι αντιπρόσωποι αντιδρούσαν, γιατί η Εθνοσυνέλευση συνεδρίαζε, ενώ είχε ήδη εκλεγεί νέος βασιλιάς και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις του. Έτσι, η Εθνοσυνέλευση μεταφέρθηκε, από το Άργος στην Πρόνοια του Ναυπλίου.

Πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης ορίστηκε ο Πανούτσος Νοταράς, ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος και της Γ' Εθνοσυνελεύσεως της Τροιζήνας. Η Εθνοσυνέλευση αποφάσισε να εκφράσει την ευγνωμοσύνη της, στις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, για την εκλογή του βασιλιά Όθωνα, στον θρόνο της Ελλάδος. Επίσης ψηφίστηκε, την 19 Ιουλίου, γενική αμνηστία, μετά από μία περίοδο διαρκών εμφυλίων συγκρούσεων. Τα μέλη της Εθνοσυνέλευσης είχαν σκοπό να προχωρήσουν στην κατάρτιση συντάγματος και στη διανομή των εθνικών γαιών, αλλά οι αντιπρόσωποι των τριών Δυνάμεων αντιτάχθηκαν και στις δύο αποφάσεις, καθώς θεωρούσαν ότι αυτά τα ζητήματα έπρεπε να τα επιλύσει ο βασιλιάς Όθωνας, όταν θα ερχόταν στην Ελλάδα¹²². Τα μέλη της Εθνοσυνέλευσης συνέταξαν έντονη διαμαρτυρία, προς τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, για τη στάση τους, στα παραπάνω ζητήματα, αλλά ο υπουργός των Εξωτερικών Τρικούπης δεν επέδωσε την επιστολή αυτή. Έτσι, η ψήφιση συντάγματος αναβλήθηκε. Τη λύση έδωσε, μετά από χρόνια,, η επανάσταση της 3 Σεπτεμβρίου 1843, με την οποία αναγκάστηκε ο Όθωνας να παραχωρήσει το πρώτο σύνταγμα του νέου ελληνικού κράτους. Την 26 Ιουλίου 1832, η Εθνοσυνέλευση εξέδωσε ψήφισμα, με το οποίο αναγνωριζόταν η εκλογή του Όθωνα,

¹²² Κολοκοτρώνης Γενναίος, ό.π., 25-28, όπου η επιστολή των τριών αντιπρέσβων των Μεγάλων Δυνάμεων, από το Ναύπλιο, της 10 Αυγούστου 1832.

στον θρόνο της Ελλάδος. Αναγνώριση, για την εκλογή του Όθωνα, είχαν προηγουμένως αποστείλει η Γερουσία και η επταμελής Διοικητική Επιτροπή, στον βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκο. Τα μέλη της Εθνοσυνέλευσης και ο λαός κραύγαζαν τότε «ζήτω ό βασιλεύς».

Ορίστηκε, επίσης, την 19 Αυγούστου, τριμελής επιτροπή, υπό τους Ανδρέα Μιαούλη, Κώστα Μπότσαρη και Γενναίο Κολοκοτρώνη, οι οποίοι θα ταξίδευαν στο Μόναχο, για να υποβάλουν την αποδοχή από το έθνος της εκλογής του βασιλιά Όθωνα. Τελικά, επειδή ο Γενναίος δεν μπόρεσε να μεταβεί, αντικαταστάθηκε, από τον Δημήτριο Πλαπούτα.

Η Εθνοσυνέλευση της Πρόνοιας διαλύθηκε, την 19 Αυγούστου 1832. Ο Βαυαρός Θείσιος πίεσε για τον τερματισμό των εργασιών της συνέλευσης.

10. Η οριστικοποίηση και χάραξη των συνόρων της Ελλάδας

Την 27 Μαΐου/9 Ιουλίου 1832, η Υψηλή Πύλη υπέγραψε την αποδοχή της τροποποίησης και την οριστικοποίηση των ελληνικών συνόρων¹²³. Η χάραξη της ελληνοτουρκικής μεθορίου πραγματοποιήθηκε, μεταξύ Αυγούστου και Νοεμβρίου 1832, από επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν οι συνταγματάρχες Βάκερ, Βαρτελεμύ και Σκαλόν, ο Έλληνας στρατηγός Στάϊκος και ο Τούρκος Χουσεΐν μπέης. Μάλιστα, ο Τούρκος εκπρόσωπος Χουσεΐν συμπεριφερόταν προσβλητικά και παρεμπόδιζε την επιτροπή να έρχεται σε επαφή με τους ντόπιους Έλληνες κατοίκους.

11. Κατάσταση αναρχίας

Μετά τη διάλυση της Εθνοσυνέλευσης της Πρόνοιας, επήλθε αναρχία¹²⁴. Η Γερουσία είχε διαλυθεί, προκειμένου να αρχίσουν οι εργασίες της Εθνοσυνέλευσης. Η επταμελής Διοικητική Επιτροπή δεν

¹²³ Ευαγγελίδης, ό.π., 504. Οι αντιπρόσωποι της Τουρκίας ζητούσαν, σε αντάλλαγμα για την ευνοϊκή ρύθμιση των συνόρων, υπέρ της Ελλάδας, να αποδεχθεί η Ελλάδα όρο, με τον οποίο θα δεσμευόταν ότι δεν θα συμμετείχε σε πόλεμο που θα διεξήγαγε η Τουρκία, εναντίον της, θα συντηρούσε περιορισμένο στρατό και ναυτικό, θα απέδιδε δύο νησίδες, τις Δαιμονονήσους και τα Ηλιοδρόμια, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, και θα εκδίδει τους καταδιωκόμενους Οθωμανούς υπηκόους που θα εισέρχονταν στην Ελλάδα. Ευτυχώς, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων στο Λονδίνο, δεν δέχθηκαν κανένα, από τους παραπάνω όρους.

¹²⁴ Κολοκοτρώνης Γενναίος, ό.π., γ'.

συνεδρίαζε, καθώς ο Δημήτριος Υψηλάντης είχε αποβιώσει (5 Αυγούστου 1832), ο Κουντουριώτης αποχώρησε στην Ύδρα, οι Μπότσαρης και Πλαπούτας είχαν ταξιδεύσει στο Μόναχο, στην Αυλή του Λουδοβίκου¹²⁵. Μόνο η κυβέρνηση υπήρχε ακόμη ως σώμα, αλλά έπρεπε να συγκεράσει τις αντιμαχόμενες απόψεις.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης έγινε κύριος του μεγαλύτερου μέρους της Πελοποννήσου. Έπειτα, κάλεσε τους Ρουμελιώτες, από τους οποίους ζήτησε να εξέλθει, από την Πελοπόννησο, ο Θεόδωρος Γρίβας, ο οποίος κατηγορούνταν για ληλασίες. Ο Γρίβας μετέβη στο Μεσολόγγι, όπου βρισκόταν ο αδελφός του Γαρδικιώτης.

Στο μεγαλύτερο μέρος της ελεύθερης Ελλάδας, επικρατούσε αναρχία, καθώς δεν υπήρχαν δυνάμεις να επιβάλουν την τάξη. Μόνο στο Ναύπλιο, επικρατούσε ηρεμία και τάξη, γιατί το έλεγχαν οι Γάλλοι στρατιώτες.

Σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε, στη φρεγάτα του Ρώσου πλοιάρχου Ρίκορδ, ο Κολοκοτρώνης συμφώνησε με τους Θεόδωρο Γρίβα, Κριεζώτη, Φωτομάρα και Μπότσαρη, την επανασύσταση της Γερουσίας. Αποφασίστηκε, ακόμη, η σύσταση τριμελούς επιτροπείας, αποτελούμενη από τους Κωλέττη, Μεταξά και Ζαΐμη, η οποία θα κυβερνούσε, μέχρι την κάθοδο του βασιλιά Όθωνα στην Ελλάδα.

Ο Κωλέττης, επειδή θα αποτελούσε την μειοψηφία στην επιτροπή αντέδρασε. Οι Γάλλοι στρατιώτες, την 18 Οκτωβρίου 1832, παρενέβησαν στα εσωτερικά της Ελλάδος και απώθησαν τους Έλληνες στρατιώτες. Επίσης, κατέστρεψαν το ψήφισμα της Γερουσίας που όριζε την τριμελή επιτροπεία. Ακόμη και ο πρόεδρος της Γερουσίας Τσαμαδός συνελήφθη, την 19 Οκτωβρίου, από Γάλλους στρατιώτες. Το γαλλικό «κόμμα» επικρατούσε στα ελληνικά πράγματα, δια των όπλων των Γάλλων στρατιωτών.

Τα μέλη της Γερουσίας αποφάσισαν να ανακηρύξουν κυβερνήτη της Ελλάδος τον Ρώσο πλοίαρχο Ρίκορδ, ο οποίος είχε γίνει Έλληνα πολίτης, για τις υπηρεσίες που προσέφερε, υπέρ της Ελλάδας. Την κίνηση αυτή ενίσχυε, με κάθε τρόπο, ο αντιπρόσωπος της Ρωσίας

---

¹²⁵Κολοκοτρώνης Γενναίος, *ό.π.*, 35-39. Η Διοικητική Επιτροπή είχε αποφασίσει, την 19 Αυγούστου 1832, τη σύσταση επιτροπής, που θα μετέβαινε, στο Μόναχο, για να δηλώσει την υποταγή του ελληνικού έθνους. Αρχικά, είχε αποφασιστεί ως μέλος της επιτροπής ο Γενναίος Κολοκοτρώνης, αλλά, επειδή βρισκόταν στην Τρίπολη και τα πλοία, που θα μετέφεραν τα μέλη της επιτροπής έπρεπε να φύγουν, εντός τριών ημερών, αντικαταστάθηκε, από τον Πλαπούτα.

Βλασσόπουλος, ο οποίος εξασφάλισε τη μετάβαση των μελών της Γερουσίας, από το Ναύπλιο, στο Άστρος, με τη λέμβο της ρωσικής φρεγάτας «Πριγκίπισσα Λουΐζα». Κατόπιν, την 9 Νοεμβρίου, εξέδωσαν, από το τυπογραφείο που είχαν πάρει μαζί τους, απόφαση με την οποία ακυρώνονταν όλες οι αποφάσεις που είχαν ληφθεί προηγουμένως. Οι γερουσιαστές Αινιάν και Περούκας, μαζί με τους Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και Καλλέργη συνεδρίασαν, στη ρωσική ναυαρχίδα, με σκοπό να ανακηρύξουν τον Ρίκορδ κυβερνήτη της Ελλάδος. Ο Ρίκορδ αρνήθηκε, να χορηγήσει στον Περούκας 200.000 φράγκα, που ζητούσε για δαπάνες της Γερουσίας. Έτσι, η Γερουσία κατέφυγε στις Σπέτσες. Εκεί, εκλέχθηκε κυβερνήτης της Ελλάδος, από τη Γερουσία, ο Ρίκορδ¹²⁶.

Όταν μαθεύτηκε η εκλογή του Ρίκορδ, οι αντιπρόσωποι της Αγγλίας και της Γαλλίας έσπευσαν να τον συγχαρούν. Ο Ρώσος πλοίαρχος δήλωνε ότι όλα έγιναν εν αγνοία του. Τελικά, ο Ρίκορδ δεν δέχθηκε το αξίωμα του κυβερνήτη της Ελλάδος, αν και του επιδόθηκε η σχετική πράξη της Γερουσίας. Απέστειλε, όμως, στην Πετρούπολη, τη σχετική απόφαση του διορισμού του, ως κυβερνήτη.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης προσπαθούσε να τηρεί την τάξη, αλλά και να εισπράττει τους φόρους, παρά την αντίθετη γνώμη της κυβέρνησης στο Ναύπλιο. Προσπαθούσε να γίνεται σεβαστή η εξουσία των δημογερόντων. Ο Νικόλαος Κριεζώτης, στη βόρεια Πελοπόννησο, είχε και αυτός εγκαταστήσει ανεξάρτητο καθεστώς, δικάζοντας, δίνοντας προαγωγές στο στρατό και εισπράττοντας φόρους.

Με αυτό τον τρόπο, προσπαθούσαν τόσο οι καποδιστριακοί όσο και οι συνταγματικοί να κατέχουν μεγαλύτερο μερίδιο της εξουσίας, ώστε, όταν κατέλθει ο βασιλιάς Όθωνας, στην Ελλάδα, να αποκομίσουν μερίδιο της εξουσίας. Οι καποδιστριακοί αποφάσισαν να συγκεντρωθούν στο Άργος, με σκοπό, κατά την εμφάνιση του Όθωνα, να παρουσιαστούν, με όλη τους την εξουσία και ισχύ, ενώπιον του, στο Ναύπλιο, και να τον πείσουν ότι αποτελούσαν την επικρατούσα παράταξη. Οι συνταγματικοί, που πληροφορήθηκαν την παραπάνω πρόθεση των καποδιστριακών, συγκέντρωσαν και αυτοί δυνάμεις στο Άργος.

---

¹²⁶ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, ό.π., 253. Ο Κολοκοτρώνης αφηγείται, για την εκλογή του Ρίκορδ, ότι, όταν τον πληροφόρησαν για το σχέδιο, «δεν έδέχθηκα τήν πρότασίν τους».

Η τριμελής επιτροπή των Κωλέττη, Μεταξά και Ζαΐμη ζήτησε, από τους αντιπροσώπους των τριών Δυνάμεων, να ενισχύσουν στρατιωτικά το Ναύπλιο. Κατόπιν, στάλθηκαν γαλλικά στρατεύματα, από την Κορώνη, με δύο ορεινά πυροβόλα, υπό τον συνταγματάρχη Στόφελ. Την 2 Ιανουαρίου 1833, οι Γάλλοι στρατιώτες έφθασαν, στο Ναύπλιο, και συναντήθηκαν με τον Κολοκοτρώνη, αλλά δεν πραγματοποιήθηκε σύγκρουση¹²⁷. Την 3 Ιανουαρίου, έφθασαν στο Άργος, όπου βρήκαν εχθρικά διακείμενους τους Έλληνες. Την 13 Ιανουαρίου, Έλληνες στρατιώτες επιτέθηκαν στους Γάλλους και σκότωσαν μερικούς από αυτούς. Οι στρατιώτες υποχώρησαν στο στρατόπεδό τους, όπου δέχθηκαν επίθεση από Έλληνες. Οι Γάλλοι στρατιώτες, που βρίσκονταν στο στρατόπεδο, αντεπιτέθηκαν και απώθησαν τους επιτιθέμενους, σκοτώνοντας μερικούς. Κατόπιν, οι Γάλλοι κατέλαβαν το Άργος. Ο συνολικός αριθμός των νεκρών Ελλήνων ανήλθε στους 160. Πολλοί, επίσης, αιχμαλωτίστηκαν, μεταξύ των οποίων και ο οπλαρχηγός Κριεζώτης. Από τους Γάλλους, σκοτώθηκαν 18 στρατιώτες. Ο Γάλλος διοικητής Νωδ αποφάσισε την εκτέλεση δύο Ελλήνων αιχμαλώτων, όχι και τον Κριεζώτη, αν και το ζητούσαν επίμονα οι Γάλλοι στρατιώτες. Έτσι, διαλύθηκαν άδοξα και ντροπιαστικά οι ελπίδες των καποδιστριακών να καταλάβουν το Άργος. Αυτό αποτέλεσε και το τελευταίο γεγονός, πριν την κάθοδο του ανήλικου βασιλιά της Ελλάδος Όθωνα.

---

¹²⁷ Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, *ό.π.*, 252. Ο Κολοκοτρώνης αφηγείται ότι οι αντικυβερνητικοί τον κατηγορούσαν, στους Γάλλους στρατιώτες. Αναφέρει τα εξής «ὁ Κωλέττης καὶ τὸ ἐνάντιον κόμμα τοὺς ἐγίόμησαν τὰ μυαλά, ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐναντίον τοὺς καὶ Ῥωσολάτρης».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βολονάκης Μιχαήλ & Ματθαίοπουλος Γεώργιος, *Τα κατά την τελετή των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντος του Ιωάννου Καποδιστρίου*, έκδοση του Πανεπιστημίου Αθηνών, εν Αθήναις 1932.
- Βούλγαρης Νικόλαος-Τιμολέων, *Το Βασίλειον της Ελλάδος και η ελληνική ολομέλεια*, τυπογραφείον «Ερμής» Αντωνίου Τερζάκη, εν Κέρκυρα 1862.
- Βροκίνης Λαυρέντιος, *Σύντομος αφήγησις του βίου του Ιωάννου Καποδιστρίου*, τυπογραφείον «Ερμής», εν Κερκύρα 1886.
- Γαρδίκια-Κατσιαδάκη Ελένη, «Ο ρόλος της διάσκεψης του Λονδίνου στην πτώση του Αυγουστίνου Καποδίστρια», *Μνήμων* 10 (1985) 248-269.
- Γονέμης Νικόλαος, *Ωδή εις Ιωάννην Καποδίστριαν κυβερνήτην της Ελλάδος δια την εν Κερκύρα τελετήν των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντος αυτού*, τυπογραφείον Α.Λάντζα, Κέρκυρα 1886.
- Γούδας Αναστάσιος, *Βίοι Παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών. Παιδεία*, τόμος Β', τύποις Χ.Ν.Φιλαδελφέως, Αθήνησι 1874.
- Γούδας Αναστάσιος, *Βίοι Παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών. Πολιτικοί άνδρες*, τόμος Ζ', εκ του τυπογραφείου Νικήτα Γ. Πάσσαρη, εν Αθήναις 1875.
- Δηλιγιάννης Θεόδωρος & Ζηνόπουλος Γ., *Ελληνική Νομοθεσία*, τόμος Δ', εκ του τυπογραφείου Νικήτα Πάσσαρη, εν Αθήναις 1866.
- Δραγούμης Νικολάος, *Ιστορικαί Αναμνήσεις*, τόμος Α', εκ του τυπογραφείου Λαζ. Βηλαρά, εν Αθήναις 1874.
- Ευαγγελίδης Μαργαρίτης, *Λόγος επιμνημόσυνος απαγγελθείς εν τω Μητροπολιτικώ ναώ τη 4 Φεβρουαρίου 1920 κατά την τέλεσιν του ιερού μνημοσύνου των αιιδίμων ιδρυτών του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Ιωάννου Καποδιστρίου και Ιωάννη Δομπόλη εντολή της πανεπιστημιακής Συγκλήτου*, τύποις Αλέξ.Βιτσικουνάκη, εν Αθήναις 1920.

- Ευαγγελίδης Τρύφων, *Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου κυβερνήτου της Ελλάδος (1828-1831)*, εκδοτικόν βιβλιοπωλείον Π.Ε.Ζαννουδάκη, εν Αθήναις 1894.
- Θεοτόκης Μάρκος, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας εν Κεφαλληνία και αι στάσεις αυτής εν έτεσι 1800, 1801, 1802. Ιστορικά σημειώσεις εξαχθείσαι εκ των εγγράφων του αρχείου της Επτανησίου Πολιτείας*, τυπογραφείον Ι.Ναχαμούλη, εν Κερκύρα 1889.
- Θερειανός Διονύσιος, *Αδαμάντιος Κοραής, τόμος τρίτος, τύποις του αυστρουγγρικού Λόυδ*, εν Τεργέστη 1890.
- Ιδρωμένος Ανδρέας, *Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδος*, τύποις Π.Δ.Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1900.
- Ιδρωμένος Ανδρέας, *Συνοπτική Ιστορία της Κέρκυρας*, τυπογραφείον Ι.Ναχαμούλη, εκ Κέρκυρα 1895.
- Καλεβράς Παναγιώτης, *Πολιτικός βίος του αοιδίμου Ιω. Καποδίστρια κυβερνήτου της Ελλάδος*, εκ του τυπογραφείου Δ.Αθ.Μαυρομάτη, εν Αθήναις 1873.
- Καποδίστριας Ιωάννης, *Αυτοβιογραφία, εισαγωγή, μετάφρασις και σχόλια Μιχαήλ Λάσκαρι*, εκδόσεις Κουλτούρα, Αθήνα 2020.
- Καποδίστριας Ιωάννης, *Επιστολαί Ι.Α..Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831, τόμοι Α' και Β', τύποις Κωνσταντίνου Ράλλη*, Αθήνησιν 1841.
- Καποδίστριας Ιωάννης, *Επιστολαί Ι.Α..Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831, τόμος Γ', εκ της τυπογραφίας Γ.Χαρτυφύλακος*, Αθήνησιν 1842.
- Καποδίστριας Ιωάννης, *Επιστολαί Ι.Α..Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος: Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 1831, τόμος Δ', εκ της τυπογραφίας Γ.Χαρτυφύλακος*, Αθήνησιν 1843.
- Κολοκοτρώνης Γενναίος, *Διάφορα έγγραφα και επιστολαί εκ της συλλογής του υποστρατήγου Γενναίου Κολοκοτρώνη, αφορώντα τας κατά το 1832 μετά τον θάνατον του κυβερνήτου Ι.Καποδίστρια συμβάσας κατά την Ελλάδα ανωμαλίας και αναρχίας*, εκδόντος Χ.Ν.Φιλαδελφέως, Αθήνησι 1855.

- Κολοκοτρώνης Θεόδωρος, Διήγησις συμβάντων της ελληνικής φυλής από τα 1770 έως τα 1836, τύποις Χ.Νικολαΐδου Φιλαδελφείως, Αθήνησιν 1846.
- Κοντόσταυλος Αλέξανδρος, Τα περί των εν Αμερική ναυπηγηθεισών φρεγατών και του εν Αιγίνη νομισματοκοπείου, εκ του τυπογραφείου Ν.Αγγελίδου, εν Αθήναις 1855.
- Κρέμος Γεώργιος, Γενική Ιστορία από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς, τέταρτος τόμος, παρά τω εκδότῃ Σ.Κ.Βλαστώ, εν Αθήναις 1890.
- Λούκος Χρήστος, «Ο κυβερνήτης Ιω. Καποδίστριας και οι Μαυρομιχαλαίοι», Μνήμων 4 (1974) 1-110.
- Λουλές Δημήτριος, «Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια και η Ρωσία», Μνήμων 10 (1985) 77-95.
- Μάκκας Λέων, Η εν τοις δημοσίοις οικονομικοῖς δράσις του Καποδιστρίου, εκ του τυπογραφείου «Νομικής» Δ.Χ.Βεργιανίτου, εν Αθήναις 1910.
- Μαμούκας Ανδρέας, Τα κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος, ἤτοι συλλογή των περί την αναγεννωμένην Ελλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων και άλλων επισήμων πράξεων από του 1821 μέχρι του τέλους του 1832, τόμος Ι', εκ της του Ηλία Χριστοφορίδου τυπογραφείου «Η Αγαθή Τύχη», εν Αθήναις 1841.
- Μαμούκας Ανδρέας, Τα κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος, ἤτοι συλλογή των περί την αναγεννωμένην Ελλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων και άλλων επισήμων πράξεων από του 1821 μέχρι του τέλους του 1832, τόμος ΙΑ', εκ του Βασιλικού Τυπογραφείου, Αθήνησιν 1852.
- Μαυρογιάννης Γεράσιμος, Ιστορία των Ιονίων νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα τω 1815. Μετά προεισαγωγῆς εν η εκτίθενται αι προηγούμεναι τύχαι αυτών, τόμος Β', τυπογραφείον «Παλιγγενεσία» Ιω.Αγγελόπουλου, εν Αθήναις 1889.
- Μεσολωράς Ιωάννης, Λόγος κατά το μνημόσυνον του Ιωάννου Καποδιστρίου και Ιωάννου Δομπόλη εκφωνηθείς εν τη μητροπόλει Αθηνών τη 4 Φεβρουαρίου 1914, τύποις Σ.Κ.Βλαστού, εν Αθήναις 1914.

- Ξάνθος Εμμανουήλ, *Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρίας*, εκ του τυπογραφείου Α.Γκαρμπολά, Αθήναι 1845.
- Οικονόμος Κωνσταντίνος ο εξ Οικονόμων, Αλέξανδρος ο Στούρζας. Βιογραφικόν σχεδιάσμα, τύποις Φ.Καραμπίνη και Κ.Βάθα, Αθήνησι ,αωνε (1855).
- Ορλάνδος Αναστάσιος, *Ναυτικά, ήτοι ιστορία των κατά τον υπέρ ανεξαρτησίας της Ελλάδος αγώνα πεπραγμένων*, τόμος Α', εκ του τυπογραφείου Χ.Ν.Φιλαδελφέως, εν Αθήναις 1869.
- Παπαγεωργίου Στέφανος, *Η στρατιωτική πολιτική του Καποδίστρια*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1983.
- Παπαδόπουλος Βρετός Ανδρέας, *Πολιτικά σύμμικτα χρησιμεύοντα ως μαρτυρίαι των ιστορικών συμβάντων της αναγεννωμένης Ελλάδος*, εκ της τυπογραφίας Αγγέλου Αγγελίδου, εν Αθήναις 1840.
- Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος, *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμος Στ', εκδόσεις Ελευθερουδάκης, εν Αθήναις 1932.
- Πιπινέλης Τάκης, *Πολιτική Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, εκδοτικός οίκος «Αγών», εν Παρισίοις 1928.
- Ράϊκο Αλεξέι, *Η δολοφονία του Καποδίστρια*, εκδόσεις Sa@mizdat, Αθήνα 2019.
- Σπανδώνης Νικόλαος, Γεώργιος Κάννιγκ, εκ του τυπογραφείου αδελφών Περρή, εν Αθήναις 1881.
- Στούρζας Αλέξανδρος, *Λόγος επιτάφιος εις τον κυβερνήτη της Ελλάδος Ιωάννην Αντωνίου κόμητα Καποδίστριαν*, εκ της Εθνικής Τυπογραφίας διευθυνομένης υπό Γεωργίου Αποστολίδου Κοσμητού, εν Αιγίηνι 1832.
- Τόμπρος Αλέξανδρος, *Νύξεις περί του βίου Ιωάννου Καποδιστρίου κυβερνήτου της Ελλάδος*, τυπογραφείον «Ερμής», εν Κερκύρα 1886.
- Τρικούπης Σπυρίδων, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Γ και Δ', εκ της εν τη αυλή του Ερυθρού Λέοντος τυπογραφίας Ταϋλόρδου και Φραγκίσκου, εν Λονδίνω αωξβ' (1862).
- Φιλήμων Ιωάννης, *Δοκίμιον ιστορικόν περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Α', τύποις Π.Σούτσα και Α.Κτενά, Αθήναι 1859.

- Φιλήμων Ιωάννης, Δοκίμιον ιστορικόν περί της Φιλικής Εταιρίας, εκ της τυπογραφίας Θ.Κονταξή και Ν.Λουλάκη, εν Ναυπλία 1834.
- Φραντζής Αμβρόσιος, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος αρχομένη από του έτους 1715 και λήγουσα το 1837*, τόμος Γ', εκ της τυπογραφίας Κ.Ράλλη, εν Αθήναις 1841.
- Arliotti Demetrio, *La vitta di Giovanni conte Capodistria*, tipografia Mercurio, Corfu 1859.
- Arsh Grigori, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας στη Ρωσία*, εκδόσεις Ασίνη, Αθήνα 2015.
- Bulgari Nicolas Timoléon, *Les Sept-Iles Ioniennes et les traités qui les concernent*, F.A.Brockhaus, Leipzig 1859.
- Church Richard, *Observations on an eligible line of frontier for Greece as an independent state*, printed by C.Roworth, London MCCCXXX (1830).
- Correspondance du comte J.Capodistrias, Président de la Grèce, tome premier, deuxième et quatrième, Abraham Cherbuliez et C. Libraires, Paris MDCCCXXXIX (1839).
- Gervinus Georg Gottfried, *Ιστορίας της Επαναστάσεως και Αναγεννήσεως της Ελλάδος*, τόμος Β', εκ του τυπογραφείου Χ.Ν.Φιλαδέλφεως, Αθήνησι 1865.
- Gordon Thomas, *History of the Greek Revolution and of the wars and campaigns*, second edition, Vol. I & II, William Blackwood, Edinburgh and T.Cadell, Strand, London MDCCCXLIV (1844).
- Herzberg Gustav Friedrich, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμος Δ', εκδοτικός οίκος Γεωργίου Δ.Φέξη, εν Αθήναις 1916.
- Memoir of the life of admiral Sir Edward Codrington, With selection from his public and private correspondence, volume II, Longmans Green and Co, London 1873.
- Mendelssohn-Bartoldy Karl, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*. Μετά προεισαγωγής, εκδότης Αναστάσιος Δ. Φέξης, εν Αθήναις 1894.
- Padovani Giuseppe, *Panegirico funebre storico del conte Giovanni Capodistria governatore della Grecia*, χ.ε., Corfu 1832.

Prokesch von Osten Anton, *Ιστορία της Επανάστασεως των Ελλήνων κατά του οθωμανικού κράτους εν έτει 1821 και της ιδρύσεως του Ελληνικού Βασιλείου*, τόμος Β', εκ του Τυπογραφείου της «Αθηνάς», Αθήνησι 1869.

- Ο Καποδίστριας αποτελεί υπόδειγμα αφοσιωμένου στο εθνικό συμφέρον κυβερνήτη. Η αγάπη του για την Ελλάδα αλλά και τον ελληνικό λαό αναγνωρίστηκε ακόμη και από τους αντιπάλους του.
- Η αφιλοχρηματία του είναι παροιμιώδης. Πρόκειται για πολιτικό άνδρα, ο οποίος δεν δέχθηκε αμοιβή από το υπό σύσταση ελληνικό κράτος. Έφθασε μάλιστα στο ακατανόητο για τις σύγχρονες πολιτικές συνήθειες να ξοδεύει από την προσωπική του περιουσία για την κάλυψη των αναγκών του κράτους.
- Φυσικά δεν μπορούμε να υποθέσουμε ποια θα ήταν η εξέλιξη του ελληνικού κράτους, αν παρέμενε ο Καποδίστριας στη διακυβέρνηση της χώρας, για το διάστημα μέχρι την άφιξη του εκλεγμένου από τις Μεγάλες Δυνάμεις ηγεμόνα. Αυτό που μπορούμε να ισχυριστούμε, με βεβαιότητα, είναι ότι ο Καποδίστριας υπήρξε ένας αγνός και ανιδιοτελής πατριώτης, που προσέφερε, στην πιο δύσκολη για τη σύσταση του ελληνικού κράτους στιγμή, ακάματες υπηρεσίες, προσφέροντας, στο τέλος, θυσία και την ίδια του την ζωή.

